

Jaarstukken 2023 Provincie Zeeland

Kunt u dit document niet goed lezen of gebruiken? Bekijk dan de
toegankelijke versie van dit document op [https://pcportal.zeeland.nl/
jaarstukken-2023-provincie-zeeland](https://pcportal.zeeland.nl/jaarstukken-2023-provincie-zeeland)

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	4
Inleiding	7
Jaarstukken in één oogopslag.....	8
1-1 Grote projecten	10
Inleiding grote projecten	11
Waterdunen.....	13
Natuurpakket Westerschelde	16
Zanddijk.....	20
Traverse Kapellebrug	24
1-2 Strategische opgave	27
Landelijk gebied en stikstof	28
2 Programma Woonplaats Zeeland.....	32
3 Programma Balans in landelijk gebied	61
4 Programma Ondernemend Zeeland.....	84
5 Programma Mobiliteit op maat	119
6 Programma Iedereen telt!.....	142
7 Programma Bestuur	162
8 Programma Energie op klimaat!.....	178
9-1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.....	192
9-2 Kosten van overhead	195
Paragrafen.....	198
Paragraaf Provinciale heffingen	199
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.....	202
Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen	212
Paragraaf Financiering	217

Paragraaf Bedrijfsvoering	220
Paragraaf Verbonden partijen	234
Verbonden partijen	234
Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD).....	235
Zanddijk B.V.	238
Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij N.V. (ZEH)	239
North Sea Port SE	241
N.V. Westerscheldetunnel (WST).....	243
N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)	245
Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB).....	246
GBE Aqua B.V.	248
Westerschelde Ferry B.V. (WSF)	250
Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ).....	251
Gemeentelijke vervoercentrale Zeeland B.V.	253
Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO).....	255
Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst	256
Provinciaal fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland	258
Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD).....	259
Paragraaf Grondbeleid	262
Paragraaf Openbaarheid (Wet open overheid)	266
Paragraaf Wind in de Zeilen	268
Jaarrekening 2023.....	271
Balans per 31 december 2023	272
Algemene toelichting	274
Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	275
Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten	276

Toelichting op de balans.....	282
Toelichting op het overzicht van baten en lasten	302
Overzicht van de incidentele baten en lasten per programma	312
Overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.....	314
Bezoldiging topfunctionarissen.....	315
Rechtmatigheidsverantwoording	317
Gebeurtenissen na balansdatum	318
Bijlagen.....	319
Bijlage 1: Staat van materiële en financiële vaste activa	320
Bijlage 2: Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen	325
Bijlage 3: Gerealiseerde baten en lasten per taakveld	347
Bijlage 4: Staat van restant investeringskredieten	350
Controle verklaring van de onafhankelijk accountant.....	352

Inleiding

Inleiding

In de jaarstukken 2023 leggen we als college verantwoording af. Bovendien geven we inzicht in de behaalde resultaten en financiële positie.

De eerste helft van 2023 stond in het teken van de verkiezingen van Provinciale Staten en de vorming van een nieuwe coalitie. In het coalitieakkoord 'Met Zeeland, Voor Zeeland' staat wat we de eerste jaren in elk geval gaan doen. Soms gaat dat om nieuwe accenten. Bijvoorbeeld door het versneld uitvoeren van het Deltaplan Zoetwater en een kritische benadering van het landelijke stikstofbeleid. Ook willen we samen met onze partners werk te maken van een sociale agenda, gericht op de brede welvaart van alle inwoners. Maar als het beleid van de afgelopen jaren goed was, zetten we dat gewoon door.

Terugblik uitvoering begroting 2023

In 2023 is het Zeeuws gebiedsprogramma verder uitgewerkt. Verder is veel werk verzet rondom de grote projecten: Natuurpakket Westerschelde (NPW), Waterdunen, Zanddijk en Traverse Kapellebrug. In 2023 zijn we ook verder gegaan met de uitvoering van maatregelen uit het bestuursakkoord 'Wind in de Zeilen'.

Jaarrekeningsaldo in lijn met vorig jaar

Zoals elk jaar hebben we ook in 2023 geld overgehouden. Voor sommige zaken hevelen we geld over naar 2024, via bestemmingsreserves. Het vrij besteedbare jaarrekeningsaldo dat dan overblijft bedraagt € 4,48 miljoen. We stellen voor dat toe te voegen aan de algemene reserve. In de bijlage bij het jaarverslag is een verdere toelichting opgenomen op het saldo.

Doorkijk naar de uitvoering van de begroting 2024

In november 2023 is de begroting 2024 vastgesteld door Provinciale Staten, samen met de najaarsnota 2023. In de najaarsnota is een eerste doorvertaling van de plannen uit het coalitieakkoord opgenomen. In de voorjaarsnota 2024 werken we dat verder uit.

Financieel perspectief blijft onder druk staan

Onze financiële positie is gezond. Voor de uitgaven hebben we wel te maken met inflatie die sterk is opgelopen. Hoe de inkomsten via het Provinciefonds zich gaan ontwikkelen is nog niet helemaal duidelijk. Het algemene beeld blijft dat de structurele ruimte voor nieuwe vraagstukken beperkt is. Voor éénmalige uitgaven is er meer ruimte door eenmalige dividendinkomsten. We zijn met Provinciale Staten in gesprek over de manier waarop we daarmee omgaan.

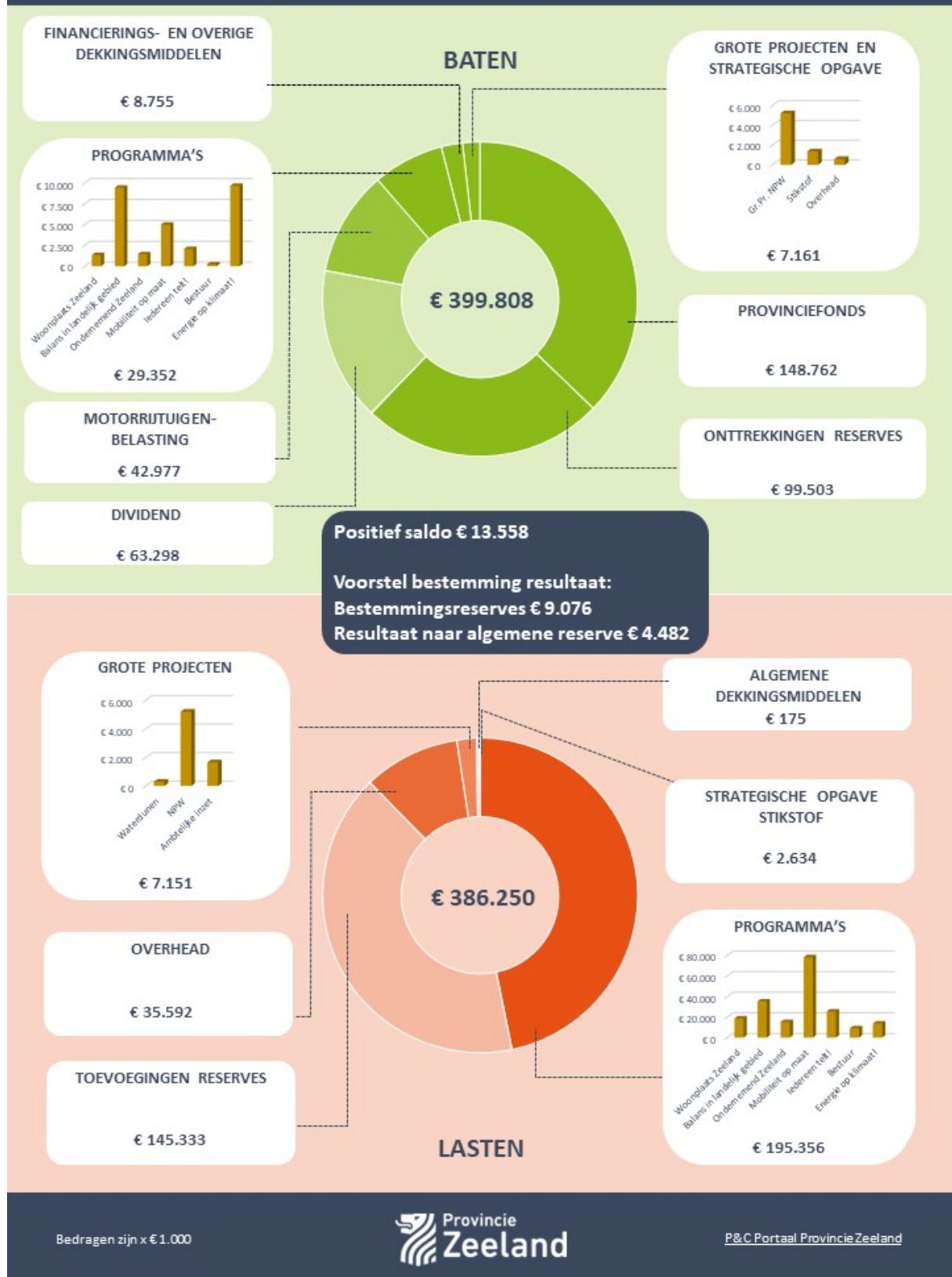
Gedeputeerde Staten van Zeeland

Jaarstukken in één oogopslag

Jaarstukken 2023 in één oogopslag

Jaarstukken 2023 in één oogopslag

1-1 Grote projecten

Inleiding grote projecten

Inleiding Grote Projecten

Met verschillende grote projecten geven we invulling aan de opgaven van de Provincie Zeeland. De grote projecten bedienen meestal meerdere maatschappelijke doelen en zijn meestal complexer dan andere projecten. De grote projecten zijn op zichzelf uniek. Wel hebben ze als overeenkomst dat het gaat om belangrijke projecten voor de provincie. De projecten zijn ook groot in termen van geld. Daarom worden de grote projecten en de daarbij behorende baten en lasten apart zichtbaar gemaakt.

De beheersing van risico's vindt bij de grote projecten plaats volgens het provinciaal risicomanagementbeleid. De financiële risico's van de projecten vangen we op binnen het budget van een groot project. Als dit niet mogelijk is benoemen we de risico's in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Grote Projecten

De grote projecten in 2023 waren:

- Waterdunen
- Natuurpakket Westerschelde
- N673 Zanddijk
- N290 Traverse Kapellebrug

In 2023 zaten de projecten N673 Zanddijk en N290 Traverse Kapellebrug in de voorbereidingsfase. Het project Natuurpakket Westerschelde bevond zich in de uitvoeringsfase en het project Waterdunen in de nazorgfase. Inzicht in de voortgang van de projecten gedurende 2023 is gegeven in de reguliere voortgangsrapportages.

Mijlpalen 2023

- Waterdunen: getijdenduiker volledig in gebruik en afronden herstelwerkzaamheden.
- NPW: opvolging en monitoring afgeronde deelprojecten en verdere uitvoering van het aanvullend beleid voor de landbouw.
- N673 Zanddijk: voortzetting werkzaamheden van de voorbereidingsfase.
- N290 Traverse Kapellebrug: verwerving van benodigde gronden, opstellen van het uitvoeringscontract en start aanbestedingsprocedure.

Uitgangspunten grote projecten

- Afspraken vastgelegd in Kader Grote Projecten (versie 2.0 van 19 september 2023).
- Versterking kaderstellende en controlerende rol Provinciale Staten.
- Provinciale Staten bepalen of een project als "groot project" wordt aangemerkt.
- Opdracht wordt in startnotitie vastgelegd.
- Vier keer per jaar wordt gerapporteerd over de voortgang van het groot project.
- Besluitvorming Provinciale Staten bij afronding verschillende projectfasen.

Kader grote projecten

Het Kader Grote Projecten moet de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten voor de grote projecten versterken. Met dit kader kan eenduidig worden vastgesteld of een project kan worden gezien als groot. Verder zorgt het kader voor duidelijke besluitvorming per projectfase. De voortgangsrapportages grote projecten zijn hier een resultaat van en worden vier keer per jaar aan de Staten voorgelegd. In 2023 is het Kader Grote Projecten vernieuwd samen met het adviesmodel grote projecten en de opzet van de voortgangsrapportage grote projecten.

Naast het kader is er ook een Handboek Projectmanagement. Zowel het kader als het handboek zijn leidend bij de sturing op grote projecten. Het handboek is een leidraad en hulpmiddel voor medewerkers die betrokken zijn bij projecten en programma's. Het handboek is net als het kader herzien en aangepast in 2023.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
010101-Waterdunen	2.135	-1.715	419	292	127
010102-Natuurpakket Westerschelde	10.062	-4.747	5.315	5.206	109
019999-Ambtelijke inzet	2.091	-411	1.680	1.653	27
Totaal Lasten	14.288	-6.873	7.414	7.151	263
Baten					
010102-Natuurpakket Westerschelde	10.062	-4.747	5.315	5.206	109
Totaal Baten	10.062	-4.747	5.315	5.206	109
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	4.226	-2.126	2.099	1.945	154
Onttrekkingen					
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	6.294	3.137	9.431	9.431	-
Toevoegingen					
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	1.000	4.766	5.766	5.766	-
Mutatie reserves	-5.294	1.629	-3.665	-3.665	-
Resultaat na bestemming	-1.068	-497	-1.566	-1.720	154

Waterdunen

Omschrijving

Het project Waterdunen is een grote gebiedsontwikkeling van ruim 350 hectare ten westen van Breskens. Kustversterking gaat hier samen met verblijfsrecreatie en natuur- en landschapsontwikkeling van hoge kwaliteit. Waterdunen draagt met de getijdennatuur bij aan het natuurherstel van de Westerschelde. Getijdennatuur is natuur die onder invloed staat van eb en vloed. Het wordt een bijzonder en aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en toeristen. Door die bezoekers krijgt de regio een aanzienlijke sociaaleconomische impuls.

In 2023 zijn herstel-, aanpassings- en monitoringswerkzaamheden in Waterdunen uitgevoerd. Daarnaast is gewerkt aan de nazorg en afronding van het project. Vanaf 2013 werken we aan de daadwerkelijke aanleg van Waterdunen. Het grootste gedeelte van de (grond)werkzaamheden heeft plaatsgevonden. In 2019 is de getijdenduiker voor het eerst geopend. De getijdenduiker laat op een beheerste manier water uit de Westerschelde in en uit het gebied stromen. Vanaf 2021 is het natuurgebied toegankelijk voor bezoekers. De grond voor het recreatiepark in Waterdunen is in 2021 overgedragen aan recreatieondernemer Molecaten. In 2022 zijn de natuurgronden overgedragen aan stichting het Zeeuwse Landschap (HZL).

Risico's

Ook in 2023 is het risicodossier per drie maanden geactualiseerd. De risicoanalyses leiden tot een optimalisatie van de beheersmaatregelen. Ze zijn de basis voor het benodigde bedrag voor de post onvoorzien in de Meerjarige budgetraming Waterdunen. De risicoanalyse geeft ook informatie voor de planning. Zo wordt helder wat het effect zal zijn van risico's op de planning. De belangrijkste risico's voor de nazorgfase van het project Waterdunen staan in de budgetraming. Gezien de fase van het project is in 2023 te zien geweest dat de risico's minder zijn geworden.

Genomen besluiten

De scope van het project Waterdunen staat in het inrichtingsplan (Gedeputeerde Staten, 2009). Het inrichtingsplan was de basis voor het inpassingsplan dat Provinciale Staten op 1 oktober 2010 vaststelde.

Provinciale Staten (PS) besloten daarna op:

- 13 december 2013 de scope van het project bij te stellen in de eerste herziening van het inpassingsplan.
- 4 november 2016 de GREX 2017 opnieuw op te stellen en vast te stellen, waarin de knip staat tussen uitvoering (GREX) en beheer (provinciale begroting).
- 17 december 2021, na de overdracht van gronden aan Molecaten, de GREX te sluiten en om te zetten in een meerjarige projectraming Waterdunen.
- 17 december 2021 de realisatiefase in 2022 af te ronden met de overdracht van de natuurgronden aan HZL. De nazorgfase loopt tot eind 2024.

Doelstelling

Een oplossing voor kustveiligheid

Omschrijving (toelichting)

Duinen en dijken ter hoogte van Breskens vormen één van de Nederlandse zwakke schakels. Met de gekozen wijze van kustversterking is de veiligheid voor 200 jaar gegarandeerd. Deze doelstelling is vastgesteld in het kader van het project Zwakke Schakels op basis waarvan de kustversterking bij

Waterdunen is uitgevoerd. Inzichten over klimaatontwikkeling wijzigen echter voortdurend. Het is de vraag of deze stelling - veiligheid voor 200 jaar - ook in de toekomst houdbaar blijft.

Doelstelling

Een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied

Omschrijving (toelichting)

Door de combinatie van kustversterking, (recreatie) natuurontwikkeling en hoogwaardige verblijfsrecreatie ontstaat een voor recreanten uiterst aantrekkelijk gebied, zowel voor de echte natuurkenners en vogelaars als voor bewoners en verblijfsrecreanten. Dit zal leiden tot seizoenverlenging en een aanzienlijke sociaaleconomische impuls voor de (krimp)regio.

Acties

Afronding en nazorg van het project

Het afronden van herstel- en aanpassingswerkzaamheden in Waterdunen en het uitvoeren en afronden van monitoring en evaluatie van het project Waterdunen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De oversteek aan de Puijendijk is afgerond, de aanpassingen aan de rand van Waterdunen zijn gestart, en worden volgens planning in het eerste kwartaal van 2024 afgerond. De afronding van de monitoring en evaluatie van het project zijn gepland voor eind 2024.

Doelstelling

Natuurherstel van de Westerschelde

Omschrijving (toelichting)

Met de getijdennatuur, een groot slikken- en schorregebied, draagt Waterdunen bij aan het met België afgesproken natuurherstel van de Westerschelde.

Acties

Getijdenduiker volledig operationeel

Het Waterschap Scheldestromen voert de afgesproken aanpassingen aan de getijdenduiker door en houdt de provincie Zeeland hiervan op de hoogte.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De werkzaamheden aan de getijdenduiker zijn gestart en lopen tot medio 2024.

Natuurpakket Westerschelde

Omschrijving

Met het programma Natuurpakket Westerschelde (NPW) realiseren we ten minste 600 hectare estuariene natuur. Dit is getijdennatuur waar eb en vloed zorgt voor een landschap van schorren, kreken, zandplaten en slikken. Provincie Zeeland voert dit programma volgens afspraak met de Rijksoverheid uit. Het doel van het programma is natuurherstel van de Westerschelde.

We hebben de werkzaamheden voor natuurherstel in de projecten Perkpolder, Zwin, Baalhoek, Knuitershoek, Bath en Ossensisse afgerond. De projecten Hedwige en Zimmerman zijn in uitvoering. Daarnaast kijken we naar mogelijkheden voor natuurherstel in andere buitendijkse gebieden. Het ontwikkelen van natuur duurt jaren. Om de ontwikkeling te kunnen beoordelen voeren we daarom onderzoeken uit. Op een later moment kunnen we daardoor definitief het aantal behaalde hectares getijdennatuur vaststellen.

Binnen het NPW-programma werken we daarnaast aan de volgende afspraken:

- Landbouwflankerend beleid (maatregelen gericht op versterking van de agrarische sector).
- De ontwikkeling van het Grenspark Groot Saeftinghe.
- De ontwikkeling van het landschapspark Zwinstreek.
- Regionale impulsen voor de gemeenten Hulst en Sluis.

Risico's

- Wanneer de afgesproken 600 hectare estuariene natuur niet wordt bereikt. Dit is een risico op politiek/bestuurlijk gebied voor het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit en de Provincie.
- Er zijn juridische risico's die de realisatie van projecten in gevaar kunnen brengen. Denk aan het niet krijgen van verlengingen van vergunningen, het niet voldoen aan vergunningsvoorwaarden.
- In de loop van 2021 is de PFAS problematiek actueel geworden. Dit brengt mogelijk risico's met zich mee: financieel, imago en tijd.
- Er zijn risico's op meningsverschillen tussen betrokkenen, waardoor de realisatie van het programma in gevaar kan komen.

Genomen besluiten

- Besluit 7 oktober 2005 Voorstel PS invulling Schelde Estuarium.
- Besluit 30 januari 2006 Convenant Rijk en Provincie Natuurpakket Westerschelde.
- Brief van 8 november 2016 over de voortgang van het Natuurpakket Westerschelde aan PS.
- Brief van 7 september 2017 Nota herijking Natuurpakket Westerschelde aan PS.

Doelstelling

Realiseren van ten minste 600 ha estuariene natuur conform de Herijking Natuurpakket Westerschelde

Omschrijving (toelichting)

- Hertogin Hedwigepolder (350 hectare).
- Uitbreiding Zwin (22 hectare).
- Middengebied Waterdunen (121 hectare) en Perkpolder (35 hectare).
- Buitendijks (5 deelprojecten 130 hectare).
- Landbouwflankerend beleid (subsidie € 8,4 miljoen en grondruilbank € 4,6 miljoen).
- Overige afspraken (Grenspark Groot Saeftinghe, Landschapspark Zwinstreek, regionale impuls Hulst en de monitoring).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Geen wijzigingen.

Acties

Invulling geven aan de overige afspraken (landbouwflankerend beleid, grensoverschrijdende samenwerking Landschapspark Zwinstreek, Grenspark)

Landbouwflankerend beleid: faciliteren van grondruilen in voornamelijk Zeeuws Vlaanderen en beschikbaar stellen van middelen voor het stimuleren van landbouwontwikkelingsprojecten.

Grensoverschrijdende samenwerking Landschapspark Zwinstreek: opstellen van landschapsbiografie, masterplan en operationeel plan in 2022 en begin 2023 ten behoeve van de nominatie van het Landschapspark Zwinstreek.

Grenspark Groot Saeftinghe: voor het Grenspark is een projectenlijst opgesteld. De projecten van deze lijst worden verder uitgevoerd en er wordt verder gewerkt aan versteviging van de samenwerkingsverband.

Realiseren van de panoramaheuvel met uitkijktoren met radarinstallatie en bijbehorende infrastructuur in de Hedwigepolder.

Regionale impuls Hulst: afronden van de volgende drie (lopende) projecten: herinrichting van het Havenfort in Hulst, Versterk de Scheldekust en een Grensoverschrijdend uitkijkpunt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Landbouwflankerend beleid:

We hebben in 2023 van het afgesproken beleid voortgezet.

Grensoverschrijdende samenwerking Landschapspark Zwinstreek:

In 2023 hebben we een landschapsbiografie, masterplan en operationeel plan opgesteld en ingediend. Dit heeft in oktober 2023 geleid tot aanwijzen van het gebied als Landschapspark Zwinstreek. In 2024 zal verder gewerkt worden aan de oprichting van een samenwerkingsverband.

Grenspark Groot Saeftinghe:

De werkzaamheden met betrekking tot de projecten worden voortgezet.

Regionale Impuls Hulst:

De herinrichting van het Havenfort in Hulst is het laatste project in het najaar van 2023 is afgerond.

Mogelijk maken van recreatief medegebruik in de Hedwigepolder (panoramaheuvel en bijbehorende infrastructuur)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben samen met verschillende partners het ontwerp voorbereid van de gecombineerde uitkijk- en radartoren op de panoramaheuvel in de Hedwigepolder. Ook de infrastructuur is hierin meegenomen. Halfverwege 2022 bleek dat de panoramaheuvel niet de gewenste hoogte had. We hebben onderzoek gedaan naar de oorzaak. En gekeken hoe dit kan worden opgelost. Dit zorgde voor vertraging van de start van de bouw.

Na afronding van de natuurherstelprojecten inregelen van het beheer en het opvolgen van projecten door middel van monitoring.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is voor de Hedwige het beheer tijdelijk geregeld tot en met 31 december 2023.

De monitoringsactiviteiten van de verschillende projecten vinden plaats volgens schema.

Overdracht van het natuurgedeelte van het deelproject Waterdunen (zie betreffende beschrijving groot project)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Dit heeft eind 2022 plaatsgevonden en was geen actie meer in 2023.

Realisatie van het project Zimmerman

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor de aanleg van de strekdammen twee en drie is de procedure bij de Raad van State gevoerd, maar de uitspraak van de Raad van State heeft niet de gewenste duidelijkheid gebracht. Er heeft een gesprek met de eigenaar van de gronden plaatsgevonden. Het gesprek zal in 2024 vervolgd worden.

Zanddijk

Omschrijving

De Zanddijk-Molendijk (N673) is de belangrijkste toegangsweg van en naar Yerseke en de bedrijventerreinen. De weg is onveilig: smal en onvoldoende geschikt voor de huidige verkeersdrukte. De N673 is een gebiedsontsluitingsweg. Er is één rijstrook per rijrichting en er geldt een maximumsnelheid van 80km/u. De weg is van groot belang voor de ontsluiting van Yerseke en de (groeierende) bedrijvigheid daar. Provincie Zeeland wil dit daarom oplossen en de verkeersveiligheid en doorstroming verbeteren.

Onveilige, drukke weg

De N673 is niet ingericht volgens de ontwerprichtlijnen Basiskennmerken Wegontwerp van het CROW. De weg en berm zijn te smal, de bochten zijn te krap en op delen is er sprake van een te steil talud. In september 2019 is daarom een maximumsnelheid van 60 km/h ingevoerd. Op de N673 Zanddijk - Molendijk hebben sinds 2008 in totaal 72 ongevallen plaatsgevonden.

De N673 is ook een drukke weg. Per dag passeren ruim 9.500 motorvoertuigen de Zanddijk volgens de verkeersstromenkaart 2018. Waaronder ruim 1.400 vrachtwagens (ongeveer 15%). Volgens de verkeersprognose neemt het verkeer tot 2030 toe tot 12.000 motorvoertuigen per dag. Dit komt vooral door de verdere uitbreiding van de bedrijventerreinen.

Verder is de N673 niet overal meer in goede staat. Op diverse plekken zitten er scheuren in het wegdek en in de fundering. Dit leidt tot hoge onderhoudskosten.

In 2017 hebben Gedeputeerde Staten (GS) daarom de N673 in de top drie geplaatst van Zeeuwse wegen die met voorrang moeten worden opgeknapt. Het doel is het verbeteren van de veiligheid, de bereikbaarheid en onderhoudssituatie van de weg.

Voortgang algemeen

In 2023 werken we verder aan de zaken die in het projectplan zijn opgenomen. We bereiden daarnaast de oprichting van de externe uitvoeringsorganisatie voor. Daarbij werken we volgens het Handboek Projecten en Programma's, dat door Provinciale Staten (PS) is vastgesteld.

Het tijdspad ziet er als volgt uit:

- Definitiefase: oktober 2020 - 22 juli 2022 (gereed).
- Ontwerpfase (inclusief kredietaanvraag): oktober 2020 - 16 december 2022.
- Voorbereidingsfase: december 2022 – augustus 2025 (zonder bezwaar- en of beroepsprocedures).
- Realisatiefase: september 2025 – oktober 2027.
- Nazorgfase: oktober 2027 – december 2027.

Terugblik

- Op 23 juni 2023 is de Zanddijk BV opgericht. Deze externe uitvoeringsorganisatie werkt in opdracht van de provincie Zeeland aan de verdere realisatie van het project. (Zie ook de paragraaf verbonden partijen.)
- Binnen de provincie is een accountteam opgericht, gericht op advisering van de Provincie als aandeelhouder van de BV.
- Eind 2023 is het Bestemmingsplan ter inzage gelegd.
- Het tijdspad is niet aangepast.

Eind 2023 is de Raad van Commissarissen (RvC) afgetreden en is een interim RvC aangesteld

Risico's

De belangrijkste risico's tijdens de voorbereidings- en uitvoeringsfase zijn:

1. De bodemgesteldheid is anders dan verwacht. Geohydrologisch onderzoek (effecten op het grond- en oppervlaktewater) is uitgevoerd. Aanvullend bodemonderzoek wordt tijdens de voorbereidingsfase uitgevoerd.
2. Bovengemiddelde stijgingen van energieprijzen en bouwkosten.
3. Bezwaren op bestemmingsplan/omgevingsplan en vergunningen. De omgeving betrekken we zoveel mogelijk bij de totstandkoming van het ontwerp. Onder andere met een consultatietraject welke in de ontwerpfase is ingepland.
4. Kabels en leidingen zijn niet tijdig verlegd. Vanwege een korte voorbereidingsfase wordt vroegtijdig overlegd met de leidingeigenaren.
5. Gronden en opstallen zijn niet tijdig verworven.

De risico's zijn meegenomen in de projectraming.

Terugblik

De risico's zijn altijd meegenomen in de voortgangsrapportages die voor de Grote Projecten worden opgesteld. Tenminste een keer per kwartaal heeft een risicoanalyse plaats gevonden.

BV

Eind 2023 zijn dit de top 3 risico's die bij de BV liggen:

- De bodemgesteldheid is anders dan verwacht.
  - Beheersmaatregelen: Geohydrologisch onderzoek is uitgevoerd. Aanvullend bodemonderzoek wordt tijdens de voorbereidingsfase uitgevoerd. Op basis van bodemonderzoeken een beheersplan opstellen.
- Bezwaren op bestemmingsplan/omgevingsplan en vergunningen.
  - Beheersmaatregelen: De omgeving is zoveel mogelijk betrokken bij de totstandkoming van het ontwerp. Onder andere door de dialoog aan te gaan.
- Bij de aanbesteding komen hogere inschrijvingen binnen dan geraamd bij de kredietaanvraag.
  - Beheersmaatregelen: Plafondbedrag opnemen bij aanbesteding. Raming periodiek updaten op basis van de actuele prijssituatie. In de raming rekening houden met indexeringen van bouwkosten.

Provincie

Infrastructuurprojecten staan bekend als zeer dynamische en risicovolle projecten. De kans op optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding of langere doorlooptijd van de planning zijn aanwezig. Dit risico is opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Genomen besluiten

GS:

- GS hebben op 27 september 2017 het plan voor uitvoering van een eerste fase volgens tracé 3c vastgesteld.
- In 2018 hebben GS besloten fase 1 vooralsnog niet uit te voeren en eerst een verdiepende studie uit te voeren naar de mogelijkheden van een totaaloplossing.
- De eindrapportage van deze verdiepingsstudie is door GS op 21 mei 2019 vastgesteld.
- In september 2019 hebben GS besloten om nog geen voorkeur alternatief vast te stellen maar eerst in overleg te gaan met het ministerie van infrastructuur en Waterstaat over cofinanciering door het rijk.

- Op 3 december 2019 hebben GS besloten dat alternatief Bruin het voorgenomen voorkeursalternatief is en te starten met een informele inspraakprocedure.
- Op 9 juni 2020 hebben GS besloten om aan Provinciale Staten (hierna PS) een startnotitie voor het tracé Roze-Zwart aan te bieden.
- Op 14 juni 2022 hebben GS het projectplan vastgesteld en deze in een Statenvoorstel aan PS aangeboden.
- Op 8 november 2022 hebben GS het definitieve ontwerp, inclusief kredietaanvraag aangeboden aan PS.
- Op 24 januari 2023 hebben GS de wensen- en bedenkingprocedure gestart, middels een brief aan PS.

PS:

- Beschikbaarstelling voorbereidingskrediet van € 1,1 miljoen. (PS 10 november 2017 € 800.000 en PS 8 juni 2018 aanvulling met € 300.000).
- PS hebben op 3 juli 2020 een extra Commissie Economie gehouden, om met belanghebbenden in gesprek te gaan.
- Op 6 november 2020 hebben PS de startnotitie Zanddijk vastgesteld.
- Op 5 februari 2021 hebben PS een voorbereidingskrediet van € 8 miljoen beschikbaar gesteld voor de aankoop van grond en panden.
- Op 22 juli 2022 hebben PS besloten over te gaan naar de Ontwerpfase.
- Op 16 december 2022 hebben PS ingestemd met:
  - de afronding van de definitie- en ontwerpfase van het project N673 Zanddijk-Molendijk.
  - de start van de voorbereidingsfase middels goedkeuring van het eindfasedocument definitie- en ontwerpfase N673 Zanddijk-Molendijk inclusief de daarin opgenomen scope, looptijd en beheersaspecten (inclusief financiën) van het project.
- Op 28 maart 2023 hebben PS hun Wensen en Bedenkingenbrief aan GS vastgesteld.

Doelstelling

De verkeersveiligheid is verbeterd, de bereikbaarheid van Yerseke is vergroot en er is minder onderhoud nodig voor de N673.

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deze doelstelling voor het project is nog steeds actueel.

Zanddijk BV werkt verder aan realisatie van deze doelstelling. Zij liggen op schema om deze doelstelling binnen de gestelde termijn te realiseren.

Doelstelling

Samenwerkingsmogelijkheden zijn benut, de zogenaamde meekoppelkansen, ter verbetering van de spoorveiligheid en de behartiging van de belangen van de omgeving.

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Deze doelstelling voor het project is ongewijzigd.

De opgerichte BV werkt samen met ProRail om de aanpassing van de spoorwegkruising verder voor te bereiden en daarin liggen zij op schema.

Traverse Kapellebrug

Omschrijving

De Provinciale weg N290 is een gebiedsontsluitingsweg in Oost Zeeuws-Vlaanderen. Een gebiedsontsluitingsweg is een weg die de schakel vormt tussen woongebied en een hoofdweg. De weg leidt via Zaamslag en Hulst naar de Nederlands-Belgische grens bij Kapellebrug. Het projectgebied is het deel van de N290 door Kapellebrug en heet de Gentsevaart. De Gentsevaart gaat door de bebouwde kom en noemen we daarom ook wel de Traverse Kapellebrug. De weg is hard aan vervanging toe en pakken we daarom volledig aan. Er komt een nieuwe weg op de bestaande plek. We maken hierbij meteen gebruik van de mogelijkheid om de weg binnen de bebouwde kom van Kapellebrug opnieuw in te richten. De Gentsevaart is een drukke weg door Kapellebrug met veel woningen en bedrijven. Door de verkeersdrukke en het vrachtverkeer ervaren omwonenden regelmatig hinder en zijn er onveilige situaties, vooral voor fietsers en voetgangers. Met een nieuw ontwerp van de weg verbeteren we de verkeersveiligheid en beperken we de hinder zonder dat dit ten koste gaat van de doorstroming. Bovendien leveren deze verbeteringen een positieve bijdrage aan de leefbaarheid in het dorp.

De kern van het project bestaat uit de volgende onderdelen:

- Aanleg fiets- en voetpaden aan beide kanten van de weg.
- Aanleg van een nieuwe rotonde ter hoogte van de Molenstraat.
- Aanleg verkeerseilanden voor veiligere fietsoversteekplaatsen.
- Snelheidsbeperkende maatregelen.
- Verbeteren van de aansluitingen met de Roskamstraat.
- Aanleg nieuw gemeentelijk riool.

Voortgang algemeen

In juni 2022 is de voorbereidingsfase van het project gestart en in 2023 zo goed als afgerond. Op 19 december 2023 hebben Gedeputeerde Staten (GS) besloten om over te gaan naar de realisatiefase. Vervolgens ligt het besluit daartoe voor bij Provinciale Staten (PS) op 9 februari 2024 over de afronding van de voorbereidingsfase en de start van de realisatiefase. Er is een nieuwe planning opgesteld voor het project. Deze nieuwe planning is onderdeel van het door PS goedgekeurde eindfasedocument 'voorbereidingsfase N290 Traverse Kapellebrug'.

Risico's

Risicobeheersing vindt plaats aan de hand van regelmatig uitgevoerde risicoanalyses. We werken de risico's minimaal iedere drie maanden bij. Hier horen ook de beheersmaatregelen bij. We bekijken de risico's tijdens een bijeenkomst met het projectteam, indien nodig met aanvullende expertise. Per beheersmaatregel wordt een actiehouders aangewezen. De voortgang/effecten van de beheersmaatregelen worden via de actielijst van het projectteam bewaakt. De inspanning zal zich vooral richten op het beheersen van de risico's met de grootste gevolgen. Een project is dynamisch en naarmate het project vordert, kunnen de onzekerheden afnemen. Daarnaast kunnen er nog steeds risico's optreden met gevolg voor het projectbudget, de planning en fasering.

De volgende risico's zijn momenteel het grootst:

- Wijzigingen in stikstofregels of stikstofaanpak in Nederland of Vlaanderen waarvoor we extra maatregelen moeten nemen of waarvoor nieuwe beoordelingen moeten plaatsvinden. Dit kan zorgen voor een langere doorlooptijd voor het verlenen van de omgevingsvergunning en hogere kosten voor het uitvoeren van de maatregelen.
- Prijsstijgingen die meer zijn dan de indexering van 10% .
- Extra maatregelen die we moeten nemen door hinder door de omleidingsroutes.

- Een langere doorlooptijd van de vergunningaanvraag door ingediende zienswijzen en bezwaar- en beroepsprocedures. De gevolgen zijn mogelijke uitloop van het project en extra (proces)kosten.

Genomen besluiten

- PS hebben in mei 2020 de voorjaarsnota 2020 vastgesteld. Daarnaast hebben PS het project N290 Traverse Kapellebrug benoemd als groot project. Een investeringskrediet van € 5,6 mln. is beschikbaar gesteld.
- PS hebben op 23 juli 2021 ingestemd met de startnotitie "Reconstructie N290 Traverse Kapellebrug". Op dat moment hebben PS ook ingestemd met het doorlopen van zowel de definitiefase als de ontwerpfase.
- Op 11 maart 2022 (in de commissie Economie) zijn PS geïnformeerd dat - naar aanleiding van een onderzoek naar de mogelijkheden om een fietstunnel aan te leggen - geen fietstunnel is opgenomen in het definitief ontwerp.
- Op 20 mei 2022 is het definitief ontwerp N290 Traverse Kapellebrug goedgekeurd. PS hebben ingestemd met de afronding van de definitie- en ontwerpfase van het project en daarmee ook met de start van de voorbereidingsfase. PS hebben het eindfasedocument "definitie- en ontwerpfase N290 Traverse Kapellebrug" goedgekeurd, inclusief de daarin opgenomen scope, looptijd en beheersaspecten uit het Projectplan N290 Traverse Kapellebrug.
- Op 9 februari 2024 hebben PS ingestemd met de afronding van de voorbereidingsfase en de start van de realisatiefase door het eindfasedocument 'voorbereidingsfase N290 Traverse Kapellebrug' goed te keuren. PS hebben gekozen voor uitvoering van het eerder vastgestelde ontwerp met enkele kleine aanpassingen. Tegelijkertijd hebben ze akkoord gegeven voor een kredietverhoging van € 3 miljoen. Het investeringskrediet is hierdoor verhoogd tot € 8,6 mln.

Doelstelling

Herinrichting van de Traverse Kapellebrug en daarbij zorgen voor meer ruimte voor fietsers en voetgangers. Daarnaast het verkeer aanmoedigen om zich aan de maximumsnelheid te houden waardoor de verkeersveiligheid en leefbaarheid verbeteren.

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deze doelstelling voor het project is ongewijzigd.

Acties

Er zijn in 2023 voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd of in gang gezet die nodig zijn om in 2024 te starten met de uitvoerende werkzaamheden:

- Er zijn meerdere onderzoeken uitgevoerd naar onder andere milieu, natuur, geluid, en trillingen.
- Er zijn verbeteringen doorgevoerd in het definitief ontwerp. Het gaat om de aansluiting van de weg op het parkeerterrein van supermarkt Mangnus en de rotonde. Deze verbeteringen dragen bij aan verkeersveiligheid en doorstroming.

- Er is gestart met het opstellen van een aanbestedingsgereed contract. Daarbij is rekening gehouden met de resultaten van genoemde onderzoeken en verbeteringen in het ontwerp. Dit is afgestemd met de netbeheerders, gemeente Hulst en het Waterschap Scheldestromen.
- De benodigde vergunningsaanvragen zijn ingediend en in behandeling genomen door de bevoegde gezagen.
- De benodigde gronden zijn verworven of er zijn afspraken gemaakt over de toekomstige verwerving of het gebruik van de grond.
- Met de netbeheerders zijn in projectovereenstemmingen afspraken vastgelegd over het verleggen en vernieuwen van de kabels en leidingen. De werkzaamheden zijn aanbesteed door de netbeheerders. De start van de werkzaamheden is gepland voor maart 2024.
- Als gevolg van forse prijsstijgingen hebben we opties in beeld gebracht waarmee eventueel kosten bespaard konden worden. Deze hebben we voorgelegd aan PS.
- We hebben de omgeving geïnformeerd over het project via een inloopavond, een nieuwsbrief en de website www.zeeland.nl/kapellebrug.
- We hebben gesprekken gehouden met de dorpsraden over een kunstobject op de nieuwe rotonde. In 2024 maken we de kunstenaar en het ontwerp bekend aan de omgeving.

1-2 Strategische opgave

Landelijk gebied en stikstof

Omschrijving

Door verbrandingsmotoren, industrie en uit landbouw komen stikstofverbindingen vrij. Deze verbindingen, NH₃ en NO_x, komen direct ofwel via neerslag terug in onze omgeving. Dit is niet alleen schadelijk voor onze gezondheid, het zorgt in natuurgebieden voor een toename van vegetatie die van een voedselrijke omgeving houden, ten koste van vegetatie die daar juist niet van houdt. Op haar beurt heeft dit weer gevolgen voor het voorkomen van andere soorten planten en dieren. Daardoor ontstaat uiteindelijk een afname van de biodiversiteit. Dit is op termijn ook schadelijk voor de economie. Landbouw en recreatie zijn namelijk gebaat bij een goede biodiversiteit.

De Raad van State deed op 29 mei 2019 uitspraak dat de hiervoor bedoelde Programmatische Aanpak Stikstof niet als kader mag worden gebruikt voor de vergunningverlening. Pas wanneer maatregelen om de uitstoot te verminderen voldoende zekerheid geven is dat weer mogelijk. Daardoor kwam de vergunningverlening tot stilstand.

Samen met het Rijk en de andere provincies is daarom gestart met een nieuwe aanpak voor de opgave stikstof. Provincie Zeeland geeft daarnaast ook haar eigen invulling: De strategische aanpak stikstof. Hierin werken we via drie actielijnen aan een goede staat van de Zeeuwse natuur:

1. vermindering stikstofdepositie
2. versterken van de natuur
3. informatie, communicatie en vergunningverlening

In 2022 heeft het Rijk zowel de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (hierna: WSN), als de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) vastgesteld. De Zeeuwse aanpak is hier niet strijdig mee, maar is in 2023 wel door Provinciale Staten (PS) herijkt. In het NPLG brengt het Rijk stikstof in verbinding met de water-, natuur- en klimaatopgaven in het landelijk gebied. Provincies wordt gevraagd een gebiedsprogramma te maken met maatregelen die ervoor zorgen dat de doelen van het NPLG gehaald worden. Dit gebiedsprogramma is in concept in juli 2023 opgeleverd, inclusief koplopermaatregelen. In 2024 moet de provincie een definitief gebiedsprogramma opleveren.

Ambitie

Provincie Zeeland heeft in de strategische aanpak stikstof de volgende doelen centraal gesteld:

- Korte termijn (2020-2022): stikstofruimte vrij maken.
- Korte termijn (2020-2022): een systeem ontwikkelen waarmee vergunningen kunnen worden verleend voor nationale en regionale projecten die passen bij Zeeland.
- Lange termijn (2020-2050): zoveel mogelijk behalen van een goede ecologische toestand van onze natuur, door het toewerken naar een goede staat van instandhouding van de Natura2000 gebieden in 2050.

Dit doen we via een middellange termijn (2020-2030) en tussendoelen. De aanpak per gebied kost meerdere jaren en draagt bij aan meerdere doelen:

1. Het bereiken van een duidelijke daling van de stikstofdepositie, om de kwaliteit van stikstofgevoelige Natura2000-gebieden te versterken.
2. Het verlagen van de stikstof neerslag om ruimte te maken om vergunningen te kunnen verlenen.

Deze doelen zullen een plek moeten krijgen in het verplicht op te stellen gebiedsplan. Op basis van de WSN moeten de provincies deze in juli 2023 in concept vastgesteld. Ondertussen is door het Rijk het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied) opgestart. Provincie Zeeland onderschrijft de

NPLG gedachten dat de stikstofaanpak in samenhang met andere urgente doelen in het landelijk gebied moet worden gedaan. Het gebiedsprogramma gaat daarvan uit, en heeft tot doel dit te laten aansluiten bij de Zeeuwse opgaven zoals zoet water beschikbaarheid.

Tegelijk is de ambitie om de uitvoering van maatregelen te versnellen. De door het Rijk gevraagde koplopermaatregelen (maatregelen die in 2024-2025-2026 uitgevoerd kunnen worden) geven hier invulling aan. Om uitvoeringskracht te versterken wordt gewerkt aan het centraal beleggen van de uitvoeringsprojecten in de organisatie. In 2024 zal daardoor zowel vorm gegeven worden aan de uitvoering als aan het definitief maken van het gebiedsprogramma. Dit moet (volgens de huidige inzichten) op 30 september worden aangeleverd.

Inzet

Hoewel de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) en het NPLG niet strijdig zijn met de Zeeuwse inzet, heeft dit wel tot een herijking van de inzet geleid. De inzet van een compacte opgave stikstof blijft belangrijk, maar is verstevigd met het oog op het toenemen van doelen. Dit heeft geleid tot het concept gebiedsprogramma landelijk gebied. Hierin worden maatregelenpakketten voorgesteld die natuur moeten verbeteren, de stikstofdepositie moet verminderen en bij moeten dragen aan zoet water beschikbaarheid, waterkwaliteit en klimaat doelen.

Tegelijk zijn koplopermaatregelen ingediend bij het Rijk, zodat in 2024-2025 en 2026 uitvoering kan worden gegeven aan het gebiedsprogramma. Hierbij ligt de focus op gebieden aanpak waar mogelijk en projectgericht waar nodig. Om dit goed neer te zetten wordt gewerkt aan een programma uitvoering landelijk gebied.

Verder houden we de ontwikkeling van stikstof neerslag in de gaten door monitoring. Via sensoren, satellietbeelden en meer metingen wordt gewerkt aan verbetering van de modellen. Monitoring draagt tevens bij aan draagvlak. Tot slot is het buitenland een belangrijk punt van aandacht. Het grootste deel van de stikstof in Zeeland is afkomstig uit het buitenland en (internationale) scheepvaart. Zonder aanpak in het buitenland en bij scheepvaart is het moeilijk onze doelen te halen. Helaas is hiervoor soms ook een juridische aanpak nodig van bronnen in het buitenland, maar geprobeerd wordt om met name samen met Vlaanderen, Vlaamse provincies, LNV en Nederlandse grensprovincies een gezamenlijk kader te formuleren voor vergunningverlening en is door provincie Zeeland voorgesteld om in een gezamenlijke pilot de bijdrage van de scheepvaart verder te analyseren.

Naast personele inzet is er ook inzet via financiële middelen en regelingen. Deze zijn deels afkomstig van het Rijk. Via de opgave stikstof zijn er middelen voor monitoring en proces beschikbaar. Ook in de investeringsagenda van de provincie is budget opgenomen voor bronaanpak. Het rijk heeft voor de komende jaren miljarden beschikbaar gesteld via het transitiefonds. Capaciteit, maatregelen en processen worden daaruit gefinancierd. Verwacht wordt dat in het tweede kwartaal van 2024 duidelijkheid komt over welke middelen voor welke koplopermaatregelen in Zeeland terecht komen.

Proces

In de voorjaarsnota 2020 is stikstof als opgave benoemd. Kern van de opgave is dat deze alleen kan slagen als alle sectoren bijdragen aan de oplossing. Daarom vormen alle betrokken partijen samen een bestuurlijk overleg stikstof Zeeland. Ook zitten alle partijen in een externe werkgroep, en per gebiedsgerichte aanpak zijn de direct belanghebbenden vertegenwoordigd. Deze aanpak is nog belangrijker geworden sinds de start van het NPLG en de koppeling van stikstof aan andere opgaven in het landelijk gebied.

Binnen de organisatie zijn er sterke relaties met programma's, opgaven en afdelingen. Met name de relatie met Natuur, platteland en landbouw en met vergunningverlening is van groot belang. In 2023 is deze interne organisatie, met name met het oog op de uitvoering van het vast te stellen gebiedsplan, herzien. De opgave heeft tot doel het maatregelen op te starten en uit te werken, waarna de uitvoering in een andere onderdelen van de organisatie plaats vindt. Daarom wordt er gewerkt aan het opzetten van een programma uitvoering landelijk gebied. Hierin komen alle concrete uitvoerings projecten samen. Tegelijk wordt dan het werken aan het opstellen van het gebiedsprogramma NPLG onder

gebracht bij het programma Landelijk Gebied, Landbouw en Natuur. Hiermee wordt beoogd uitvoering te versterken en een helderder onderscheid te maken tussen beleidsvorming en uitvoering.

Op 10 juli 2020 hebben PS de strategische aanpak stikstof vastgesteld. De aanpak stikstof is continu in ontwikkeling, onder andere door landelijke ontwikkelingen. Zo is tussentijds de minister van landbouw met haar aanpak in het coalitieakkoord gekomen en heeft de commissie Remkes adviezen uitgebracht, gevolgd door de WSN en het NPLG in 2022. Het verschijnen van de startnotitie NPLG heeft tot veel onrust geleid. (Wederom) is dhr. Remkes gevraagd hierover met alle betrokkenen in gesprek te gaan. Het NPLG is verder vormgegeven waarbij de doelen in steeds grotere mate moeten landen in het gebiedsprogramma. Dit heeft direct effect op de Zeeuwse aanpak, en de provincie Zeeland is in grote mate afhankelijk van de landelijke ontwikkelingen. In het proces is daarom zowel de relatie met externe partijen als met PS van groot belang. De strategische aanpak kan tussentijds dan ook worden aangevuld.

In 2023 is het kabinet gevallen. Met gevolg dat er met het demissionaire kabinet verder gewerkt wordt aan het NPLG. De gevolgen hiervan zijn er echter wel: het transitiefonds is niet direct beschikbaar en het verkrijgen van middelen voor concrete maatregelen vergt veel inzet, overtuiging en onderbouwing.

Te behalen resultaten 2023

In 2023 blijven we inzetten op de pijlers uit de Zeeuwse aanpak stikstof, en herijken we die op basis van het NPLG en de WSN. In 2023 zal daarom het gebiedsplan moeten worden vastgesteld. Vermindering stikstofdepositie: In 2023 wordt de vrijwillige opkoopregeling veehouderijen afgerond, en worden naar verwachting de 2e fase van deze regeling en andere regelingen open gesteld. Afhankelijk van de voorwaarden in deze fase en de aanmeldingen zal ook deze benut worden. Het Rijk zal deze maatregel zelf uitvoeren en Provincies zijn hier bij betrokken. Naast vermindering van neerslag uit de agrarische sector zetten we in 2023 in op het invullen van maatregelen van het rijk in andere sectoren. Walstroom voor scheepvaart is hiervan een voorbeeld. De inzichten die in 2022 met betrekking tot bronmaatregelen zijn verkregen, zullen in 2023 worden beoordeeld op hun effect en kansrijkheid, met het doel dit in het gebiedsplan op te nemen. Naast het nemen van bronmaatregelen blijven we inzetten op het reduceren van stikstofdepositie uit het buitenland. Hiervoor werken we samen met Brabant en Limburg aan een kader voor vergunningverlening en met het Rijk in een buitenlandstrategie.

Het verbeteren van natuur gebeurd in 2023 via het programma natuur en via het gericht aanpakken van de gebieden. Het NPLG vraagt verbreding van deze gebiedsaanpak. Andere urgente opgaven in het landelijk gebied, zoals zoet water, waterkwaliteit, verdroging en dergelijke, worden in samenhang met stikstof aangepakt. In 2023 wordt voor de Kop van Schouwen en de Manteling van Walcheren deze aanpak verder uitgewerkt. In de gebiedsgerichte aanpak komen het programma natuur en de maatregelen om stikstof neerslag te verminderen samen en worden andere opgaven die er spelen in samenhang opgepakt. Buiten N2000 gebieden wordt in 2023 bekeken welke opgaven er spelen, die wél een relatie met stikstof moeten hebben. Dit alles moet in het gebiedsplan opgenomen worden.

Om de resultaten te bereiken is de derde pijler, monitoring, van groot belang. Het in 2021 opgezette dataportaal is in 2022 verder doorontwikkeld en breder beschikbaar gesteld. Hierin komen metingen, modellen en andere stikstofgegevens samen. In 2023 gaat dataverzameling, onder andere via satelliet metingen verder. Dit is de basis voor de inhoud van het gebiedsplan.

Tot slot gaat de Provincie Zeeland in 2023 door met vergunningverlening. Dit is erg afhankelijk van de ontwikkeling in juridische procedures. In 2022 zijn door rechters nieuwe uitspraken gedaan, waardoor vergunningverlening steeds ingewikkelder is geworden. Duidelijk is dat in 2023 vergunningverlening moeilijk blijft. Een tweetal belangrijke punten in vergunningverlening zullen zijn het legaal maken van de PAS melders en het opzetten van de stikstofdepositie bank. Voor het legaliseren van de PAS melders is het noodzakelijk dat er ruimte vrijgemaakt wordt. Op dit moment kan dat alleen via opkoop van veehouderijen, waardoor dit in Zeeland langzaam verloopt.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
010204-Slimme mobiliteit	-	41	41	1	40
010206-Landelijk gebied en stikstof	930	1.683	2.613	2.642	-29
Totaal Lasten	930	1.724	2.654	2.643	11
Baten					
010204-Slimme mobiliteit	-	41	41	1	40
010206-Landelijk gebied en stikstof	-	1.304	1.304	1.363	-59
Totaal Baten	0	1.345	1.345	1.364	-19
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	930	379	1.309	1.279	30
Gerealiseerd resultaat	930	379	1.309	1.279	30

2 Programma Woonplaats Zeeland

Inleiding en ontwikkelingen

Zeeland is Land in Zee. Kust, land, zeearmen en eilanden, het samenspel tussen water en land, het geeft Zeeland een unieke ligging en een bijzondere omgeving voor mensen om te wonen, te werken en te recreëren. Deze unieke ligging in een veilige, economisch aantrekkelijke en ecologisch gezonde delta is ons Zeeuwse kapitaal en onze leefomgeving. In Zeeland bepalen water, landbouw, wonen, natuur, industrie en recreatie de kwaliteit van de leefomgeving. Als we die kwaliteit willen behouden, dan moeten we ons steeds afvragen: wat mag waar wel en waar niet, hoe beïnvloedt dat elkaar over en weer, wat zijn de effecten op milieu, landschap, economie op korte en langere termijn. Uitgangspunt is de vastgestelde Omgevingsvisie.

In dit uitvoeringsprogramma Woonplaats Zeeland staat de kwaliteit van de fysieke leefomgeving centraal. Daarbij staan de volgende onderwerpen centraal: de gebouwde omgeving met steden, dorpen en bedrijventerreinen, de kwaliteit van de kust en recreatie, milieu en water, zowel de Deltawateren als het beheer van grond- en oppervlaktewater binnendijks. Landbouw en natuur, ook onderdeel van de fysieke leefomgeving, komen aan de orde in het programma Balans in landelijk gebied.

Het behoud van de kwaliteit van de leefomgeving wordt geregeld door tal van wetten en regelingen, onder de verantwoordelijkheid van Rijk, provincie, gemeenten en waterschap. In de Omgevingswet komt er straks één loket voor alle vragen, klachten, vergunningen etc. Dat loket wordt de gemeente. De invoering van de Omgevingswet vereist een vernieuwing in samenwerking, denken en doen tussen overheden. Ook dat project komt in dit hoofdstuk aan de orde.

Speerpunten

De speerpunten voor de verschillende deelprogramma's zijn:

Deltawateren

- Bijdragen aan vervolg gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050.
- Herinstructie van beperkt getij op de Grevelingen.
- Gebiedsproces Volkerak-Zoommeer (korte en middellange termijn).
- Zoetwaterbeschikbaarheid Zuidwestelijke Delta (in relatie tot Zeeuws Deltaplan zoet water).
- Continueren inzet voor uitvoeringsprogramma Oosterscheldevisie.
- Kennisprogramma zeespiegelstijging in relatie tot herijking Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta in 2026.

Milieu

- Vervolg verkenning van de samenwerking Milieutaken in Zeeland in afstemming met gemeenten en waterschap.
- Uitvoeren Milieuprogramma en vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)-programma.

Omgevingswet (digitaal stelsel)

- Informatie en applicatie stelsel gereed maken zodat Omgevingsvisie en Omgevingsverordening kunnen worden gepubliceerd.

Wonen en bedrijventerreinen

- Opstellen van een Woonagenda en aanpak onder andere met de gemeenten.
- Uitvoeren subsidieregelingen wonen en bedrijventerreinen.

Beleidskader

- [Omgevingsvisie 2021](#)
- [Economische Agenda](#)
- [Verordening kwaliteit vergunningverlening, toezicht en handhaving omgevingsrecht Zeeland 2016](#)
- [Beleidsnota Natuurwetgeving](#)
- [Deltaprogramma](#)
- [Voorkeursstrategie Zuidwestelijke Delta](#)
- [Programmatische aanpak Grote Wateren](#)
- [Natura 2000 beheerplannen \(voor de afzonderlijke Deltawateren\)](#)
- [Zwemwaterrichtlijn](#)
- [Kaderrichtlijn Water](#)
- [Europese Richtlijn Overstromingsrisico's](#)

Reguliere taken

Milieu

- Vergunningverlening, toezicht en handhaving bij bedrijven en activiteiten, waarvoor de Provincie bevoegd gezag is en taken die daarmee samenhangen.
- Accounthouderschap van de RUD Zeeland en de DCMR.
- Interbestuurlijk toezicht Omgevingsrecht.
- Nazorg gesloten stortplaatsen.
- Coördinatie uitvoering VTH taken binnen Zeeland.

Ruimtelijke kwaliteit

- Overleg over ruimtelijke plannen met betrokken bestuursorganen.
- Toezicht op huisvesting statushouders.

Water

- Beheer grondwatermeetnet.
- Aanwijzen zwemlocaties.
- Bescherming grond- en oppervlaktewater.

Deltawateren

De Deltawateren zijn voor Zeeland vanuit ecologisch, ruimtelijk, recreatief en economisch oogpunt van grote waarde. Ze bepalen in belangrijke mate de kwaliteit van onze leefomgeving, nu en in de toekomst. Het borgen van deze kwaliteit vraagt om passende antwoorden op de uitdagingen voor de komende decennia. Binnen de geldende (wettelijke) kaders gaat het daarbij om een afgewogen aanpak van thema's als waterkwaliteit, ecologie en regionale economie in combinatie met noodzakelijke aanpassingen op het vlak van waterveiligheid, zeespiegelstijging en een verder toenemende verzilting.

Een aanpak waarbij we als Provincie Zeeland samenwerken met onze partners binnen het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta (GO ZWD) om ons doel van een ecologisch gezonde, veilige en economisch aantrekkelijke delta te kunnen realiseren.

Maatschappelijk effect Deltawateren

De leefomgeving wordt aangepast aan veranderende (klimaat)omstandigheden waardoor inwoners en bezoekers van Zeeland kunnen leven in een veilige, aangename en klimaatbestendige leefomgeving.

Kwaliteitskust: recreatie, toerisme en vrijetijd

Speerpunten Bestemming Zeeland 2030 voor inwoners, ondernemers en bezoekers

1. Vergroten van de positieve bijdrage van de vrijetijdssector aan de omgeving en de samenleving: de Zeeuwse vrijetijdssector heeft een sterke maatschappelijke, ruimtelijke en economische meerwaarde. De Zeeuw draagt de vrijetijdseconomie een warm hart toe en werkt samen met de sector aan een leefbaar Zeeland voor iedereen.
2. Stimuleren van een toekomstbestendige vrijetijdssector: de Zeeuwse ondernemers zijn intrinsiek gemotiveerd en in staat om de exploitatie op een duurzame circulaire wijze te laten plaatsvinden. Ondernemen in de vrijetijdseconomie is aantrekkelijk en staat hoog in aanzien. Er is een bruisend netwerk actief dat samenwerkt aan een gezonde vrijetijdssector.
3. Versterken van een optimale beleving voor bewoner en gast: onze inwoners en bezoekers ervaren Zeeland op een unieke manier die bij hen past, in alle seizoenen en regio's. De verschillende regio's en steden in Zeeland vormen gezamenlijk een gevarieerd palet aan bestemmingen.

Omgevingswet en Ruimtelijke Ordening

Het doel van de Omgevingswet is: "van bescherming van de fysieke leefomgeving via een werende benadering van activiteiten, naar een beleidscyclus waar de continue zorg voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving centraal staat en ruimte ontstaat voor ontwikkeling."

De Omgevingswet leidt tot de nodige veranderingen. De Omgevingswet geeft aan dat burgers en initiatiefnemers niet langer te maken krijgen met een gefragmenteerde overheid. Alle overheden zijn samen verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving. Om dit te bereiken moeten de overheden onder de Omgevingswet intensiever samenwerken. Belangrijke instrumenten zijn de Omgevingsvisie en de verordening. Het digitale stelsel is het derde spoor van de implementatie Omgevingswet en maakt onderdeel uit van dit programma.

Voor de digitalisering van de Omgevingswet wordt een digitaal stelsel ontwikkeld. Een belangrijke component hierin is het Omgevingsloket. Alle informatie over de fysieke leefomgeving wordt gebundeld in het Omgevingsloket.

Via het Omgevingsloket kunnen initiatiefnemers digitaal een vergunningaanvraag of melding indienen. Ook kan via prikken op de kaart gezien worden welke regels er gelden op welke locatie. Daarnaast kan ook informatie over de fysieke leefomgeving worden opgevraagd. Alle overheden dienen aangesloten te worden op het Omgevingsloket om deze te voorzien van informatie. Zeeuwse afstemming is nodig om met partijen afspraken te maken hoe we aansluiten, welke informatie er wordt aangeleverd en welke nieuwe (werk) processen er ingericht moeten worden.

Ruimtelijke ordening

Het rijk heeft een actieve regierol op zich genomen in de ruimtelijke ordening in Nederland. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft de programma's NOVEX en Mooi Nederland opgesteld. Het rijk wil regie voeren op de ruimtelijke ordening in Nederland. Hierbij wordt door het rijk wordt een belangrijke rol toegekend aan de provincies. Daarom wil de minister Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) met de Provincies afspraken maken over de ruimtelijke inbedding van nationale belangen in de regio. Deze afspraken hebben betrekking op nationale doelen en ruimtelijke keuzes, uitvoering en investeringsbeslissingen. De provincies organiseren het proces waarbij zij regio's, gemeenten, waterschappen, uitvoeringsorganisaties en maatschappelijke partijen betrekken. Het Rijk was voornemens in oktober 2023 ruimtelijke arrangementen afsluiten met elke provincies. Dit ruimtelijke arrangement vervangt de omgevingsagenda's. De thema's uit de omgevingsagenda voor Zeeland komen terug in de ruimtelijke

arrangementen. North Sea Port District wordt daarbij onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak in het programma NOVEX.

Maatschappelijk effect Omgevingswet en ruimtelijk arrangement

De Provincie draagt bij aan een nieuwe manier van samenwerken tussen overheden onderling en tussen overheden en het netwerk. Dat gebeurt met de voorbereiding op de Omgevingswet en de vier andere strategische opgaven. Het doel is een gezonde, veilige leefomgeving en het doelmatig gebruik van de beschikbare ruimte, waardoor ook directe bijdrage geleverd wordt aan het versterken van de recreatieve en toeristische aantrekkingskracht van Zeeland.

Ruimtelijke kwaliteit versterken: Wonen

Een passende duurzame woning en een prettige woonomgeving.

Demografische ontwikkelingen (vergrijzing, huishoudenverdunding), de noodzaak voor verduurzaming en aanpassing van woningen aan de zorg(behoeft) hebben een belangrijke invloed op de woonbehoefte. De vraag naar woningtypen en woonmilieus verandert hierdoor. Het gaat niet alleen om aantallen woningen, maar ook om een match met de kwalitatieve vraag en een koppeling met duurzaamheidsdoelen. De aanpassing van de bestaande woningvoorraad door sloop, herstructurering, woningaanpassing en verbetering is een lastige opgave. Door de stijgende huizenprijzen dreigt een tekort aan betaalbare woningen.

Met het aantreden van het nieuwe kabinet begin 2022 is volkshuisvesting na lange tijd weer een belangrijk onderdeel van de Rijksagenda geworden. De nadruk daarbij ligt op het stimuleren van de nieuwbouw en het vergroten van de (betaalbare) woningvoorraad. In het kader van de Nationale Bouw- en Woonagenda sluit het rijk met alle provincies eind december 2022 een Woondeal. Onderdeel van de Woondeal is een bod per provincie voor een realistische nieuwbouwopgave voor de komende jaren. De hiervoor benodigde randvoorwaarden, wettelijke en financiële regelingen zijn nog in ontwikkeling.

Om gebruik te kunnen maken van deze regelingen is veelal cofinanciering noodzakelijk. De mogelijkheid van een Zeeuws woonfonds wordt hierbij verkend.

Voor de provincie Zeeland geldt dat de Woondeal zijn basis vindt in de Zeeuwse Woonagenda en leidt tot een gezamenlijke uitvoeringsagenda voor Rijk, provincie en gemeenten. De kwalitatieve opgave is in 2019 in beeld gebracht door het Kwalitatief Woononderzoek Zeeland (KWOZ). De opgave is aanzienlijk en verschilt per regio. In 2022 is de provinciale demografische prognose geactualiseerd. Een vervolgstap is de actualisatie van de kwalitatieve opgave.

De Provincie heeft samen met de gemeenten een verantwoordelijkheid voor de regionale woningbehoefte. In 2021 hebben de gemeenten en Provincie de Zeeuwse Woonagenda vastgesteld. Hierin zijn drie belangrijke gezamenlijke opgaven benoemd:

- Het toekomstbestendig maken van de bestaande woningvoorraad.
De grootste opgave ligt in de versterking van de bestaande woningvoorraad. Het gaat daarbij om verduurzaming en het levensloopgeschikt maken van de woningvoorraad en daarmee samenhangend, het op peil houden van de leefbaarheid in wijken en dorpen.
- Nieuwbouw die 100% raak is: focus op kwaliteit in woningtypen en locaties.
Bij nieuwbouw gaat het veel meer om kwaliteit en minder om kwantiteit. Het gaat om het toevoegen van de juiste woningen op de juiste plekken. Zo draagt nieuwbouw maximaal bij aan een toekomstige woningvoorraad die in kwaliteit en kwantiteit 100% aansluit bij de vraag.
- Inspelen op de behoefte aan specifieke segmenten op woningmarkt.
Er bestaat een behoefte aan specifieke type woningen zoals flexwonen, huisvesting van arbeidsmigranten en passende woonvormen voor oudere huishoudens, zoals geclusterde woonvormen en woonvormen op het grensvlak van zelfstandig en intramuraal wonen.

De opgaven in de Zeeuwse Woonagenda worden in de uitvoeringsagenda aangepakt via in zes actielijnen:

- gebiedsgerichte aanpak
- financiële arrangementen

- adaptief programmeren
- complementair bouwen
- hergebruik lege panden
- flexibele schil

In de actielijnen wordt met bestaande en nieuw te ontwikkelen instrumenten gezamenlijk gewerkt aan een toekomstbestendige woningvoorraad. De provincie ondersteunt dit met de inzet via bestaande en nieuwe instrumenten, zoals de Provinciale Impuls Wonen, subsidie voor hergebruik van leegstaande panden, ondersteuning voor flexibele woonvormen, leningen voor woningverduurzaming en subsidie voor gebiedsgerichte projecten.

Afstemming van de aanpak vindt plaats via de Woonagenda en de regionale woningmarktafspraken, waar de regio onderling en met provincie afspraken maakt over de kwalitatieve en kwantitatieve versterking van de woningvoorraad. De aansluiting bij het rijksbeleid wordt vastgelegd in de Woondeal. Waar nodig worden met individuele gemeenten plannen van aanpak opgesteld, waarin afspraken worden gemaakt over de bestaande nieuwbouwplannen, zodat deze beter aansluiten bij de toekomstige behoefte en de afspraken die hierover in de Woondeal zijn gemaakt.

Maatschappelijk effect

Zeeland is een provincie waar het goed wonen, werken en leven is.

Beter benutten van regionale bedrijventerreinen

We werken aan het beschikbaar hebben van voldoende planologische ruimte voor havenontwikkeling en bedrijven en zetten in op een kwaliteitsimpuls en de verduurzaming van terreinen. De provincie stelt hiervoor regelmatig een behoefteprognose voor bedrijventerreinen op. Deze vormt de basis voor de regionale bedrijventerreinenprogrammering die de gemeenten opstellen om te komen tot een goede balans in vraag en aanbod.

De Provincie ondersteunt de gemeenten met twee subsidieregelingen voor het versterken van de kwaliteit en duurzaamheid van bedrijventerreinen. De subsidieregeling Planvorming en Procesondersteuning is bedoeld voor de integrale planvorming voor toekomstbestendige bedrijventerreinen. De subsidieregeling Fysieke maatregelen is gericht op de uitvoering van collectieve fysieke maatregelen ten behoeve van het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen. Hierbij valt te denken aan (circulaire) herstructurering, aanleg van duurzame energie- en warmtesystemen, energieopslag, aanleg gedeelde laadinfrastructuur, maatregelen in het kader van klimaatadaptatie en maatregelen die de biodiversiteit vergroten.

Maatschappelijk effect

Zeeland is een provincie waar het goed wonen, werken en leven is.

Doelstelling

Law Delta

Omschrijving (toelichting)

Een Law Delta is gerealiseerd op een deel van het beoogde terrein van de marinierskazerne in Vlissingen. Deze doelstelling maakt onderdeel uit van het compensatiepakket Wind in de Zeilen. Dit betreft het justitieel complex Vlissingen (JCV) dat bestaat uit een penitentiaire inrichting voor zwaardere doelgroepen met een extra beveiligde inrichting, een hoog beveiligde zittingslocatie en een beveiligde verblijfsfaciliteit waar rechters, officieren van justitie en advocaten tussen zittingsdagen kunnen overnachten en werken en een steunpunt DV&O.

Het Strategisch kenniscentrum Georganiseerde Ondernemende Criminaliteit dat gelieerd is aan de strafrechtketen zal elders in Vlissingen als een separate ontwikkeling tot stand worden gebracht.

De gezamenlijke inschatting van Rijk en regio is dat op zijn vroegst in het laatste kwartaal van 2023 kan worden gestart met bouwen van het justitieel complex.

Een start eind 2023 kent de volgende afhankelijkheden en risico's:

- Aandacht voor de voorbereiding en begeleiding van het proces met betrekking tot ruimtelijke procedures, om deze zo voorspoedig mogelijk te laten verlopen.
- Met de locatiestudie is het justitieel complex in een stadslandgoed ontworpen, waarmee deels een verwevenheid is tussen de twee delen. De twee delen zullen in planuitwerking gelijk moeten oplopen.
- De regelgeving rondom stikstof kan van invloed zijn ontwikkelingsmogelijkheden rondom het justitieel complex.
- Beschikbaarheid van een marktpartij.
- De gevolgen van de Omgevingswet, die gedurende de planfase wordt ingevoerd, zijn nog onbekend.

Oplevering van het complex wordt op zijn vroegst mogelijk geacht in 2028.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoering van Law Delta is goed op dreef. Het Strategisch Kennis Centrum is gevestigd in Vlissingen en operationeel.

Het bestemmingsplan voor het Justitieel Complex is in 2023 onherroepelijk geworden. De aanbesteding voor het complex is succesvol verlopen. Gesprekken over de gunning vinden plaats om in 2024 te kunnen gunnen.

Er is echter vertraging gemeld over de realisatie van het complex door de stikstofproblematiek en de oorlog in Oekraïne. Oplevering van het complex wordt nu in 2030 verwacht.

Acties

Start proces van de benodigde ruimtelijke procedures samen met de gemeente Vlissingen en het Rijk. Het ruimtelijke proces is najaar 2021 door de gemeente Vlissingen gestart met het voorontwerpbestemmingsplan voor inspraak vrij te geven. Najaar 2022 zou het bestemmingsplan als ontwerp ter inzage gelegd moeten worden, zodat het vervolgens voorjaar 2023 wordt vastgesteld door de gemeenteraad Vlissingen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het bestemmingsplan is op 29 juni 2023 vastgesteld door de gemeenteraad van Vlissingen en werd 6 weken later onherroepelijk.

Uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van de grondoverdracht.

In 2023 wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn voor het te maken stadslandgoed waar het justitieel complex een onderdeel van uitmaakt. Het college heeft ingestemd met het inbrengen van de resterende gronden in dit gebied, onder voorwaarde dat met de gronden de creatie van maatschappelijke winst voorop staat.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op 15 november 2022 besloot GS, conform bestuursakkoord Wind in de Zeilen, in te stemmen met de verkoop van gronden ten behoeve van het JCV. De daadwerkelijke levering heeft plaatsgevonden in januari 2023.

Uit de nadere planuitwerking zal moeten blijken hoe die maatschappelijke winst in het stadslandgoed bereikt wordt. Ten behoeve van de realisatie van het Justitieel Complex is gebleken dat er nog een smalle strook grond nodig was langs de Havenweg.

Doelstelling

Voorbereiding omgevingswet

Omschrijving (toelichting)

Uiterlijk op het moment van het inwerkingtreden van de omgevingswet, werkt de provincie volgens de gedachte achter de omgevingswet.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is voldaan aan de vereisten bij inwerkingtreding van de Omgevingswet. Tevens zijn voor externe samenwerking de werkwijzen duidelijk via handleidingen voor de VTH-keten en de werkwijze met Omgevingstafels in de planketen. De toepasbare regels en vragenbomen zijn opgenomen in het Omgevingsloket. En intern zijn de werkprocessen gemaakt en komen de ontvangen aanvragen binnen in het zaakstelsel.

Acties

Invulling geven aan opgave gericht werken en vroegtijdig samenwerken.

Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet verandert de wijze van samenwerking met de ketenpartners. Via het Samenwerkingsplatform Omgevingswet Zeeland (SPOZ) worden afspraken gemaakt over deze samenwerking zoals het aansluiten bij initiatief- of omgevingstafels.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Via het SPOZ zijn de handleidingen voor samenwerking in de VTH-keten bekrachtigd. Voor de samenwerking in de planketen is geoefend in de regio's met Omgevingstafels. GS hebben daarna in december de beoogde werkwijze in de planketen aan gemeenten gecommuniceerd. D.w.z. wanneer we willen worden uitgenodigd aan de Omgevingstafels en hiervoor een tool in de vorm van een 'factsheet' ter beschikking gesteld. GS hebben ook besloten inzake de lijst wanneer advies en instemming nodig is. PS hebben via de participatienotitie kaders aangegeven voor participatie bij onze eigen instrumenten van de Omgevingswet.

Nieuwe interne- en externe samenwerkingsstructuren/werkprocessen.

Zowel intern als extern vergt de Omgevingswet een andere wijze van samenwerken. Met externe partners worden hierover afspraken gemaakt via het Samenwerkingsplatform Omgevingswet Zeeland (SPOZ). Intern worden werkprocessen ingericht voor het werken met het Digitaal Stelsel Omgevingswet.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Voor de externe samenwerking zijn afspraken gemaakt in handleidingen voor de VTH-keten, de planketen en participatie bij inzet van ons eigen instrumentarium. Tevens is de legesverordening door PS vastgesteld. De Omgevingsvisie en -verordening zijn raadpleegbaar in het Omgevingsloket.

Intern zijn de werkprocessen zo ver als mogelijk ingericht. Dit betekent dat de aanvragen, die zijn ingediend in het Omgevingsloket, binnenkomen in het zaakstelsel. Tevens zijn werkprocessen afgesproken intern. In 2024 zal op basis van opgedane ervaringen een verdere doorontwikkeling plaatsvinden.

*Vorbereidingsacties vormgeven en implementatie digitaal stelsel Omgevingswet***Kwaliteit (indicator)****Kwaliteit (toelichting)**

Bij inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024 was er voor provincies geen overgangsrecht. De benodigde acties zijn tijdig uitgevoerd. De Omgevingsvisie en -verordening staan

in het Omgevingsloket, de legesverordening is vastgesteld door PS, de participatienotitie is vastgesteld door PS en de regelgeving die verwijst naar oude wetten is geactualiseerd.

Doelstelling

Kwaliteitskust: recreatie, toerisme en vrijetijd

Omschrijving (toelichting)

Speerpunten Bestemming Zeeland 2030 voor inwoners, ondernemers en bezoekers

1. De vrijetijdssector levert een positieve bijdrage aan de omgeving en de samenleving: in 2030 draagt de Zeeuw de vrijetijdssector een warm hart toe. De inwoners van Zeeland kennen en ervaren de vrijetijdssector als een belangrijke drijvende kracht voor de leefbaarheid, economie en het voorzieningen niveau.
2. De vrijetijdssector is toekomstbestendig: de Zeeuwse ondernemers zijn intrinsiek gemotiveerd en in staat om de exploitatie op een duurzame circulaire wijze te laten plaatsvinden. Ondernemen in de vrijetijdseconomie is aantrekkelijk en staat hoog in aanzien. Er is een bruisend netwerk actief dat samenwerkt aan een gezonde vrijetijdssector die ontwikkelt met kwaliteit en aandacht voor een divers aanbod, ook in de waterrecreatie.
3. Inwoner en gast hebben een optimale beleving: inwoners en bezoekers ervaren Zeeland op een unieke manier die bij hen past, in alle seizoenen en regio's. De verschillende regio's en steden in Zeeland vormen gezamenlijk een gevarieerd palet aan bestemmingen.

Bestemming Zeeland 2030 in balans

De ambitie van het 'Toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030' is te zorgen voor een vrijetijdssector die in balans met de samenleving en de omgeving bloeit. In de Bestemming Zeeland 2030 worden de belangen van inwoners, bedrijven en bezoekers goed gewogen.

We streven naar een toekomstbestendige vrijetijdssector die een positieve bijdrage levert aan de omgeving en de samenleving. Hierbij wordt verantwoord gebruik gemaakt van het landschap, ons natuurlijk kapitaal. Effecten op de leefomgeving zijn daarom betrokken bij recreatieve ontwikkelingen. De ruige zee, de rustige natuur, bruisende binnensteden, een rijke historie, hoogstaand culinair aanbod en een actieve waterbeleving vormen de beleving voor inwoner en gast van de Zeeuwse Delta, in elk jaargetijde.

De ambitie voor Bestemming Zeeland 2030 is een gezamenlijke opgave met onder andere gemeenten, (recreatieve) ondernemers, natuur- en cultuurorganisaties en overige partners in Zeeland. Aan de hand van een meerjarige actie-agenda 2022-2024 bepalen we met onze partners welke thematische ambities prioriteit krijgen en werken we gezamenlijk aan het bereiken van de doelen per thema. Op deze manier werken we binnen het Ecosysteem Zeeuws Vrijetijdsdomein aan een Bestemming Zeeland 2030 in balans.

Voor het monitoren of de Bestemming Zeeland in balans is, voeren we de meerjarige Zeeuwse kennisagenda 2022-2024 met onderzoeksprogramma uit. Dit doen we in samenwerking met de partners binnen het vrijetijdsdomein in Zeeland, maar ook binnen het landelijk onderzoeksprogramma voor bestemmingsmanagement en spreiding van toerisme.

De beleidsindicator voor de bestemming Zeeland in balans is het draagvlak voor toerisme onder de Zeeuwse inwoners. Nulmeting hiervoor is het jaar 2019 waarin het draagvlak voor toerisme in Zeeland onder inwoners 70% was. De volgende draagvlakmeting voor Zeeland vindt plaats in 2023. Voor de korte termijn is inzetten op het consolideren van de steun voor toerisme in Zeeland van 70% het doel (hierbij verliezen we niet het draagvlak voor toerisme per gemeente uit het oog). Voor de middellange en lange termijn (2030) is het doel / de ambitie om te komen tot 75% draagvlak in Zeeland.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn stappen gezet in de samenwerking en inhoud van het toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030 in balans. Op de 4 prioritaire thema's (cultuur, draagvlak, ontwikkelkansen bestaand aanbod en aantrekkelijke en vitale sector) van het toekomstbeeld zijn werkgroepen bestaande uit gemeenten en provincie aan de slag gegaan en zijn de eerste contouren van samenwerking en inhoud bepaald, bijvoorbeeld ten aanzien van de toeristisch marketingstrategie en de samenwerking van recreatie en toerisme met natuur. Het Kenniscentrum Kusttoerisme is gestart met de opdracht voor de monitoring en het meten van de doelen uit de Bestemming Zeeland in Balans. Ook bestuurlijk zijn er afspraken gemaakt over de samenwerking.

Acties

Kwaliteit van ontwikkelingen rond de Deltawateren stimuleren.

- Netwerkgereguleer gericht op goede gebiedssamenwerking voor het behalen van doelen en ambities van de gebiedsvisie Veerse Meer 2020 – 2030 en de daarbij behorende actie-agenda.
- Regierol gericht op realisering van de opgaven Zeeuwse Kustvisie, specifiek de bestuurlijke borging van de conclusies en aanbevelingen van de evaluatie Zeeuwse Kustvisie (begin 2023).
- Stimuleren gebiedsgerichte samenwerking Grevelingen, Veerse Meer en Oosterschelde voor waterrecreatie en kwaliteit openbare recreatievoorzieningen.
- Stimuleren van de waterrecreatie in Zeeland door regierol op uitvoering van de Visie waterrecreatie en realisatie acties actieprogramma waterrecreatie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het ontwikkelen van een goede samenwerking is een dynamisch proces gebleken. De prioritaire projecten uit het actieprogramma zijn gestart en enkele (bijna) afgerond. De gebiedssamenwerking is in staat snel te schakelen wanneer zich (financiële) kansen voordoen.

De regierol Kustvisie is naar tevredenheid vervuld en er is gezorgd voor een bestuurlijke borging. Ook de evaluatie heeft plaatsgevonden.

Eind 2023 is een conceptadvies opgeleverd ten aanzien van een Zeeuws beheer- en financieringsmodel voor (water)recreatieve voorzieningen om de toekomstbestendigheid, helderheid en eerlijkheid rondom het beheer en de financiering van de voorzieningen te verbeteren. Dit advies wordt breed gedragen door de beheerders en de provincie. Het advies wordt in 2024 geïmplementeerd in de Grevelingen en het Veerse Meer als voorloper op alle Zeeuwse wateren.

De actieagenda waterrecreatie kent verschillende lijnen op het gebied van kennis, innovatie, beleid en markt. In samenwerking met de kerngroep waterrecreatie zijn acties geprioriteerd en op het gebied van kennis en innovatie zijn diverse acties uitgevoerd.

Kwaliteitsontwikkeling en toekomstbestendigheid

- Stimuleren kwaliteitsontwikkeling in aandachtsgebieden in de kustregio en rondom het Veerse Meer. Hiervoor worden onder andere middelen uit de Regio Deal benut (afronding september 2023).
- Onderzoek naar de inzet van een kwaliteitsteam voor het Veerse Meer.
- Het stimuleren van ondernemers in de Zeeuwse vrijetijdssector door de inzet en begeleiding van Economische Impuls Zeeland, door middel van het Aanjaagprogramma Innovatie, bestaande uit:
  - Inspiratie op het gebied van technologie, bedrijf en omgeving, verduurzaming en bedrijfsvoering.
  - Ondersteuning van ondernemers bij innovatie en kwaliteitsverbetering.
  - Financiering van ondernemersinitiatieven gericht op toekomstbestendigheid van recreatieve bedrijven.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vanuit de regiodeal worden meerdere projecten in de aandachtsgebieden in de kustregio financieel ondersteund. Deze lopen nog door tot eind 2024. Het gaat hierbij om gebieden in de gemeenten Veere, Sluis en Vlissingen.

Het onderzoek naar het starten van een kwaliteitsteam Veerse Meer is afgerond. Met partners is geconcludeerd dat er weliswaar veel ruimtelijke vraagstukken spelen in het Veerse Meer, maar dat het inrichten van een onafhankelijk kwaliteitsteam niet het antwoord is op die vraagstukken. De focus ligt nu op het ontwikkelkader voor de verblijfsrecreatie.

Middels het Aanjaagprogramma Innovatie zijn er vijf inspiratietours en elf rondetafelgesprekken georganiseerd rondom diverse verduurzamingsthema's (deelname 250 ondernemers). Er zijn 28 blogs en video's ontwikkeld (meer dan 2500 bezoekers op het platform), er zijn 21 bedrijven ondersteund met extern advies voor planontwikkelingen en namen 53 ondernemers deel in diverse bedrijfsvergelijkingsgroepen.

Het Fonds Verblijfsrecreatie is -naar aanleiding van de geslaagde pilot- verbreed naar het Fonds Verblijfsrecreatie Zeeland. Ondernemers worden uit de brede vrijetijdssector in de gelegenheid gesteld een lening aan te vragen voor de kwaliteitsverbetering, innovatie en verduurzaming van hun bedrijf en daarmee bij te dragen aan het toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030. In de pilot zijn leningen verstrekt aan andere initiatieven in de vrijetijdssector dan campings. Er zijn in een periode van 10 maanden vier bedrijven geholpen bij de financiering van hun plannen voor kwaliteitsverbetering.

Stimulering duurzaam toeristisch mobiliteitsnetwerk en verbeteren toeristische bereikbaarheid (spreiding in tijd en locaties), gekoppeld aan de opgave slimme mobiliteit en aan de regionale energiestrategie

- Het stimuleren van ondernemers en overheden met initiatieven en belevingsconcepten op het gebied van toeristisch vervoer. Het gaat hierbij zowel om mobiliteitsconcepten als om routes en belevingsaspecten.
- Het stimuleren van ondernemers en overheden om het toeristisch vervoersaanbod verder te vergroten.
- Gekoppeld aan de opgave Slimme Mobiliteit zorgen voor een duidelijke communicatie richting de reiziger van de mogelijkheden tot vervoer.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Door informatievoorziening zijn ondernemers gestimuleerd om initiatieven op het gebied van toeristisch vervoer te starten. Een aantal ondernemers is ondersteund bij het opstellen van hun businesscase. Het gaat hier met name om initiatieven op het gebied van bikesharing. Ondanks stimuleringsmogelijkheden blijkt het lastig om overige belevingsconcepten voor toeristisch vervoer van de grond te krijgen. Daarnaast is de aanbager voor het Routenetwerk Zeeland niet in 2023 gestart, maar in 2024.

Ten aanzien van de communicatie is aangesloten bij de communicatiestrategie van de opgave Slimme Mobiliteit. In diverse uitingen is ook de toeristische gast geïnformeerd over het gewijzigde vervoerssysteem en over de alternatieven die worden ontwikkeld.

Stimulering Zeeland als jaarrond bestemming door het beter zichtbaar en vindbaar maken van toeristische informatie voor gasten en inwoners, gedurende het gehele jaar en van alle regio's

- Toeristische informatie digitaal beter zichtbaar, vindbaar en boekbaar maken samen met de toeristische partners.
- Ondersteunen van initiatieven die toeristische data herbruikbaar maken en inspelen op de kansen van big data en technologische ontwikkelingen.
- Toeristische- en gebruikersinformatie onderdeel maken van de communicatie op gebiedsniveau door het samen met gebiedsbeheerders en gemeenten bij elkaar brengen van de verschillende stromen gebruikersinformatie en deze eenduidig beschikbaar te maken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn de eerste stappen gezet. Zo is er een dashboard beschikbaar met het toeristisch-recreatief verblijfsaanbod. Ook is informatie beschikbaar met het bredere toeristisch aanbod, zoals

dagrecreatieve voorzieningen, natuur, mobiliteit). Het toeristisch mobiliteitsaanbod is op beperkte schaal zichtbaar gemaakt in MaaS-platforms.

Op het gebied van data is verschillende informatie bijeengebracht en zichtbaar gemaakt, zijn stappen gezet in het ontwikkelen van een technische infrastructuur gemaakt op dit vlak. Er heeft een eerste verkenningen plaatsgevonden naar het vormen van een toeristische data-alliantie.

Het bij elkaar brengen en via dashboards ontsluiten van al deze toeristische data, vergden in 2023 meer inzet en tijd dan verwacht. Hierdoor vraagt het goed beschikbaar stellen en bekendmaken van alle toeristische informatie richting gasten en inwoners in 2024 onze verdere aandacht.

Op het gebied van strategische communicatie zijn met name procesafspraken gemaakt hoe dit vanaf 2024 verder te ontwikkelen.

Doelstelling

Milieu: woon- en werkklimaat zijn versterkt

Omschrijving (toelichting)

Via beleid en uitvoering van milieutaken wordt ingezet op het beschermen en het versterken van de milieukwaliteit van onze fysieke leefomgeving. Uitdaging is om hiermee de milieukwaliteit te versterken terwijl de economische belangen niet uit het oog worden verloren. Dit doet de Provincie samen met andere overheden en maatschappelijke partners. De uitvoerende milieutaken zijn gemandateerd aan de RUD Zeeland en voor de Brzo taken aan de DCMR.

Het Milieuprogramma en het VTH programma dragen bij aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met het milieuprogramma 2023-2027 heeft de Provincie doelen gesteld tot 2027 met daarbij horende acties voor 2023 en verder. Deze acties hebben tot doel de fysieke leefomgeving te beschermen en te versterken. De acties voor 2023 zijn grotendeels uitgevoerd. De monitoringsrapportage 2023 laat naar verwachting eind maart 2024 de definitieve uitkomsten zien. Mogelijk leidt deze informatie tot actualisatie van het milieuprogramma

Acties

Uitvoeren Milieuprogramma 2023-2027

GS stellen naar verwachting dit Milieuprogramma in januari 2023 vast. Bij het Milieuprogramma komt een jaarplanning en een monitoring. In 2023 voeren we de acties uit voor dat jaar en verzamelen we monitoringsgegevens.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In januari 2023 hebben Provinciale Staten het Milieuprogramma 2023-2027 vastgesteld. Bij dit Milieuprogramma hoort een meerjarenplanning. Voor 2023 zijn monitoringsafspraken gemaakt met Omgevingsdiensten.

De acties voor 2023 zijn grotendeels uitgevoerd. De monitoringsrapportage 2023 laat naar verwachting eind maart 2024 de definitieve uitkomsten zien.

Uitvoeren van het VTH-programma 2023-2027

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn we, samen met onder andere Zeeuwse gemeenten en de omgevingsdiensten, gestart om het Zeeuwse VTH beleid inhoudelijk te beoordelen en om een gezamenlijk VTH-uitvoeringsprogramma op te stellen. Dit kost meer tijd dan verwacht en verwachten we daarom in 2025 af te ronden. Eind 2023 is wel het provinciale VTH programma geactualiseerd, zodat het voldoet aan de Omgevingswet.

Beide omgevingsdiensten werken al met een jaarplan waarop ook jaarlijks monitoring plaatsvindt

Doelstelling

Water en Bodem met kwaliteit

Omschrijving (toelichting)

Een duurzaam bodemgebruik en goede kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, waterpeilen die voldoen aan normering en duurzame bescherming tegen overstromingen zoals aangegeven in de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's.

Een aantal reguliere taken op het vlak van water(beheer) wordt structureel uitgevoerd. De provincie draagt samen met andere overheden (waterschap, Evides, Rijk) bij aan het behoud en waar mogelijk verbetering van de waterkwaliteit in grond- en oppervlaktewater, drinkwater en zwembadwater.

Naar verwachting zal er eind 2022 meer duidelijkheid zijn rondom het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Het NPLG is een beleidsprogramma onder de Nationale Omgevingsvisie dat de gebiedsgerichte opgaven en maatregelen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat omvat. De vertaling hiervan dient nog plaats te vinden en daarnaast zullen nog richtinggevend keuzes gemaakt dienen te worden als water en bodem als sturende principe het uitgangspunt wordt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Als uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NLPG) is in 2023 het Zeeuws Gebiedsprogramma 2023 vastgesteld. Daarin zijn de gebiedsgerichte opgaven en maatregelen voor natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat opgenomen. Uitvoering hiervan wacht op de eerder door het Rijk in het vooruitzicht gestelde financiering. Tot op heden ontbreekt zekerheid hierover.

Acties

Aanwijzen en bewaken beschermingsgebieden drinkwaterwinnings

Subdoel: Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's

In de Omgevingsverordening is de bescherming van grondwaterbeschermingsgebieden vastgelegd; de toestand wordt gevolgd via monitoring.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De bescherming is vastgelegd via de omgevingsverordening. De benodigde monitoring om de toestand te volgen wordt uitgevoerd door de Provincie en Evides.

Aanwijzen zwemlocaties en toezien op veilige en hygiënische omstandigheden in samenwerking met waterbeheerder en RUD

Voldoen aan Europese Kaderrichtlijn Water en Zwemwaterrichtlijn.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De zwemwaterlocaties zijn aangewezen en gecontroleerd en voldoen daarmee aan de eisen van de KRW en de zwemwaterrichtlijn. Er zijn geen ernstige zaken geconstateerd bij de controles en er zijn ook geen ernstige incidenten geweest.

Bescherming en informatievoorziening archeologische en aardkundige waarden

Subdoel: Duurzaam bodemgebruik en geen ongewenst bodemgebruik diepere ondergrond.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

In 2023 is onder andere gewerkt aan voorbereidingen om in 2024 kandidaatstelling als UNESCO GeoPark Schelde Delta mogelijk te maken; hierbij gaat het om zichtbaar en beleefbaar maken van aardkundig en ook archeologisch erfgoed (in het bijzonder de verdrinken dorpen) in relatie met landschap, natuur, cultuurhistorie en Klimaatadaptatie.

Daarnaast is er in 2023 een nieuwe Bodemmonitoringsrichtlijn gepubliceerd vanuit de Europese Commissie om de bodemkwaliteit in Europese landen te verbeteren. Hiervoor is het ook de bedoeling dat de bodemkwaliteit gemonitord zal gaan worden en dat deze data gedeeld moet worden met de Europese Commissie.

Bevorderen van een goed en efficiënt functionerende waterketen

Subdoel: Voldoen aan de Europese Kaderrichtlijn Water en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

De benodigde werkzaamheden worden uitgevoerd voor de Kaderrichtlijn Water en de Richtlijn Overstromingsrisico's. In 2024 worden de resultaten bekend van de laatste meetronde en kan dit aanleiding zijn voor bijstelling als dat nodig is.

Monitoren van de uitvoering van het Waterschapsbeheerprogramma en het analyseren van de voortgang via de jaarlijkse voortgangsrapportages overeenkomstig de voor waterkwaliteit geformuleerde doelstellingen in het provinciaal waterprogramma.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

De voortgangsrapportage 2022 van het waterschap is pas eind 2023 ontvangen.

Monitoren van de uitvoering van het Waterschapsbeheerprogramma en het analyseren van de voortgang via de jaarlijkse voortgangsrapportages overeenkomstig de voor waterkwantiteit geformuleerde doelstellingen in de Omgevingsverordening Zeeland.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De voortgangsrapportage 2022 van het waterschap is pas eind 2023 ontvangen.

Zoeken naar synergie mogelijkheden voor realisatie waterdoelen met provinciale opgaven.
Subdoel: Voldoen aan het terugdringen van regionale wateroverlast.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoering van maatregelen op het gebied van beperking wateroverlast (WB21) en regulier peilbeheer (GGOR) loopt achter op schema. In het traject van de Planvorming Wateropgave (PWO) is 2023 ook voor het laatste gebied een geactualiseerd peilbesluit vastgesteld. In de periode tot 2027 moet nog toegewerkt worden naar de situatie waarin de peilen daadwerkelijk conform het vastgestelde peil worden ingesteld. Momenteel is dat in een kwart van het beheersgebied nog niet het geval.

Doelstelling

Deltawateren

Omschrijving (toelichting)

Een ecologisch gezonde, veilige en economisch aantrekkelijke delta. Door samen met onze partners in te zetten op:

- Het realiseren van een gezond ecologisch systeem.
- Het verder versterken van de (water)veiligheid.
- De zorg voor voldoende zoet water.
- Het stimuleren van de economische vitaliteit.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De voor 2023 toegezegde bijdrage is geleverd. Aanvullend is met ingang van de nieuwe collegeperiode gedeputeerde Vael benoemd tot voorzitter van het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke delta. Dit vraagt om meer inzet dan voorzien.

Acties

Bevorderen kennisuitwisseling, communicatie en samenwerking door actieve bijdrage aan en in het gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta

Met de vaststelling van het jaarlijks te actualiseren uitvoeringsprogramma Zuidwestelijke Delta is concreet gemaakt op welke wijze het Gebiedsoverleg in de komende jaren wil bijdragen aan het realiseren van haar ambitie om in 2050 de eerste delta ter wereld te zijn die is voorbereid op klimaatverandering om ook na 2050 nog te blijven wonen, werken en recreëren in de Zuidwestelijke Delta.

Als provincie leveren we een bijdrage aan de bemensing van het programmabureau en in de uitvoering van de in het uitvoeringsprogramma opgenomen acties.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor 2023 is de verwachte bijdrage vanuit de provincie Zeeland aan het gebiedsoverleg geleverd. Aanvullend is met ingang van de nieuwe collegeperiode gedeputeerde Vael (Klimaatadaptatie/ water) benoemd als voorzitter van het gebiedsoverleg.

Herbezinning op inzet gebiedspartijen voor Volkerak-Zoommeer naar aanleiding van gewijzigde rijksinzet

Vanuit de Zuidwestelijke Delta wordt het initiatief genomen om tot een voorstel te komen voor een concreet uitvoerbaar planproces voor het Volkerak-Zoommeer. Daarbij zal er een relatie gelegd worden met het reeds bestaande netwerk van Waterpoort waarin reeds alle belangrijke stakeholder rondom het Volkerak-Zoommeer zijn georganiseerd. Na positieve besluitvorming over het op te stellen voorstel in het gebiedsoverleg zal naar verwachting begin 2023 met de uitvoering ervan gestart kunnen worden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het gebiedsoverleg is het voorstel voor een gebiedsproces voor het Volkerak-Zoommeer besproken. De besluitvorming over het planproces is aangehouden in verband met de financiële paragraaf. Begin 2024 wordt de besluitvorming verwacht waarna gestart kan worden met de uitvoering van het planproces.

Leveren actieve bijdrage aan de verdere planvorming voor het Grevelingenmeer

In het project Getij Grevelingen wordt toegewerkt naar een variant van een doorlaat in de Brouwersdam passend binnen het taakstellend budget. Eind 2022 verschijnt het advies van de TaskForce, waarna begin 2023 besluitvorming over de volgende fase zal plaatsvinden. De provincie levert personele inzet in de voorbereiding van het project.

De te leveren provinciale bijdrage in de uitvoering zal overeenkomstig eerder gemaakte afspraken in de bestuursovereenkomst Getij Grevelingen worden meegenomen in de besluitvorming aangaande de volgende fase.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De taskforce heeft in haar advies geconcludeerd dat een doorlaat in de Brouwersdam niet mogelijk is binnen het taakstellend budget.

Besluitvorming over het vervolg is aan het rijk.

De te leveren provinciale bijdrage in de uitvoering zal overeenkomstig eerder gemaakte afspraken in de bestuursovereenkomst Getij Grevelingen worden meegenomen in de besluitvorming aangaande de volgende fase.

Uitgevoerde studie Lange Termijn Perspectief Natuur Westerschelde doorvertalen

In 2023 wordt er samen met de partners en de Schelderaad een advies opgesteld over het vervolg van het traject waarin ook duidelijkheid komt over de inzet van de provincie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het opstellen van het Lange Termijn Perspectief op Natuur in de Westerschelde gebeurt in opdracht van de Vlaams Nederlandse Schelde Commissie (VNSC). De rol van de Provincie is tweeledig. Enerzijds is de Provincie verantwoordelijk dat het proces open en transparant verloopt, zodanig dat alle belangen goed vertegenwoordigd zijn. Anderzijds participeert de Provincie inhoudelijk in het LTP-N. Planning is om in de zomer van 2024 de bevindingen op te leveren aan de VNSC.

Uitvoeren uitvoeringsprogramma Oosterscheldevisie

Onder het uitvoeringsprogramma vallen diverse projecten. Deze zijn belegd bij de stakeholders. Voor een aantal projecten heeft de provincie een ondersteunende rol. Het betreft onder andere de Roggeplaat- en Galgeplaatsuppletie. In 2023 zal de voortgang op de verschillende projecten evenals een voorstel over afronding van het programma worden voorgelegd aan het bestuurlijk overleg

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

De voortgang en een voorstel voor de afronding van het uitvoeringsprogramma Oosterscheldevisie 2018-2024 zal in 2024 worden voorgelegd aan het bestuurlijk overleg.

Voorbereiden suppletie Galgenplaat door inzet op verwerven van een EU-cofinancieringsbijdrage voor de uitvoering

Planvorming voor suppletie Galgenplaat is in 2022 door Rijkswaterstaat Zee en Delta opgestart. Naar verwachting zal de uitvoering niet voor 2025 starten. Als provincie hebben we aangeboden een scan voor Europese middelen te doen.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

De provincie heeft in samenwerking met RWS een scan laten uitvoeren naar Europese middelen. Daarbij hebben we ook meegedacht over de inbreng van een concrete Europese subsidieaanvraag. Deze is niet gehonoreerd.

Doelstelling

Ruimtelijke kwaliteit: wonen

Omschrijving (toelichting)

Ruimtelijke kwaliteit versterken:

Een passende duurzame woning en een prettige woonomgeving.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

In 2023 is vanuit de acties bijgedragen aan deze doelstelling. Belangrijk daarbij zijn de totstandkoming van de Woondeal, de inrichting van de versnellingsstafels en de aandacht voor woningen voor ouderen en aandachtsgroepen. Verder zijn de provinciale subsidieregelingen overwegend succesvol ingezet om woningbouw te realiseren en leegstand tegen te gaan. De Provincie heeft de gemeenten ondersteund bij capaciteitsproblemen en bij de aanvraag van subsidies bij het Rijk. Met dit laatste is een aanzienlijke steun vanuit het Rijk voor de Zeeuwse woningbouwopgave tot stand gekomen.

Acties

Aanpak van flexwonen en huisvesting buitenlandse werknemers

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De Provincie ondersteunt de Zeeuwse gemeenten bij de realisatie van flexwoningen en huisvesting van arbeidsmigranten. In de Woondeal is als doelstelling opgenomen om in Zeeland ca. 800 flexwoningen te realiseren. De Bevelandse gemeenten hebben afspraken gemaakt over de bouw van 200 flexwoningen, waarvan de eerste projecten dit jaar zijn opgeleverd. In Middelburg is een project met 52 flexwoningen opgeleverd.

Voor de huisvesting van arbeidsmigranten zijn regiotafels georganiseerd in de regio's Walcheren en Zeeuws Vlaanderen.

Aanpak verduurzaming woningvoorraad door de inzet van duurzaamheidsleningen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De Provincie stimuleert sinds 1 oktober 2020 de verduurzaming van woningen door het verlagen van de rente voor duurzaamheidsleningen voor woningeigenaren en verenigingen van eigenaars bij het Warmtefonds. Tot het eind van het 3e kwartaal van 2023 zijn 664 leningen verstrekt, waarmee 833 woningen zijn verduurzaamd.

Actualisatie van de kwalitatieve woningvraag op basis van de demografische prognose 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is de demografische prognose geactualiseerd. Hierbij is uitgegaan van een ambitieus scenario, waarin de groeitrend van de jaren 2020 en 2021 is voortgezet. Deze prognose vormt het uitgangspunt voor de ambitie in de Woondeal om tot 2030 in Zeeland 16.500 extra woningen te realiseren, waarvan tweederde betaalbaar. Om de behoefte in kwaliteit van de woningen te bepalen wordt de Kwalitatieve Woonopgave Zeeland geactualiseerd. Deze was voorzien voor 2023. Hiermee is

wel een start gemaakt, maar door de juridische complexiteit van de privacywetgeving en de databeveiliging is de aanbesteding van dit onderzoek uitgesteld naar 2024.

De gemeenten faciliteren bij de versterking van de binnensteden

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deze activiteit is in 2022 beëindigd.

Monitoring van de ontwikkelingen in de woningvoorraad en woningbouwplannen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor het provinciaal ruimtelijk beleid is inzicht nodig in de ontwikkelingen op de woningmarkt en de bevolkingsontwikkelingen. Daarmee is monitoring hiervan een belangrijke taak van de Provincie. Hiervoor worden de ontwikkelingen en trends op het gebied van woningvoorraad, leegstand, nieuwbouw en sloop, woningbouwplannen, plancapaciteit, demografie en vergunningen beschreven in vier afzonderlijke monitors. Daarnaast wordt met het Dashboard Ladderruimte inzicht gegeven in de actuele stand van de woningbouwplannen van Zeeuwse gemeenten en de aansluiting daarvan op de behoefte. Deze monitors zijn beschikbaar op de website van de provincie. Voor de voortgang van de Zeeuwse woondeal is een nieuwe monitor samengesteld die gebruikt gaat worden bij de regionale versnellingstafels van de woondeal.

Samen met gemeenten uitvoeren actielijnen van de Zeeuwse woonagenda

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De woonagenda bevat zes actielijnen, die zijn opgesteld met de Zeeuwse gemeenten. Door de inzet voor het opstellen van de Woondeal is de inzet voor de woonagenda beperkter gebleven. De Provincie coördineert de uitvoering en ondersteunt de gemeenten met onderzoek, kennisontwikkeling en hulp bij het aanvragen van rijkssubsidies. Ook voert de Provincie de eigen subsidieregelingen uit. In 2023 hebben we de gemeenten Sluis en Terneuzen ondersteund bij de aanvraag van subsidie bij het Volkshuisvestingsfonds van het Rijk. De gemeente Sluis heeft een subsidie ontvangen van 17,3

miljoen voor de woonzorgzones in Sluis en de gemeente Terneuzen heeft 5 miljoen ontvangen voor de Raadsledenbuurt.

Samen met Rijk en gemeenten uitvoering geven aan de Zeeuwse Woondeal

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In maart 2023 is de Woondeal ondertekend door de Provincie, de Zeeuwse gemeenten en de minister voor VRO. Hierin zijn afspraken gemaakt over de versnelling van de nieuwbouw van 16.500 woningen van 2022 tot en met 2030, waarvan 2/3e betaalbaar. In de Woondeal hebben gemeenten een aantal sleutelprojecten voorgedragen. De Provincie ondersteunt de Woondeal met onderzoek, procesondersteuning, de inzet van flexibele capaciteit voor planvorming en hulp bij het aanvragen van rijkssubsidies.

De belangrijkste resultaten in 2023 zijn:

- De kick off van de regionale versnellingstafels voor versnelling van de nieuwbouw.
- Ontwikkeling van wonen met zorg voor ouderen en wonen voor aandachtsgroepen.
- Subsidies voor planvorming voor de gemeenten Goes, Reimerswaal en Vlissingen.
- Ondersteuning voor de aanvraag voor de rijksregeling Startbouwimpuls, waarbij 5,7 miljoen is toegekend voor 13 projecten in de gemeenten Hulst, Middelburg, Reimerswaal, Terneuzen, Tholen en Vlissingen.
- De organisatie van een wooncongres.

Uitvoeren van de regeling gebiedsgerichte projecten

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De provinciale regeling gebiedsgerichte aanpak wonen verstrekt subsidie aan projecten in de bebouwde omgeving voor de realisatie van woningbouwprojecten en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. In 2023 was hiervoor € 1.648.010 beschikbaar. Er is aan drie projecten subsidie toegekend, waarvan één in de gemeente Hulst en twee in de gemeente Tholen. Een vierde project moest wegens uitputting van het beschikbare budget worden afgewezen. Met de drie toegekende projecten worden 80 woningen gerealiseerd.

Uitvoering van de subsidieregeling hergebruik leegstaande panden (HELP)

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Deze provinciale regeling stimuleert het hergebruik van leegstaande panden zoals kantoren, bankgebouwen, kerken en bedrijfsgebouwen voor wonen. In het 1e kwartaal van 2023 is de openstelling van deze regeling uit 2022 afgerond. Hierbij was € 1.000.000 beschikbaar. Er zijn 12 aanvragen ingediend, waarvan slechts 2 projecten konden worden gesubsidieerd voor een totaal van € 377.500. De overige aanvragen voldeden niet aan de randvoorwaarden of waren onvolledig.

In de zomer van 2023 is de regeling opnieuw geopend met een budget van € 1.422.500 waarin het restant van de eerdere openstelling is meegenomen. Hiervoor zijn 23 aanvragen ingediend, waaronder ook enkele verbeterde aanvragen uit de ronde 2022. Het besluit over de toekenning van de subsidies is begin 2024 worden genomen. Hierbij zijn 7 projecten gesubsidieerd met een totaal subsidiebedrag van € 1.013.702. Hiermee worden 82 woningen gerealiseerd. Voor twee projecten loopt de procedure nog.

*Uitvoering van de subsidieregeling Provinciale Impuls Wonen***Kwaliteit (indicator)****Kwaliteit (toelichting)**

De Provinciale Impuls Wonen verstrekt subsidie voor het slopen, herbouwen en samenvoegen van particuliere woningen van lage kwaliteit. Begin 2023 is het besluit over de ronde 2022 genomen. Voor deze ronde was € 500.000 beschikbaar. Er zijn 20 aanvragen ingediend, waarvan er 15 zijn toegekend voor een totaal van € 265.000. Daarvan gaat het om 2 samenvoegingen van 2 woningen en 13 woningen die gesloopt worden en waar een nieuwe woning voor wordt terug gebouwd.

In 2023 is de regeling opnieuw opengesteld met een budget van € 820.000. De regeling is nu voor een langere periode opengesteld, van maart tot november. In deze periode zijn 17 projecten ingediend. Hiervan zijn 12 projecten toegekend waarvan 2 samenvoegingen en 10 sloop en nieuwbouw projecten. Het totaal aan subsidies bedraagt € 260.000.

De belangstelling voor de PIW loopt terug. Er zijn zeker nog voldoende woningen die door de lage kwaliteit voor sloop in aanmerking komen. Maar door de gestegen woningprijzen en de hoge bouwkosten lijkt de regeling minder aantrekkelijk te zijn geworden. Het staat te bezien of de regeling in de huidige vorm voortgezet moet worden.

*Zorgdragen voor de actualisatie van de regionale woningmarktafspraken***Kwaliteit (indicator)**

Kwaliteit (toelichting)

In de regionale woningmarktafspraken worden de doelen voor woningbouw en herstructurering vertaald in uitvoeringsafspraken op regionaal en gemeentelijk niveau. Met het opstellen van de Woondeal en de onzekerheid over de invoering van nieuwe wet Versterking Regie Volkshuisvesting is deze actie nog niet opgevolgd.

Doelstelling

Ruimtelijke kwaliteit versterken: impuls bedrijventerreinen

Omschrijving (toelichting)

Regionale bedrijventerreinen zijn beter benut en beschikken over meer kwaliteit en duurzaamheid.

We werken aan het beschikbaar hebben van voldoende planologische ruimte voor havenontwikkeling en bedrijven en zetten in op een kwaliteitsimpuls en de verduurzaming van terreinen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is gestart met de voorbereiding van een Zeeuws-brede aanpak van de verduurzaming van bedrijventerreinen in samenwerking met Impuls Zeeland en VNO-NCW. De focus ligt hierbij op planvorming en een versterking van de samenwerking op de bedrijventerreinen ten behoeve van collectieve maatregelen.

De behoefte aan bedrijventerreinen neemt toe. De afgelopen jaren is de vraag toegenomen, terwijl er geen of slechts beperkte uitbreiding heeft plaatsgevonden. De nieuwe prognose 2023 toont opnieuw een hoge vraag, waardoor er krapte ontstaat op de markt voor bedrijventerreinen, in het bijzonder voor hogere milieucategorieën.

Acties

Bieden van advies en analyse van de economische behoefteprognoses

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Analyse van de economische behoefteprognoses is onderdeel van de bedrijventerreinenprognose, door de uitwerking naar de verschillende economische sectoren. Deze wordt door de gemeenten meegenomen in de actualisatie van de regionale bedrijventerreinenprogramma's.

Uitvoering van de subsidieregeling Fysieke maatregelen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deze provinciale regeling verstrekt subsidie aan uitvoeringsprojecten voor verduurzaming en herstructurering van bedrijventerreinen. In 2023 is de focus vooral geweest op de planvorming rond dit thema. De Zeeuwse gemeenten hebben aangegeven nog niet klaar te zijn voor de uitvoering hiervan, maar zich te willen richten op een goede voorbereiding van projecten. Daarom is het budget voor deze regeling doorgeschoven naar 2025 en 2026, wanneer de focus meer op uitvoering komt.

Uitvoering van de subsidieregeling Planvorming en Procesondersteuning

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deze provinciale regeling verstrekt subsidie voor de voorbereiding van projecten voor verduurzaming en herstructurering van bedrijventerreinen. In 2023 hebben de gemeenten Middelburg (Arnestein), Noord Beveland (meerdere kleine terreinen), Terneuzen (linkerkanaaloever Sluiskil tot Sas van Gent), Goes (Poel I en IV), Borsele (bedrijventerreinen Heinkenszand) en Hulst (Hogeweg 5) subsidie ontvangen voor de projectvoorbereiding. Deze projecten hangen samen met een nieuwe Zeeuws-brede aanpak voor de verduurzaming van bedrijventerreinen i.s.m. Impuls en VNO-NCW.

Zorgen voor voldoende planologische ruimte voor bedrijven door met de gemeenten de regionale bedrijventerreinenprogramma's te actualiseren op basis van de prognose uit 2019

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is er een nieuwe bedrijventerreinenprognose opgesteld. Terugkijken is de conclusie dat sinds de vorige prognose (2019) de vraag naar bedrijventerreinen flink is aangetrokken en uitgekomen op het hoge scenario. Tegelijkertijd is er niet tot nauwelijks nieuw aanbod op de Zeeuwse bedrijventerreinenmarkt gekomen. Op 1 januari 2023 was er nog 69 hectare netto uitgeefbaar bedrijventerrein. De nieuwe prognose laat tot 2032 een behoefte zien met een band breedte van 100 - 200 ha voor heel Zeeland, afhankelijk van een laag of hoog scenario. De vraag is het groots in De Bevelanden en Zeeuws Vlaanderen. De meeste vraag komt van mkb-bedrijven uit sectoren als handel, reparatie, installatie en bouw. Ook kleinschalige logistiek (tot drie hectare kavel), lichtere

vormen van productie (tot en met milieucategorie 3) en diverse dienstverleners vallen hieronder. Daarnaast zien we een aanzienlijke vraag vanuit grotere logistiek (> 3 hectare) en zwaardere (productie)activiteiten (milieucategorie 4 en hoger) in de provincie Zeeland.

In de regionale bedrijventerreinenprogramma's worden op regionaal en gemeentelijk niveau afspraken vastgelegd over de te ontwikkelen bedrijventerreinen, verduurzaming en herstructurering. De gemeenten wordt gevraagd om in 2024 de regionale bedrijventerreinprogramma's te actualiseren op basis van deze prognose. Zeeuws Vlaanderen heeft haar bedrijventerreinenprogramma al geactualiseerd.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal geconstateerde overtredingen bij bedrijven waarvoor de Provincie de milieuvergunning verleent.						
Het aantal uitgevoerde emissiemetingen lucht	43	46	45	-	15	11
Het aantal overtredingen van luchtvoorschriften	6	5	4	-	1	2
Aantal klachten overlast						
Aantal ingediende klachten	213	314	266	412	365	282
Aantal klachtsituaties	35	30	32	192	88	115
Aantal zwembaden	124	118	116	134	136	68
Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd	20	38	24	18	12	26
Aantal zwemgelegenheden in oppervlaktewater	55	55	55	56	55	109
Aantal keren dat een overtreding is geconstateerd	1	1	1	1	-	1
Aantal woningen binnen geluidszones rond industrieterreinen waarvoor geldt dat, ook na saneringsmaatregelen, de geluidsbelasting van 60 dB(A) wordt overschreden is in 2018 verminderd ten opzichte van 2012.	12	12	12	12	12	12
Milieuhygiënische speedlocaties bodemverontreiniging zijn uiterlijk in 2020 gesaneerd of beheersbaar gemaakt.						
Aantal speedlocaties in uitvoering of nog op te pakken	5	5	5	4	1	6
Goede naleving bodemsanerings- en nazorgverplichtingen.						
Aantal saneringen in uitvoering	44	53	50	73	50	20
Aantal overtredingen	-	1	-	1	-	1
Aantal overnachtingen toeristische gasten***	12.714.000	13.107.000	13.653.000	10.928.000	13.111.000	
Aantal overnachtingen vaste gasten***	5.068.000	5.488.000	6.613.000	4.767.000	5.925.000	
Draagvlak voor toerisme onder de Zeeuwse inwoners (Gemeten steun voor toerisme onder de Zeeuwse inwoners)			70% Nulmeting	niet gemeten	niet gemeten	
Tevredenheid over beleving van Zeeland****	8,27	8,40	8,30	niet gemeten	8,20	

Doelindicatoren

Doel	Indicator	2020	2021	2022	2023	Streefwaarde 2024	Einddoel
Milieubelasting door uitstoot bedrijven waarvoor de Provincie de milieuvergunning verleent, is verminderd ten opzichte van 2006	Gemeten en berekende emissiegegevens	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.	Nog niet bekend*)	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.	Emissiegegevens zijn lager dan in 2006.
Er wordt voldaan aan de wettelijke normen en grenswaarden voor een goede luchtkwaliteit	Gemeten immissiemetingen bij meetpunten Zierikzee en Philippine	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Er wordt voldaan aan wettelijke normen.	Blijft voldoen aan gestelde normen
Toeristische bestedingen	De bestedingen gedaan door toeristen of ten behoeve van toeristen voor, tijdens en na de reis en het verblijf op de plaats van bestemming voor Zeeland	Niet bekend. Globale indicatie: bestedingen Nederlandse vakantiegangers circa 25% lager dan in 2019.	Nog niet bekend.	€ 1,85 mld.	Nog niet bekend.	€ 1,9 mld.	€ 1,9 mld.
Waterkwaliteit (oppervlaktewater) (Informatiehuis Water)	% van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit	-	-	-	0	0	100% (2027)
Waterkwaliteit (oppervlaktewater)	% van de waterlichamen met een goede toestand voor vissen	0	0	0	1	1	100% (2027)

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
020101-Voorbereiding omgevingswet	182	202	384	289	95
020102-Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd	1.436	124	1.560	1.411	149
020103-Milieu: goed woon- en werkklimaat	10.304	1.560	11.864	11.397	467
020104 Law Delta	-	527	527	27	500
020201-Water en bodem met kwaliteit	531	94	625	461	164
020202-Deltawateren	139	-	139	64	75
020301-Ruimtelijke kwaliteit: wonen	3.236	2.714	5.950	2.236	3.714
020303 Ruimt. kwal. versterken: Impuls bedrijventerreinen	1.113	-865	248	248	-
029999-Ambtelijke inzet	3.683	-1.207	2.476	2.508	-32
Totaal Lasten	20.624	3.149	23.773	18.642	5.132
Baten					
020101-Voorbereiding omgevingswet	24	-21	3	3	-
020102-Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd	124	146	270	358	-88
020103-Milieu: goed woon- en werkklimaat	750	667	1.417	1.254	163
020104 Law Delta	-	-	-	-494	494
020201-Water en bodem met kwaliteit	184	54	238	219	19
020301-Ruimtelijke kwaliteit: wonen	-	300	300	176	124
Totaal Baten	1.082	1.146	2.228	1.515	712
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	19.542	2.003	21.545	17.127	4.420
Onttrekkingen					
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	3.642	4.077	7.719	7.719	-
Toevoegingen					
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	299	4.671	4.970	4.970	-
Mutaties reserves	-3.343	594	-2.749	-2.749	-
Resultaat na bestemming	16.199	2.597	18.796	14.378	4.420

3 Programma Balans in landelijk gebied

Inleiding en ontwikkelingen

Het kabinet heeft drie transities centraal gezet in het Regeerakkoord. De transitie voor het landelijk gebied is er daar één van. Zowel maatschappelijk als interbestuurlijk is sprake van een intensieve zoektocht naar het juiste proces en een gezamenlijke inhoudelijke koers. De Balans in het landelijk gebied, de titel van dit hoofdstuk, zal opnieuw gevonden moeten gaan worden. Helder is wel dat Provincies in de aanpak van het landelijk gebied een cruciale rol spelen.

Elders in de Jaarstukken, bij de paragraaf Opgave Stikstof, gaan we in op de herordening en actualisatie van de opgave stikstof en landelijk gebied. Daar wordt korthedshalve naar verwezen als het gaat om het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het Zeeuwse Gebiedsplan dat daar aan gekoppeld is.

Bij alle ontwikkelingen rondom het landelijk gebied houden wij vast aan de doelen en uitgangspunten die uw Staten hebben vastgelegd in de Omgevingsvisie, en die wij hebben uitgewerkt in het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied: inzetten op een volhoudbare landbouw en voedselzekerheid, nu en in de toekomst, en bevorderen van versterking van de biodiversiteit in Zeeland.

Het is cruciaal dat een perspectief voor de landbouw integraal onderdeel is van de te kiezen aanpak voor de opgave stikstof en landelijk gebied. Met het uitgangspunt van de volhoudbare landbouw en de daaraan gekoppelde thema's zijn we daar als provincie goed op voorbereid. Belangrijke onderdelen voor dat Zeeuwse perspectief zullen gevonden moeten worden in:

- Het verbeteren van de beschikbaarheid van zoet water.
- Het verbeteren van de bodemkwaliteit in relatie tot gerichtere bemesting.
- Het doorontwikkelen van de gewasbescherming in relatie met de functionele agrobiodiversiteit.

Als wij in staat zijn dit perspectief samen met de sector in te vullen en te verzilveren zal dat tegelijkertijd leiden tot het terugdringen van verliezen van veldemissies en uitspoeling (waterkwaliteit). Daarnaast zullen wij ons inspannen de keten intensiever te betrekken bij het verder ontwikkelen van dit perspectief. Verdienvermogen van de agrarische ondernemer is immers een onlosmakelijk onderdeel van een volhoudbare landbouw.

In 2022 is de tweede Zeeuwse Natuurmonitor verschenen. Daarin is een actueel beeld geschetst van de Zeeuwse biodiversiteit en de beleidsvoortgang. Ook is met het Rijk afgesproken dat we voor alle N2000-gebieden uiterlijk voorjaar 2023 een Natuurdoelanalyse (NDA) op zullen stellen. Deze geven inzicht in de staat van de instandhoudingsdoelen en de stikstofbelasting in die gebieden. Dat helpt ons om de Zeeuwse inzet voor natuurherstel en de biodiversiteit te bepalen in het Gebiedsplan. Ook zullen in 2023 de N2000-beheerplannen voor de Manteling en de Kop van Schouwen worden vastgesteld. Tegelijkertijd werken we hard door aan het natuurbeheer, -herstel en ontwikkeling.

Zoals het er nu naar uitziet zal in 2023 de uitvoering van de nieuwe periode van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van start gaan. Het stelsel is fors vernieuwd met onder andere een lagere basisinkomenssteun, een stelsel van ecoregelingen en een forse overheveling. Wij hebben nog zorgen of het nieuwe stelsel voldoende kansen en uitdagingen biedt om ook de Zeeuwse ondernemers te helpen stappen te zetten. Wij houden vinger aan de pols om de bijdrage aan de Zeeuwse volhoudbare landbouw zo groot mogelijk te maken.

Op de landelijke natuurtop is een eerste versie van de aanpak voor de natuurinclusieve samenleving gepresenteerd. Om tot echt herstel van de biodiversiteit te komen is meer nodig dan alleen bescherming van de bestaande natuur. Alle sectoren hebben belang bij herstel en kunnen daar een bijdrage aan leveren. In 2023 verschijnt de versie 2.0 van het plan van aanpak. Vanuit de bestaande begrotingsmiddelen zullen wij voor Zeeland een eerste verkenning uitvoeren naar de Zeeuwse kansen van het concept. Dit doen we naast de al lopende Zeeuwse projecten.

Aandachtspunt in een goed samenspel tussen natuur en landbouw is een goed faunabeheer. De samenwerking met de Faunabeheereenheid is daarin belangrijk. Deze samenwerking is in 2022 geëvalueerd. Voorstellen voor verbetering zullen in 2023 geïmplementeerd kunnen worden.

Juist in een tijd dat er de nodige onrust is in het landelijk gebied is het van belang om bewoners en toeristen te betrekken bij het landelijk gebied. Steeds meer bewoners en bezoekers vinden of zoeken ruimte om te recreëren, hun sport uit te oefenen of gewoon te genieten van het agrarische landschap, de aantrekkelijke dorpen en steden en de bijzondere natuur.

Investeren in de aantrekkelijkheid en de beleefbaarheid van het landelijk gebied is daarom nu des te meer van belang. We zetten daarom activiteiten als het stimuleren van een toeristisch mobiliteitsnetwerk met wandel- en fietsknooppunten voort. Hetzelfde geldt voor aanleg van voorzieningen om natuur- en landschapswaarden zichtbaar en beleefbaar te maken en de (natuur)gebieden nog toegankelijker te maken. Ook schenken we aandacht aan de (ontstaans)geschiedenis van het landschap, waaronder de verkrijging van de Unesco-status Geopark voor de Schelde Delta. Hierbij zoeken we de raakvlakken met cultuur en recreatie. En werken we aan wederzijdse versterking.

Speerpunten

We hebben uitvoering gegeven aan het Uitvoeringsprogramma Landelijk Gebied en de daaronder vallende acties en opgaven, specifieke

- Herstel biodiversiteit onder andere door het uitwerken, uitvoeren en verder invullen van het landelijke Programma Natuur, als onderdeel van de landelijke aanpak stikstof is versterkt.
- N2000 beheerplannen voor de Kop van Schouwen, is in december vastgesteld. Alle Natuurdoelanalyses voor de Natura 2000 gebieden zijn vastgesteld en inmiddels beoordeeld door de Ecologische autoriteit. In 2023 is de voorbereiding gestart voor het beheerplan Manteling van Walcheren.
- We hebben initiatieven die bijdragen aan de transitie naar een volhoudbare landbouw ondersteund en hiervoor de verschillende openstellingen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid benut.
- Samenwerking en integrale uitvoering van projecten en maatregelen is bevorderd.

Beleidskader

- [Uitvoeringsprogramma Landelijk gebied 2021 - 2030](#)
- [Omgevingsvisie 2021](#)
- [Natuurbeheerplan Zeeland](#)
- [Beheerplannen Natura2000](#)
- [Nota Natuurbeleving](#)
- [Nota toegankelijkheid natuurgebieden \(Natuurlijk genieten in Zeeland\) 2010](#)
- [Beleidsnota Natuurwetgeving](#)
- [Economische Agenda](#)
- [Nota Grondbeleid](#)
- [Natuurrapportage Zeeland 2023](#)
- [Actieplan behoud Zeeuwse soorten](#)
- [Plan van aanpak Exotenbestrijding](#)

Reguliere taken

- Verstrekken subsidies voor natuurbeheer.
- Uitvoeren van de wettelijke taken voor actief soortenbeleid, exotenbeleid, faunabeleid.

- Subsidieverlening agrarisch natuurbeheer aan Collectief Poldernatuur, die vergoedingen aan agrariërs uitkeert.
- Subsidieverlening aan de Faunabeheer Eenheid, die Faunabeheerplannen opstelt en uitvoert.
- Het opstellen van Natura 2000 beheerplannen.
- Zorgdragen voor de totstandkoming Natuurwerk Zeeland.
- Uitvoering van de wettelijke taken en vergunningverlening in het kader van wet Natuurbescherming voor gebiedsbescherming en soortenbescherming.
- Evaluatie van beleidsregels en het opstellen daarvan uit oogpunt van gebiedsbescherming en soortenbescherming.
- Subsidie verstrekken aan IVN/De Zeeuwse Natuur, Nationaal Park Oosterschelde, Stichting Het Zeeuwse Landschap, Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Terra Maris.
- Uitvoeren taak zelfrealisatie, verwerving en vervreemding van gronden en tijdelijk beheer van gronden in combinatie met landbouwkundige structuurverbetering.
- Monitoring en beoordeling van natuurkwaliteit.
- Rapportage aan de Staatssecretaris, de Tweede Kamer en Provinciale Staten via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur.

Maatschappelijk effect

Versterken van de biodiversiteit, het realiseren van een volhoudbare landbouw en een kwalitatief hoogwaardige voedselvoorziening, samen met andere partijen.

Doelstelling

Realisatie Natuurnetwerk

Omschrijving (toelichting)

Het Natuurnetwerk Zeeland is in 2027 grotendeels gerealiseerd. Per 01-09-2022 is de nog te realiseren restantopgave qua verwerving en inrichting nieuwe natuur van respectievelijk 584 hectare en 679 hectare. Dat vraagt gemiddeld per jaar richting 2027 een verwerving van ruim 100 hectare per jaar. Daarbij wordt blijvend ingezet op vrijwilligheid en kwaliteit.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het jaar 2023 is 51 hectare verworven en 26 hectare ingericht, door de provincie en partners. Dit resulteert in een opgave van 513 hectare verwerving en 639 hectare inrichting per 1-1-2024. Dit was lager dan 107 en 30 hectare zoals verwacht in september 2023. Het verschil is te verklaren door een aantal transacties die niet in 2023 gepasseerd zijn, maar die wel in 2024 verwacht worden. Ook verwerving door partners via de nieuwe grondverwervingsregeling (SGNZ) passeerde nog niet.

Acties

Blijven toepassen algemene uitgangspunten onder andere verwerving op basis van vrijwilligheid, geen planologische schaduwwerking en afstemming tussen natuur en landbouw.

Vanuit het programma natuur zijn extra middelen beschikbaar gesteld om de verwerving op basis van deze uitgangspunten in te vullen. Er wordt gewerkt aan nieuwe regelingen en instrumentaria op het gebied van grondverwerving en pacht.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Afgelopen jaar is de nieuwe grondverwervingsregeling geopend, een eerste aanvraag in in 2023 ingediend en geschikt.

Continuering inzet Kavelruilbureau in combinatie met de Grondbank Zeeland

Het vrijwillig verwerven van het natuurnetwerk met onze instrumenten 'grondbank' en 'Kavelruilbureau' blijven we onverkort extra inzetten en daar waar mogelijk zetten we in op versnelling door verwerven van ruilgronden op strategische locaties.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)***Versnelling van realisatie van de resterende natuurontwikkelingsopgave door middel van aanbod en kansen die zich voordoen*

Bij het verwerven van nieuwe natuur spelen we flexibel in op de mogelijkheden. Dat betekent dat gronden, met behoud van de gewenste natuurkwaliteit, kunnen wisselen. Jaarlijks wordt dit geïnterpreteerd en aangepast in het natuurbeheerplan.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Net als andere jaren is in 2023 flexibel ingespeeld op de mogelijkheden die langskomen .

Doelstelling*Natuurbeheer en natuurbescherming***Omschrijving (toelichting)**

Zorgdragen voor het beheer en de bescherming van natuur en landschap in Zeeland. Voor de uitvoering van het provinciale natuurbeleid heeft de Provincie de beschikking over een eigen Subsiestelstel Natuur en Landschapsbeheer (SNL). In het Natuurbeheerplan Zeeland is vastgelegd

waar de natuurgebieden en de leefgebieden van het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) gelegen zijn en welk soort natuur waar aanwezig is.

Het gaat hierbij om natuurbeheer, agrarisch natuurbeheer, faunabeheer, soortenbescherming, exotenbestrijding en monitoring. De subsidie is een tegemoetkoming in de kosten die eigenaren en beheerders van natuur en beheergebieden moeten maken om hun gebieden te ontwikkelen en/of in stand te kunnen houden. Bij agrarisch natuurbeheer worden ook gedeerde inkomsten vergoed. De kosten voor het bestrijden van exoten en het verlenen van tegemoetkomingen bij wildschade vallen ook onder dit onderdeel.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het SNL bestaat uit twee subsidieregelingen: de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer (SVNL2016) voor het (agrarisch) natuurbeheer en de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) voor investeringen in nieuwe en bestaande natuur. Van het SNL is in 2023 gebruik gemaakt door terreinbeherende organisaties, particuliere natuurbeheerders en agrariërs.

Voor de onderstaande onderdelen is er in 2023 subsidie verstrekt:

- Beheer van natuurgebieden met zesjarige beheerpakketten door terreinbeherende organisaties en particuliere grondeigenaren.
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer op landbouwgrond door boeren met beheerpakketten.
- Functieverandering: omvorming van landbouw naar natuur.
- Inrichting nieuwe natuur: inrichting van nieuwe natuurgebieden.
- Kwaliteitsverbetering in bestaande natuur: opknappen en herstellen van bestaande natuurgebieden.

Met de gecertificeerde beheerders hebben we in oktober 2023 het jaargesprek gehouden. Tijdens dit gesprek hebben we vastgesteld dat het natuurbeheer in 2023 is uitgevoerd volgens de landelijke richtlijnen van de SVNL. Dit houdt in dat de beheerders hebben voldaan aan de voorwaarden van de subsidiebeschikking.

Aan de wettelijke taak voor beschermde soorten en exotenbeheer is voldaan. Aanvragen voor vergunningen en/of ontheffing zijn beoordeeld en afgehandeld en aan het beheer van exoten is invulling gegeven. Zie hiervoor ook de toelichting bij de betreffende acties.

Acties

Bescherming van natuurgebieden en soorten via de bestaande wetgeving, zoals vastgelegd in de Omgevingswet en de Aanvullingswet natuur(Natuurnetwerk Zeeland) en de keuzes in de beleidsnota Natuurwetgeving

Dit is een bestaande wettelijke taak. Bijzondere aandacht heeft het ontwikkelen van beleid voor verschillende activiteiten in de Oosterschelde zoals het commercieel rapen van schelpdieren en het plukken van zeegroenten. Hierbij wordt rekening gehouden met zowel de traditie als de natuurwaarden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is een passende beoordeling opgesteld voor een groot deel van deze activiteiten. Het ontwikkelen van beleid zal in 2023 verder vorm krijgen.

Bestrijding van schade veroorzaakt door beschermde soorten en zorgdragen voor de uitkering van schadevergoedingen voor fauna

De Provincie verleent, via de Faunabeheereenheid Zeeland, ontheffingen en vergunningen om beschermde diersoorten in geval van belangrijke schade te kunnen bestrijden. Voor landbouwers die schade ondervinden bestaat een schadetegemoetkomingsregeling. Voorstellen voor verbetering van het gezamenlijk faunabeheer zullen worden geïmplementeerd.

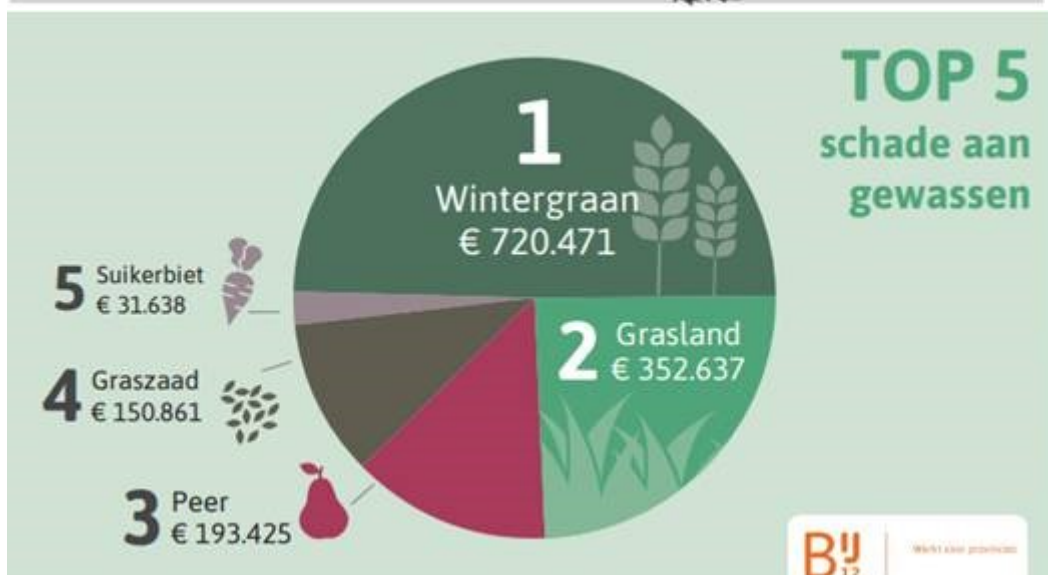
Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bestrijding van schadeveroorzakende dieren verloopt nagenoeg volledig via de Faunabeheereenheid Zeeland (FBE). Zij beschikken over ontheffingen en registeren het gebruik ervan. Voor een overzicht van de beschikbare ontheffingen en de bemachtigde dieren verwijzen wij u naar de website van de FBE Zeeland: <https://www.faunabeheereenheid.nl/zeeland/PUBLICATIES>

De schadevergoedingen lopen via BIJ12 die voor alle provincies de schadeverzoeken afhandelt. De rapportages van BIJ12 lopen, vanwege het afwijkend schaderitme, niet gelijk met het kalenderjaar. Over het laatste rapportagejaar (1 november - 31 oktober 2022) is in totaal € 1.563.757 uitgekeerd. De top van schadeveroorzakende diersoorten en schade ondervindende gewassen is al in onderstaande afbeeldingen:

De mogelijkheid onderzoeken voor het instellen van een subsidieregeling voor wolf-werende maatregelen.

Nu regelmatig zwervende wolven in Zeeland worden gesignaleerd wordt, in samenwerking en overleg met de ZLTO, de vereniging van schapenhouders en de Faunabeheereenheid Zeeland, onderzocht of wolf-werende maatregelen gesubsidieerd kunnen worden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is in 2023 een wolvencommissie ingesteld die met voortellen komt voor een subsidieregeling. De commissie heeft haar advies bijna afgerond en zal dit begin 2024 aan GS aanbieden.

Evaluëren onderzoek RUD Zeeland naar een passend uitvoeringsniveau van het natuurtoezicht in Zeeland, na evaluatie vervolgacties bepalen.

De uitvoering van het toezicht en handhaving van de groene wetgeving is gemandateerd aan de Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD). Door toenemende druk op natuur in het buitengebied wordt er steeds meer inzet gevraagd. De RUD heeft een adviesbureau opdracht gegeven om een onderzoek uit te voeren naar een adequaat uitvoeringsniveau van het natuurtoezicht in Zeeland. De uitwerking van dit onderzoek en de vertaling hiervan naar de inzet van de RUD heeft vertraging opgelopen. De verwachting is dat het onderzoek in 2023 afgerond is.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Onderzoek is in 2023 afgerond. Volgende stap in het proces is om een keuze aan GS voor te leggen en uiteindelijk (in samenspraak met de RUD) een voorstel neer te leggen bij PS.

Het verlenen van subsidie voor functieverandering en inrichting van nieuwe natuur en herstel van bestaande natuur op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap met SKNL of nog nieuw te ontwikkelen instrumentarium.

Het uitvoeren van de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL) voor investeringen in bestaande en nieuwe natuur en voor functieverandering van landbouwgronden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Afgelopen jaar is er een subsidie van ruim € 1,1 miljoen euro toegekend via de SKNL (Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap). Deze subsidie was bedoeld voor functieverandering en/of investeringen in nieuwe of bestaande natuur. Hierdoor wordt de kwaliteit van 334 hectare bestaande natuur bij de Yerseke Moer (Het Zeeuwse Landschap) vergroot. Bij de Plate, een particuliere natuurbeheerder, is er ruim 14 hectare nieuwe natuur toegevoegd aan het Natuurnetwerk Zeeland.

Daarnaast is er in het kader van de Subsidieregeling Grondverwerving Natuurnetwerk Zeeland een subsidie van ruim 0,8 miljoen euro verleend aan Natuurmonumenten voor de verwerving van percelen aan de Brasweg te Kerkwerve.

Monitoring van natuurgebieden volgens landelijke afspraken en het provinciaal monitoringsplan

In 2023 wordt een nieuw monitoringsplan worden vastgesteld. Ingezet wordt op de verdere intensivering van de monitoring om de gevolgen van onder andere de stikstofdepositie en de verdroging beter in beeld te krijgen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is een nieuw monitoringsprogramma voor de komende 1,5 jaar vastgesteld.

Provinciale aanpak invasieve exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer, uitvoeren door middel van tenminste twee bestrijdingsacties

Exotische soorten die aangepakt gaan worden zijn de rosse stekelstaart en reuzenberenklauw.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is er veel inspanning verricht om de Aziatische hoornaar te bestrijden. In totaal zijn er ca. 200 nesten geruimd. Desondanks zullen we met een blijvende aanwezigheid van deze wesp in Zeeland rekening moeten houden. Om de verspreiding van de Rosse stekelstaart tegen te gaan, zijn er 14 exemplaren weggenomen in 2023. In dit succesvolle project wordt iedere melding met behulp van een rapid response team opgepakt. De reuzenberenklauw is afgelopen jaar weer lokaal bestreden door o.a. Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Het bestaande watercrassula project van Life Resilias bij de Kop van Schouwen loopt door. Daarnaast is er in de Sophiapolder een nieuw onderzoeksproject gestart naar beheersmaatregelen voor watercrassula. Eind 2023 zijn wij op de hoogte gesteld van muntjak, een exotische hertachtige, activiteit aan de grens met België. De Faunabeheereenheid, Wildbeheereenheden en terreinbeheerders zijn op de hoogte gesteld en alert voor waarnemingen van deze soort.

Uitvoeren van minimaal drie projecten op het gebied van actief soortenbeleid.

Uitvoeren van minimaal drie projecten op het gebied van actief soortenbeleid. Daarbij zal prioriteit gegeven worden aan projecten die betrekking hebben op de duinen (tapuit) en het agrarisch gebied (zomertortel en patrijs).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn zeven projecten uitgevoerd voor soorten als zomertortel, strandplevier en scholekster. In de projecten is kennis gedeeld, onderzoek uitgevoerd en zijn instandhoudingsmaatregelen getroffen. Ook is in Interreg verband, een Europese subsidieregeling, meegewerkt aan maatregelen ten gunste van stedelijke soorten (muurplanten, vleermuizen en stadsvogels).

Uitwerken van de uitkomsten van de Passende Beoordelingen voor het snijden van zeegroenten en rapen en schelpdieren, evenementen en vliegbewegingen. Dit is afgesproken bij de totstandkoming van de beleidsnota Natuurwetgeving.

In 2023 wordt het beleid rondom het snijden van zeegroenten en het rapen van schelpdieren vastgesteld. De vergunningen voor het snijden van zeegroenten zullen in 2023 worden afgegeven volgens het nieuwe beleid. Het rapen van schelpdieren is geregeld in het beheerplan van Rijkswaterstaat dat door RWS met 6 jaar verlengt wordt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is in 2023 geen nieuw beleid voor zeegroenten vastgesteld. Wel zijn er in 2023 weer nieuwe vergunningen voor het snijden van zeegroenten afgegeven. Het rapen van schelpdieren is geregeld in het beheerplan van RWS.

Vaststellen van de laatste beheerplannen Manteling van Walcheren en Kop van Schouwen; starten met het actualiseren van de overige beheerplannen in relatie tot de stikstofproblematiek

In 2022 zijn in voorbereiding op de vaststelling van de beheerplannen voor de Kop van Schouwen en de manteling van Walcheren ecologische evaluaties uitgevoerd. Naar verwachting zullen deze beheerplannen in 2023 vastgesteld worden. Met de beheerplannen die in 2023 aflopen is gestart met het maken van een evaluatie, daar zal in 2023 gewerkt worden aan de nieuwe plannen zodat deze voor het aflopen van de oude beheerplannen vastgesteld kunnen worden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het beheerplan voor de Kop van Schouwen is in 2023 vastgesteld. Het beheerplan van de Manteling zal in 2024 worden vastgesteld. Voor de andere beheerplannen geldt dat in 2023 een natuurdoelanalyse is opgesteld vooruitlopend op het proces om te komen tot de nieuwe beheerplannen.

Vergoeden en aansturen van agrarisch natuurbeheer via het Collectief Poldernatuur en daardoor een belangrijke bijdrage leveren aan de biodiversiteit en het landschap buiten de natuurgebieden

In 2023 zal de nadruk liggen op het implementeren van het nieuwe Gemeenschappelijk landbouwbeleid, waar het agrarisch natuurbeheer integraal onderdeel van uitmaakt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het agrarisch natuurbeheer in Zeeland is in 2023 verder gegroeid naar bijna 1300 hectare met een waarde van € 3,8 miljoen per jaar. Met dank aan de grote inzet van het agrarisch collectief Poldernatuur Zeeland, is het gelukt om in de nieuwe periode het areaal aan bestaand beheer te behouden en zelfs te vergroten, ondanks een grote stijging van de landelijke tarieven en de uitdagingen van het nieuwe NSP (nationaal strategisch programma van het GLB). Met name de oppervlaktes voor dooradering van het landschap en voor open akkerland werden groter zodat vooral akkervogels meer leefgebied hebben kregen.

Vergoeden en aansturen van natuurbeheer op grond van het subsidiestelsel Natuur en Landschap middels de kaders uit het Natuurbeheerplan

Het vergoeden van het natuurbeheer is gebaseerd op de Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer (SVNL). Per 1-1-2023 krijgen Stichting Het Zeeuwse Landschap, Natuurmonumenten, Stichting het Noord-Brabants Landschap, Natuurcollectief Zeeland, Bosgroep Zuid-Nederland en de Vereniging Natuurbeheer Groot Eiland BV een nieuwe subsidiebeschikking voor het huidige areaal en uitbreiding. Het betreft hier een subsidieperiode van 6 jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Om de kwaliteit van de Zeeuwse natuur te behouden, is naast wettelijke bescherming ook actief beheer van groot belang. Binnen het Natuurnetwerk Zeeland hebben eigenaren van natuurgebieden de mogelijkheid om subsidie aan te vragen ter ondersteuning van de kosten voor natuur- en landschapsbeheer.

In oktober 2023 hebben we met alle beheerders de jaarlijkse gesprekken gevoerd. Tijdens deze gesprekken is vastgesteld dat alle verplichtingen met betrekking tot het beheer volgens de SVNL (Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer) zijn nagekomen. De beheerders worden op de hoogte gesteld dat het jaarlijkse voorschot zal worden uitbetaald of dat de subsidie definitief zal worden vastgesteld.

Doelstelling

Natuurherstel

Omschrijving (toelichting)

Om de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn te behalen, moeten in de Natura 2000-gebieden (en deels ook daarbuiten) herstelmaatregelen worden getroffen. Deze herstelmaatregelen zijn gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Het neerdalen van stikstof afkomstig van diverse economische activiteiten (verkeer, industrie, landbouw) heeft in die gebieden een negatief effect op de natuurwaarden. Nieuwe inzichten op basis van monitoring en fysiek herstel worden opgenomen in de te actualiseren beheerplannen Natura 2000. Deze hebben de basis gevormd voor een nieuw Uitvoeringsprogramma Natuurherstel 2022–2030. Daarbij ligt de aanvullende focus ook in 2023 op uitvoering van het Programma Natuur, fase 1 2021-2025 als onderdeel van de landelijke stikstof aanpak.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Om de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen in stand te houden hebben we ook in 2023 in samenwerking met de terreinbeheerders en particulieren verschillende natuurherstelmaatregelen uitgevoerd. De maatregelen waren erop gericht stikstof die zich in de loop der jaren in de bodem heeft opgehoopt, versneld te verwijderen of dienden om de algehele toestand van de stikstofgevoelige habitats te verbeteren.

Acties

Uitvoeren van drie of meer nazorgproject in of nabij Natura2000-gebieden

In ieder geval zal er aandacht zijn voor het vervolgbeheer van Amerikaanse Vogelkers op de Kop van Schouwen en in de Manteling van Walcheren, het maaien van de inlagen Zuid-Beveland en het weghalen van struweel op de Middelpaten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ook in 2023 zijn er verschillende nazorgprojecten uitgevoerd in of nabij Natura2000-gebieden. Er is aanvullend (maai)beheer uitgevoerd in verschillende gebieden verspreid over heel Zeeland (o.a.: Neeltje Jans, Zwaakse Weel, Middelpaten, eilanden Grevelingen). Op de Kop van Schouwen en Manteling van Walcheren zijn er tevens weer nazorgprojecten uitgevoerd ten behoeve van het verwijderen van Amerikaanse vogelkers, hier is ook drukkbe grazing d.m.v. schapen toegepast.

Uitvoeren van tenminste vijf projecten gericht op herstel- en instandhoudingsmaatregelen in Natura2000-gebieden met als doel het effect van de uitstoot van stikstof te verminderen en de natuur te behouden en te versterken

In 2023 gaat het in ieder geval om het natuurherstelplan Zwaakse Weel en het Slotbos/weitjes Burgh, verbeteren hydrologie Yerseke en Kapelse Moer, kwaliteitsimpuls inlaag Kwistenburg en het aanleggen van een broedeiland bij Neeltje Jans.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Ook in 2023 zijn er weer natuurherstelmaatregelen uitgevoerd in bestaande natuurgebieden om de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn te behalen. Voor het project Yerseke en Kapelse Moer is nog meer onderzoek nodig. De overige projecten zijn afgerond. Verder zijn er over het hele jaar meer dan 50 natuurherstelprojecten uitgevoerd samenwerking met de terreinbeheerders.

Doelstelling

Natuurbeleving, -verbreding en -verbinding

Omschrijving (toelichting)

De natuur en het landschap in Zeeland beter bekend en beleefbaar maken; toewerken naar een betere spreiding van bezoekers over de natuurgebieden in Zeeland met inachtneming van de kwetsbaarheid van gebieden en natuurwaarden. Zoeken van verbindingen tussen mens en natuur en het toewerken naar een natuur-inclusieve samenleving.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Doel is gehaald, zie toelichting bij de verschillende acties.

Acties

De bestaande 2700 kilometer wandelnetwerk en boerenlandpaden worden beheerd

Als onderdeel van de jaarlijkse Integrale Kosten Subsidie verzorgt Stichting Landschapsbeheer Zeeland dit beheer.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Het wandelnetwerk is inmiddels uitgerold over heel Zeeland en beslaat nu in totaal ca. 3000 kilometer aan wandel- en boerenlandpaden. Beheer en onderhoud is ondergebracht bij Stichting Landschapsbeheer Zeeland.

Doorgaan met de doelstelling om de 90% van de natuurgebieden toegankelijk en/of beleefbaar te houden.

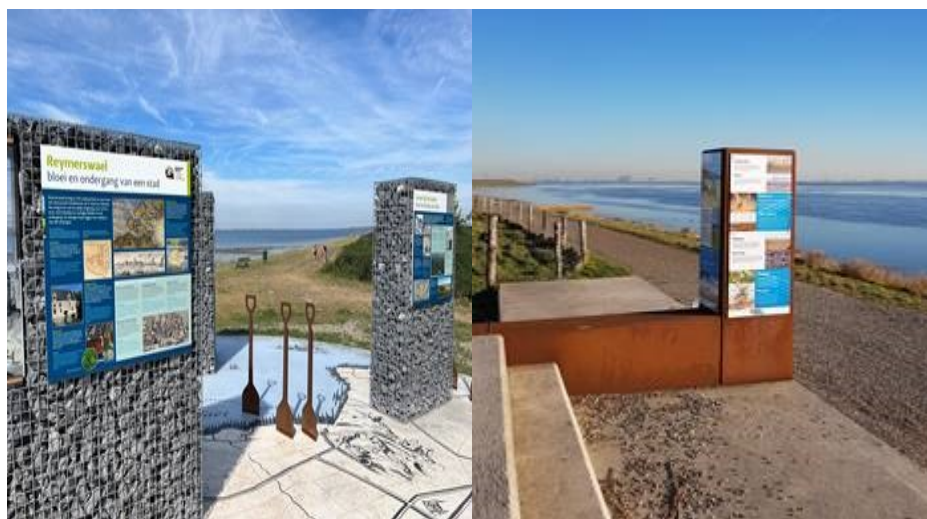
Bijna alle natuurgebieden in Zeeland zijn toegankelijk en/of beleefbaar voor het publiek. We zetten ons in om dit zo te behouden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Naast het toegankelijk houden van de natuurgebieden is er ook ingezet op een betere beleving van de natuur. Onder andere door informatievoorzieningen te optimaliseren, goede toegankelijkheid van informatie en het op- en inrichten van toegangspoorten. Bijgevoegd een impressie van een aantal van die voorzieningen.

Een Zeeuwse uitwerking geven aan de agenda "Natuurinclusief".

In juni 2022 is de landelijke agenda natuurinclusief gepresenteerd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, het Inter Provinciaal Overleg en de Natuurorganisaties. We gaan verkennen hoe we deze agenda kunnen vertalen naar de Zeeuwse situatie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een interne verkenning naar natuurinclusief werken is in 2023 uitgevoerd. De Provinciale organisatie is hier in meegenomen en bestuurlijk commitment is verkregen.

Het integreren en meer natuur-inclusief maken van minimaal 3 bestaande subsidieregelingen die de Provincie Zeeland nu heeft.

We gaan in verschillende subsidieregeling doelen uit het natuurbeleid integreren. Regelingen waar aan gedacht kan worden zijn die voor Groene daken, de Provinciale Impuls Wonen en Toekomstbestendige bedrijfterreinen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De subsidieregelingen voor groene daken, wonen en bedrijventerreinen zijn natuurinclusief gemaakt door groene componenten aan de regeling toe te voegen.

Het stimuleren van maatschappelijke initiatieven op het vlak van natuur en landschap en het betrekken van vrijwilligers bij de natuur

Door het samenwerkingsverband “De Zeeuwse Natuur” worden nieuwe vrijwilligers geworven voor natuur en landschap, waarbij met name jongeren worden aangesproken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij de natuurorganisaties in Zeeland zijn gezamenlijk zo'n 4300 vrijwilligers actief. Via het samenwerkingsverband De Zeeuwse Natuur worden zij vraaggericht ondersteund met kennis, scholing, middelen en advies. In 2023 is op vraag van de vrijwilligers een basiscursus Landschap Lezen georganiseerd i.s.m. het UNESCO Geopark Schelde Delta i.o. Daarnaast is er een gezamenlijke ARBO cursus georganiseerd.

Het totaal aan voorzieningen, activiteiten, bezienswaardigheden en programma's op het gebied van natuurbeleving is overzichtelijk op één plaats vindbaar

De informatie op Natuur in Zeeland | Zeeland.com wordt in stand en actueel gehouden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op de website Natuur in Zeeland | Zeeland.com is een actueel overzicht van natuuractiviteiten beschikbaar. Ook is (wederom) invulling gegeven aan de campagne "Altijd open" om inwoners en bezoekers van Zeeland te verleiden de Zeeuwse natuur te bezoeken en daar van te genieten.

In 2023 is er tevens een activatiecampagne gericht op wandelen en fietsen uitgerold via natuurinzeeland.nl waarbij maandelijks een onbekend gebied in Zeeland in de spotlight is geplaatst.

In de praktijk brengen van de ontwikkelde brandingstrategie, in samenwerking met natuurorganisaties en toeristisch-recreatieve organisaties

Als uitvoering van het programma uit de nota natuurbeleving wordt samen met de partners gewerkt aan een betere spreiding van bezoekers over de provincie en meer aandacht voor het 'achterland'.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De bewustwording campagne Altijd Open is voortgezet. Met steeds weer nieuwe beelden en prikkels rond minder bekende elementen van de Zeeuwse natuur & landschap worden inwoners en bezoekers van Zeeland gewezen op toegankelijke natuurgebieden in Zeeland. De natuurorganisaties hebben deelgenomen aan relevante netwerken en netwerkbijeenkomst om te laten zien waaraan gezamenlijk gewerkt wordt, zoals de Toeristische Ontmoetingsdag 2023 (zie foto).

In of bij ten minste twee natuurgebieden extra (recreatieve) voorzieningen aanbrengen om de beleving van de natuur te vergroten

In dit begrotingsjaar zullen in ieder geval een uitkijkpunt bij de Yerseke Moer en een belevingspad bij de Banjaard worden gerealiseerd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij de Zwaakse weel op Zuid Beveland is een boswachtershut, "de Poepuul", geopend. Hier worden bezoekers van het gebied geïnformeerd over bezienswaardigheden in het gebied. De boswachter houdt er op gezette tijden spreekuur om de mensen te informeren.

Het uitkijkpunt bij de Yerseke Moer en het belevingspad bij de Banjaard zijn nog niet afgerond maar de realisatie is in voorbereiding.

Inzetten op verkrijging van de UNESCO status voor het Geopark Schelde Delta

Het bidboek van dit begrotingsjaar gereed zijn. Verder zullen we uitingen en activiteiten die de UNESCO Geopark status versterken ondersteunen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De aanvraag voor UNESCO Geopark is in 2023 ingediend en er is veel aandacht besteed aan de visitatie van de UNESCO beoordelingscommissie. Begin 2024 valt het eindoordeel van UNESCO te verwachten.

Ondersteunen van het Nationaal Park Oosterschelde bij de uitvoering van haar taken

De provincie verzorgt onder meer het secretariaat van het Nationaal Park Oosterschelde (NPO).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het NPO is dit jaar van start gegaan met een nieuw ambitiesdocument en een nieuwe communicatie en educatiestrategie. Beide documenten zijn eind 2022 door het bestuur vastgesteld en geven sturing aan de activiteiten van het park.

Zo is er in september de 15e Oosterscheldeweek georganiseerd, een week vol activiteiten op en rond de Oosterschelde. Iedereen, bewoner of bezoeker van Zeeland, jong of oud, kan dit prachtige gebied op allerlei manieren beleven en ontdekken. Natte laarzentochten over de schorren, unieke wandelingen over het slik, zeehondensafari's, excursies rondom de getijdenbakken en scharrelen rondom het dijkhuisje bij Wissenkerke, mogelijkheden te over.

Daarnaast is er dit jaar ook een symposium georganiseerd over de vogeltrek en de rol van de Oosterschelde daarin.

Doelstelling

Een volhoudbare landbouw

Omschrijving (toelichting)

Zeeland kent op de lange termijn een volhoudbare landbouw.

Een sector die economisch gezond is en produceert in evenwicht met de natuurlijke omgeving. Hiervoor ondersteunen we ondernemers en organisaties die aan de slag willen met belangrijke thema's als bodem, water, biodiversiteit, innovatie etc. Het POP programma is hiervoor een belangrijke financieringsbron. In 2023 zullen we, in lijn met landelijk en Europees beleid, meer gaan werken met belonen naar prestatie. Hiervoor worden indicatoren ontwikkeld die de positie van de Zeeuwse landbouwsector in het kader van het NPLG goed kunnen beschrijven en waarmee we concreet perspectief bieden aan onze ondernemers.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Werken aan een volhoudbare landbouwsector is nooit af. Het is een transitieproces waarbij we voortdurend samen met de sector en onze maatschappelijke partners aan de slag zijn om ondernemers die dat willen perspectief te bieden en te ondersteunen. Middels de diverse acties geven we hier vorm en inhoud aan.

Acties

Het optimaliseren van het zoetwatersysteem voor de Zeeuwse landbouwsector

In 2023 zullen we verder werken aan de uitvoering van het Zeeuwse Deltaprogramma Zoet Water. Voor de nadere uitwerking hiervan verwijzen we naar programma 8, Klimaatadaptatie .

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2024 nemen we tenminste twee Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) in gebruik die het mogelijk maken het landbouwbeleid te monitoren op basis van objectieve gegevens.

In 2023 zullen we op basis van objectieve gegevens de integrale kernset van KPI's zoals Wageningen Universiteit die voorgesteld heeft voor de akkerbouw (KPI-K traject) in de praktijk verder testen bij ten minste 50 boeren. Daarnaast zullen we voor minimaal twee KPI's, bijvoorbeeld op het gebied van water of bodem, een passende beloningssystematiek opzetten, in samenwerking met overheden en het bedrijfsleven.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

In 2023 is op basis van de integrale kernset van KPI's door Wageningen Universiteit voor de Zuidwestelijke Delta een doorstart gemaakt naar fase 2 van het project Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw Zuidwestelijke Delta. De voorbereidingen worden nu getroffen voor de beloning van deelnemende boeren op meer dan 2 werkende KPI's in 2024 (doorgeschoven vanuit 2023 door latere start van fase 2 BMA). Ook wordt gewerkt aan een KPI voor waterkwantiteit en waterkwaliteit, die raakvlakken heeft met de andere KPI's. Voor het verder testen van de KPI's in de praktijk heeft een werving voor nieuwe deelnemers plaatsgevonden in het najaar van 2023 om op te schalen naar 100 deelnemers (waarvan minimaal 33% Zeeuwse deelnemers), waarbij extra aandacht is geweest voor de Gebiedsgerichte aanpak.

Ondersteunen van minimaal één initiatief dat zich richt op de doelstelling voor de biologische sector

De biologische sector is in Zeeland goed georganiseerd. Samen met hen zoeken we de aansluiting bij beleidskaders en ondersteunen we projecten gericht op afzet, teelttechnieken en mechanisatie. In de openstellingen Fysieke investeringen zijn hiervoor mogelijkheden.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

In 2023 zijn binnen het POP-3 project "Biologische landbouw; waardering en groei" inzicht gegeven in de uitdagingen op het gebied van teelttechnieken en mechanisatie (o.a. robotisering voor onkruidbestrijding). Hier is ook een demonstratiedag voor georganiseerd op de Proefboerderij Rusthoeve in Colijnsplaat. Binnen het Zeeland in Stroomversnelling project "Van Vullen naar Voeden" is in 2023 onderzoek gedaan naar de kansen voor biologische afzet voor de catering in de ouderenzorg en scholen. In 2024 zullen wij op basis van de uitkomsten van deze projecten een eerste aanzet maken voor een Stimuleringsagenda biologische landbouw voor Provincie Zeeland, aansluitend op de landelijke Actieagenda Biologische Landbouw van het Ministerie LNV.

Ondersteunen van tenminste drie programma's ter bevordering van kennis en innovatie in de agrarische sector

Kennis en innovatie zijn van cruciaal belang in landbouwtransitie. We zetten ook in 2023 in op openstellingen voor fysieke investeringen voor in innovatie en water. Daarnaast willen we de positie van de Rusthoeve en het Groene onderwijs in Zeeland ondersteunen in samenhang met het Delta Climate Center.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn er, door de vertraging bij RVO bij de implementatie van het nieuwe GLB/NSP, geen nieuwe openstellingen voor kennis en innovatie geweest. Wel hebben we ondersteuning gegeven aan het onderzoeksproject Uireka voor de uiensector, een Interreg project inzake precisielandbouw en hebben we diverse onderzoeken ondersteund in het kader van zoet water, stikstof en gewassen op de Rusthoeve.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die bijdragen aan de doelstellingen voor een betere bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid

Bodem is de belangrijkste productiefactor voor de akkerbouw. Bodemkwaliteit willen bevorderen, bijvoorbeeld rondom organische stof en bodembiodiversiteit. Kennis is hiervoor heel belangrijk, zowel op provinciaal niveau (klei versus zand) als op bedrijfsniveau. Samen met kennisinstellingen als Rusthoeve voeren we ook in 2023 proeven, pilots en onderzoeksprojecten uit. Daarnaast speelt ook de het belangrijke thema nutriënten. Een gezonde bodem moet voldoende voedingsstoffen voor planten bevatten. Voor een duurzaam evenwicht is het gebruik van dierlijke mest belangrijk. Wet - en regelgeving belemmeren echter een optimale kringloop in Zeeland. Hier zullen we een gerichte lobby op inzetten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een gezonde bodem moet voldoende voedingsstoffen voor planten bevatten. Voor een duurzaam evenwicht is het gebruik van dierlijke mest belangrijk. Wet - en regelgeving belemmeren echter een optimale kringloop in Zeeland. Hierop voeren we een gerichte lobby. Ook participeerden we in landelijke onderzoeken naar de effecten van het gebruik van mestproducten uit innovatieve stalsystemen. Daarnaast namen we bodemverbeterende maatregelen op in het Zeeuws gebiedsprogramma. Deze zullen komende jaren verder uitgewerkt en geïmplementeerd worden, afhankelijk van de ontwikkelingen rond het transitiefonds (NPLG).

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die bijdragen aan het herstel en beter benutten van functionele agrobiodiversiteit

Functionele agrobiodiversiteit betekent dat de natuurlijke omgeving mede bepalend is voor het producerend vermogen van onze gronden. Het belang wordt steeds groter door ontwikkeling in de gewasbeschermingsmiddelentoeelatingen en de klimaatverandering. In 2023 ondersteunen we minimaal twee projecten rondom dit onderwerp, bijvoorbeeld rondom de effecten van strokenteelt, kruidenranden rond bruine bonenteelt en nieuwe teelsystemen in de fruitteelt. Daarnaast ondersteunen we ook weer het agrarisch natuurbeheer.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor het agrarisch natuurbeheer is in de nieuwe periode die per 1 januari 2023 is gestart al het bestaande beheer voortgezet en uitgebreid tot zo'n 1300 hectare. In samenwerking met ZLTO, Cosun, IRS is binnen de provinciale samenwerking Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta een handzame brochure voor agrariërs ontwikkeld over het toepassen van Functionele Agrobiodiversiteit in de akkerbouw. Het toepassen van kruidenrijk grasland en biodiverse groenbemesters is middels projecten gestimuleerd. Eigenschappen van planten in de mengels dragen bij aan de biodiversiteit, stikstofbinding en organische stof opbouw. In diverse projecten gericht op de fruitteelt worden plagen bestreden door inzet van natuurlijke vijanden. De effecten van strokenteelt zijn onderzocht in meerdere Zeeuwse projecten zoals het breed gedragen project "Naar een toekomstbestendige landbouw in Zeeland". Tenslotte is in het kader van het onderzoeksprogramma voor agroforestry in akkerbouw, gekeken naar de potentiële werking van bomen en struiken op het vlak van functionele agrobiodiversiteit.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die zich richten op de doelstelling voor het versterken van de positie van de boer in de keten

De marges voor de primaire producent zijn vaak erg laag. Samen met de landelijke Taskforce korte ketens en Fooddelta Zeeland gaan we concreet twee Zeeuwse ketenprojecten opzetten. We nemen deel in de Nationale Samenwerking korte ketens waarvan het doel is om in 2030 25% van de afzet via korte ketens te laten verlopen. In Zeeland ondersteunen we via regelingen als Zeeland in Stroomversnelling diverse ketenprojecten waarbij lokale ondernemers geholpen worden om een nieuw product in de markt te zetten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Binnen de Landelijk Samenwerking Korte Ketens (LSKK) hebben we als Provincie Zeeland met de andere deelnemende provincies gewerkt aan een platform voor korte keten ondernemers. Verder hebben we een subsidie verleend aan het platform Lekkerder bij de Boer voor de doorontwikkeling, om korte keten initiatieven zichtbaarder te maken (met het oog op verhoging van de afzet) en aan het initiatief De Nieuwe Boerenfamilie, om boeren te ondersteunen in de zoektocht naar nieuwe verdienmodellen. Tevens hebben we via Zeeland in Stroomversnelling en OPZuid verschillende subsidies verleend en ketenprojecten afgerond in 2023.

Ondersteunen van tenminste twee initiatieven die zich richten op eiwittransitie

Eiwittransitie is de overgang van dierlijke eiwitten naar meer plantaardige eiwitten. Zeeland kan daar goed op inspelen vanuit de traditie van de teelt van eiwitgewassen op land en uit zee. We hebben ook de gehele ketens in onze provincie. Zeeland is medeondertekenaar van de Green Deal eiwitrijke gewassen. In dat kader zullen er in 2023 ook verschillende initiatieven in beleid en projecten. In 2023 zullen we de netwerkvorming in Protein Delta verder ondersteunen en ook minimaal twee concrete ketenprojecten uitvoeren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het kader van de eiwittransitie en biobased gewassen zijn verschillende subsidies verleend, waaronder subsidie voor onderzoek naar vermeerdering van de teelt van miscanthus (olifantengras) en mammoetgras op verzilte grond via Zeeland in Stroomversnelling en het OPZuid project Plant-based Seafood. Tevens is het ZiS demonstratieproject voor de quinoaketten door FoodDelta Zeeland afgerond. Bovendien hebben we in het kader van de Green Deal Eiwitrijke gewassen een bijdrage geleverd aan de value case voor de eiwittransitie samen met The Protein Community (wat levert de eiwittransitie op bedrijfseconomisch niveau op voor Zeeuwse bedrijven).

Verbeteren agrarische structuur, tenminste 300 ha kavelruilen

Met het kavelruilbureau faciliteert de provincie al ruim 10 jaar de agrarische sector door mee te werken aan agrarische structuurverbetering. Hierbij worden percelen beter verkaveld, zodat ondernemers efficiënter kunnen werken. Vaak wordt ook een kortere afstand van de kavels tot de boerderij gerealiseerd. Dat leidt tot minder verkeersbewegingen, minder uitstoot en een grotere verkeersveiligheid.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn er 25 kavelruilen behandeld met in totaal 491 hectare landbouwstructuurverbetering en 163 deelnemers. Van deze kavelruilen zijn er 12 gepasseerd bij de notaris (de overige 13 liggen er ter afhandeling). Het gaat daarbij om 281 hectare en 68 deelnemers.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2022	2023	Einddoel 2027
Natuurbeheer Aantal ha natuurareaal in beheer met contract	18.154	18.154	18.604
(*vanaf 2023 inclusief buitendijks)		23.825	24.275

Doelindicatoren

Doel	Indicator	2019	2020	2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Stand 2023	Einddoel
Volhoudbare landbouw	Aantal ondernemers betrokken bij nieuwe kennistrjecten	-	200	100	200	200	200	200
Natuurontwikkeling	Aantal ha nog te realiseren nieuwe natuur. De ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN)	802 (1-1-2020)	725	650 (31-12-2021)	557	450	513	-
Natuurbescherming	Via de VRPZ geldt ruimtelijke bescherming via bestemmingsplannen	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Natuurbescherming	Actuele natuurbeheerplannen voor alle Natura2000 gebieden	5	5	5	6	6	6	7
Natuurverbreding	Aantal kilometer wandelnetwerk	2100 km	2100 km	2100 km	2100 km	2100 km	2100 km	2100 km
Natuurbeleving	Percentage toegankelijke beleefbare nieuwe natuur	>90%	>90%	>90%	Minimaal 90%	Minimaal 90%	>90%	Minimaal 90%
Natuurbeheer (Aantal ha natuurareaal in beheer met contract)	Het beheer van natuurwaarden uitgedrukt in hectare binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN)	17.636	17.810	17.931	23841 (= incl. 5573 ha buitendijsk tbv toezicht)	23.941		24.391

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
030101-Realisatie natuurnetwerk	3.331	1.984	5.315	2.930	2.385
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	14.217	838	15.055	14.601	454
030103-Natuurherstel	11.528	-2.843	8.685	8.734	-49
030105-Natuurbeleving: verbreding en verbinding	3.470	9	3.479	3.396	83
030106-Een volhoudbare landbouw	2.079	108	2.187	1.997	190
039999 Ambtelijke inzet	3.759	-297	3.462	3.507	-45
Totaal Lasten	38.384	-201	38.183	35.165	3.018
Baten					
030101-Realisatie natuurnetwerk	1.026	1.651	2.677	3.455	-778
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	228	-	228	260	-32
030103-Natuurherstel	7.484	-2.559	4.925	5.715	-790
Totaal Baten	8.738	-908	7.830	9.430	-1.600
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	29.646	707	30.353	25.735	4.618
Onttrekkingen					
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	1.768	4.576	6.345	6.345	-
Toevoegingen					
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	40	4.825	4.865	7.346	-2.481
Mutatie reserves	-1.728	249	-1.480	1.001	-2.481
Resultaat na bestemming	27.918	956	28.873	26.736	2.137

4 Programma Ondernemend Zeeland

Inleiding en ontwikkelingen

Zeeland scoort op dit moment goed als we kijken naar economische cijfers zoals het bruto regionaal product, het werkloosheidscijfer en het inkomen per hoofd van de bevolking. Tegelijkertijd staat de Zeeuwse economie voor grote uitdagingen: de krappe arbeidsmarkt, de gevolgen van de coronacrisis en de transitie naar een klimaatneutrale economie. Onze aanpak richt zich daarom op:

Europa, Rijk en Regio

Om innovatie te stimuleren zijn subsidies nodig (Europees, nationaal en provinciaal). Ook fondsen die geld lenen helpen bij innovatie. Via Impuls Zeeland helpen we startende en innoverende bedrijven in verschillende sectoren. We werken samen met de sector en kennisinstellingen aan de Foodagenda en de Visserij-agenda. Hierdoor versterken we het ondernemerschap op het gebied van landbouw en visserij. We helpen de sector ook met een actieve lobby bij Rijk en Europa. Door deelname aan Europese en landelijke subsidieprogramma's kunnen we innovatie projecten in Zeeland starten.

Vestigingsklimaat, talent en kennis

Een gezonde economie heeft een passende infrastructuur voor onderwijs, goed personeel en goede ondernemers nodig. We werken hier aan door het programma Campus Zeeland uit te voeren. Ook werken we aan het oprichten van een Delta kenniscentrum (Delta Climate Center). Zeeuwse bedrijven hebben de komende jaren duizenden arbeidskrachten nodig. De krapte op de arbeidsmarkt maakt dit lastig. Oplossingen zoeken we in het beter gebruik maken van mensen die nu in Zeeland werken. Maar het is ook nodig om mensen van buiten Zeeland voor werk naar Zeeland te halen. Het verbeteren van het imago van Zeeland als plek om te leven, werken en studeren is hiervoor belangrijk.

Innovatie, valorisatie en ontwikkeling

Zeeland heeft een goed klimaat voor vindingrijke ondernemers die innovaties omzetten in concrete producten of diensten. Tegelijk blijven we nog achter bij de rest van Nederland. De innovatiekracht van bedrijven is belangrijk voor de concurrentiekracht van Zeeland. We willen de innovatiekracht van Zeeland sterker maken. Dat is ook belangrijk voor bijvoorbeeld de aanpak van maatschappelijke uitdagingen.

Transitie naar een duurzame en klimaat-neutrale economie

Voor de Zeeuwse economie zijn vernieuwing en duurzamer maken van sectoren als de industrie, logistiek, landbouw en toerisme belangrijk. Het programma "Energie en Klimaat!" in de jaarrekening beschrijft hoe we dit gaan doen. In dit hoofdstuk beschrijven we onderwerpen als circulaire en biobased economie. Met een circulaire economie bedoelen we een economie waarbij we materialen steeds opnieuw gebruiken. Bij een biobased economie gebruikt men vooral natuurlijke materialen van planten of dieren. We werken bijvoorbeeld aan het sluiten van kringlopen van materiaal in onze regio en we kijken naar hoe de waarde van materialen goed kan blijven.

Speerpunten

Het versterken van de regionale economie doen we door in te zetten op:

Europa, Rijk en Regio:

- Deelname aan de Europese programma's OP Zuid, POP 3, Interreg Vlaanderen-Nederland en het Straits Comité (voorheen Interreg Twee Zeeën) en Interreg B en C: we willen de mogelijkheden van deze programma's maximaal benutten voor Zeeland.
- Voorbereiding en inzet Zeeland voor Toekomstig Cohesiebeleid na 2020 (samenwerking in Zuid-verband, IPO, met Vlaanderen).
- Verschillende organisaties te ondersteunen die onderdeel uitmaken van de economische basisinfrastructuur. Bijvoorbeeld NV Economische Impuls Zeeland, EN-Zuid, het Roosevelt Institute for American Studies, Dockwize en Economic Board Zeeland.

Vestigingsklimaat, talent en kennis:

- Het versterken van het imago van Zeeland als regio om te leven en te werken. Het behouden van het sterke imago als toeristische bestemming.
- Samen met publieke en private partners (ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden) te zorgen dat de arbeidsmarkt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten biedt. Zo kunnen we voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers.
- Het realiseren van Campus Zeeland, met focus op de thema's water, energie en voedsel.
- De Onderwijs- en kennisinfrastructuur op het gewenste niveau te houden.

Innovatie, valorisatie en ontwikkeling:

- Het verstevigen en uitbouwen van het regionale innovatie-ecosysteem en uitvoering te geven aan het Investeringsfonds Zeeland BV.
- Het realiseren en versterken van Kennis- en Innovatienetwerken binnen iedere Zeeuwse economische sector.
- De concurrentiepositie te verbeteren en werkgelegenheid te behouden.

Transitie naar een duurzame en klimaatneutrale economie:

- Verduurzaming industrie (zie programma "Energie op klimaat!").
- Verandering naar een circulaire en biobased economie door het sluiten van kringlopen en het benutten van groene grondstoffen.

Reguliere taken

De Provincie zet zich in voor een sterke regionale economie en duurzame economische groei. Om dit te bereiken werkt de Provincie aan het vestigingsklimaat voor bedrijven en werknemers. Een sterke regionale economie kan niet zonder kennis en innovatie. De Provincie zorgt daarom voor goede randvoorwaarden en samenwerking met onderwijs- en onderzoeksinstituten.

Beleidskader

- [Economisch Uitvoeringsprogramma 2022-2027](#)
- [Post-Corona Versnellingsplan Zeeland](#)
- [MKB Samenwerkingsagenda en MKB Actieplan \(Rijk-Provincies\)](#)
- [Implementatieagenda Smart Industries \(Rijk\)](#)
- [IBP programma \(Rijk, Provincies, gemeenten\)](#)
- [RIS 2021 - 2027 \(Regionale Innovatie Strategie\)](#)
- [Campus Zeeland](#)
- [Strategische agenda Economic Board Zeeland](#)

Maatschappelijk effect

De Provincie Zeeland zet in op versterking van de Zeeuwse economie. Concreet betekent dit:

- Het versterken van de innovatiekracht van het Zeeuwse bedrijfsleven.
- Het verhogen van het Bruto Regionaal Product en daarmee het welzijn van de Zeeuwen.
- Voldoende werkgelegenheid én voldoende arbeidsaanbod op alle niveaus (van laaggeschoold tot wetenschappelijk) Groei van de regionale innovatiekracht met focus op de Zeeuwse economische sectoren.
- Een sterk imago van Zeeland dat ervoor zorgt dat mensen hier graag komen leven werken en ondernemen.
- Inzet op maatregelen om negatieve effecten van corona voor het midden- en kleinbedrijf te beperken.

Doelstelling

Concurrentiepositie logistiek

Omschrijving (toelichting)

De logistieke sector bevindt zich in een groot veranderingsproces, door energietransitie, digitalisering, robotisering, datamanagement enz. De provincie ondersteunt waar mogelijk bedrijven bij deze opgaven en het implementeren van deze ontwikkelingen in hun bedrijfsvoering. Doel is dat de Zeeuwse logistieke sector hun marktpositie behoudt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Dit is een continu proces. Op diverse manieren bereiken we dit. We ondersteunen Zeeland Connect. We zijn aangesloten bij de goederen vervoer corridor Zuid en werken met de partners van dit samenwerkingsverband (provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant, de havenbedrijven North Sea Port, HBR, HVA , Moerdijk en enkele Ministeries aan de logistieke opgaven.

Acties

Ondersteunen van logistieke bedrijven bij robotisering en digitalisering

De Provincie subsidieert een deel van de organisatiekosten van netwerken. Voorbeelden van zo'n netwerk zijn: (nog invullen). Het doel is stimuleren van innovatie en samenwerking in deze sectoren. Daarnaast informeert de Provincie de bedrijven over mogelijkheden voor subsidies. De Provincie neemt deel aan diverse landelijke innovatie overleggen. We delen de kennis uit deze overleggen met onze regionale partners. In samenwerking met het KIC|MPI werken we aan de robotisering en digitalisering van de proces industrie. In 2023 nemen we initiatieven om mogelijkheden van circulaire economie in de procesindustrie te gaan gebruiken. In 2023 werken we de samenwerking tussen het KIC|MPI en de andere netwerken verder uit met als doel de innovatiekracht te versterken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Dit is een continu proces. De Provincie stimuleert Zeeland Connect die in hun port folio een innovatielijn digitalisering hebben opgenomen. Een werkgroep binnen Zeeland Connect maakt in samenwerking met de topsector en het bedrijfsleven uitvoeringsplannen. Dezelfde lijn volgt het KIC-MPI . De Provincie is ook deelnemer aan de goederenvervoercorridor Zuid waar in het meerjarenprogramma digitalisering ook een belangrijk onderwerp is en de Provincie tracht aan te sluiten bij de landelijke ontwikkelingen.

Ondersteunen van logistieke bedrijven in de energietransitie

De energietransitie in de logistieke sector kent nog vele onzekerheden. Hoeveel elektrische voertuigen en vaartuigen zijn er in de toekomst? Wat zijn de gevolgen voor de vraag naar elektriciteit? En kan het elektriciteitsnet de vraag aan? Er is nog onvoldoende kennis over deze vraagstukken. Het gevolg is dat de logistieke sector afwacht door deze onzekerheden. Dit is niet gunstig, want de tijd om af te wachten is er niet.

De provincie heeft een coördinerende rol in deze veranderingsfase. Voor een groot deel is de strategie vastgelegd in de RES (regionale energie strategie). De activiteiten van de Provincie bestaan uit:

- Uitrol bedrijventerreinaanpak logistiek.
- Het bundelen van werk met betrekking tot onderzoek (trends van het energiegebruik en de effecten daarvan), implementatie en kennisoverdracht.
- In afstemming met landelijke partners werken aan een infrastructuur van laad- en vulplaatsen voor weg en watervervoer.
- Maatwerkoplossingen bedenken voor specifieke locaties, bijvoorbeeld bedrijven op locaties die moeilijker bereikbaar zijn.
- Samen met onze collega's van Energietransitie (RAL), Ruimtelijke Ordening (herstructurering bedrijven terreinen) en marktpartijen stemmen we projecten af om voordelen te behalen. Het doel van deze samenwerking is om de logistieke sector optimaal te begeleiden bij de energietransitie. Hierdoor kunnen we de maatschappelijke kosten van de energietransitie laag houden en de economische ontwikkeling positief beïnvloeden.
- In samenwerking met partners Europese en landelijke subsidies aanvragen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Behoudens de benoemde activiteiten is er in 2023 de Zero Emission Truck Academy gestart. Tijdens een 5 daagse opleiding zijn de logistieke bedrijven zeer uitgebreid en intensief geïnformeerd over wat de energietransitie voor hun transportonderneming betekent en welke stappen zij moeten ondernemen. Er hebben 25 bedrijven zich ingeschreven en allen waren enthousiast over de inhoud van de opleiding. Inmiddels hebben nieuwe bedrijven zich aangemeld en starten in 2024 weer 2 groepen.

Er is overeenstemming bereikt met de gemeenten Reimerswaal en Schouwen-Duiveland voor het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek Clean Energy Hubs in de betreffende gemeenten.

Realiseren van het Fiedlab Wind op Zee (Zephyros) in Zeeland

Inmiddels is het fieldlab wind op zee operationeel. Zephyros is in de KAAP gevestigd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De besprekingen voor het realiseren van het Fieldlab Zephyros wordt nog gevoerd. medewerkers van Impuls, Campus Zeeland en de kenniswerf onderzoek de mogelijkheid om een leegstaande fabriekruimte in het gebied van kenniswerf in gebruik te nemen. Deze ruimte wordt dan gebuikt voor het eerste project van Zephyros (Airtube) voor het gebruik van drones bij de inspectie en beperkt onderhoud van de blades van de windmolens.

Stimuleren samenwerking en innovatie in de logistiek, o.a. via Zeeland Connect

In 2023 ontwikkelen we de interregionale samenwerking bij de goederenvervoer corridor Zuid. In het najaar 2022 maken we samen met de partners een actieprogramma. De partners zijn: Ministerie I&W, de provincies Noord-Brabant, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland en de in deze provincies gelegen havenbedrijven van de goederen vervoer corridor Zuid. Dit actieprogramma leggen de partners ter besluitvorming voor aan het BO Mirt goederenvervoer corridors. In 2023 zetten we ook in op het maken van Vlaams-Nederlandse overleggen. Deze vervangen dan de K&I netwerken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is het knooppuntplan Zeeland door GS en het managementteam van North Sea Port vastgesteld. In 2024 wordt het realisatie pact (samenwerking tussen Rijk en regio) op basis van de uitgangspunten van het knooppuntplan opgesteld.

Uitvoeren visie en roadmap logistiek i.s.m. Zeeland Connect

Zeeland Connect heeft opdracht om een nieuw meerjarenprogramma op te stellen. Dit programma krijgt als basis de landelijke agenda's van het Ministerie van I&W (goederen vervoeragenda), Ministerie van EZ (actieagenda topsector), het strategisch masterplan van North Sea Port en de actieagenda van de goederen vervoer corridor Zuid.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Diverse projecten zijn het afgelopen jaar in ontwikkeling genomen. Het meerjarenprogramma is door de stuurgroep van Zeeland Connect vastgesteld. De actieplannen Zero-emissie logistiek en autonoom transport Zeeland zijn in uitvoering. Een werkgroep ontwikkelt het actieprogramma Digitalisering & Robotisering. Aan diverse landelijke programma's wordt deelgenomen: Joint corridors, Catalyst, Connected Transport Corridors, Clean energy hubs, green deal binnenvaart, binnenhavens en zeehavens.

Vertalen actieprogramma 2020 -2023 van de Topsector logistiek naar regionaal actieprogramma en uitvoering van de goederen vervoeragenda van het Ministerie van I&W, benutten "Haagse en Europese" Middelen.

Het beleid is erop gericht dat de Zeeuwse ondernemers en innovators optimaal gebruik kunnen maken van de "Haagse en Europese" middelen. Ondersteuning van netwerken, bedrijven en innovators om gebruik van de middelen te maken is een topprioriteit. De Provincie heeft hierin een proactieve rol.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Dit is uitgevoerd en heeft ertoe geleid dat het knooppuntplan Zeeland is vast gesteld.

Doelstelling

Arbeidsmarkt

Omschrijving (toelichting)

Samen met publieke en private partners (ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden = triple helix partijen) zorgen dat de arbeidsmarkt voldoende goed gekwalificeerde arbeidskrachten biedt. Zo kunnen we voldoen aan de vraag van de Zeeuwse werkgevers. Hiervoor scherpen we het Aanvalsplan Arbeidsmarkt verder aan en voeren we deze in samenwerking met de triple-helix-partijen uit.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Lopende ontwikkeling. we onderhouden rondom de diverse arbeidsmarkttopgaven gestructureerd en zeer regelmatig contact met de bij de Zeeuwse arbeidsmarkt betrokken partijen en partners. De verdere aanscherping van het Aanvalsplan is hierbij een gezamenlijk aandachtspunt wat mede wordt ingekleurd door de aankomende plannen van het Rijk over de samenwerking op de arbeidsmarkt in de regio's.

Acties

Aantrekken, scholen en trainen van kandidaten voor Zeeuwse sectoren (Techniekpact, Hospitalitypact, Zorgpact, Onderwijspact)

Diverse activiteiten en programma's pakken we samen met de partners van het Aanvalsteam Arbeidsmarkt op:

- Human Capital agenda's waaronder JTF (ten behoeve van voldoende gekwalificeerd personeel voor de vergroening van de industrie), het opzetten van een nieuwe Human Capital

Call 2023, projecten in het kader van Kiezen, leren en werken in de techniek (techniekpact Zeeland) en het aanjagen en stimuleren van een vraaggestuurd onderwijsplan.

- Het verder ontwikkelen en verbinden van het Expat Center Zeeland aan het 'arbeidsmarkt-ecosysteem'.
- Het bouwen van een gestructureerde Zeeuwse aanpak Leven Lang Ontwikkelen.
- Zeeuwse arbeidsmarktinformatie (cijfers en analyses) delen via het platform ArbeidsmarktInZichtZeeland.
- Het verder ontwikkelen van het HR netwerk Zeeland.

Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te realiseren. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Door lopende ontwikkeling waarbinnen enerzijds diverse programma's en activiteiten gerealiseerd zijn zoals: Human Capital call met diverse projecten (zoals 'Fit2work' en 'Aand8-leerwerkplaats positief gezond werkgeverschap') en de ontwikkeling van een Human Capital Agenda ICT en digitalisering. Anderzijds is er gewerkt aan de verdere structurering van de samenwerking op de Zeeuwse arbeidsmarkt. Dit onder meer door:

- het realiseren van één Zeeuws LLO-loket,
- de verdere doorontwikkeling het Expat Center in een 'warm welkom centrum voor alle nieuwe Zeeuwen' en
- het gezamenlijke formuleren van Zeeuwse arbeidsmarktvoorstellen ten behoeve van onderzoek door het team ArbeidsmarktInzicht van het Zeeuws Kenniscentrum.

Komen tot een soepele grensoverschrijdende arbeidsmarkt Zeeland – Vlaanderen

Dit is een activiteit die al langer loopt. We doen verschillende werkzaamheden, waaronder: netwerk Eures, steun geven aan Grensinformatiepunten en aanjagen van grensoverschrijdende projecten. Ook delen wisselen we goede voorbeelden uit en zoeken we naar samenwerkingsmogelijkheden. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te halen. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Doorlopende activiteit met verschillende acties waaronder: grensoverschrijdende uitwisseling van goede practices en onderzoeken van mogelijke gezamenlijke, grensoverschrijdende projecten (vakgroep

arbeid Scheldemond) // partnerschap Grensinformatiepunten // verbinden, aanjagen, faciliteren projecten Scheldemond.

Ontwikkelen tool: werving, selectie en plaatsing op basis van competenties

Als onderdeel van de doorontwikkeling van het HR Netwerk Zeeland maken we een 'overzicht van goede voorbeelden' voor Zeeuwse ondernemers. Dit zijn goede voorbeelden voor 'werving, selectie en plaatsing op basis van competenties'. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te halen. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tijdens de georganiseerde HR netwerkbijeenkomst dit jaar zijn diverse goede voorbeelden gedeeld van Zeeuwse werkgevers die werven en selecteren op basis van competenties. Daarnaast werden Zeeuwse werkgevers geïnformeerd over de methode "het potentieel pakken" die gericht is op het in hun kracht zetten van medewerkers en hun potentieel te benutten. Deze informatie is ook gedeeld op het HR platform.

Ontwikkelen van een gestructureerde aanpak gericht op het binden van jongeren aan de Zeeuwse arbeidsmarkt

Een doorlopende activiteit met diverse activiteiten waaronder een campagne voor eindexamenscholieren, een kick-off festival voor MBO, HBO en WO jongeren en een traineeprogramma. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te halen. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Lopende activiteit. Ook dit jaar is samen met de betrokken partners vanuit het onderwijs, bedrijfsleven en de overheden, onder de naam 'EEZIE' de Eindexamencampagne, de campagnes 'Hou je hoofd cool' en 'In de pocket' georganiseerd. Aan de start van het nieuwe studiejaar 2023-2024 is daarnaast het MBO-HBO-WO-Kick off Festival georganiseerd. Al deze acties worden gevoerd om data te verzamelen en gerichte acties te kunnen starten t.b.v. het binden van jongeren aan Zeeland. Dit jaar is het programma EEZIE geëvalueerd. De evaluatie biedt input voor het vervolg van de aanpak programma in in 2024.

Opzetten van een warme ontvangst van arbeidsmigranten (uit binnen- en buitenland) (Expat Center, Zeeland Commissionair)

In 2019 is het Expat Center Zeeland in Terneuzen opgericht. Het Center geeft aan internationals en hun werkgevers informatie en advies over het wonen en werken in Zeeuws-Vlaanderen. Door een warm welkom van nieuwe inwoners wordt het vestigingsklimaat van Zeeuws Vlaanderen versterkt en zullen de internationals zich vaker en langer binden aan de regio. Waarmee ze bijdragen aan het oplossen van de krapte op de Zeeuwse arbeidsmarkt. Voornemen is om het Expat Center verder uitrollen. Zowel qua doelgroep, als qua werkgebied en aantal locaties als qua werkgebied.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Doorlopende ontwikkeling: het afgelopen jaar is verder gewerkt aan de voorbereiding van een tweede vestiging van het Expat Center in Zeeland (naast Terneuzen ook in Goes), het betrekken en binden van onderwijs, bedrijfsleven en overheden aan het Centrum en de uitbreiding van de klantgroep (naast expats en arbeidsmigranten ook mensen van elders uit Nederland). Hiermee zal het Expat Centrum een 'warm welkom centrum' voor alle nieuwe Zeeuwen kunnen worden.

Opzetten van toolbox voor werkgevers

Als onderdeel van de doorontwikkeling van het HR Netwerk Zeeland wordt een 'toolbox met goede voorbeelden' voor Zeeuwse ondernemers gemaakt. In deze toolbox wordt onder meer de tool: 'werving, selectie en plaatsing op basis van competenties' opgenomen. Binnen het Aanvalsteam Arbeidsmarkt heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van het Aanvalsplan te realiseren. Ten aanzien van de diverse activiteiten is de rol van de Provincie Zeeland: krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren en (mede) zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is dit jaar een pilot gestart met een toolbox voor de werkende mantelzorger. Deze is ontwikkeld en wordt eerst getest alvorens de toolbox komend jaar verder uit te bouwen voor andere thema's die relevant zijn voor Zeeuwse werkgevers.

Doelstelling

Concurrentiepositie Food

Omschrijving (toelichting)

- Eind 2023 is de concurrentiepositie in de aquacultuursector versterkt.

- Eind 2023 is de werkgelegenheid in de visserij en aquacultuursector minimaal op hetzelfde niveau.

NB: acties met betrekking tot 'landbouw' staan in het programma "Balans in landelijk gebied".

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Onze concurrentiepositie in de aquacultuursector is sterk. Als het gaat om binnendijkse aquacultuur vervult Zeeland nog altijd een koppositie in Nederland. Gesprekken met potentiële nieuwe ondernemers zijn gaande. De werkgelegenheid in de visserij en aquacultuursector zal de komende jaren naar verwachting niet toenemen. Dit als gevolg van de saneringsronde die plaatsgevonden heeft in de kottervisserij.

Acties

Ondersteunen van kansrijke innovaties en nieuwe ontwikkelingen in de visserij- en aquacultuursector die kunnen leiden tot nieuwe bedrijvigheid of een hogere toegevoegde waarde in de keten. Hiertoe ondersteunen we ten minste 4 initiatieven.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is de intentieovereenkomst Oesterkweek, Duurzaamheid en Natuur opgesteld. Deze vormt het kader voor 10 concrete initiatieven. Daarnaast zijn binnen het subsidieprogramma Zeeland in Stroomversnelling meerdere innovatieve projecten op dit beleidsterrein uitgevoerd.

Steunen van netwerkorganisaties Zeker Zeeuws en Food Delta Zeeland

Dit doen wij zowel financieel als inhoudelijk. Wij participeren in de accreditatiecommissie Zeker Zeeuws en het overleg strategische partners Food Delta Zeeland. Laatstgenoemde organisatie werkt op ons verzoek inmiddels nauw samen met Impuls Zeeland.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Aan beide organisaties is in 2023 een activiteitensubsidie verleend. Samen met financiering door het bedrijfsleven heeft dit geleid tot een groot aantal uitgevoerde activiteiten en nieuwe projecten. Zo heeft

FoodDelta Zeeland een aanzienlijke landelijke subsidie verworven en organiseerde Stichting Zeker Zeeuws een zeer succesvolle publiekscampagne voor “Streekproducent van het Jaar”. Tevens is door de structurele activiteiten van Stichting Zeker Zeeuws (o.a. communicatie en keurmerkbeheer) veel aandacht gegenereerd voor Zeeuwse streekproducten en -producenten.

Stimuleren innovatie in de Zeeuwse agrofood en aquacultuur

De regeling Zeeland in Stroomversnelling richt zich op de voorkant van de keten. Het onderzoeken van de haalbaarheid en demonstratie van nieuwe initiatieven zijn speerpunten. De mogelijkheden van Europese subsidieprogramma's brengen we onder de aandacht van bedrijven.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Binnen het subsidieprogramma Zeeland in Stroomversnelling zijn onder andere de volgende initiatieven financieel ondersteund: ketensamenwerking in Food - meerwaarde van blokchaintechnologie en Biobased Protein- duurzame eiwitten uit Zeeuwse veldbonen.

Stimuleren nieuwe vormen van schelpdierkweek

Binnen de tastforce mosselkweek Voordelta onderzoeken we de mogelijkheden om mosselen op de Noordzee te kweken. Binnen de tastforce duurzame oesterkweek onderzoeken we de mogelijkheden lange termijn perspectief te bieden voor oesterkweek in combinatie met natuurbehoud en ontwikkeling.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De pilot Mosselkweek Voordelta is in 2023 concreet van start gegaan. Oesterkweek in de waterkolom wordt sinds enige tijd toegepast en ontwikkelt zich nog steeds.

Stimuleren verdere ontwikkeling van de binnendijkse aquacultuur.

Wij inventariseren de ruimtelijke mogelijkheden voor bestaande en nieuwe ondernemers op dit punt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met meerdere ondernemers wordt overleg gevoerd over initiatieven en mogelijke locaties voor activiteiten op het gebied van binnendijkse aquacultuur.

Voorzitterschap landelijke Bestuurlijk Platform Visserijoverheden

Binnen het landelijk Bestuurlijk Platform Visserijoverheden geven we aandacht aan de voor de visserijsector belangrijke onderwerpen. Denk hierbij aan aanlandplicht, ruimte op zee, Noordzee akkoord en kottervisie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Doelstelling

Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers

Omschrijving (toelichting)

Doel is om werkgelegenheid en bedrijven te behouden. Dit doen we door de economische structuur te verbeteren, gericht op acquisitie, regionale samenwerking en versterken innovatiekracht.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vanwege het gebrek aan geschikte bedrijventerreinen kunnen projecten die zeer interessant kunnen zijn voor Zeeland nagenoeg geen ruimte vinden met als gevolg dat deze investeringen elders in het land of in Europa plaats vinden. Vanuit Zeeuws perspectief is dit een ongewenste ontwikkeling. De in 2023 afgekondigde netcongestie vertraagt daarbij de economie in Zeeland stevig en ondermijnt onze internationale concurrentiepositie. Dit geldt ook voor uitbreidingsinvesteringen voor bestaande bedrijven en de gewenste energietransitie die daarbij plaats moet vinden. Ook hierbij is ruimte essentieel.

De acquisitie door Impuls Zeeland heeft in 2023 twee nieuwe bedrijven voor Zeeland opgeleverd. Hiermee was 20 FTE werkgelegenheid gecreëerd. Het totaal geïnvesteerd vermogen door deze bedrijven bedroeg € 3.800.000.

De acquisitiestrategie is (in lijn met provinciaal en landelijk beleid) gewijzigd van "volume to value" met bedrijven die zich richten op vernieuwende, duurzame technologie of industrie en daarmee een aanvulling zijn op het innovatie-ecosysteem in Zeeland. Impuls Zeeland richt zich zoveel als mogelijk op de bedrijven met de meeste waarde voor het Zeeuwse innovatie-ecosysteem. Dat maakt dat

Impuls Zeeland scherper aan de wind vaart met hun keuzes en dus niet op alle aanvragen voor bedrijfsvestiging inspeelt.

Acties

Deelnemen aan platform ENZuid (Economisch Netwerk Zuid Nederland)

Provincie Zeeland neemt actief deel aan Economisch Netwerk Zuid Nederland (ENZuid). Hierin werken de provincies Noord-Brabant, Limburg en Zeeland samen met de Triple Helix organisaties in Zuid-Nederland. Vanuit Zeeland nemen de Provincie Zeeland en de Economic Board Zeeland deel. Ook de regionale ontwikkelingsmaatschappijen zijn aangesloten bij het netwerk. Voor Zeeland is dat Impuls Zeeland.

ENZuid maakt inhoudelijke contacten tussen netwerkpartners mogelijk. Dat doet zij door:

- Het delen van kennis.
- Het organiseren van ontmoetingen.
- Het agenderen van verbindende thema's.

De ontmoetingen vinden plaats op zowel directie niveau als bestuurlijk niveau. De ontmoetingen op directie niveau zijn:

- Driemaal per jaar een directieoverleg.
- Eenmaal per jaar een strategische sessie.
De ontmoetingen op bestuurlijk niveau zijn:
- Tweemaal per jaar een Advisory board.
- Eenmaal per jaar een bestuurlijke topontmoeting.

In 2023 vindt de jaarlijkse bestuurlijke topontmoeting in Zeeland plaats.

De verbindende thema's die door ENZuid zijn geagendeerd zijn:

- Vergroening van de chemische procesindustrie.
- Circulair bouwen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

ENZuid maakt inhoudelijke contacten tussen netwerkpartners mogelijk. Hiertoe organiseerde ENZuid in 2023 onder andere de volgende activiteiten:

- 12 september vond een themadag plaats ten behoeve van het delen van kennis.
- Op 9 februari, 20 april en 15 november 2023 vonden directieoverleggen plaats. Hieraan is deelgenomen door de provincie en de Economic Board. Impuls Zeeland is eveneens betrokken.
- Voor de jaarlijkse strategische sessie op 20 april 2023 werd als verbindend thema Circulair Bouwen geagendeerd.
- Op 5 oktober vond een advisory board meeting plaats.

- In 2023 was Zeeland aan de beurt als gastprovincie voor de jaarlijkse bestuurlijke topontmoeting. De topontmoeting vond op 14 juni 2023 plaats in Yerseke.

De verbindende thema's die in 2023 door ENZuid zijn geagendeerd zijn:

- Het Platform Groene Chemie, Nieuwe Economie (GCNE) is een initiatief van ENZuid en wordt ondersteund door de aan ENZuid deelnemende provincies. Doel is het vergroenen van de chemische procesindustrie. Het mede door het GCNE ingediende groeifonds BioBased Circular is onder voorwaarden goedgekeurd.
- In 2023 is een programma Circulair Bouwen ontwikkeld, dat de volgende jaren in uitvoering zal worden genomen.

Dockwize: uitvoering van de prestatieafspraken

We maken prestatieafspraken over de uitvoering van overkoepelende activiteiten uit het meerjarenplan "Dockwize: Your Innovation Hub 2023 - 2026". Hoofddoel is structuurversterking door het aanjagen van innovatie, groei en ondernemerschap.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor Dockwize was 2023 een spannend jaar. De focus lag op het doorontwikkelen van de dienstverlening, maar met onzekerheid over de financiering. Uiteindelijk haalde Dockwize meerjarige financiering binnen via projecten (Groeifonds, JFT en RegioDeal) en tegelijk met het ontwikkelen van deze projecten voerden ze vernieuwing door in de dienstverlening om aan te sluiten bij transitithema's water, energie en food.

Eén van de hoogtepunten waarop alles samen kwam: de start van innovatiebeweging Get Unlocked in de KAAP! Nu staat Dockwize klaar voor de opschaling: de meerjarenstrategie ligt vast, de financiering is rond, de activiteiten zijn opgewerkt en het team is uitgebreid. Dockwize is klaar voor de 'next step'!

Enkele van de successen van Dockwize uit 2023:

- 9 succesvolle ondernemersprogramma's met 386 deelnemers (ondernemers en studenten).
- 50 partners officieel verbonden aan Dockwize.
- 7 projecten experimenteerden in de KAAP met tientallen testen van zowel nationale als internationale partners.
- Lancering van Innovatiebeweging Get Unlocked tijdens Get Unlocked Energy Edition met 200 deelnemers.
- Uitbreiding van Innovatiepunt de KAAP met Food Innovatie, dat in 2024 officieel wordt geopend.
- Opgehaalde financiering uit het Groeifonds en JTF om de impact van Dockwize te laten groeien en te investeren in de activiteiten en labs.
- 2.500 bezoekers verbonden bij 50 Eat & Meet netwerklunches.
- 2 FuckUP Nights gevierd met 7 dappere ondernemers en ruim 200 bezoekers.
- Dockwize-pand verduurzaamd met 212 zonnepanelen en isolatie.
- Toekomst Trendtours gehouden op de thema's energie, food en water tijdens Contacta.
- € 1,6 miljoen werd toegekend voor energieprojecten in Boost The Grid Challenge.

Ondersteunen algemene netwerk-, acquisitie en representatieactiviteiten

Om concrete resultaten voor Zeeland te behalen en om de aantrekkingskracht te versterken, onderhouden we contacten met het netwerk. We organiseren daarvoor 1x per jaar een strategisch overleg met:

- North Sea Port
- Invest in Zeeland
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
- Economic Board Zeeland
- NFIA
- Trade and Innovate NL

Bestuurlijk en ambtelijk ondersteunen we bovenstaande organisaties bij de werving van en het behouden van (internationale) bedrijven.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Impuls Zeeland, FDI (Foreign Direct Investments) & International Trade, is partner in het landelijke Invest in Holland netwerk.

Zeeland is ook betrokken bij het Enterprise Europe Network (EEN). Dit netwerk is door de Europese Commissie opgezet, speciaal om mkb'ers te ondersteunen bij internationale handel en innovatie.

Ondersteunen van de Zeeuwse ondernemers (starters en MKB)

Door onder andere:

- De MKB Samenwerkingsagenda en het MKB Actieplan (voor het 'brede' MKB) verder uitwerken.
- Met het Overleg Zeeuwse Overheden onze rol vervullen in het herstel en versnellen van de regionale economie.
- Uitvoering geven aan MKB-deal Digitaal Doen Zeeland met het ministerie EZK.
- Vanuit Zeeland deelnemen aan European Digital Innovation Hub (EDIH).
- Het opzetten van en uitvoering geven aan aanvullende instrumenten gericht op familiebedrijven.
- Het opzetten van en uitvoering geven aan aanvullende instrumenten voor financiering van innovatie.
- Uitgeven van een Zeeuws Economisch Bericht.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Vanwege de energiecrisis en de PS-motie “Op de bres voor het MKB en maatschappelijke organisaties voor een duurzame toekomst!” is in 2023 een energie-ontbijt georganiseerd om vanuit de praktijk op te halen waar ondernemers tegen aan lopen en om hen actief te informeren over de hulplijnen die geboden worden. Er zijn dit kader in 2023 verschillende bedrijfsbezoeken georganiseerd voor ondernemers om kennis en inspiratie op te doen om stappen te zetten in de energietransitie. Hiernaast is een werkgroep opgericht voor verkenning van de behoefte aan een platform met focus op energietransitie. Vanuit de Provincie zijn hierop in samenwerking met RES Zeeland de eerste stappen genomen om een platform te bouwen, waarmee we het Zeeuwse mkb en maatschappelijke organisaties stimuleren en verder helpen met hun vragen over verduurzaming.
- Het programma Digitaal Doen Zeeland is in 2023 afgerond.
- Samen met onder andere Provincie Noord-Brabant en Provincie Limburg is Provincie Zeeland deelnemer van het Europese programma European Digital Innovation Hub (EDIH). Hier kunnen Zeeuwse ondernemers in de mkb-maakindustrie terecht met hun digitaliseringsvraagstuk. Ondersteuning wordt geboden in de vorm van o.a. quickscans, coaching en workshops en loopt via de website klikopmorgen.nl.
- In interprovinciaal verband is Provincie Zeeland deelnemer in de werkgroep digitale economie. Hierbij wordt ervaring en kennis gedeeld om het mkb vraaggestuurd en effectief van dienst te zijn om de digitalisering te ondersteunen en te versnellen om competitief en weerbaar te blijven.
- In 2023 is de pilot voor familiebedrijven ten aanzien van bedrijfsopvolging uitgevoerd door Impuls Zeeland in samenwerking met o.a. Dockwize. Hierbij is een template ontwikkeld om inzicht te krijgen in de belangrijkste aandachtspunten voor een succesvolle bedrijfsopvolging. Tevens is verkend of er behoefte is aan een ecosysteem voor familiebedrijven waarbinnen kennis en ervaring wordt uitgewisseld. Deze zaken zijn in de evaluatie meegenomen en zullen verdere uitvoering krijgen.
- In 2023 verschenen vier edities van het Zeeuws Economisch Bericht, een uitgave van Provincie Zeeland, Impuls Zeeland, Economic Board Zeeland en het HZ Kenniscentrum Ondernemen en Innoveren.

Uitvoering prestatieafspraken door Impuls Zeeland

Het vergroten van de ontwikkeling van de Zeeuwse (kennis)economie staat voorop. Om deze groei te halen doen we het volgende:

- Business development en uitvoering van projecten.
- Inzet op werving van bedrijven en investeringen.
- Behoud van bedrijven.
- Werk te maken van financiering van innovatie.
- Het stimuleren van internationale handel (Trade & Innovate).

Provinciale Staten ontvangt jaarlijks het werkplan en jaarverslag van Impuls.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Als aanjager ontwikkelt Impuls Zeeland nieuwe initiatieven en projecten in regionale en (inter)nationale samenwerkingsverbanden. Dit doet Impuls vanuit drie kerntaken:

- investeren
- internationaliseren
- innoveren

De prestatieafspraken in 2023 hadden betrekking op deze clusters. Provinciale Staten hebben conform ons deelnemingenbeleid het werkplan, de begroting en het inhoudelijke en financiële jaarverslag ontvangen.

Uitvoering prestatieafspraken door Roosevelt Institute for American Studies
Activiteiten in 2023:

- Lezingen voor studenten.
- Publiekslezingen.
- Studentenexcursies aan RIAS door verschillende universiteiten.
- Beursprogramma's voor studenten en onderzoekers.
- Organisatie uitreiking T. Roosevelt American History Award.
- Organisatie van een internationaal congres.
- Organisatie van een publiekssymposium.
- Organisatie NASA Amerikanistendag.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Activiteiten uitgevoerd door het RIAS dragen bij aan de ambitie van Campus Zeeland om een gezonde onderwijs-, kennis- en onderzoekinfrastructuur te realiseren passend bij de Zeeuwse (economische) opgaven. In dat kader zijn de volgende activiteiten binnen drie prestatievelden volgens planning uitgevoerd:

- Zeeuwse thema's (Lezing Valika Smeulders, UCR Essay-prijs Duurzaamheid, Kennisplatform Slavernijverleden Zeeland, trans-Atlantische webinars, gasthoogleraarschap Environmental History).
- Graduate School (internationale PhD congressen, studentenbeurzen, T. Roosevelt American History Award MA Scriptieprijs, studentenexcursies).
- Onderzoeksinstituut NAS Hub (beursprogramma's, (studenten)conferentie, NAS Amerikanistendag, gasthoogleraarschap).

Uitvoering prestatieafspraken door Zeeuwse Milieufederatie (ZMf)

ZMf houdt zich bezig met het verlies aan biodiversiteit, klimaatverandering en klimaatrechtvaardigheid. Dit doet de ZMf door het volgen van drie programmalijnen:

- Ruimtelijke Ordening & Landschap.
- Deltawateren.
- Duurzaamheid, circulaire economie en energietransitie.

In 2023 gaat de aandacht naar de volgende punten:

- Actieplan verduurzaming industrie Zeeland.
- Natuurinclusieve energietransitie.
- Klimaatbuffers.
- Grensoverschrijdende samenwerking.
- Gewasdiversificatie.
- Westerschelde Narrative.
- Raad van Inspiratie jongeren .

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Doelstelling

Campus Zeeland

Omschrijving (toelichting)

De Zeeuwse economie is op termijn versterkt en innovatiever geworden. Dit doen we door realisatie van Campus Zeeland, de (economische) kennis- en innovatienetwerken door te ontwikkelen en te versterken, programma's en projecten, en door behoud en versterking van onderwijs en onderzoek van PO - WO in Zeeland. De kernopgave van Campus Zeeland is gericht op het vergroten van de innovatiekracht van Zeeland & te zorgen voor een toekomstbestendige economie waarin jonge, goed opgeleide mensen het bedrijfsleven versterken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Doorlopende activiteit. Naar aanleiding van het coalitieakkoord 2023 – 2027 'Met Zeeland, voor Zeeland!' (en eerder ook vanuit stuurgroep Campus Zeeland op basis van n.a.v. een evaluatie door Berenschot (2021) en het hieruit voortkomende advies van BCI (2021), wordt, samen met partners uit het veld, gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe strategische onderwijsagenda voor Zeeland, de Campus ontwikkeling en de versterking van de Kennis- en Innovatienetwerken.

Acties

Delta Climate Center

Eind 2022 wordt het plan Delta Climate Center door de zes founding fathers (HZ, Scalda, UCR, NIOZ, UU, WUR) aan de stuurgroep Wind in de Zeilen aangeboden. Als de stuurgroep akkoord is met het plan, start in 2023 de oprichting van het Delta Climate Center.

Het DCC is onderdeel van de Campus Zeeland welke in fases wordt gerealiseerd, samen met het Joint Research Center, de nieuwe opleidingen en onderzoekstrajecten binnen Scalda, HZ/UAS en UCR (UCR Engineering & Innovation) en de samenwerking met UGent rondom Deltavraagstukken Vlaanderen/Nederland. Focus ligt op de speerpunten Water, Energie en Voedsel. Binnen Campus

Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. De rol van Campus Zeeland is krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren; zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op 7 februari 2023 heeft de Stuurgroep Wind in de Zeilen ingestemd met het plan voor het Delta Climate Center (DCC). Een vertegenwoordiging van de Founders heeft sindsdien, onder leiding van een procesmanager en de zakelijk directeur DCC gewerkt aan de opstart van het DCC.

De leden van het DCC bestuur i.o. zijn bekend en aan de slag onder verantwoordelijkheid van een onafhankelijk voorzitter. Het bestuur wordt geformaliseerd zodra de stichting DCC is opgericht (naar verwachting voorjaar 2024).

De zakelijk directeur en de wetenschappelijk directeur zijn geworven en aangesteld. Het DCC is gehuisvest in 'de HZ-toren' op de Kenniswerf in Vlissingen. De website van het DCC is in de lucht: DCC en de social media kanalen zijn gevestigd. Het eerste DCC onderzoeksprogramma 'Delta Proteïne' is in voorbereiding: Iconen. De overige iconprojecten zijn op hoofdlijnen bekend, betrokken hoogleraren, lectoren en praktoren zijn bekend of worden geworven. Er is een 'roadmap' die beschrijft op welke wijze vanaf 2024 studenten van MBO, HBO en WO-opleidingen deel kunnen nemen aan challenges die zijn verbonden aan het onderzoek in de drie iconprojecten. En er is een proces in voorbereiding dat beschrijft hoe externe partners zich kunnen verbinden aan het onderzoek en onderwijs en hoe naar buiten getreden wordt door het DCC (met o.a. als doel het creëren van extra inkomsten voor DCC). Op basis van ervaringen uit het proces wordt in 2024 een vaste set van voorwaarden voor samenwerking ontwikkeld.

Onderbrengen onderzoeksprogramma Vlaanderen-Nederland Deltavraagstukken bij Delta Kenniscentrum

Het onderzoeksprogramma Vlaanderen- Nederland is onderdeel van de Campus Zeeland. In het onderzoeksprogramma gaat de aandacht naar de speerpunten Water, Energie en Voedsel. Als het Delta Climate Center (DCC) opgericht is, kijken we hoe dit onderzoeksprogramma bij deze organisatie in uitvoering komt. Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met de partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De Provincie heeft, mede vanwege de innovatieve aanpak middels sociale innovatie, subsidie beschikbaar gesteld voor het programma 'Meervoudig Gebruik van Nearshore and Offshore

Infrastructuren Noordzee' (MNON) , binnen het onderzoeksprogramma Deltavraagstukken Vlaanderen – Nederland. Het programma 'Meervoudig gebruik' is het derde binnen het gezamenlijke onderzoeksprogramma Deltavraagstukken UGent – Campus Zeeland.

Het Delta Climate Center is in het najaar 2023 van start gegaan. Idee is om het onderzoeksprogramma Deltavraagstukken Vlaanderen - Nederland hier onder te gaan brengen. Er zijn gesprekken gepland in het eerste kwartaal van 2024 om te bespreken hoe de inhoud, werkwijze en netwerken die in de samenwerking Campus Zeeland - Universiteit Gent vanaf eind 2018 is opgebouwd, als bouwsteen onder gebracht kan worden binnen het onderzoeksprogramma van het DCC.

Opening en start opleidingen aan het Joint Research Center

Op 15 december 2022 wordt het JRCZ officieel geopend. Vanaf het eerste kwartaal van 2023 starten de opleidingen in het gebouw. Het JRCZ is onderdeel van Campus Zeeland. De aandacht gaat uit naar de speerpunten Water, Energie en Voedsel. Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende rol om samen met de partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. We voeren onze rol uit door de inzet van taken als: signaleren, agenderen, opstarten van activiteiten, coördineren, verbinden en faciliteren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In februari zijn de deuren van het JRCZ geopend voor studenten (mbo, hbo, wo) die daar samen met docenten, onderzoekers en de praktijk werken aan maatschappelijke opgaven rondom de thema's water, energie, voedsel en de biobased economy. Ze gebruiken daarvoor de hypermoderne labs met 'state of the art-apparatuur'. Het hele jaar door zijn er daarnaast diverse activiteiten en events georganiseerd waar ondernemers, onderzoekers en studenten kennis hebben kunnen maken met het JRCZ en elkaar (zoals een Open dag, het 'DataFest - Data4Climate', de First Lego League, netwerkbijeenkomsten, het wekelijks 'we explore together Friday en symposia en ontvangsten).

Verbinden tracks Engineering en Innovation aan (Zeeuwse) onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur en bedrijfsleven/opgaven

Nu de Engineering en Innovation tracks ontwikkeld zijn en een succesvol onderdeel zijn van het UCR curriculum is het van belang dat het programma verbonden en verankerd wordt met de Zeeuwse onderwijs- en onderzoeksinfrastructuur en opgaven/bedrijfsleven.

De tracks Engineering en Innovation zijn onderdeel van de Campus Zeeland welke in fases wordt gerealiseerd, samen met het Joint Research Center, de nieuwe opleidingen en onderzoekstrajecten binnen Scalda, HZ/UAS , het Delta Climate Center en de samenwerking met UGent rondom Deltavraagstukken Vlaanderen/Nederland. Focus ligt op de speerpunten Water, Energie en Voedsel. Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. De rol van Campus Zeeland is krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren , coördineren, verbinden en faciliteren; zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het UCR heeft bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties opgezocht om hen te informeren over de uitbreiding van het curriculum met een Engineering-tracks. Het doel van deze gesprekken was: horen waar behoefte aan is, informeren over wat UCR kan bieden en om de mogelijkheden voor toekomstige stages en onderzoeksopdrachten voor studenten te bespreken. Tevens zijn er verschillende excursies georganiseerd voor studenten in het kader van het projectonderwijs. In onze contacten met UCR en partners in het veld vragen wij steeds aandacht voor deze samenwerking en verbinding en stimuleren en faciliteren wij deze waar mogelijk.

Versterken businessmodel, organiserend vermogen in intersectorale samenwerking tussen de al bestaande netwerken (professionaliseren en verbinden met eco-systeem)

De K&I netwerken verder ontwikkelen tot robuuste netwerken. Deze netwerken willen we sterker verbinden aan andere Zeeuwse innovatie projecten, zoals de Campus Zeeland, de human capital agenda's en de field-, test- en livinglabs). We willen de betrokkenheid van de Economic Board vergroten. Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. De rol van Campus Zeeland is krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren; zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 heeft Campus Zeeland de K&I netwerken ondersteund in hun ontwikkeling tot robuuste netwerken. Zo zijn vier bijeenkomsten georganiseerd met alle K&I managers over onder meer het versterken van hun netwerken, cross sectorale samenwerking en over innovatie-subsidies. In 2023 heeft Campus Zeeland aan zeven K&I netwerken subsidie verleend voor het versterken van hun organiserend vermogen. Om hun projecten en programma's goed uit te kunnen voeren, hebben de K&I netwerken voorzieningen en faciliteiten nodig. Daarom zijn we betrokken bij de ontwikkeling en uitrol van diverse programma's en projecten die het 'Innovatie ecosysteem' in Zeeland in beeld moeten brengen dan wel versterken, onder andere via de Regiodeal North Seaport District. Met de Economic Board Zeeland zijn we in gesprek over hun betrokkenheid bij de K&I netwerken.

Versterken gehele onderwijs- en onderzoekskolom van PO - WO

We werken samen met het onderwijs aan een programma van projecten voor het versterken van het onderwijs (van primair onderwijs tot wetenschappelijk onderwijs). Binnen Campus Zeeland heeft de Provincie Zeeland een stimulerende procesrol om samen met de triple helix partners de doelstellingen van Campus Zeeland te realiseren. De rol van Campus Zeeland is krachten bundeling; signaleren, agenderen, initiëren, coördineren, verbinden en faciliteren; zorg dragen voor het 'organiserend vermogen'.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Lopende activiteit. Er is regelmatig contact en afstemming geweest met partijen in de het onderwijs-kennissveld en zijn er verbindingen en relaties gelegd tussen het onderwijs/onderzoek en nieuwe ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het Delta Climate Center en de verbinding van RIAS aan de Zeeuwse opgaven. Concreet heeft dit onder meer geleid tot:

- De monitoring rondom de transitie van het VO Zeeuws-Vlaanderen.
- Betrokkenheid bij de ontwikkeling van 'Campus Terneuzen'.
- Het in kaart brengen van het belang van internationale studenten en internationalisering in het onderwijs.
- De start met het, samen met betrokken partijen, vormgeven van de strategische onderwijsagenda zoals vermeld in het coalitieakkoord.

Doelstelling

Innovatie infrastructuur en - fondsen

Omschrijving (toelichting)

Eind 2023 zijn er nieuwe innovaties verwezenlijkt en is vergroting van de concurrentiekracht van bedrijven in Zeeland tot stand gekomen. Op basis van Wind in de zeilen vergroot het Rijk haar inbreng in het Investeringsfonds Zeeland (AGIO-storting). Hierdoor is het investeringsvermogen vergroot. Jaarlijks stort het Rijk € 5 mln (2020-2023).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Naast de bijdrage aan het Zeeuwse investeringsfonds hebben ook de Europese subsidieprogramma's (Interreg Vlaanderen-Nederland, OP Zuid en Just Transition Fund/JTF) geleid tot nieuwe innovaties waarmee zowel de concurrentiekracht als de innovatiekracht van bedrijven (en daarmee de innovatie-infrastructuur) is versterkt.

Acties

Het benutten van nationale en Europese programma's als cofinanciering bij de realisatie van innovatie en economische structuurversterking

Met de Subsidieregeling MKB innovatiestimulering Topsectoren Zuid-Nederland (MIT Zuid) wordt decentraal uitvoering gegeven aan stimulering van innovatieve haalbaarheids- en R&D samenwerkingsprojecten. Stimulus Programmamanagement is de organisatie die de regeling uitvoert. Voor 2023 streven we naar toekenning van tien subsidies voor Zeeuwse haalbaarheidsprojecten en zes subsidies voor Zeeuwse R&D samenwerkingstrajecten. Voor 2023 streven we naar Europese subsidie voor minimaal twee projecten per openstelling in de Europese subsidieprogramma's onder het ELFPO- en EFRO-programma.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben een cofinancieringsbijdrage aan de MKB Innovatiestimulering Topsectorenbeleid (MIT) regeling verleend. De subsidie is voor het stimuleren van innovatie in het MKB door middel van haalbaarheidsonderzoeken en Research & Development samenwerkingsprojecten. Voor MIT Zuid 2023 is ruim € 11,4 miljoen ingezet voor projecten die bijdragen aan de versterking van de innovatiekracht van het Zuid-Nederlandse MKB. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat draagt hier de 55% aan bij, de provincies Limburg, Noord-Brabant en Zeeland gezamenlijk de overige 45%. Er was ook dit jaar interesse vanuit Zeeland voor de MIT. Voor de haalbaarheidsonderzoeken zijn er twee van de drie aanvragen gehonoreerd. Voor R&D hebben wij weet van drie Zeeuwse consortia die aan het schrijven waren. Zij hebben zich op het laatst teruggetrokken. Redenen hiervoor waren onder andere het wegvallen van een partnerbedrijf, het niet rondkrijgen van de cofinanciering en onvoldoende tijd door drukte met de huidige bedrijfsvoering. Kortom, de MIT score voor Zeeland is dit jaar laag. Deze score wijkt sterk af ten opzichte van eerdere jaren.

In de Europese programma's onder provinciaal "beheer" zijn wisselende resultaten geboekt. Interreg Vlaanderen-Nederland (inclusief CrossRoads) en OP Zuid hebben in 2023 openstellingen gekend, waarbij meerdere aanvragen zijn ingediend en waarvan er méér dan twee zijn gehonoreerd (beide programma's zeven positieve subsidiebeschikkingen). Binnen het Just Transition Fund zijn in vier openstellingen in totaal 20 aanvragen ingediend, waarvan 10 zijn gehonoreerd met subsidie. Voor POP3/NSP zijn er in 2023 géén openstellingen geweest doordat de uitvoeringsorganisatie niet heeft kunnen leveren.

Uitvoering geven aan de Europese programma's waarin Zeeland partner is

- De vijf Strategische hoofdpogaven en de vastgestelde Regionale Innovatie Strategie 2021-2027 (RIS) zijn vertrekpunten. Samenwerking is nodig met de andere Zeeuwse Opgaves en onze Zeeuwse partners (gemeenten, waterschap, bedrijfsleven, Economic Board, Cultural Board en kennisinstellingen). Maar er is ook samenwerking nodig in Zuid-verband, in IPO verband en met Vlaanderen.
- Uitvoering geven aan de Europese programma's. Zeeland is hierin partner samen met OP Zuid, NSP, Interreg Vlaanderen-Nederland, Interreg B en C programma's, EMVAF. We willen de mogelijkheden hiervan benutten voor Zeeland.
- Het bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking door onder andere het Straits Comité (acht regio's rond de Noordzee in Nederland, België, Frankrijk en het VK) en de Scheldemonde Raad. Daarnaast subsidiëren we kleinschalige grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten binnen die acht regio's.
- Kansen rond de ontwikkeling van fondsen waar mogelijk beïnvloeden voor benutting in Zeeland. Hiermee willen we een optimaal bereik van de vijf Strategische hoofdpogaven en de vastgestelde Regionale Innovatie Strategie 2021-2027 (RIS) halen.
- Uitvoering geven aan het Just Transition Fund Zeeuws-Vlaanderen/Vlissingen-Oost.
- Ontwikkelingen op het gebied Europese Green Deal (w.o. in het bijzonder Europese Digitale Agenda en Farm2Fork Strategie) monitoren. Waar mogelijk vertalen we ontwikkeling naar de Zeeuwse uitvoering van de Europese subsidieprogramma's.
- MKB- en andere bedrijven informeren over Europese subsidiemogelijkheden, zoals de programma's onder de ELFPO- en EFRO-fondsen.
- MKB en andere bedrijven informeren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben de afgelopen jaren uitvoering gegeven aan de openstellingen van OP Zuid, Interreg Vlaanderen-Nederland en de Interreg B- en C-programma's. Voor NSP zijn in 2023, als gevolg van externe invloeden, geen openstellingen geweest.

Uitvoering geven aan de subsidieregeling Zeeland in Stroomversnelling.

De regeling 'Aanjaaggelden Zeeland in Stroomversnelling' stelt subsidies beschikbaar voor haalbaarheidsonderzoeken en demonstratieprojecten om innovaties te stimuleren. Het doel is om daarmee de Zeeuwse economie duurzaam te versterken en de concurrentiepositie te verbeteren. Zeeuwse gemeenten, rijk en de provincie financieren de regeling. 2023 is het laatste jaar van de huidige regeling. Van de middelen worden in 2023 drie openstellingen uitgevoerd:

- 2 brede openstellingen voor haalbaarheidsonderzoeken en demonstratieprojecten.
- 1 Human Capital Agenda openstelling gericht op het terugdringen van de krapte op de arbeidsmarkt.

We verkennen de mogelijkheden om de regeling na 2023 voort te zetten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De regeling 'Aanjaaggelden Zeeland in Stroomversnelling' stelt subsidies beschikbaar voor haalbaarheidsonderzoeken en demonstratieprojecten om innovaties te stimuleren. Het doel is om daarmee de Zeeuwse economie duurzaam te versterken en de concurrentiepositie te verbeteren. Zeeuwse gemeenten, rijk en de provincie financieren de regeling. 2023 is het laatste jaar van de huidige regeling.

In 2023 zijn er vier projecten gestart in het kader van de human capital agenda voor een totaal bedrag van € 191.125.

Daarnaast hebben twee brede openstellingen plaatsgevonden, welke hebben geleid tot 11 gestarte projecten voor in totaal € 1.411.502.

Daarnaast is er eind 2023 besloten tot een nieuwe openstelling. De projecten uit deze openstelling starten begin 2024.

Daarnaast is het traject ingezet voor verlenging van de subsidieregeling na 2023. Vanaf 2024 is hieronder meer € 1,0 miljoen euro beschikbaar vanuit de Regio Deal North Sea Port District.

Uitvoering geven aan het Investeringsfonds Zeeland BV.

- ZeelandFM geeft 25 groei- en innovatievouchers uit. Zeeland Financial Matching stimuleert en ondersteunt de groei- en innovatieplannen van Zeeuwse studenten, startups, scale-ups en innovatief MKB. Het doel is om bij te dragen aan het verbeteren van innovatie, ondernemerschap en de concurrentiekracht van bedrijven. Hierdoor versterkt de Zeeuwse economie.

- InnoGo! geeft minimaal acht leningen aan innovatieve starters/MKB-ers. Minimaal 10 starters starters/MKB-ers krijgen binnen het netwerk van InnoGo! begeleiding en coaching.
- Met het Zeeuws Participatiefonds (ZPF) verstrekken we risicodragend kapitaal, kennis en kunde van de aandeelhouders, het fondsmanagement en hun netwerken. Dit door aandelenparticipaties en/of achtergestelde leningen uit te geven aan minimaal vijf innovatieve ondernemers. Deze bedrijven zitten in de (door)ontwikkelfase of de groeifase. Ze voegen waarde toe met een belangrijk effect op de Zeeuwse economie en werkgelegenheid.
- Met 'Wind in de zeilen' vergroot het Rijk haar inbreng in het Investeringsfonds Zeeland (AGIO-storting). Hierdoor vergroot ook het investeringsvermogen. De totale omvang van de storting bedraagt 20 miljoen euro (vanaf 2021, jaarlijks 5 miljoen euro).

Het bestuur van het Investeringsfonds Zeeland BV schat in of de financiële vaste activa afgewaardeerd moeten worden. Dit gebeurt op basis van de financiële informatie van de ondernemingen. Ook gesprekken met de ondernemers en het betaaldrag bij aflossingen en rente zijn van invloed op deze inschatting. De doelstelling van het Investeringsfonds Zeeland behalen we door het verstrekken van hoog risicodragend kapitaal. Het eigen vermogen van de ondernemingen in het Investeringsfonds Zeeland is in de meeste gevallen negatief. Hierdoor is er sprake van een grote schattingsonzekerheid over de waardering van de deelnemingen en de verstrekte leningen. Deze (schattings)onzekerheid had geen gevolgen voor het oordeel van de accountant van het IFZ.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- In 2023 heeft Zeeland Financial Matching 21 ondernemers geholpen met een innovatievoucher. Deze ondernemers hebben gezamenlijk een bedrag van €97.500 toegezegd gekregen. De doelstelling van Zeeland FM is om de groei- en innovatieplannen van Zeeuwse studenten, startups, scale-ups en innovatief mkb t/m 15 FTE te stimuleren en te faciliteren. Het doel daarbij is om bij te dragen aan het bevorderen van innovatie, ondernemerschap en de concurrentiekracht van bedrijven, wat de Zeeuwse economie moet versterken.
- In 2023 zijn via InnoGo! vanuit 54 unieke leads zeven leningen verstrekt aan innovatieve starters/MKB-ers met een investeringsbedrag van totaal € 1.435.000. Hieronder valt ook het regionaal fonds Vroege Fase Financiering. Drie ondernemers hebben intensieve begeleiding ontvangen.
- In 2023 is er door het fondsmanagement van ZPF met 33 unieke leads gesproken. Negen innovatie mkb-bedrijven zijn in 2023 financieel gesteund (leningen, achtergestelde leningen en aandelenparticipaties) voor in totaal € 3.892.000. Het ZPF heeft in 2023 twee succesvolle exits gerealiseerd.
- Voor het Fonds Verblijfseconomie Zeeland is met 20 unieke leads gesproken, wat geleid heeft tot vier verstrekte leningen onder de pilot met een totaal van € 550.000 en twee verstrekte (reguliere) leningen met een totaal van € 200.000.

Door het bestuur van het Investeringsfonds Zeeland BV wordt jaarlijks ingeschat of de financiële vaste activa betreffende de onderliggende participaties afgewaardeerd moeten worden. Deze inschatting gebeurt op basis van de financiële informatie van de ondernemingen waarin wordt geparticipeerd en waar gelden aan zijn uitgeleend, gesprekken met de ondernemers en het betaaldrag ten aanzien van aflossingen en rente.

De doelstelling van het Investeringsfonds Zeeland wordt gerealiseerd door het verstrekken van hoog risicodragend kapitaal. Het eigen vermogen van de ondernemingen waarin wordt geparticipeerd en waar gelden aan zijn uitgeleend is in de meeste gevallen negatief. Dit brengt met zich mee dat er sprake is van een grote schattingsonzekerheid ten aanzien van de waardering van de deelnemingen

en de verstrekte leningen. Deze (schattings)onzekerheid heeft voor de accountant van het IFZ geen afbreuk gedaan aan zijn oordeel. Het IFZ heeft voor 2023 een goedkeurende controleverklaring ontvangen van haar accountant.

Uitvoering geven aan het Investeringsprogramma Zeeland in Stroomversnelling 2.0

Als Provincie Zeeland geven we uitvoering aan de Regio Deal Zeeland. 2023 is het laatste jaar van uitvoering van deze deal. Projecten ronden we zoveel mogelijk af in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

2023 was het laatste uitvoeringsjaar van het investeringsprogramma ZiS2.0 en de Regio Deal Zeeland. In 2024 worden het investeringsprogramma en de Regio Deal geëvalueerd.

Verlenen van subsidie aan voorstellen ter stimulering van innovatie en verbetering van het gebruik van financieringsregelingen

Ondersteunen en/of subsidiëren van onder andere:

- De Zeeuwse Innovatieprijs Emergo.
- Netwerkbijeenkomst excellerende MKB bedrijven.
- Initiatieven voor het versterken van het Zeeuwse startersklimaat.
- Ontwikkel-, test- en demolocaties zoals KAAP Vlissingen en OMC Middelburg.
- Bedrijfsregeling Interreg (opvolger CrossRoads).
- Familiebedrijven.
- Zeeuws Informal Investors Netwerk.
- De ZomerOndernemer.

Daarnaast vergroten we samen met Impuls Zeeland en Stimulus de bekendheid van Europese subsidiemogelijkheden onder Zeeuwse partijen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Ook in 2023 is, ter stimulering van innovatie en het gebruik van financieringsregelingen, een Zeeuwse Innovatieprijs Emergo editie georganiseerd. Winnaar van de juryprijs is Van Meer uit Tholen geworden en de publieksprijs is gewonnen door Hydrauision groep. Tevens is met de subsidie het alumniprogramma 'Makers of Innovation' uitgevoerd. Hierbij is een aantal bijeenkomsten georganiseerd om innovatieve ondernemers van elkaar te laten leren, te laten samenwerken en verder te brengen.

- ZIIN heeft een volgende stap gezet in de ontwikkeling van een 0Zeeuwse investeerdersnetwerk. Er is een online community ontwikkeld en een verkenning uitgevoerd naar de haalbaarheid van een gezamenlijk fonds.
- Het vernieuwde Interreg programma CrossRoads Vlaanderen-Nederland kende in 2023 de eerste openstelling.

Doelstelling

Marketing en Imago

Omschrijving (toelichting)

Een sterker Zeeuws imago helpt bij het aantrekken van toeristen, arbeidskrachten, inwoners, studenten en nieuwe bedrijven. Doel is het herpositioneren van het Zeeuwse imago zodat mensen Zeeland meer en eerder gaan overwegen als plek om te recreëren, verblijven, leven, wonen, werken en studeren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het herpositioneren van het Zeeuwse imago zodat mensen Zeeland meer en eerder gaan overwegen als plek om te recreëren, verblijven, leven, werken en studeren. Dit blijft nog steeds een belangrijke opgave. Een sterker Zeeuws imago helpt bij het aantrekken van toeristen, arbeidskrachten, inwoners en nieuwe bedrijven. De beoogde oprichting van een organisatie voor regiomarketing in 2021 is niet doorgegaan. De uitvoering van de regiomarketing blijft zodoende tot dit moment voortgezet worden binnen de Provinciale organisatie. Een team van gespecialiseerde medewerkers werkt hier vanuit een gemeenschappelijke basis aan (merk- en marketingstrategie etc.). Zij werken aan de positionering van Zeeland vanuit een samenhangende visie op het toepassen van technologie en het gebruik van data, gebruik makend van de vastgestelde positionering Shaping the future delta.

Acties

Continueren van de digitale marktwerking dmv het platform www.zeeland.com en daaraan verbonden social media kanalen..

Continueren van de digitale marktwerking door middel van het platform www.zeeland.com en daaraan verbonden social media kanalen. Belangrijk hierbij is om in contact te blijven met geïnteresseerde doelgroepen en het aantal fans van Zeeland verder uit te breiden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is met groot succes gewerkt aan het continueren van de digitale marktwerking door middel van zeeland.com en bijbehorende socialmediakanalen. Het platform is nationaal en internationaal

beter zichtbaar geweest en bezocht door geïnteresseerde doelgroepen. Zo zijn de bezoekersaantallen toegenomen met 12%, is onze totale e-maildatabase gegroeid met 47% en zijn ook de fans op alle gerelateerde socialmediakanalen toegenomen.

Op basis van zoekintentie van de doelgroepen via bijvoorbeeld Google, zorgden we dat we gevonden werden zodra we relevant waren. Op basis van content kalenders voor social media zorgden we dat we pro-actief in contact kwamen met onze doelgroepen. Toegepaste content bestond uit onderwerpen gerelateerd aan leven, werken, studeren, ondernemen en recreëren in Zeeland.

De bestaande positionering 'Zeeland Land in Zee' evalueren en waar nodig verder door ontwikkelen in producten en campagnes.

Verder vorm geven aan de nieuwe positioneringsstrategie voor Zeeland door samen met netwerkpartners nieuwe initiatieven te ontwikkelen. De organisatie voeren we samen met partners uit. We communiceren hierover via onze kanalen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In mei 2023 besloot de Kopgroep dat er voldoende draagvlak was om de stap te zetten om te komen tot de oprichting van een zelfstandige merkorganisatie. Direct na het zomerreces is een procesmanager (met onder meer jarenlange ervaring bij Brainport Eindhoven) als inhoudelijk adviseur en procesbegeleider aan de slag gegaan. Dit in nauwe samenwerking met de Kopgroep die maandelijks bijeen is gekomen. Begin 2024 moet dat resulteren in een Koersdocument dat de basis moet gaan vormen voor de oprichting van een Stichting Merkorganisatie Zeeland.

Het uitvoeren van een nulmeting naar het Zeeuwse imago en de resultaten hiervan verwerken in een vernieuwde merkstrategie (positionering) en meenemen in de uitvoering.

Door middel van marketing- en promotieactiviteiten bijdragen aan de doelstellingen uit het toeristische beleid om toeristen te verleiden om naast het kustgebied ook andere delen van Zeeland te bezoeken. Ook willen we stimuleren dat toeristen buiten het hoogseizoen onze provincie bezoeken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vertegenwoordigers van achttien Zeeuwse ondernemers, (kennis)instellingen, organisaties en overheden, verenigd in een Kopgroep, hebben een Letter of Intent ondertekent. Hierin staat dat ze de positionering en merkwaarden van Zeeland onderschrijven en gaan uitdragen en zich gaan buigen over de organisatorische en governance vraagstukken, maar ook met het betrekken van zoveel mogelijk organisaties bij het proces om te zorgen dat gewerkt wordt aan een sterk merk Zeeland. Daarnaast hebben netwerkinitiatieven plaatsgevonden waaronder verschillende merkfiltersessies (Onderwijs en lokale overheid) en een informatiebijeenkomst op Contacta.

Jaarrond is er gewerkt aan het laden van de positionering waaronder de zichtbaarheid van het themajaar 'Zeeland en de kracht van het water'. Onder andere via social-media uitingen, artikelen in de nieuwsbrief, uitzendingen op Omroep Zeeland en een online campagne is thematiek gekoppeld aan het themajaar uitgedragen richting onze doelgroepen die de positionering ondersteunt.

Het voeren van campagnes voor specifieke doelgroepen samen met regionale partners (product-markt combinaties) en meewerken aan campagnes van partners.

Door middel van marketing- en promotieactiviteiten in samenwerking met regionale partners werken aan het bereiken van specifieke doelgroepen die nodig zijn voor het oplossen van actuele vraagstukken, zoals bijvoorbeeld het tekort op de Zeeuwse arbeidsmarkt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is tijdens Concert at SEA de campagne 'Ik wil alleen maar Zeeland' gelanceerd. Deze campagne was erop gericht om te laten zien waarom onze campagnehelden specifiek voor Zeeland hebben gekozen als regio om te wonen en werken. Zowel op het terrein van Concert at SEA als met een langer lopende online campagne hebben we specifieke doelgroepen kennis laten maken met leven en werken in Zeeland en middels een winactie bewust gemaakt van het aantal openstaande vacatures in Zeeland en zich laten inschrijven voor onze nieuwsbrieven.

Met de samenwerkende natuurorganisaties (De Zeeuwse Natuur) zijn de campagnes 'Open je deur' en 'Ommetjes' uitgevoerd met als doel om zowel inwoners van Zeeland als beoogde doelgroepen buiten Zeeland te verrassen met de bijzondere Zeeuwse natuur. Ook hier zijn online activiteiten gecombineerd met de inzet van middelen in de fysieke ruimte.

Ook is in 2023 de toeristische campagne 'Zeeuwse Smaken' gecontinueerd en doorontwikkeld met de toevoeging van video waarmee Zeeland werd geprofileerd als smaakvolle provincie en de Zeeuwse (culinaire) smaken als belangrijk doel van een bezoek aan Zeeland werden gepositioneerd. Ook is het thema 'Stad en Ommeland' doorvertaald naar een campagneconcept waarin we Zeeuwse steden en het ommeland als primaire reden positioneerden voor een bezoek aan Zeeland. Tijdens de zomermaanden is nog door middel van een gecombineerde on-en offline campagne ingezet op spreiding van toeristen in plaats, om zo de drukke (kust)gebieden te ontzien en mensen meer te laten zien en doen dan de gebaande paden. Met de samenwerking met vertegenwoordigers uit de toeristische sector wordt ingezet op een betere spreiding in toeristisch bezoek: meer buiten het hoogseizoen en ook naar andere plekken in Zeeland dan de kust.

Doelstelling

Circulaire economie

Omschrijving (toelichting)

We realiseren circulaire verdienmodellen. We stimuleren bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen tot het ontwikkelen en testen van circulaire en biobased productiemethodes, efficiënt grondstoffengebruik én circulair ontworpen producten en verdienmodellen. Dit leidt tot verdergaande samenwerking waarbij ketens worden verkort en grondstoffen uitgewisseld én nieuw ontwikkelde circulaire productiemethodes zijn opgeschaald. Ondersteunend hieraan stimuleren we de omslag naar hernieuwbare grondstoffen én verminderen we de vraag naar primaire grondstoffen door het stimuleren van hergebruik van producten en grondstoffen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben de stand van zaken rond circulaire verdienmodellen bij Zeeuwse ondernemers in beeld gebracht. Op gebied van kennisontwikkeling en -deling hebben we stappen gezet, o.a. door het aansluiten bij het Nationaal Programma Circulaire Economie in IPO-verband, het geven van een vervolg aan de Whitepaper CBCI (over wet- en regelgeving) en het verzelfstandigen van Kennis en Innovatienetwerk circulair bouwen, waar meer dan 70 organisaties, bedrijven en gemeenten zijn aangesloten.

We hebben actief met gemeenten meegedacht over het schrijven van hun aanpak circulaire economie, en we hebben o.a. via een subsidieverlening gezorgd dat de succesvolle aanpak "Groene Chemie, Nieuwe Economie" een vervolg heeft gekregen om onze industrie te helpen overstappen op circulaire en biobased grondstoffen.

Acties

IPO provinciale krachtenkaart en kansenkaart circulair

De IPO provinciale krachtenkaart en kansenkaart circulair borgt en richt onze provinciale inzet in IPO verband. We nemen actief deel aan alle 5 thema's bij het IPO (Circulair inkopen en aanbesteden, Circulair bestendigen van Omgevingsvisie en VTH-uitvoeringspraktijk, Ontwikkelen en uitrollen Regionale Circulaire Ecosystemen, Ondersteunen van het regionale bedrijfsleven in de CE transitie en Monitoring CE).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De IPO provinciale krachtenkaart en kansenkaart circulair borgt onze provinciale inzet in IPO verband. We nemen actief deel aan alle 5 thema's bij het IPO (Circulair inkopen en aanbesteden, Circulair bestendigen van Omgevingsvisie en VTH-uitvoeringspraktijk, Ontwikkelen en uitrollen Regionale Circulaire Ecosystemen, Ondersteunen van het regionale bedrijfsleven in de CE transitie en Monitoring CE). We sluiten in IPO verband actief aan bij het Nationaal Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie (NPCE).

Samenwerking Zeeuwse Overheden

We ondersteunen Zeeuwse gemeenten bij het ontwikkelen van uitvoeringsbeleid op het gebied van circulaire economie. De gemeenten hebben besloten, op de gebieden afval, inkoop en aanbesteding én de gebouwde omgeving, samen te werken. We werken daarin samen met de Regionale Energiestrategie (RES) 2.0.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We ondersteunen Zeeuwse gemeenten bij het ontwikkelen van uitvoeringsbeleid op het gebied van circulaire economie. De gemeenten werken samen op de gebieden Bouw & gebouwde omgeving, Infrastructuur & openbare ruimte, Afval & grondstoffen en Inkoop & consumptie. We werken daarin samen met de Regionale Energiestrategie (RES) 2.0. Eind 2023 is het circulaire beleidsprogramma/ uitvoeringsprogramma door alle gemeenten vastgesteld. Begin 2024 wordt hieraan een vervolg gegeven.

We helpen mee aan de doorontwikkeling van de Biobased Innovation Garden. Medio 2021 heeft het project een driejarige provinciale subsidie gekregen. De voortgang in 2022 verloopt conform planning.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Dit item vervalt (Is ondergebracht bij het K&I netwerk circulair bouwen). Voortgang is wel positief.

We rollen biobased en circulair inkopen uit binnen Zeeland via 'Maatschappelijk Verantwoord Inkopen'. SDG's (Sustainable Development Goals) zijn hierin leidend.

Het actieplan MVI, met onder andere circulaire / biobased doelstellingen, is in 2021 door GS vastgesteld. Via de 'IPO krachtenkaart CE en provinciale kansenkaarten' werken we actief samen aan de kennisopbouw rond inkoop- en aanbesteding op nationaal niveau. Ook op internationaal niveau, het Interreg4SeasProject Circular Biobased Construction Industry (CBCI) wordt kennis op- en uitgebouwd. Dit versterkt de rol van inkoop en aanbesteding op beleidsmatig 'circulair' terrein.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het actieplan MVI, met onder andere circulaire/biobased doelstellingen, is in 2021 door GS vastgesteld. Via o.a. de 'IPO krachtenkaart CE en provinciale kansenkaarten' werken we actief samen aan de kennisopbouw rond inkoop- en aanbesteding op nationaal niveau. Aansluiting bij het Nationaal Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie (NPCE) is hierbij leidend.

Op internationaal niveau blijven we actief. Het Interreg4SeasProject Circular Biobased Construction Industry (CBCI) dat in september 2022 is afgerond krijgt een vervolg gekregen via Interreg Europe (aanstelling trainee per 1-10-2023 en inzet op een 'Peer Review' North West Europe. Deze inzet versterkt mede de rol van inkoop en aanbesteding op beleidsmatig 'circulair' terrein.

We stimuleren circulair bouwen via het K&I netwerk circulair bouwen via projecten in onder andere EN Zuid-verband. We subsidiëren de Biobased Innovation Garden.

We blijven actief in dit 'triple-helix' netwerk en zorgen voor bredere kennis- en project ontwikkeling richting opschaling. We sluiten aan bij de kennisnetwerken Cirkelstad en Economisch Netwerk (EN) Zuid - Zeeland, Brabant, Limburg.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We nemen actief deel aan het 'triple-helix' K&I netwerk dat is verzelfstandigd in 2023 (als stichting). Dit netwerk stimuleert een brede kennis- en project ontwikkeling dat zich richt op opschaling. We zijn aangesloten bij de kennisnetwerken Cirkelstad en het 'Economisch Netwerk (EN) Zuid' - Zeeland, Brabant, Limburg. De Biobased Innovation Garden functioneert als (kennis)leverancier van o.a. biobased bouw materiaal en organiseert clustervorming rondom biobased toepassingen. Inmiddels zijn meer dan 70 bedrijven aangesloten bij dit netwerk.

We stimuleren circulaire innovaties bij MKB'ers, o.a. door een bewustwordingscampagne, met als opvolging circulair/biobased innovatievouchers, het CIRCO project en Symbioses4Growth(S4G) project.

In 2021 heeft het voucher project een provinciale subsidie voor twee jaar gekregen. In 2022 is het voucherproject voor één jaar verlengd. Impuls speelt hierbij een belangrijke rol.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2021 heeft het voucher project een provinciale subsidie voor twee jaar gekregen. In 2022 is het voucherproject voor één jaar verlengd. In 2023 is bekeken of de subsidie voldoende goed loopt om te verlengen tot eind 2024 (loopt nog). Uit een in 2022-2023 uitgevoerd onderzoek blijkt dat veel MKB bedrijven nog onvoldoende bewust zijn van de noodzaak van de transitie naar een circulaire economie. Men is onvoldoende op de hoogte wat CE precies kan betekenen. Daarom starten we in 2024 samen met Impuls een bewustwordingscampagne.

We stimuleren de industrie om circulair te werken, o.a. door deel te nemen aan de programmalijn Circular Delta van Smart Delta Resources.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Binnen 'Circular Delta' wordt gezocht naar clusters met synergie op het gebied van grondstoffen en technologie. We gebruiken 'Duurzame Havens' en 'Vitaal Sloegebied en Kanaalzone' voor inspiratie, afstemming en verbinding op bestuurlijk niveau. We sluiten aan op het landelijke platform Groene Chemie Nieuwe Economie vanwege mogelijkheden voor financiering (nationaal groeifonds) naast het vormen van circulaire en biobased ketens. Eerdere activiteiten van stichting Circular Biobased Delta zijn hierin ondergebracht.

We werken aan de 'duurzame havens' samen met Portiz, NSP en Zeeuwse Milieufederatie waarbij we acties van de werkgroep Vitaal Sloegebied en Kanaalzone integreren.

We versterken de samenwerking met North Sea Port District om te komen tot een meer afgestemde aanpak voor havens en industrie. Programma's zoals Economisch Netwerk (EN) Zuid en 'groene chemie nieuwe economie' gebruiken we om doelstellingen op circulair en biobased gebied te behalen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We versterken de samenwerking met North Sea Port District om te komen tot een meer afgestemde aanpak voor havens en industrie. Programma's zoals Economisch Netwerk (EN) Zuid en 'groene chemie nieuwe economie' gebruiken we om doelstellingen op circulair en biobased gebied te behalen. We versterken de afstemming/samenwerking tussen 'Duurzame havens' en Vitaal Sloegebied en Kanaalzone'

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2019	2020	2021	2022	2023
Beroepsbevolking	197.000	197.000	197.000	199.000	200.000
Saldo in- en uitgaande pendel	-16.900	-16.900	-11.000	-11.000	nrb
Hoog opgeleide beroepsbevolking	53.000	53.000			
Zeeuws-Vlaanderen			21%	24%	nrb
Overig Zeeland			28%	28%	nrb
Spanningsindicator vraag/aanbod arbeidsmarkt	3,58	2,26	4,49 (zeer krap)	6,52 (zeer krap)	7,50 (medio 2023) (zeer krap)
Huishoudensinkomen (gemiddeld)	40.400	40.400	45.400	45.700	49.500

Doelindicatoren

Doelindicatoren	Indicator	Stand 2020	Stand 2021	Stand 2022	Stand 2023 (medio 2023)	Streefwaarde 2024	Einddoel
Werkloosheid (Arbeidsmarkt in Zicht Zeeland)		3%	3%	3%	3%	3%	3%
Werkgelegenheid (LISA/CBS)		184.500	188.700	198.900	198.900	198.000	185.000
Werkgelegenheid groei in % (LISA/CBS)	% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar (conform CBS-definitie)	0,3%	2%	5%	0%	-1%	0,5% p.j.
Economische groei in % * (CBS/Zeeuws Economisch Bericht)						1,5%	1,5% p.j.
Overig Zeeland			6,00%	5,00%	-0,10%		
Zeeuws-Vlaanderen			9,00%	-3,00%	-7,00%		
Innovatie Index			Moderate innovator	Moderate innovator	Moderate innovator	Moderate innovator	Moderate innovator (EU Regional Innovation Scoreboard)
Nieuwe bedrijfsvestigingen via Impuls			5	5	2	5	5 per jaar (trend van volume to value)

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
040101-Arbeidsmarkt	497	119	616	648	-32
040102-Concurrentiepositie food	354	-	354	324	30
040103-Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers	2.643	252	2.895	2.834	61
040104-Campus Zeeland	808	8	816	708	108
040105-Innovatieinfrastructuur en - fondsen	5.689	222	5.911	5.783	128
040106-Marketing en Imago	940	445	1.384	1.396	-12
040107- Circulaire economie	1.252	-583	669	610	59
040108-Concurrentiepositie logistiek	2.377	-2.121	256	211	45
049999-Ambtelijke inzet	5.479	-2.847	2.632	2.666	-34
Totaal Lasten	20.039	-4.505	15.533	15.180	353
Baten					
040101-Arbeidsmarkt	-	2	2	19	-17
040105-Innovatieinfrastructuur en - fondsen	616	780	1.397	1.425	-28
Totaal Baten	616	782	1.399	1.444	-45
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	19.423	-5.287	14.134	13.736	398
Onttrekkingen					
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	6.582	3.293	9.874	9.874	-
Toevoegingen					
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	1.765	5.768	7.533	7.533	-
Mutaties reserves	-4.817	2.475	-2.341	-2.341	-
Resultaat na bestemming	14.606	-2.812	11.793	11.395	398

5 Programma Mobiliteit op maat

Inleiding en ontwikkelingen

Goed wonen, werken en leven in Zeeland vraagt om een optimale bereikbaarheid. Dat betekent niet per se méér verplaatsingen. Een fysieke verplaatsing is namelijk niet altijd nodig, zo bleek in de periode van COVID-19. We kunnen ook kiezen voor slimme locatiekeuzes, waardoor lopen en fietsen aantrekkelijker worden. Dat moet dan wel veilig kunnen gebeuren.

Via de opgave Slimme Mobiliteit werkten we aan slimme én duurzame maatregelen. Deze maatregelen kunnen helpen bij het oplossen van vraagstukken over bereikbaarheid in Zeeland. Dit alles betekent niet dat we niet meer kijken naar een oplossing met meer infrastructuur (wegen). In plaats daarvan kijken we in het voortraject en tijdens het afwegen van oplossingen naar een meer complete aanpak. Een aanpak met twee kanten: vanuit de effecten van meer mobiliteit en vanuit de mogelijke oplossingen voor een betere bereikbaarheid.

De invalshoeken daarbij zijn zowel economisch (bijdrage aan bruto Zeeuws product) als maatschappelijk (bijdrage aan bruto Zeeuws geluk). Deze aanpak loopt via vijf sporen:

1. Beïnvloeden van verkeersgedrag via een regionale aanpak.
2. Investeren in verbetering van de infrastructuur met het oog op doorstroming én verkeersveiligheid.
3. Inzet op multimodale netwerken en goederencorridors om te zorgen dat het goederenvervoer snel en betrouwbaar is.
4. Bieden van een systeem van collectief vervoer als basismobiliteit.
5. Ontwikkelen en realiseren van slimme en duurzame mobiliteitsconcepten (personen en goederen).

Dit programma omvat de inspanningen die we hiertoe in 2023 leverden in aansluiting op, en ter versterking van, de activiteiten van andere overheden, ondernemers, kennisinstellingen en de Zeeuwen zélf. Naast deze uitvoeringsagenda, maakt ook het beheer en onderhoud van de provinciale (water) wegen onderdeel uit van dit programma.

Speerpunten

- Werkgeversaanpak verkeersveiligheid om zo een verkeersveilig gedrag van de eigen werknemers te bevorderen.
- In afstemming met politie en Openbaar Ministerie inzetten op betere handhaving, zowel staande houding als via camera's (onder andere trajectcontroles en vanaf 2023 de toepassing van Verplaatsbare Flitspalen (VFP).
- Start programmafase Goederenvervoer Corridor Zuid in afstemming met Rijk, partnerregio's en betrokken havens.
- In samenwerking met deze partners stellen we een actieprogramma voor de binnenvaart op. De partners van de Goederenvervoer Corridor Zuid ontwikkelen een actieprogramma die op deze corridor toegevoegde waarde biedt. Enkele verbeteringen zoals voorgesteld in het onderzoeksrapport van Panteia voeren we uit. Ook versterken we de regionale afstemming en samenwerking met de partners en branche organisaties.
- Versnelling van de busverbinding Rotterdam-Zierikzee-Goes-Terneuzen-Gent, met vooral aandacht voor het traject Terneuzen-Gent.
- Installeren van slimme verkeerslichten op diverse locaties in Zeeland (onder andere op de Deltaweg N256).
- Een proef met zelfstandig transport ('mixed traffic') en zelfstandig personen vervoer (autonoom varende pont).
- Verdere planuitwerking van Rail Gent-Terneuzen, gericht op financiering en organisatie (governance).
- Uitvoeren van een strategische toekomstverkenning naar de Midden Zeeland route (MZR).

- In aansluiting daarop: opstellen van een Startnotitie voor de Deltaweg N256 (doorstroming, verkeersveiligheid, leefbaarheid).
- Uitvoeren van het Transitieplan openbaar vervoer voor de periode 2022 tot en met 2024. Dit plan is gericht op het omgaan met de huidige vervoersvraag samen met blijvende effecten van COVID-19.
- Voorbereiden aanbesteding van nieuwe busconcessie vanuit de uitgangspunten van de Regionale Mobiliteit Strategie (RMS). Een concessie is een vergunning die de overheid geeft aan één persoon of organisatie.
- Verder uitbouwen van verkeers- en incidentmanagement, onder andere door inzet van data ('data top 15', Regionaal Data Team).
- Voorbereiding en uitvoering geven aan infrastructurele projecten zoals voorzien met het Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland (MIZ).
- Samenstellen 'team Bereikbaar Zeeland' (Zeeland breed) in het kader van integrale hinderaanpak.
- Living Lab Smart Mobility is aanjager van innovatie in personenmobiliteit (onder andere Mobility as a Service en autonoom vervoer).
- Verder ontwikkelen van de haltetaxi tot een deeltaxi die past binnen de nieuwe mobiliteitsmix.
- Uitvoeringsplan maken voor hubontwikkeling, gericht op realisatie van minimaal twee stationshubs, vier regiohubs en zes reguliere hubs voor 2025. Een hub is een knooppunt waar verschillende typen vervoer samenkomen.
- Het mogelijk maken van, en meebetalen aan, initiatieven voor deelfietsen (dagelijks gebruik én toeristisch) en deelauto's (gericht op 2.000 deelauto's in 2025).
- Samen met gemeenten stappen zetten bij de ontwikkeling van een mobiliteitscentrale. De focus ligt op werkzaam zijn bij de start van de nieuwe busconcessie.

Beleidskader

- [Zeeuwse Omgevingsvisie \(2021\)](#)
- [Regionale Mobiliteitsstrategie; Zeeland Slim en Duurzaam Bereikbaar \(2022\)](#)
- [Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland \(2018\)](#)
- [Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 \(2019, landelijk kader\)](#)
- [Zeeuwse uitvoeringsagenda Verkeersveiligheid \(2020\)](#)
- [Investeringsstrategie infrastructuur provincie Zeeland \(2018\)](#)
- [Zeeuws Toekomstbeeld Fiets](#)

Reguliere taken

- Het beheer en onderhoud van onze provinciale infrastructuur. Die bestaat uit (water)wegen, civiele kunstwerken nat en droog en aanlandingsvoorzieningen, terminals en baggerwerken voor het fietsvoetveer.
- Het beheer van de concessies voor openbaar vervoer: bus en Westerschelde Ferry.

Voor een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur gebruiken we de principes van assetmanagement. Met assetmanagement kunnen we onze infrastructuur en bijbehorende voorzieningen gericht beheren en onderhouden. Daartoe hebben we in 2018 het strategisch beheerkader vastgesteld. Voor de verschillende thema's zoals groen, verhardingen, verlichting, droge- en natte kunstwerken etc. hebben we het beheerkader verder uitgewerkt in afzonderlijke beheerplannen per type asset. Als laatste is in 2022 het beheerplan voor de natte infrastructuur vastgesteld. We lichten de aanpak toe -in de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen.

De Provincie is concessieverlener voor de Westerscheldedeferry BV en voert regelmatig overleg over het beheer van deze concessie. Voor de bus is de Provincie concessieverlener aan Connexxion (concessie tm 2024). Ook met Connexxion hebben we regelmatig concessiebeheeroverleg om de dienstregeling, tarieven en producten verder te ontwikkelen. Omdat er in de aanbesteding busconcessie 2025 en verder geen inschrijver is gevonden zijn de Provincie en Connexxion eind 2023 gesprekken gestart om de huidige concessie met twee jaar te verlengen.

Maatschappelijk effect

Provincie Zeeland werkt samen met andere overheden in Zeeland aan een compleet netwerk van infrastructuur en collectieve voorzieningen van mobiliteit. Deze moeten betrouwbaar, snel en veilig zijn

- **Betrouwbaarheid:** Het mobiliteitssysteem moet ervoor zorgen dat je op tijd op je bestemming bent. Of dat goederen op het juiste moment aankomen.
- **Snelheid:** Voor functionele verplaatsingen (zoals woon-werk verkeer) mag de reistijd niet te lang zijn.
- **Veiligheid:** We accepteren niet dat er gewonden en dodelijke verkeersslachtoffers vallen.

Doelstelling

Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen

Omschrijving (toelichting)

Een doelmatig en doeltreffend beheer van de provinciale (water)wegen op zodanige wijze dat deze aansluit bij de principes van assetmanagement en voldoet aan het onderhoudsniveau zoals door het bestuur vastgesteld. Voor een efficiënt en effectief beheer en onderhoud van de provinciale (vaar)wegen hebben we het Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland vastgesteld. Bij het in stand houden van de infrastructuur kijken we naar de prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren, de kosten en de acceptabele risico's. Naast informatiebeheer en organisatiestructuur vormt het Beheerkader de derde pijler waardoor we het beheer en onderhoud van de provinciale (vaar)wegen doelmatiger kunnen organiseren. Als verdere uitwerking van het Beheerkader hebben we per infrastructureel kapitaalgoed een Uitvoeringsstrategie opgesteld. Daarin is verder beschreven op welke manier dat specifieke kapitaalgoed in stand wordt gehouden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De provinciale infrastructuur is in 2023 conform vastgesteld kwaliteitsniveau onderhouden. Dit is een doorlopende actie, waarbij verbetering gezocht wordt in de drie benoemde pijlers (informatiebeheer, organisatiestructuur en doelmatiger beheer infrastructuur). Op de verschillende benoemde pijlers is voortgang geboekt.

Acties

De versterking van de samenwerking met andere (vaar)wegbeheerders door periodieke afstemmingsmomenten, we richten ons onder andere op een goede afstemming van werkzaamheden en het voorkomen van overlast voor de weggebruikers.

Als regio staan we voor een grote onderhoudsopgave die zorgen voor stremmingen. Daarbij is het Zeeuwse wegennet, zeker in de zomerperiode met veel toeristisch verkeer, vanwege het beperkte aantal oeververbindingen kwetsbaar voor uitval van wegen door bijvoorbeeld incidenten.

Met de huidige samenwerking binnen het Regionaal Verkeersteam (RVT) staan we voor bovenstaande uitdagingen nog onvoldoende gesteld. Wij zetten in om meer als één geheel te gaan optreden en daarom formeren we een team Bereikbaar Zeeland met als drie voornaamste doelen:

1. Beperken van de hinder van geplande werkzaamheden aan weg, water en evenementen door in te zetten op slim plannen en slim reizen.

2. Slagvaardig acteren en beperken hinder bij ongeplande stremmingen (door incidenten of uitgesteld onderhoud).
3. Stimuleren van duurzaam reisgedrag en vergroten leefbaarheid als mitigerende maatregel bij stremmingen, met structurele gedragsverandering als achterliggend doel.

Het team Bereikbaar Zeeland is een (vaar)wegbeheerder-overstijgend team dat (inhoudelijke) werkzaamheden kan uitvoeren voor en namens de Zeeuwse wegbeheerders. Daardoor is het mogelijk om het doel van het huidige RVT te verbreden (ook Slim Reizen) en verdiepen (Slim Plannen, verder vooruit en beter analyseren). Het team krijgt een beleidstool in handen om de capaciteit van het bestaande wegennet beter te gebruiken en daarmee investeringen in extra asfalt te voorkomen of uit te stellen. Daarbij zoeken we uitdrukkelijk de samenwerking met bedrijven, belangenorganisaties etc.

Met deze integrale hinderaanpak nemen de wegbeheerders van het Zeeuwse hoofdwegennet gezamenlijk meer regie op de bereikbaarheid, verkeersveiligheid, leefbaarheid en duurzaamheid in de regio tijdens onvoorziene stremmingen, incidenten, werkzaamheden en evenementen. Het hoofddoel is het beperken en terugdringen van maatschappelijke kosten van hinder en files (minder voertuigverliesuren). Ook willen we het imago van Zeeland als provincie van rust en ruimte behouden en versterken.

Samen met Rijkswaterstaat, North Sea Port, NV Westerscheldetunnel en Waterschap Scheldestromen zetten we de transitie in gang van RVT naar team Bereikbaar Zeeland, en voor de nadere uitwerking een kwartiermaker aan te stellen. In de kwartiermakersfase stellen we een samenwerkingsovereenkomst (SOK) op, bepalen we het exacte doel. Verder bepalen en regelen we de structurele benodigde middelen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 is een advies opgesteld over verbetermogelijkheden in afstemming van wegwerkzaamheden en onderlinge afspraken maken tussen (vaar)wegbeheerders. Invalshoek daarbij is het voorkomen of verder beperken van hinder door onderhoudswerkzaamheden en (vaar)wegen in Zeeland. Op basis van dit advies is eind 2022 een kwartiermaker aangesteld die in de 1e helft van 2023 de contouren voor een samenwerkingsovereenkomst vorm heeft gegeven met daarin opgenomen de organisatorische en financiële afspraken die zorgen voor versterkte samenwerking op verkeers- en incident management, afstemming werkzaamheden, beperking van hinder voor weggebruikers en mogelijkheden om slim te reizen tijdens wegafsluitingen.

Tevens is in 2022 regioregie opgericht, waarbij alle Zeeuwse wegbeheerders periodiek met elkaar de wegwerkzaamheden afstemmen en zorgen voor informatievoorziening van wegafsluitingen via navigatiediensten aan weggebruikers.

Het plannen en uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden aan infrastructurele kapitaalgoederen op dusdanige wijze dat ze op het vastgestelde niveau in stand worden gehouden.

We verbeteren het inzicht in meerjarige onderhoudsplanningen en het behoud binnen en tussen de verschillende kapitaalgoederen. Dat doen we door assetmanagement uit te voeren in de organisatie en Uitvoeringsstrategieën vast te stellen. In 2023 werken we aan het actueel maken van het Strategisch Assetmanagement Plan. Daarnaast vindt afstemming plaats met de plannen op het gebied van de investeringsagenda wegen (instandhouding in relatie tot nieuwbouw). Het vastgestelde niveau is met deze werkwijze geborgd.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Met het implementeren van assetmanagement in de organisatie en het vaststellen van de Uitvoeringsstrategieën, verbetert het inzicht in meerjarige onderhoudsplanningen en de mogelijkheid tot het maken van een integrale afweging van instandhoudingsmaatregelen binnen én tussen de verschillende kapitaalgoederen. Door het inbedden van assetmanagement en de lessen die we uit de begrotingsrondes leren ervaren we in toenemende mate meer stabiliteit in onze meerjarenplanning. Dit zien we zowel in financiële zin, als ook in praktische uitvoerbaarheid, doordat begroting en realisatie steeds nauwer op elkaar aansluiten. Daarnaast vindt afstemming plaats met de plannen op het gebied van de investeringsagenda wegen (instandhouding in relatie tot nieuwbouw). Het vastgestelde niveau is geborgd.

Nadere uitwerking assetmanagement door actualisatie en implementatie uitvoeringsstrategieën

In 2022 hebben we de uitvoeringsstrategie voor de zogeheten natte infrastructuur vastgesteld. Dit omvat het Kanaal door Walcheren met de daar aanwezige bruggen en sluisen alsook de Zeelandbrug. Nu zijn er voor alle infrastructurele 'assets' uitvoeringsstrategieën of beheerplannen vastgesteld. Het Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland volgens de nieuwe principes van assetmanagement in 2023 vernieuwd. Dit deden we omdat het vorige plan dateerde van 2017/2018.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Het Beheerkader Provinciale Infrastructuur is geactualiseerd, en staat gereed om vastgesteld te worden.

Doelstelling*Verbetering verkeersveiligheid***Omschrijving (toelichting)**

We hebben de verkeersveiligheid in Zeeland vergroot zodat er zo min mogelijk verkeersslachtoffers vallen.

Het doel is nul dossiers in Zeeland en dus 100% verkeersveiligheid. We willen dit doel bereiken door samen te werken met Zeeuwse wegbeheerders en maatschappelijke partners die betrokken zijn bij verkeersveiligheid. Wij werken met hen samen in het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Zeeland (ROVZ). Gezamenlijk hebben we medio 2020 een Zeeuwse uitvoeringsagenda SPV vastgesteld, gebaseerd op het Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Deze uitvoeringsagenda bevat onze uitvoeringsstrategie voor de komende jaren.

De uitgangspunten hiervan zijn:

- De brede netwerksamenwerking.
- De inzet van de drie E's; Techniek (infra), Onderwijs/Educatie (gedragsinvloed) en Handhaving (handhaving).
- De aanpak gericht op het verminderen van risico's.

De meeste risico's in Zeeland liggen in de infrastructuur, de heterogeniteit (verschillende vervoersmodaliteiten op dezelfde infrastructuur zoals fietsen die verschillende snelheden rijden en landbouwverkeer dat zich mengt met ander verkeer), kwetsbare en onervaren weggebruikers, afleiding en verkeersovertreders (snelheid, alcohol en drugs en dergelijke). Ten aanzien van deze thema's gaan we ons inspannen om de risico's voor verkeersveiligheid zoveel mogelijk te verminderen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het doel is zeer ambitieus. De ontwikkeling van het aantal verkeersongevallen in Zeeland lijkt vergelijkbaar met de landelijke ontwikkeling. Om dit beter te kunnen onderbouwen is opdracht gegeven voor het opstellen van de 'Staat van de verkeersveiligheid in Zeeland' door SWOV. In de landelijke ontwikkeling zien we dat de kwetsbare verkeersdeelnemers het grootste risico hebben op een ongeval en het aantal verkeersgewonden de komende jaren zonder aanvullende maatregelen niet verder zal dalen en waarschijnlijk zal gaan stijgen.

Met het pakket aan maatregelen dat nu wordt uitgevoerd is staat het verbeteren van het verkeersgedrag centraal. Om het doel te kunnen halen is waarschijnlijk extra inzet nodig op met name de handhaving. Ook zal er (in preventieve zin) meer nodig zijn om de kwetsbare verkeersdeelnemers beter te beschermen. Denk daarbij aan vrij liggende fietspaden, de aanpak van gevaarlijke kruisingen maar ook het stimuleren van het gebruik van de fietshelm. Uitvoering van het Zeeuws Toekomstbeeld Fiets kan daarvoor een goede impuls geven.

Acties

Algemene coördinatietaken (monitoring, kennisoverdracht, beleidsontwikkeling, subsidies)

Het team ROVZ zorgt voor de gecoördineerde uitvoering van de Zeeuwse Uitvoeringsagenda SPV 2030. Deze coördinerende taak bevat verschillende onderdelen. Partners worden samengebracht en acties van verschillende partners worden zo op elkaar afgestemd. Via het team ROVZ wordt informatie over verkeersveiligheid gedeeld. We zijn ook contactpersoon voor het statistisch programma VIA en delen belangrijke informatie met onze partners via o.a. regelmatig uitgebrachte nieuwsbrieven en nieuwsflitsen. Voor heel Zeeland coördineren we de campagne-uitingen en doen we de communicatie. We organiseren jaarlijks de Zeeuwse maand van de verkeersveiligheid. We zijn ook verantwoordelijk voor het ontwikkelen en organiseren van verkeerseducatie op Zeeuwse basisscholen, middelbare scholen en het MBO en HBO. Het team ROVZ handelt de subsidieaanvragen af

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Alle werkzaamheden zijn uitgevoerd en actief gecommuniceerd. In 2023 is het strategisch plan verkeersveiligheid geëvalueerd. Belangrijke vraag: zijn de thema's nog actueel, doen we nog de juiste dingen. De conclusie is dat we dat doen maar dat de gedeelde ambitie op weg naar naar nul verkeersslachtoffers in 2050 met als tussendoel een halvering in 2030 nog veel inspanning vraagt van alle betrokken partners en dat een geïntegreerde aanpak daarbij noodzakelijk is en moet worden voortgezet. De risico gestuurde aanpak wordt voortgezet.

We maken de provinciale infrastructuur veiliger en stimuleren andere Zeeuwse wegbeheerders hetzelfde te doen

Als wegbeheerder is de Provincie altijd bezig met het verbeteren van de veiligheid van haar eigen infrastructuur. Bij het aanleggen van nieuwe infrastructuur worden de principes van duurzaam veilig gerespecteerd. Daarnaast stimuleren we vanuit het team ROVZ de andere wegbeheerders hetzelfde te doen. We maken onder andere gebruik van de stimuleringsregeling van de rijksoverheid.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Gericht op verbetering van de verkeersveiligheid is in 2023 opdracht gegeven voor een (integrale) veiligheidsanalyse voor de provinciale wegen. Resultaat hiervan is medio 2024 beschikbaar en wordt inclusief voorstel voor mogelijkheden tot verbetering en te nemen maatregelen aan PS worden voorgelegd.

We maken het verkeer veiliger voor kwetsbare en onervaren weggebruikers

Kwetsbare en onervaren weggebruikers hebben een grotere kans om bij een verkeersongeval betrokken te raken en zijn ook vaker slachtoffer van een ongeval. Vanuit het ROVZ werken we samen met onze partners zoals Zeeuwse scholen, Sport Zeeland, VVN, BOVAG, CBR, ZLM en ANWB aan bewustwording door verkeerseducatie. We geven voorlichting en bieden trainingen aan en wijzen hen zo op hun onervarenheid en kwetsbaarheid en op de risico's die dat met zich meebrengt

Binnen verkeerseducatie streven we via het ROVZ een doorlopende leerlijn na, oftewel permanente verkeerseducatie. Het aanleren van de noodzakelijke basiskennis, basisvaardigheden en basisattitudes is belangrijk om op verschillende manieren met verschillende voertuigen op een zo veilig mogelijke wijze deel te kunnen (blijven) nemen aan het verkeer.

Al vanaf jonge leeftijd zijn kinderen dagelijks betrokken bij het verkeer. Op de kinderopvang, de basisschool en buitenschoolse opvang besteden we daarom al aandacht aan verkeer. Via het programma JONGleren krijgen pedagogisch medewerkers een teaminstructie rondom verkeersveiligheid en jonge kinderen, volgen de kinderen zelf enkele themaweek en worden de verzorgers van de kinderen betrokken bij het onderwerp.

Voor het basisonderwijs bestaat in Zeeland het Zeeuws Verkeersveiligheidslabel (ZVL). Scholen die een bepaald minimum aan verkeerslessen geven, verdienen het ZVL-label. Daarmee hebben zij recht

op aanvullende activiteiten rondom verkeersveiligheid. Het aantal gelabelde scholen willen we van 2020-2024 doen toenemen met minimaal 10%. De nieuwe aanpak van ZVL via gemeentelijk werken, is daarbij een belangrijke stimulans.

Het Zeeuws verkeersonderwijs gaat verder op middelbare scholen. Via het VEVO-project worden deze scholen gestimuleerd om op een structurele wijze invulling te geven aan verkeerseducatie via Verkeersonderwijs Voorgezet Onderwijs (VEVO). Zo goed als alle Zeeuwse VO scholen zijn hierbij aangesloten.

Sinds 2022 bestaat er een lessenreeks verkeer voor het Middelbaar Beroepsonderwijs in Zeeland. Het ROVZ en Scalda hebben gezamenlijk dit lesprogramma ontwikkeld. Het streven is dit programma de komende jaren verder uit te rollen en daar waar nodig maatwerk te leveren voor het MBO in Zeeland.

Om ook het hoger beroepsonderwijs te betrekken, zijn er gesprekken opgestart met de HZ University of Applied Sciences en overkoepelend met Opleidingsschool Zuidwest (samenwerking tussen HZ Pabo en Scalda). Dit vraagt om maatwerk per opleiding. Opleidingen met een sterke link met verkeersveiligheid krijgen voorrang, zoals PABO, social work en pedagogiek.

Om jonge automobilisten, die net hun rijbewijs hebben gehaald, te bereiken verleent het ROVZ subsidie aan ZLM voor de inzetten van GRIP. Een dagtraining, waarbij het anticiperen op andere weggebruikers en aandacht aan voertuigbeheersing centraal staan. Aandacht voor jonge automobilisten en senioren fietsers blijft van groot belang.

Het programma Doortrappen, met als doel veiliger fietsen tot je 100ste, is gericht op senioren fietsers. Dit programma biedt maatwerk per gemeente en wordt samen met gemeenten, het ROVZ en betrokken partijen uitgevoerd om onze Zeeuwse senioren zo lang mogelijk veilig deel te laten nemen in het verkeer.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op alle onderdelen is ingezet. Educatie en de kwetsbare verkeersdeelnemers blijven ook in de komende jaren belangrijk aandachtspunt. 90 scholen in het basisonderwijs hebben momenteel het verkeersveiligheidslabel, 30 scholen zitten in het traject om het label te verkrijgen. Naar verwachting zal eind 2024 de doelstelling (minimaal 10% groei) ruimschoots worden gehaald.

We verminderen de risico's van afleiding in het verkeer

De activiteiten over afleiding richten zich voornamelijk op het gebruik van de mobiele telefoon. De landelijke campagne MONO is daarbij een belangrijk instrument. Hierbij volgen we de landelijke campagne kalender. In de MONO maanden organiseren we ook veel Zeeuwse MONO activiteiten, zoals een posterwedstrijd en MONO Scoort. De laatste activiteit is ontwikkeld voor scholen maar we willen deze ook inzetten bij sportverenigingen. Naast dat wij extra voorlichting geven, is er contact met de Politie. In overleg met hen wordt er handhaving ingezet gericht op het gebruik van de mobiele telefoon.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Landelijke campagne activiteiten zijn actief uitgevoerd met als extra de activiteiten rond MoNo-zakelijk die is gestart in Zeeland en momenteel landelijk aandacht krijgt en in samenwerking met het ministerie nu ook buiten Zeeland wordt voortgezet.

We verminderen de risico's van vermenging van landbouwverkeer met ander verkeer

Het Zeeuwse Platform Kwaliteitsnetwerk Landbouwverkeer Zeeland werkt voortdurend aan het oplossen van knelpunten ten aanzien van landbouwverkeer. Binnen dit netwerk werken de Zeeuwse wegbeheerders en maatschappelijke belangenverenigingen zoals Cumela en ZLTO samen. We streven naar zo min mogelijk vermenging van landbouwverkeer met ander verkeer. Als we dit niet kunnen voorkomen moeten we de veiligste manier kiezen Vanuit het Kwaliteitsnetwerk worden ook campagnes ten aanzien van slik op de weg en de oogst periode georganiseerd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De campagnes zijn uitgevoerd. Veel knelpunten zijn in de afgelopen jaren aangepakt (en opgelost). Nog niet voor alle knelpunten zijn oplossingen mogelijk waardoor alertheid bij weggebruikers (met name bestuurders landbouwvoertuigen en fietsers) nodig blijft. In het onderwijs is dit een vast onderdeel van het leerprogramma waarbij samenwerking met Cumela/ZLTO goed verloopt.

We verminderen het aantal verkeersovertredingen.

Verkeersovertreders vormen een gevaar voor andere weggebruikers en zijn dus een risico in het verkeer. Door onderwijs proberen we het gedrag van toekomstige weggebruikers positief te beïnvloeden. Onderwijs is gericht op afleiding, snelheid en het gebruik van alcohol en drugs. We spreken weggebruikers aan op hun gedrag proberen we dat gedrag positief te beïnvloeden. Dat doen we met campagnes zoals MONO, BOB en AAN in het donker. In overleg met de Politie worden handhavingsacties georganiseerd. Daarnaast voert de Politie een project uit gericht op de aanpak van veelplegers.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Handhaving op verkeersovertredingen blijft een belangrijk aandachtspunt en vraagt om goede afstemming tussen wegbeheerders, politie en OM. In 2023 is gestart met de inzet van flHandhaving op verkeersovertredingen blijft een belangrijk aandachtspunt en vraagt om goede afstemming tussen wegbeheerders, politie en OM. In 2023 is gestart met de inzet van flex-flitsers en zijn meer controles op afleiding en alcohol en drugs uitgevoerd. Het kan altijd meer, de politie doet wat mogelijk is.

Voldoende capaciteit en medewerking OM voor de inzet extra (flex) flitsers is daarbij nog een aandachtspunt.

Doelstelling

Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners

Omschrijving (toelichting)

Een goede bereikbaarheid voor bedrijven, toeristen en forenzen en een goede multimodale bereikbaarheid van de Zeeuwse havens door:

1. Snelle en betrouwbare wegverbindingen voor zakelijk en woon- en werkverkeer.
2. Een multimodaal netwerk van achterlandverbindingen voor de Zeeuwse havens (Terneuzen en Vlissingen-Oost) en bedrijventerreinen met voldoende capaciteit.

Het gaat zowel om fysieke ingrepen in de hoofdinfrastructuur (weg, spoor, buisleidingen en water) als de inzet van data (traject Data op Orde in samenwerking met het ministerie van I&W) om zo tot een betere gebruik van het wegennet te komen. Een concrete toepassing op de weg is de zogeheten slimme verkeersregelinstallatie (iVRI), maar ook real time volgen en sturen van verkeersstromen voor een beter verkeers- en incidentmanagement. Voorwaarde hiervoor is een goede samenwerking tussen wegbeheerders.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Dit is structureel werk dat nooit af is. In principe maken we elk jaar vorderingen samen met onze partners (wegbeheerders).

Acties

De logistieke processen verbeteren door het toepassen van de nieuwe technologieën, de digitalisering van het bedrijfsleven te stimuleren en samenwerking en data-uitwisseling te promoten en initiëren

De Provincie Zeeland ondersteunt het Kennis & Innovatie-netwerk Zeeland Connect (triple Helix samenwerkingsverband). In het najaar van 2019 is het meerjarenprogramma 2020-2023 van Zeeland Connect door de stuurgroep van Zeeland Connect vastgesteld. In het najaar van 2019 heeft de stuurgroep van Zeeland Connect het meerjarenprogramma van 2020-2023 vastgesteld.

Daarin worden vier innovatielijnen ontwikkeld, te weten:

- netwerken en verbindingen
- zero emissie logistiek
- digitalisering & robotisering
- zelfstandig transport

In 2020 en 2021 is sterk ingezet op de uitvoering van de digitale vrachtbrief. Bedrijven worden door de partners van Zeeland Connect ondersteund bij de uitvoering van een digitale vrachtbrief. Diverse webinars en/of seminars zijn georganiseerd. Daarnaast ontwikkelde Zeeland Connect een

actieprogramma “digitalisering” Het doel van dit actieprogramma is om de digitalisering in de sector verder te verbeteren. Naar verwachting is dit aan het eind van 2021 gereed.

De projecten living lab autonoom transport Zeeland en Zero emissie logistiek zijn onder handen en verlopen volgens planning.

Diverse initiatieven heeft Zeeland Connect onder handen om een modal shift van weg naar water van de goederenstromen te bereiken. Dit geldt voor Kloosterboer/McCain en verschillende andere terminals.

In 2021 is op het bedrijventerrein in Zierikzee gestart om een gestructureerde aanpak energietransitie te ontwikkelen. In 2022 wordt deze aanpak over de andere bedrijventerreinen in Zeeland uitgerold. Ook gaan we verder met het project connected transport corridors.

Daarnaast is de Provincie Zeeland nauw betrokken bij de ontwikkeling van de Central Gate (vrachtwagenparkeerplaats) in het Sloegebied. North Sea Port ontwikkelt een hele moderne vrachtwagenparkeerplaats van 500 plaatsen. Deze is naar verwachting in 2023 klaar voor gebruik. Eén van de diensten is dat de loketfunctie van diverse terminals verplaatst wordt naar de Central Gate. Dit wordt dan een enorme modernisering in de Zeeuwse haven.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Inmiddels zijn er een drietal bijeenkomsten voor de Zeeuwse logistieke sector door Zeeland Connect georganiseerd. Tussen de 10-20 bedrijven hebben interesse getoond. Studenten van de HZ voeren bij deze bedrijven een organisatorisch onderzoek uit. Het doel van het onderzoek is de impact van de invoering van de digitale vrachtbrief op de organisatie en informatiestromen van deze bedrijven heeft. Tevens geeft dit onderzoek inzicht in de meest geschikte aanbieders van de deze dienst voor het bedrijf.

De ontwikkelingen met betrekking tot de digitalisering van de Central Gate bevinden zich nog in de ontwikkelfase. Diverse onderzoeken bij bedrijven in de haven zijn onderhanden. Gesprekken met de douane worden gevoerd om de mogelijkheden van digitalisering in de strijd tegen de ondermijning te verkennen. Ondertussen hebben enkele bedrijven vanuit het topsectorenbeleid subsidie (RIJK) ontvangen voor het verschuiven van de goederenstroom van de weg naar het water. De schepen zijn inmiddels omgebouwd en de eerste transporten tussen Zeeland en Flevoland zijn uitgevoerd. De uitbreiding van de dienstverlening naar de andere terminals zijn tijdelijk gestopt. Door de corona crises zijn de goederenstromen van groente en fruit enorm gekrompen. Zeeland Connect pakt later dit initiatief weer op

Het verbeteren van de logistieke processen door het toepassen van corridormanagement

De Provincie Zeeland en North Sea Port zijn samen met o.a. het Ministerie van I&W en de provincies Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant deelnemer aan het MIRT-onderzoek Goederenvervoer Corridor Zuid (Amsterdam-Rotterdam-Antwerpen). Het MIRT-onderzoek is bedoeld om de kansen te onderzoeken voor het maken en versterken van optimale verbindingen tussen de netwerken en modaliteiten op deze corridor (vervoersperspectief) en tussen de netwerken en de regio (economisch perspectief). Ook wordt onderzocht hoe de doorstroming en service voor de gebruikers (verkeersperspectief) kan worden verbeterd. De al lang gekoesterde ambitie van de VEZA-boog

(verbetering spoorverbinding Zeeland-Antwerpen) is hier onderdeel van. Het actieprogramma is in november 2022 beoordeeld en vastgesteld in het BO Goederenvervoercorridors (onderdeel greium MIRT). In 2023 zijn de eerste acties met de partners van de Goederenvervoer Corridor Zuid uitgevoerd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het BO MIRT GVC van 9 november 2023 zijn besluiten genomen over voortgang en financiering van projecten die onderdeel zijn van één of beiden Goederenvervoercorridors. In 2023 hebben Provincie en North Sea Port een knooppuntplan opgesteld om aan te sluiten bij de beleidslijn vanuit het Rijk. In het BO zijn middelen toegezegd om te starten met het opstellen van een realisatiepact; het afsprakenkader tussen regionale partners en Rijk om gezamenlijke logistieke projecten uit te voeren. Daarnaast heeft het BO MIRT GVC ingestemd met de deelname van Zeeland aan de CEF-werkgroep (Connecting Europe Facility) gericht op Europese subsidieprogramma's. Ook is afgesproken dat in 2024 het samenwerkingsverband Clean Energy Hubs wordt voortgezet.

In onze regio wordt het 'Meerjarig actieprogramma Binnenvaart' ontwikkeld. Dit plan heeft tot doel de benodigde voorzieningen te realiseren voor de Modal Shift doelen en facilitering van de autonome groei van de binnenvaart. Kernonderdeel daarbij is het uitvoeren van een onderzoek naar de bescherming van watergebonden bedrijventerreinen en het benodigde regionale niveau van kern- en faciliterende binnenvaartvoorzieningen. Deze moeten op orde zijn/komen om knelpunten op te kunnen lossen. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek wordt een corridorbrede uitrolstrategie worden opgesteld die ter besluitvorming voor het BO-MIRT 2024 zal worden geagendeerd. Deze ontwikkeling sluit naadloos aan op het Zeeuws collegeprogramma.

Start planuitwerking Rail Gent Terneuzen en het inrichten van de organisatie daarvoor na afronding van de Europese CEF-studie 2020.

In 2020 is de Europese CEF studie naar drie ontbrekende spoorchakels in de Kanaalzone Gent – Terneuzen succesvol afgerond. Een en ander resulteerde vanuit het compensatiepakket voor de Marinierskazerne in een financiële toezegging van € 15 miljoen. Met België is afgesproken dat de totale kosten van circa € 240 miljoen gelijk worden verdeeld over beide landen. North Sea Port heeft een succesvolle aanvraag voor het Nederlandse deel bij het Nationaal Groeifonds gedaan. Het kabinet heeft besloten daaruit € 105 miljoen bij te dragen, waarmee het aandeel van Nederland is geleverd. Wij hebben er alle vertrouwen in dat uiteindelijk ook de Belgische overheden hun aandeel zullen leveren. Ondertussen wordt de planuitwerking verder ter hand genomen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2021 hebben Rijk, regio en de Belgische partijen een intentieverklaring getekend voor het realiseren van de spoorgoederenverbinding tussen Gent en Terneuzen. De kosten hiervoor zijn geraamd op €197,4 miljoen. Het Nationaal Groeifonds heeft hiervoor in 2022 voorwaardelijk financiële

middelen toegezegd. Daarnaast heeft de Belgische overheid zich financieel aan het project gecommitteerd en heeft het project in oktober 2023 een Europese CEF-subsidie ontvangen van €3,3 miljoen. Met deze mijlpalen wordt doorgewerkt richting de start van de MIRT-verkenningfase. De regio zal door het Rijk over de komende mijlpalen worden geïnformeerd.

Versterken van het incidentmanagement en verkeersmanagement om te zorgen dat hinder voor het verkeer als gevolg van incidenten en topdrukte evenementen zo gering mogelijk is, uitvoeren van het bestuurlijk vastgestelde actieplan met de partners

Via contracten met de Stichting Incident Management en de samenwerking met de Verkeerscentrale van Rijkswaterstaat handelen we onverwachte afsluitingen van provinciale wegen snel en veilig af. In samenwerking met regionale partners werken we aan het verder beperken van de hinder voor weggebruikers door geplande en ongeplande afsluitingen en aan het zo goed mogelijk informeren over de actuele verkeerssituatie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is voor de provinciale wegen verder gewerkt aan het realiseren van strategie Basis uit de Visie op Verkeersmanagement. Zo is de slimme software op vier kruispunten met verkeersregelininstallaties op de N256 Deltaweg geïnstalleerd en is een netwerkmanagementsysteem ingeregeld en in gebruik genomen. Tevens zijn stappen gezet om de samenwerking tussen de Zeeuwse wegbeheerders te intensiveren (o.a. op het gebied van afstemming van wegwerkzaamheden en hinder beperkende maatregelen) en het Regionaal Verkeersmanagement Team door te ontwikkelen richting een Platform Bereikbaar Zeeland. Hiertoe zijn afspraken gemaakt met Rijkswaterstaat en het Ministerie van I&W en is een uitwerking van de plannen gestart. Daarnaast is ook de dagelijkse gang van zaken op het gebied van verkeers- en incident management gewoon doorgegaan, zoals het versneld bergen van voertuigen en het actualiseren en inzetten van regelscenario's.

Doelstelling

Wegeninvesteringen

Omschrijving (toelichting)

De gebruikers van het provinciale wegennet kunnen zich goed en veilig (blijven) verplaatsen zonder dat de kwaliteit van de leefomgeving daarmee onder druk komt te staan. In dat verband werken we aan netwerkoptimalisatie van het (provinciaal) wegennet voor diverse doelgroepen (landbouwverkeer, goederenvervoer, personenvervoer).

Met de Investeringsstrategie Wegen als hulpmiddel werken we aan het inrichten van ons wegennet en maken daarbij gebruik van landelijke normen (CROW). Wij doen dat methodisch door middel van gebiedsgewijze aanpakken (GGA) waarbij samen met andere wegbeheerders integraal het wegennet in de desbetreffende regio wordt geanalyseerd, de grootste knelpunten bepaald, geprioriteerd en in planning gezet. De GGA's Borsele West en -Oost zijn bijvoorbeeld in 2021 afgerond en de daaruit voortvloeiende projecten zijn in gang gezet. Op Walcheren wordt verder onderzoek gedaan naar de hoofdwegenstructuur in het zuidwesten en het noordwesten en de mogelijkheden van bijv. een rondweg bij Grijskerke en terugdringing van de verkeersoverlast in Domburg en Aagtekerke. Via de GGA Veerse Meer zuid vindt nader onderzoek plaats naar kort termijn maatregelen voor het

verbeteren van de bereikbaarheid van het gebied. Rondom Zierikzee is een verkeersvisie en een maatregelenpakket opgesteld. De kans op realisatie is daarbij sterk afhankelijk van de bereidheid van partijen w.o. het Ministerie van I&W i.c.m. Rijkswaterstaat Z&D om te investeren. Ingezet wordt om deze gebiedsgewijze aanpakken voort te zetten en ook nieuwe GGA's op te starten in Zeeuws-Vlaanderen. Met de GGA-aanpak zijn wat betreft de samenwerking tussen wegbeheerders en het zoeken naar oplossend vermogen goede ervaringen opgedaan. Succes is wel afhankelijk van de bereidheid van betrokken partijen in een gebied deze samenwerking aan te gaan en daar de nodige energie en (financiële) middelen in te steken.

Naast de regionale focus kent deze doelstelling ook een thematische uitwerking. Algemeen gaat het – conform de Mobiliteitsvisie Zeeland 2028 – om optimalisatie netwerk goederenvervoer, verbetering routing landbouwverkeer en optimalisatie utilitair fietsnetwerk. Daarnaast worden accenten gelegd voor specifieke thema's; voor 2023 ging het om de aanpak van kruispunten met bestaande VRI's op gebiedsontsluitingswegen, de aanpak van traversen, de aanpak van gevaarlijke bermen (i.r.t. fiets), de aanpak perceel- en erfaansluitingen en de aanpak van fietspaden.

Naast samenwerking lokaal en regionaal zet de provincie Zeeland zich ook nationaal in. Bijvoorbeeld ten aanzien van beleidsontwikkeling en gevolgen van nieuwe wetgeving. Dit doet ze via het IPO en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (overlegmomenten van de BAC Mobiliteit en het BO MIRT / BOL).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021, het beleidsinstrument Investeringsstrategie Wegen en de aankomende grote Vervangings- & Renovatieopgave (V&R-opgave) werken Team bereikbaarheid en de afdeling Infrastructuur & Vastgoed (projecten droge infra) samen aan het doen van onderzoek naar en het programmeren van provinciale infrastructurele projecten op basis van noodzaak en doelmatigheid (doorstroming/verkeersveiligheid). In 2023 zijn resultaten geboekt door de interne samenwerking te intensiveren en door projecten die voortkomen uit de investeringsstrategie en de GGA's uit te voeren (o.a. aanleg van de rotonde Baarlandsezandweg, landbouwroute Poortvliet, traverse Kuitaart, rotonde Oesterdam). Daarnaast is de planvorming van enkele projecten een stap verder gebracht: o.a. planstudie Deltaweg, herinrichting en renovatie Heinkenszandseweg, rehabilitatie Philipsdam, rotonde Oude Zoutdijk en rotonde Othene. De aankomende jaren gaan dan ook diverse grote projecten in uitvoering. De programmering van de V&R-opgave zal ook verder uitgewerkt worden.

Acties

Wegeninvesteringen op gestructureerde wijze programmeren, rekening houdend met de relevante ontwikkelingen (inhoudelijk, financieel, bestuurlijk)

Het Meerjarenprogramma Infrastructuur Zeeland (MIZ) omvat een overzicht van infraprojecten waarvoor:

1. Eerder krediet is verleend en waar wordt gewerkt aan de (voorbereiding van) de uitvoering.
2. Een kredietaanvraag is voorzien voor de voorjaarsconferentie 2023.
3. Een kredietaanvraag is voorzien op een later moment ('doorkijk').
4. PM-posten: projecten waarvoor nog geen bedrag is ingeschat (onderzoek- en studiefase).

Ad. 1: Gewerkt wordt aan de voorbereiding voor uitvoering van de volgende projecten:

- N290 Ronde Othene
- N689 Traverse Kuitaart
- N252 Ronde Dow
- N659 Ronde Speelmansplaten / Oesterdam
- N257 Rehabilitatie Philipsdam
- N664 Herinrichting ter hoogte van 's-Heer Hendrikskinderen
- N666 Ronde Baarlandsezandweg inclusief saneren aansluiting
- N286 Landbouwrouten Poortvliet
- N290 Ronde Oude Zoutdijk
- N288 Ronde Valkenisseweg

Ad. 2: Voor de voorjaarsconferentie 2023 is een kredietaanvraag voorzien voor de aanleg snelfietsroute Terneuzen-Zelzate en de aanleg randweg Oud-Vossemeer N656.

Ad. 3: Voor toekomstige projecten is nog geen definitieve keuze gemaakt. Op dit moment wordt met name gedacht aan de volgende projecten:

- N667; herinrichting gecombineerd met groot onderhoud, waarbij de functie van de weg wordt afgewaardeerd naar een weg met een maximum snelheid van 60 km/uur en waarbij kruispunten veiliger worden ingericht.
- N689; weghalen van het viaduct en op- en afritten en deze vervangen door een rotonde.
- N666; herinrichting entree Kapelle.
- N665/N666; het maken van een veilige fietsoversteek.

Ad. 4: Tot slot zijn er de projecten die nog in de studiefase zitten. Daarvan weten we nog niet wat het kost. Vaak betreft een aantal projecten waarbij we in een gebied samen werken met andere wegbeheerders zoals de gemeente en het waterschap.

In 2023 en volgende jaren wordt ook nadrukkelijk naar de programmering van het MIZ gekeken in relatie tot beschikbare capaciteit, maatschappelijke opgaven (klimaat, energie, stikstof) en financiële middelen. Uitgangspunten daarbij is dat bij nieuwe investeringen zo veel als mogelijk in combinatie met gepland groot onderhoud worden uitgevoerd. Voorbeelden zijn de projecten bij de N667 en N689. Daarnaast is het streven juist in te zetten op die projecten waar subsidie van bijvoorbeeld de Rijksoverheid beschikbaar is.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De onder Ad 1 genoemde projecten zijn voor een deel in 2023 in uitvoering dan wel uitgevoerd. Het gaat om de rotonde Othene, traverse Kuitaart, rotonde Speelmansplaten/Oesterdam, rotonde Baarlandsezandweg, landbouwrouten Poortvliet en rotonde Oude Zoutdijk. De niet-genoemde projecten zullen vanaf 2024 opgepakt worden qua voorbereiding. Voor de randweg Oud Vossemeer wordt toegewerkt naar een kredietaanvraag ten behoeve van de realisatie. De overige projecten zijn in verschillende stadia van studie/vorbereiding. De toegekende SPV-subsidie voor de bermverharding N62 is benut. Het project is uitgevoerd.

Doelstelling

Bereikbaarheid voor de mensen

Omschrijving (toelichting)

Voor mensen bepaalt bereikbaarheid de mate waarin ze zelf actief kunnen deelnemen aan de samenleving. Het is voor Zeeland een extra uitdaging, gezien de relatief lage bevolkingsdichtheid, de geografische 'eilandenstructuur' en de sterke verwevenheid met de omliggende provincies Zuid-Holland, Noord-Brabant en Vlaanderen. Bereikbaarheid is onder andere afhankelijk van de mate waarin mensen beschikken over eigen vervoer en gebruik kunnen maken van publiek vervoer (in de vorm van openbaar en doelgroepenvervoer) of private vormen van deelmobiliteit. Bereikbaarheid vraagt derhalve om maatwerk per doelgroep. Voor de bereikbaarheid van mensen wordt ingezet op een diverse invulling van de bestaande vervoervraag, waarbij het vervoeraanbod aansluit bij de verschillende behoeften per doelgroep.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De infrastructuur en het openbaar vervoer functioneert. Vanuit de RMS wordt gewerkt aan de ingroei van publiek vervoer om de bereikbaarheid verder te verbeteren.

Acties

Basisbereikbaarheid per openbaar vervoer op orde

- We stemmen vraag en aanbod voor het openbaar busvervoer en de Westerschelde Ferry periodiek op elkaar af. Hierbij houden we rekening met de uitgangspunten van de regionale mobiliteitsstrategie.
- We streven naar een verbetering van grensoverschrijdend openbaar vervoer Nederland-Vlaanderen, met voorrang voor versnelling van de verbinding Gent-Terneuzen als onderdeel van de buscorridor Rotterdam-Goes-Gent.
- We blijven aandacht vragen voor de treinverbinding van/naar Zeeland, met specifiek aandacht voor goede overstappen (met name op station Roosendaal).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- Vraag en aanbod zijn op elkaar afgestemd. Dit monitoren we periodiek.
- Via de regiodeal hebben we middelen georganiseerd voor een busverbinding Gent - Terneuzen . We zijn nog in afwachting van Vlaanderen voor de bekostiging van het traject op Vlaams grondgebied.
- Provincie en NS zijn in gesprek over verbetering overstap station Roosendaal.

Door-ontwikkelen (openbaar) vervoer

- Monitoren van reizigersopbrengsten van de invoering van de nieuwe tariefstructuur Zeeland Voordeel.
- Inzetten op tariefintegratie bus/trein in overleg met NS.
- Zodra tariefintegratie bus/trein binnen Zeeland Voordeel is gerealiseerd, inzetten op het opheffen van de parallel aan het spoor rijdende scholierenlijnen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

- We monitoren reizigersopbrengsten Zeeland Voordeel
- Inzet op tariefintegratie bus/trein stagneert. NS en Connexxion hanteren verschillende abonnementsvormen.
- In nieuwe busconcessie worden besluiten genomen over lijnvoering bus, parallel aan spoor.

Doelstelling

Uitvoering slimme mobiliteit

Omschrijving (toelichting)

Samen met onze regionale partners werken we aan de uitvoering van de Regionale Mobiliteitsstrategie. In 2023 gunnen we de busconcessie en bereiden we de aanbesteding van de flextaxi verder voor. Via onze subsidieregeling hub ontwikkeling ondersteunen we de ontwikkeling van diverse mobiliteitshubs in de Provincie met cofinanciering en kennis. De voorbereidingen om de mobiliteitscentrale in te richten worden in 2023 afgerond. Ook organiseren en faciliteren we diverse pilots gericht op het nieuwe mobiliteitssysteem.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De voorbereidingen voor de ingroei publiek vervoer zijn in volle gang. Het concept flextaxi is vanuit de samenwerking met partners ontwikkeld en de hub ontwikkeling is ook in volle gang. De aanbesteding busconcessie heeft geen inschrijver opgeleverd, waardoor we het oorspronkelijke tempo niet geheel halen. Echter, publiek vervoer is nog steeds binnen de planning, per 2025 operationeel. De jaren 2025 en 2026 zal worden gebruikt voor een uitgroei van het huidige systeem en de ingroei van het nieuwe.

Acties

Aanbesteding busconcessie.

In juli 2022 zijn de concept Nota van Uitgangspunten en het Programma van Eisen afgerond. In oktober 2022 is het Programma van Eisen samen met de aanbestedingsleidraad in november 2022

naar de markt gestuurd. In 2023 beoordelen we de inschrijvingen en gunnen de concessie, waarna via een implementatieperiode wordt toegewerkt naar de start van de nieuwe concessie in december 2024.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is de aanbestedingsprocedure doorlopen, inclusief vragen- en antwoordrondes voor geïnteresseerde partijen. In oktober 2023 bleek dat er geen inschrijvers op de aanbesteding busconcessie 2025 en verder waren. Daaropvolgend heeft een evaluatie van de aanbesteding plaatsgevonden. Na deze evaluatie zijn de voorbereidende stappen voor een nieuwe aanbesteding gestart. Daarnaast zijn de gesprekken met Connexxion gestart over de verlenging van de huidige concessie voor de dienstregelingjaren 2025 en 2026.

Data op orde.

Via het programma van de 'Landelijke data top 15' werken we toe naar 90% data op orde. De data is actueel betrouwbaar, cyberproof en voldoet aan de AVG eind 2023. In het Regionaal Data Team verzamelen we informatie en delen we de data van de data top 15. Als aanvulling daarop zullen we gegevens verzamelen die belangrijk zijn om vraag en aanbod van mobiliteit in Zeeland passend op de reizigersvraag te kunnen organiseren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een aantal data items uit de Data Top 15 zijn in 2023 op orde gebracht en de datastroom is ook naar de toekomst toe geborgd. Het Regionaal Data Team Zeeland wacht nog op het gereedkomen van landelijk gebouwde uniforme instrumenten om de overige data items goed op orde te kunnen brengen en houden. Daarna wordt gewerkt aan de overige data items. Aan data over vraag en aanbod van mobiliteit wordt buitenom het Regionaal Data Team verder gewerkt.

Living Lab Smart Mobility.

Het living lab slimme mobiliteit is in 2021 opgezet om innovaties in Zeeland uit te proberen. Deze innovaties zijn gericht op een betere mobiliteit van personen in een gebied met weinig inwoners. Het testen en uitproberen van innovaties moet leiden tot oplossingen die een bijdrage leveren aan de vernieuwing van het mobiliteitssysteem in Zeeland. In 2023 werken we verder aan de innovaties die in 2021 en 2022 zijn opgestart. Daarbij beginnen we met nieuwe proefprojecten die worden ingediend bij het programmteam.

De proefprojecten die worden aangevraagd moeten innovatief zijn en bijdragen aan het slimmer maken van de mobiliteit in een plattelandsregio met een hoge toeristische druk. Proefprojecten waarvoor een haalbaarheidsstudie is uitgevoerd worden bij haalbaarheid gerealiseerd in 2023. Zoals bijvoorbeeld het super slim laadplein met bidirectionele laadpunten en elektrische deelauto's die bidirectioneel kunnen laden in Vlissingen, een carpool app, zelfstandig varend pontje en een pilot met

de MaaS app.

Ook is in 2023 een debatdag slimme mobiliteit georganiseerd in Vlissingen. Tijdens deze dag deelden we de voortgang van het living lab met de regio. Hierbij doen we ook inspiratie op voor het verder uitbouwen van het living lab Slimme Mobiliteit in Zeeland.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via het living lab geven we ondersteuning aan diverse ontwikkelingen in slimme mobiliteit, zoals autonoom varen, superslim laden, de MaaS router, uitrol MaaS app en Nabogo. Daarnaast onderzoeken we de haalbaarheid van diverse initiatieven die mogelijk later in de tijd in Zeeland kunnen worden getest.

Onderzoek deeltaxi.

We onderzoeken de spelregels en het financiële kader van de deeltaxi. Deze is onderdeel van de fijnmazige bereikbaarheid, volgens de Regionale Mobiliteitsstrategie. Hierbij is het belangrijk om met onze partners tot een invulling te komen van opstappunten, tariefstelling, minimale en maximale reisafstanden die past binnen de financiële kaders.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het onderzoek is afgerond en de financiële kaders van het systeem zijn in beeld gebracht. De spelregels zijn in januari 2024 door alle colleges van gemeenten en provincie vastgesteld.

Ontwikkeling knooppunten.

- Via een uitvoeringsplan willen we komen tot hub ontwikkeling in Zeeland. Samen met onze partners ontwikkelen we voor 2025 minimaal twee stationshubs, vier regiohubs en zes reguliere hubs. Aan de hand van de Regionale Mobiliteitsstrategie maken we samen met gemeenten en andere betrokkenen afspraken over de ontwikkeling van hubs. De Provincie betaalt mee en denkt mee in de uitwerking. Wanneer de partners de financiering organiseren, kan de gemeente een aanvraag doen voor meebetalen via de Provinciale subsidieregeling 'hubontwikkeling'.
- Samen met het ministerie van I&W en lokale belanghebbenden maken we een analyse voor de realisatie van deelmobiliteitshubs. Deze analyse richt zich op netwerkontwikkeling, toeristen en scholieren. Samen ontwikkelen we in 2023 vijf tot vijftien deelmobiliteitshubs.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Diverse hubs zijn ontwikkeld en verschillende hub ontwikkelingen zijn in voorbereiding. Via de provinciale subsidie draagt de provincie bij aan hub ontwikkeling via cofinanciering. Daarnaast is via de Regiodeal NSPD extra Rijksbudget georganiseerd voor hub ontwikkeling.

Stimuleren fietsgebruik.

We investeren via het landelijke en Zeeuws toekomstbeeld fiets in fietsinfrastructuur en campagnes. Dit doen we om in de periode 2017-2027 het aantal fietskilometers in Zeeland met 20% laten toenemen. We investeren in een aanpak voor werkgevers en scholieren om fietsen aan te moedigen. Verder investeren we in veiligere infrastructuur, zowel bij bestaande als nieuwe infrastructuur. De focus bij de aanleg van nieuwe infrastructuur ligt op veilige schoolroutes. Dit gebeurt in combinatie met fietsparkeervoorzieningen en deelmobiliteit op hubs en haltes.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

In 2023 is een intentieverklaring door 19 stakeholders (alle Zeeuwse gemeenten, waterschap, NSP, ANWB, Fietsersbond, Sport Zeeland en Provincie) ondertekend. Hiermee omarmen ze de ambitie van 20% meer fietskilometers in 2030. Er is een start gemaakt met het in gezamenlijkheid opstellen van een Zeeuws uitvoeringsprogramma. Centraal staat de optimalisatie van een veilige fietsinfrastructuur en fietsstimulering via bedrijvenaankpak en bevorderen van deelmobiliteit in relatie tot hubs.

Uitwerking fijnmazige mobiliteit.

- Ondersteunen en meebetalen van kleinschalige proefprojecten met slimme mobiliteitsoplossingen. Samen met partners investeren we in diverse slimme mobiliteitsoplossingen die bijdragen aan de mix van mobiliteit. In sommige gevallen zijn deze proefprojecten gericht op de bewoner, in andere gevallen op de toerist.
- Voor scholieren en studenten organiseren we deelmobiliteit bij scholen en stageadressen.
- Op hubs realiseren we deelmobiliteit, met diverse deelmobiliteitshubs op bestemmingslocaties.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

De Provincie ondersteunt diverse initiatieven voor proefprojecten met slimme mobiliteitsoplossingen. Zo ontwikkelen we verder het fieldlab autonomous sailing technology is de MaaS router operationeel en hebben we twee MaaS dienstverleners opdracht gegeven voor de uitrol van de app in Zeeland. Bij diverse scholen hebben we deelmobiliteit uitgerold. Wel zien we dat de uitrol van deelmobiliteit in Zeeland uitdagend is en veel inspanning van overheden vergt.

Uitwerking mobiliteitscentrale.

Samen met gemeenten werken we via een stappenplan toe naar een Mobiliteitscentrale Zeeland.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Provincie en gemeenten werken samen via een stappenplan toe naar de Mobiliteitscentrale Zeeland (MCZ). De governance is een belangrijke basis om te komen tot de MCZ. Deze stap vraagt meer tijd dan vooraf opgenomen in de planning. De verwachting is nu dat eind 2024 er een MCZ staat met een afgestemd takenpakket. In 2024 gaan we stapsgewijs toegroeien naar een operationele MCZ.

Trendindicatoren

Trendindicatoren (verkeersveiligheid)	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal ongelukken*	2.203	1.837	1.918	2.252	2.030
Aantal betrokkenen*	3.304	2.693	2.681	3.086	3.112
Ernstige verkeersslachtoffers; doden**	13	22	11	23	14
Ernstige verkeersslachtoffers; ziekenhuisgewonden*	538	423	359	467	525
Aantal geregistreerde ongevallen waarbij landbouwvoertuigen zijn betrokken*	20	9	14	15	17
Aantal bij verkeersongevallen betrokken kwetsbare verkeersdeelnemers), jongeren (onder 25) en fietsers*					
categorie ouderen (boven 60)	666	435	463	552	590
jongeren (onder 25) en fietsers*	665	579	577	643	575
Fietsers	325	239	186	259	278
Aantal bij verkeersongevallen betrokken jonge (18 tot 24) bestuurders van personenauto's*	342	308	310	311	264
Aantal geregistreerde processenverbaal verkeer (onder invloed)*	1.089	967	904	968	992
Aantal geregistreerde processenverbaal in het verkeer (overig)*	162	166	175	214	219
* bron: VIA-stat, politiedata					
** bron: CBS, 2023 is een voorlopig cijfer op basis van politie data + Via-stat					

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2017	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
(Vaar)wegen	Onderhoudsniveau infrastructurele kapitaalgoederen	Basis	Basis	Basis	Basis	Basis	Basis
Vraaggericht OV	Waardering Openbaar vervoer (bus)	7	7,8 (2019)**	7,9***	7,6		7,6
	Bezettingsgraad kernnet (daggemiddelde)	0	0	0	17%*		30%
	Bezettingsgraad fietsvoetveer	0	0	0	26%		30%
Snelle en betrouwbare wegverbindingen	Reistijd Goes - Zelzate	50 minuten	37 minuten	37 minuten	37 minuten		40 minuten
	Reistijd Goes - Hellegatsplein (via MZ-route)	60 minuten	50 minuten	50 minuten	51 minuten		45 minuten
Waardering openbaar vervoer (OV-klantenbarometer)	Klantenwaardering voor het openbaar vervoer waarvoor concessieverlening plaatsvindt door de Provincie	bus: 7,4	bus: 7,8 (2019)**	bus: 7,9***	bus: 7,6		bus: 7,6
		WSF: 8,1	WSF: 8,3 (2019)**	WSF: 8,0***	WSF: 8,0		WSF: 8,0
	* Rekening houdend met nog aanwezige coronaeffecten.						
	** In 2020 geen onderzoek vanwege coronamaatregelen.						
	*** Resultaten onderzoek nog niet representatief vanwege postcorona effect.						

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
050101-Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	32.724	811	33.535	32.315	1.220
050102-Bereikbaarheid voor de mensen	25.298	3.938	29.236	29.641	-405
050103-Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	876	-48	828	845	-17
050104-Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda	521	-151	371	233	138
050105-Wegeninvesteringen	1.798	-101	1.697	1.701	-4
050107-Uitvoering slimme mobiliteit	2.447	873	3.320	2.222	1.098
059999-Ambtelijke inzet	9.024	2.428	11.452	11.108	344
Totaal Lasten	72.688	7.750	80.439	78.065	2.374
Baten					
050101-Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	417	120	537	484	53
050102-Bereikbaarheid voor de mensen	2.288	1.529	3.817	3.834	-17
050104-Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda	-	-	-	57	-57
050107-Uitvoering slimme mobiliteit	826	957	1.784	621	1.163
Totaal Baten	3.531	2.606	6.138	4.996	1.142
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	69.157	5.144	74.301	73.069	1.232
Onttrekkingen					
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	28.492	1.008	29.499	28.965	534
Toevoegingen					
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	11.338	8.988	20.326	20.326	-
Mutaties reserves	-17.154	7.980	-9.173	-8.639	-534
Resultaat na bestemming	52.003	13.124	65.128	64.430	698

6 Programma Iedereen telt!

Inleiding en ontwikkelingen

Culturele infrastructuur, leefbaarheid en actieve samenleving

De doelstellingen en activiteiten in dit hoofdstuk richten zich op de Zeeuwse culturele infrastructuur, de leefbaarheid van Zeeland en een vitale en verbonden Zeeuwse samenleving. Leefbaarheid omvat voorzieningen én actieve, participerende gemeenschappen. We dragen bij aan het tot uiting komen van de verschillende perspectieven, de veelzijdigheid en het potentieel van Zeeuwen, ongeacht leefstijl of leeftijd.

Cultuur

Cultuur heeft een intrinsieke en maatschappelijke betekenis. Het is vormend voor alle mensen. Cultuur is creatief, maakt blij, prikkelt en spiegelt en is daarmee van groot belang voor alle mensen in onze samenleving. Onder cultuur verstaan wij het hele culturele veld van kunsten tot erfgoed en van cultuureducatie tot evenementen. Een goed functionerend en volwaardig cultureel veld is voorwaarde voor een aantrekkelijk Zeeuws vestigingsklimaat. Het aandeel van cultuur aan het Zeeuws bruto regionaal product en in aantal arbeidsplaatsen is substantieel. Daarom is cultuur een kerntaak van de Provincie. We willen samen met netwerkpartners de regionale aantrekkelijkheid vormgeven en het onderscheidende en bijzondere profiel van Zeeland neerzetten.

Het cultureel profiel kent regionale, nationale en internationale aspecten en is het product van een creatieve wisselwerking tussen diverse sectoren. Kortom, cultuur wordt ook als middel ingezet voor het versterken van de stedelijke aantrekkelijkheid en het daarmee onlosmakelijk verbonden 'ommeland' en landschappelijke karakteristieken. We richten ons op Zeeuwse inwoners, bezoekers én op hen die zich hier willen vestigen. We hebben daarbij specifieke aandacht voor de relatie met Zeeuwse jongeren. Wij vinden het belangrijk om aandacht te besteden aan nieuwe makers, culturele vernieuwing en erfgoed en creatieve economie om zo de regio aantrekkelijk te houden en te maken en mede daardoor (jonge) mensen te behouden in Zeeland.

De Corona crisis heeft grote impact gehad op het culturele werkveld. Het is als een van de eerste sectoren getroffen en was ook een van de laatsten die weer mochten opstarten. De effecten van de crisis zijn inmiddels duidelijk en er is gekozen voor een tweesporen aanpak: ondersteuning van de sector waar nodig en steun door stimulering. De Provincie heeft daartoe een Zeeuws Stimuleringsfonds Cultuur opgericht. Die wordt in 2023 verder ingezet. Ook wordt de ontwikkelagenda uitgevoerd waarmee het cultuurveld wordt ondersteund. De Cultural Board draagt hieraan bij door de maatschappelijke betekenis van het cultuurveld te bewaken, advies uit te brengen en maatregelen te ondersteunen.

Speerpunten Cultuur

- De Zeeuwse cultuur is beter verbonden met de omliggende regio's en (inter)nationale netwerken.
- Door professionalisering, onderlinge samenwerking en de verbinding met andere netwerken wordt de Zeeuwse culturele infrastructuur structureel versterkt en wordt een grotere bijdrage geleverd aan diverse maatschappelijke opgaven en transities.
- Het Zeeuwse culturele aanbod is (fysiek of digitaal) goed bereikbaar, toegankelijk en beleefbaar voor alle groepen, met bijzondere aandacht voor jongeren (cultuureducatie en talentontwikkeling).
- Erfgoed en archeologie wordt behouden en ontwikkeld.
- Erfgoed en archeologie is uitgangspunt bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Erfgoed en archeologie wordt optimaal benut voor economische en sociale activiteiten en betrokken bij de (toeristische) promotie van Zeeland.

Beleidskader

- [Zeeuwse Omgevingsvisie](#)
- [Ontwikkelagenda cultuurveld 2022-2024](#)
- [Koersdocument Uitvoeringsagenda Zeeuws Erfgoed](#)
- [Museumbeleid 2022-2024](#)
- [Zeeuws Sportakkoord](#)
- [Nationaal Sportakkoord](#)

Reguliere taken

- Bibliotheekwet (Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB))
- Erfgoedwet
- Mediawet
- Wettelijke taken met betrekking tot archeologie

Maatschappelijk effect

In samenwerking met interne en externe partners realiseren van een vitale en robuuste culturele infrastructuur die toegankelijk is voor een breed publiek en dienstbaar aan het vestigingsklimaat, de leefbaarheid en de toeristische aantrekkingskracht van Zeeland. Cultuur heeft een waarde op zich én is van waarde voor andere domeinen, zoals het ontwerpen van duurzame oplossingen of het meer inclusief kijken naar verdienmodellen. Daarnaast levert de sector ook een bijdrage aan de werkgelegenheid.

Leefbaarheid - Brede Welvaart

Leefbaarheid is de tweede pijler binnen dit programma. Doelstelling hiervan is een vitale en verbonden Zeeuwse samenleving. Het programma richt zich daarom op participatie en zelfsturing in brede zin. Leefbaarheid en maatschappelijke zelforganisatie zijn een belang op zich én een voorwaarde voor een economisch veerkrachtig Zeeland.

Onder leefbaarheid verstaan we hier de bereikbaarheid en de beschikbaarheid van maatschappelijke voorzieningen zoals cultureel aanbod, sportfaciliteiten, onderwijs en zorg. Het raakt aan de aantrekkelijkheid om hier te wonen en werken. Wat daarbij belangrijk is, is voor iedere Zeeuw weer anders. De rol van de Provincie is het leveren van een aanvullende bijdrage om de kwaliteit van leven te verbeteren. We stimuleren niet alleen een gezonde leefstijl maar vinden het ook belangrijk om actief de Zeeuwse samenleving te betrekken en samen naar oplossingen te zoeken. Leefbaarheid in Zeeland, daar werken we samen aan! Onze inzet is incidenteel en complementair aan die van andere (maatschappelijke) partijen en gericht op het bovenlokale en regionale niveau.

We willen bijdragen aan de ontwikkeling van de Zeeuwse welvaart in de brede zin van het woord: ecologisch, sociaal-maatschappelijk en economisch. We noemen de balans tussen deze kernoriëntaties Brede Welvaart. Brede Welvaart gaat over gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid. We brengen in beeld hoe Zeeuwen Brede Welvaart ervaren en verkennen hoe we de kwaliteit van leven kunnen verbeteren.

We hechten daarnaast waarde aan de Vier Vrijheden. Deze vrijheden, de Four Freedoms, zijn universele waarden die verwoorden hoe we met elkaar om willen gaan in het dagelijks leven, dat we gelijkwaardig zijn en dat we met respect en betrokkenheid met elkaar verbonden zijn. Met de uitreiking van de Four Freedom Awards benadrukken we het belang van deze onderliggende waarden in onze samenleving. Het gesprek over waarden willen we als provincie samen met netwerkpartners ook door het jaar heen verder invullen.

Tot slot is ook zorg een belangrijk thema voor ons. Goede zorgvoorzieningen leveren een belangrijke bijdrage aan een leefbare samenleving. Van belang is dat iedereen in Zeeland toegang heeft tot zorg en ondersteuning wanneer dat nodig is. We participeren in de Zeeuwse Zorg Coalitie, die de basis vormt voor intensieve vormen van samenwerking, al dan niet in ketenverband. Daarbinnen worden

acties worden ondernomen om de zorginfrastructuur te versterken en de gezondheid van de Zeeuwse bevolking te verbeteren. Samenwerking in de breedste zin van het woord tussen professionals om gezondheid c.q. vitaliteit van de inwoners te vergroten en preventie om zorgvragen te voorkomen vormen de speerpunten.

Cultuurbegroting; vijf doelstellingen

Hieronder worden de vijf doelstellingen binnen de cultuurbegroting nader toegelicht.

Het gaat om:

1. toekomstbestendige culturele infrastructuur
2. cultureel erfgoed
3. kunsten
4. (talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren
5. evenementen

De uitwerking onder de eerste doelstelling Toekomstige culturele infrastructuur is de rode draad voor het geheel en geldt ook voor de opvolgende doelstellingen. Deze eerste doelstelling is daardoor wat breder opgezet en de doelstellingen twee tot en met vijf geven een aantal concretere acties weer op de desbetreffende disciplines.

Doelstelling

Toekomstbestendige culturele infrastructuur

Omschrijving (toelichting)

De Zeeuwse culturele infrastructuur kent witte vlekken. Wij vinden het van belang dat de Zeeuwse culturele infrastructuur voldoende toekomstbestendig is, zodat het veld optimaal kan bijdragen aan de ontwikkeling van onze provincie. Hiervoor ondersteunen wij een aantal Zeeuwse culturele organisaties en werken we samen met andere overheden.

Het is van belang dat het aanbod aansluit bij de vraag van de (toekomstige) bezoeker. Om vraag en aanbod goed in beeld te hebben, wordt sinds 2022 een monitor ontwikkeld en een behoeftepeiling gedaan.

De coronamaatregelen van de afgelopen jaren hebben negatieve gevolgen gehad voor de sector. Wij gaan door op de ingezette lijn door het verder professionaliseren van culturele organisaties en het ondersteunen van het brede veld.

In het convenant tussen de regio Zeeland en het Ministerie van OCW is daarom beschreven om in een periode van vier jaar toe te werken naar een Zeeuwse basisvoorziening die de culturele infrastructuur in de cultuurregio duurzaam versterkt en kan bijdragen aan nationale doelstellingen. Provincie Zeeland matcht de beschikbare middelen vanuit het Rijk vanuit de wens een stedelijk cultureel klimaat te stimuleren, waarbij met name de aantrekkelijkheid van de provincie voor jongeren en een goed opleidings- en beroepsklimaat voor nieuwe makers centraal staat.

In de ontwikkelagenda cultuurveld wordt uitgegaan van drie pijlers waarbinnen we werken aan de toekomstbestendige culturele infrastructuur: Basis op orde, de intrinsieke waarde van cultuur en vernieuwing en verbreding in samenwerking.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn de IKS subsidies verleend, de cultuurmonitor opgestart naar aanleiding van de 0-meting in 2022 en de eerste stappen gezet om het ontwikkelprogramma voor talent- en beroepsontwikkeling vervolg te geven (o.a. met de middelen van OCW).

Acties

De Zeeuwse musea vertellen het verhaal van Zeeland, ondersteund door de themamusea.
Zeeland heeft een dekkende museale infrastructuur waarbij de themamusea de regionale musea ondersteunen.

De vijf themamusea die ondersteund worden zijn: Zeeuws Museum, Watersnoodmuseum, Zeeuws Maritiem MuZEEum, Bevrijdingsmuseum en het Industrieel Museum Zeeland.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Alle vijf de Zeeuwse Themamusea hebben in 2023 plannen ingediend voor de ontwikkeling van de organisatie. Daarbij heeft het Watersnoodmuseum een subsidieaanvraag van €400.000 gedaan, het Maritiem MuZEEum Zeeland €200.000, het Industrieel Museum Zeeland €100.000, het Bevrijdingsmuseum Zeeland €100.000 en het Zeeuws Museum €50.000.

Zo ontwikkelen de musea zich op het gebied van digitalisering en digitaal collectiebeheer, educatie, oral history en het versterken van de (inter)nationale uitstraling. Waar mogelijk is het bredere Zeeuwse museumveld ook meegenomen, onder andere door kennisdeling.

Er is een vervolg gegeven aan de nulmeting door het ontwikkelen van een monitor van de Zeeuwse culturele infrastructuur.

Er is een 0-meting uitgevoerd voor de cultuursector die in 2023 wordt omgezet in een cultuurmonitor met daarin een basis set aan indicatoren. Deze indicatoren worden op reguliere basis gemeten zodat kan worden gevolgd of de uitvoering van het beleid het gewenste effect heeft. Daarnaast is er de mogelijkheid om jaarlijks een onderwerp te verdiepend te onderzoeken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Conform planning uitgevoerd, aan Boekmanstichting is een opdracht verstrekt voor de opzet en uitvoering van de cultuurmonitor. Deel 1 is begin januari 2024 gepresenteerd.

Er is een Zeeuwse basisvoorziening gerealiseerd ter ondersteuning van de culturele infrastructuur
Er is een Zeeuwse basisvoorziening gerealiseerd ter ondersteuning van de culturele infrastructuur.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn eerste stappen gezet richting een ondersteunende organisatie voor het gehele cultuurveld. Dit zal in 2024 verder worden opgepakt.

Het cultuurveld is vanuit de intrinsieke waarde verbonden met andere domeinen.

Naast een inzet op jonge makers willen wij het cultuurveld vanuit de intrinsieke waarde verbinden met andere domeinen. Er wordt ingezet op de volgende domeinverbindingen:

- Cultuur en economie (bijdrage aan Zeeuwse economie en vestigingsklimaat en cultuur als creatieve, innovatieve industrie).
- Cultuur en marketing (Zichtbaar Zeeland).
- Cultuur en natuur (cultuurlandschap).
- Cultuur en leefbaarheid (inclusie, vrijwilligersbeleid).
- Cultuur en vorming (cultuureducatie en talentontwikkeling).
- Cultuur en maatschappelijke opgaven zoals energietransitie & klimaatverandering (bijv. via cultuurlandschap en Erfgoed-deals met Rijk).
- Cultuur in verbinding met Nederland en Europa (Rijk, Europa, Vlaanderen/Gent).

De bovenstaande vernieuwing heeft de meeste kracht als deze uit het veld zelf voortkomt. Wij nodigen het veld dan ook nadrukkelijk uit om met goede ideeën en actieplannen te komen. Omdat de culturele en creatieve sector ook een economische (vestigings)factor vormt, is het logisch om het bedrijfsleven te vragen om zich hiermee te verbinden en mee vorm te geven.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn verschillende projecten gesubsidieerd waar een koppeling gemaakt werd met het andere domeinen. Bijvoorbeeld Eén Fabriek. Dit is een nieuw platform voor kunst en culturele activiteiten dat zich bezighoudt met de prominente rol die industrialisatie speelt in de regio Zeeuws-Vlaanderen. Daarnaast was 2023 het jaar van het water en zijn er verschillende culturele activiteiten met dat thema gesubsidieerd.

Verbeteren samenwerking en verbinding met culturele organisaties buiten Zeeland

De Zeeuwse cultuur is relatief sterk naar binnen gekeerd. Er wordt nog te weinig geïnvesteerd in samenwerking met andere domeinen of over de grens. Er liggen kansen voor samenwerking met Vlaanderen en in het bijzonder met de stad Gent. Daarbij gaat het om de sociaal-culturele dimensie van de grensoverschrijdende havenfusie en ontwikkelingen in het kader van North Sea Port District als NOVI-gebied. In Nederland ligt een versterking van de band met andere niet-randstad provincies voor de hand, bijvoorbeeld met de provincies die net zoals Zeeland een nog kwetsbare culturele infrastructuur bezitten. Verder weg liggen kansen door het verder uitbouwen van de bijzondere band met de Verenigde Staten (Roosevelt legacy, FFA) en met gebieden waar Zeeland historische connecties mee heeft. In deze laatste categorie vallen ook het koloniale- en slavernijverleden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De contacten met Vlaanderen, de stad Gent zijn in het kader van de samenwerking North Sea Port District geïntensiveerd. Dit heeft uitgemondd in een door het Rijk toegekende regiodeal op het gebied van Cultuur. Ook zijn er relaties gelegd met onderwijsinstellingen buiten Zeeland (Reinwardt-Academy en HKU), zijn de relaties met bijv. Friesland, Drenthe en Limburg geïntensiveerd.

Doelstelling

Cultureel erfgoed

Omschrijving (toelichting)

Ons materieel en immaterieel erfgoed is behouden en wordt benut. Daarnaast is het ontsloten, beleefbaar en toegankelijk en de archeologische waarden zijn beschermd en optimaal beleefbaar. We maken het Zeeuwse erfgoed inclusief door iedereen de kans te geven eraan deel te nemen. Iedereen kan meebepalen wat erfgoed is en hier een eigen waarde aan geven. We zorgen voor een verbinding met maatschappelijke uitdagingen zodat erfgoed nog meer actuele waarde krijgt.

Acties

De Provincie verleent subsidies in het kader van de Provinciale Onderzoeksagenda Archeologie Zeeland (POAZ)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn in 2023 slechts drie subsidieverzoeken geweest in het kader van de POAZ. Twee zijn teruggetrokken omdat zij niet voldeden aan de voorwaarden en één is afgewezen omdat het niet aansloot bij de doelstellingen. Wel zijn er een aantal opdrachten uit gedaan met deze middelen ten behoeven van de doelstellingen van de POAZ, zoals het PvE voor het onderzoek naar de verdronken

stad Reymerswael, de eerste analyse van de vondsten bij Kloetinge en voor conservering van objecten in het archeologisch depot. Voor 2024 zijn wel weer een aantal aanvragen te verwachten.

Het IBT beter laten functioneren waardoor problemen vroegtijdig worden opgespoord en proactief opgelost.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 hebben we een brede IBT bijeenkomst gehouden voor alle gemeenten; de IBT coordinatoren en alle betrokken beleidsafdelingen. Daar is het IBT besproken inclusief de Uitvoeringsagenda IBT en hebben gemeenten hun behoeften duidelijk kunnen maken. Hiervan is een verslag gemaakt en dit is gedeeld met alle gemeenten. In 2024 zal een begin gemaakt worden met daadwerkelijke IBT gesprekken per gemeente, per domein.

Het terugdringen van het aantal monumenten wat in matige of slechte staat verkeert, onder andere door het effectief inzetten van restauratiesubsidies en steunpuntfuncties.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 hebben we 6 restauratieprojecten gesubsidieerd met een totale waarde van € 2.740.616. We hebben actief informatie verstrekt over subsidiemogelijkheden en een inloopspreekuur hiervoor opgezet. De steunpuntfunctie van Erfgoed Zeeland heeft kennis en netwerkbijeenkomsten georganiseerd. We hebben actief die gemeenten benaderd met monumenten die in matige of slechte staat van onderhoud verkeren. Dit heeft een aantal keren opvolging gehad via gesprekken met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, waarbij gemeenten de stap richting handhaving hebben ingezet.

Verduurzaming en herbestemming van erfgoed wordt ondersteund.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De loods Herbestemming monumenten begeleidt in 2023 verschillende monumenten eigenaren met raad en daad naar een duurzame herbestemming voor hun eigendom.

Speciale aandacht is in 2023 gegaan naar het agrarisch erfgoed hierbij. Er is een TOP agrarisch erfgoed georganiseerd waar eigenaren, gemeenten, provincie, Zeeuwse Boerderijen Stichting, de boerderijenregisseur, Erfgoed Zeeland en vele anderen, zich gebogen hebben over de vraag hoe de instandhouding en herbestemming van Zeeuwse boerderijen kan worden bevorderd.

Zeeland investeert in een kwalitatief hoog archeologisch depot met voldoende capaciteit, zowel in personeel als in faciliteiten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een assistent depotbeheerder is aangesteld om te werken aan het wegwerken van achterstanden. Aan het metaaldepot is een fysieke verbetering aangebracht door het installeren van lades. Wanneer de metaalvondsten hierin geplaatst zijn (actie 2024), worden deze onder de juiste klimatologische omstandigheden bewaard.

Doelstelling

Kunsten

Omschrijving (toelichting)

We werken aan een Zeeuwse kunstensector waar er voor de inwoner en bezoeker op verschillende manieren cultuur te beleven is. Hierbij is Zeeland het decor en wordt gebruikt als inspiratiebron.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De Zeeuwse Kunstensector maakt voor zover mogelijk gebruik van Zeeland als decor en als inspiratiebron. Hierdoor kunnen de inwoners en bezoekers van Zeeland op verschillende manieren cultuur ervaren.

Acties

Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron

Ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties die zich onderscheiden op het gebied van Zeeland als decor en inspiratiebron door het subsidiëren van het Zeeland Nazomer Festival, Film by the Sea, Vestrock, Bevrijdingsfestival Zeeland, Muziekpodium Zeeland en Het Zeeuws Orkest.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Het ondersteunen van culturele producties, festivals en organisaties, zoals Zeeland Nazomer Festival, Film by the Sea, Vestrock, Bevrijdingsfestival Zeeland, Muziekpodium Zeeland en Het Zeeuws Orkest gebeurt jaarlijks door middel van subsidies. Verder zie opgave Zichtbaar Zeeland tav marketing acties en campagnes.

Doelstelling

(Talent)ontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren

Omschrijving (toelichting)

Zoveel mogelijk mensen worden gestimuleerd om deel te nemen aan of kennis te maken met kunst en cultuur. (Jonge) talenten en vernieuwde talenten op het terrein van kunst en cultuur zijn ondersteund door kennis, informatie, bemiddeling, innovaties en adviezen. Cultuureducatie en talentontwikkelingstrajecten voor jongeren zijn in Zeeland effectiever geworden doordat culturele instellingen en onderwijsinstellingen (van primair onderwijs tot en met hoger universitair onderwijs) vaker en consequenter een doorgaande leerlijn hanteren.

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

Vanuit de ontwikkelagenda worden diverse projecten ondersteund, onder andere Cultuureducatie met Kwaliteit, HZ Cult, Kunstbende, Popaanzee en amateurkunst projecten voor jongeren via de regionale cultuurarrangementen. Via Rijksmiddelen wordt dit voor 2023 en 2024 aangevuld met de impulsregeling Jongerencultuur. Via de regiodeal wordt er verder extra inzet gepleegd op talentontwikkeling en de relatie met het -hoger- onderwijs.

Acties

Mede mogelijk maken vervoer naar culturele instellingen van leerlingen uit het Primair Onderwijs

Kwaliteit (indicator)**Kwaliteit (toelichting)**

In 2019 is een pilot gestart rond busvervoer. Deze is geevalueerd en eind 2019 hebben PS extra middelen beschikbaar gesteld voor de inzet van de Cultuurbus. Met cultuurbus wordt het onderwijs verbonden met culturele organisaties. Via Stichting Cultuurkwadraat wordt deze busvervoerregeling uitgevoerd. Er zijn veel aanvragen van scholen. In ca de helft van de gevallen wordt de bus ingezet voor vervoer naar musea. De subsidie liep af in 2023, vanwege succes van de regeling is er een vervolgsubsidie gegeven voor vervoer tm schooljaar 2024/2025.

Via prestatieafspraken verder uitbouwen naar een Zeeuwse aanpak cultuureducatie

Stichting Cultuurkwadraat voert in opdracht van Provincie en gemeenten en i.s.m. Primair onderwijs in Zeeland de Rijksmatchingsregeling Cultuureducatie met Kwaliteit primair onderwijs uit. In 2023 wordt verder invulling gegeven aan de nieuwe beleidsperiode Cultuureducatie met kwaliteit (CmK).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via de beschikkingen wordt gestuurd op verdere afstemming tussen deze partijen. Lopende het jaar zijn projecten tussen deze partijen ontwikkeld en tot uitvoering gebracht.

Doelstelling

Evenementen

Omschrijving (toelichting)

We willen het Zeeuwse imago herpositioneren, zodat mensen Zeeland meer en eerder gaan overwegen als plek om te leven, te werken en te studeren. Deze focus komt voort uit de krapte op de Zeeuwse arbeidsmarkt. Om alle vacatures vervuld te krijgen moeten er meer mensen van buiten Zeeland aangetrokken worden. De aantrekkelijkheid van Zeeland wordt vergroot doordat er evenementen zijn die Zeeland levendig maken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Acties

Zeeuwse evenementen op het gebied van cultuur, muziek, sport

Zeeuwse evenementen op het gebied van cultuur, muziek, sport, en de Provinciale relatie-evenementen inzetten als middel om de doelstellingen op het gebied van imagoverbetering en regiomarketing te bereiken. Hiervoor worden subsidies verleend en sponsorovereenkomsten gesloten met organisatoren van evenementen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Aan de Zeeuwse evenementen op het gebied van cultuur, muziek, sport, en de Provinciale relatie-evenementen die worden ingezet als middel om de doelstellingen op het gebied van imagoverbetering en regiomarketing te bereiken, hebben subsidies ontvangen of er zijn sponsorovereenkomsten mee gesloten.

Doelstelling

Gezond leven

Omschrijving (toelichting)

Gezond leven - Sport verenigt Zeeland

Met de inzet op het Zeeuws Sportakkoord 'Sport verenigt Zeeland' werken we aan een duurzame en toekomstbestendige sportinfrastructuur in Zeeland die bereikbaar, toegankelijk en betaalbaar is. We stimuleren beweeggedrag en zetten in op een gezondere leefstijl via bewegen en sport. Sport brengt mensen samen en verbindt.

Iets meer dan de helft (54%) van alle Zeeuwen sport elke week geven ze aan, zo'n 47% voldoet aan de norm voor gezond bewegen (NNGB), 80 tot 90% van de Zeeuwse jeugd is lid van een sportvereniging en tienduizenden Zeeuwen zijn actief als vrijwilliger in de sport. In Zeeland zijn nog zo'n 1.100 sportverenigingen en honderden sport- en beweegondernemers bieden hun diensten aan. Er zijn passende accommodaties en Zeeuwen organiseren sportevenementen die passen bij Zeeland: land in zee. Duizenden vrijwilligers helpen elke week om dat mogelijk te maken. Hierdoor is de sport dicht bij huis en betaalbaar.

Ondanks deze goede basis liggen er grote uitdagingen. Ongeveer 1/3 van de mensen beweegt niet of onvoldoende. De motorische vaardigheid van kinderen is zeer sterk afgenomen, we zijn te zwaar en hebben last van welvaartsziektes zoals diabetes. De sportparticipatie verandert: van binnen naar buiten, van groep naar individu. Sportaccommodaties staan steeds meer leeg, competities worden opgeschaald waardoor de drempel om te sporten verhoogd wordt, de klassieke sportvereniging komt verder onder druk te staan door minder leden en vrijwilligers.

Om antwoord te geven op de uitdagingen waar de sport voor staat en meer mensen in beweging te krijgen hebben we, analoog aan het Nationale Sportakkoord een Zeeuws Sportakkoord gesloten, samen met een destijds 30-tal regionale partners (intussen zo'n 80). De inzet van ons Sportakkoord valt uiteen in 6 themalijnen:

1. inclusief sporten en bewegen
2. duurzame sportinfrastructuur
3. vitale sport en beweegaanbieders
4. positieve sportcultuur
5. vaardig in bewegen en talentontwikkeling
6. evenementen die inspireren

Als 'overall' indicator voor de inzet hebben we gekozen voor: de 'norm voor gezond bewegen' (30 minuten per dag voor volwassenen en 60 minuten voor kinderen). Per themalijn zijn er onderliggende acties en activiteiten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de afzonderlijke verantwoording over het Zeeuwse Sportakkoord over 2023 is heel concreet te zien welke acties / interventies er zijn ingezet en wat de resultaten zijn. De doelen onder het Sportakkoord zijn echter nooit af, daarvoor zijn de onderliggende uitdagingen mbt bewegen en gezond gedrag te groot. Maar het netwerk van de afgelopen jaren is wel heel tevreden over de gezamenlijke inzet. In 2023 hebben de Zeeuwse gemeenten daarop collectief besloten hun inzet binnen het Zeeuwse Sportakkoord via hun eigen lokale Sportakkoorden voor de komende jaren te verlengen. Deze lokale akkoorden vormen de basis voor het Zeeuwse Sportakkoord wat we komend jaar gaan evalueren en herijken met de gezamenlijke partners.

Acties

Implementatie van het Volwassenenfonds Sport & Cultuur bij alle Zeeuwse gemeenten, teneinde een dekkend netwerk te realiseren, opdat iedere volwassenen van Zeeland, toegang kan krijgen tot sport, beweeg- en cultuuraanbod

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is er een nagenoeg dekkend netwerk ontstaan voor het Zeeuwse Volwassenfond sport en cultuur doordat nu bijna alle Zeeuwse gemeenten zijn aangesloten bij het fonds (10) en de laatste zijn de voorbereidende fase om aan te sluiten.

Implementeren van 'Fly-kids' (=leefstijlinstrument) 2-4 jaar in de kinderopvang, zodat een doorlopende lijn wordt gecreëerd met dataverzameling van de Zeeuws Brede Screening (MQ-scan)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In plaats van 'fly-kids' is gebruik gemaakt van de 'Nijntje-methodiek' als erkende interventie voor 0-4 jarigen. Deze is geschikter bevonden in de praktijk en wordt toegepast voor een doorlopende lijn.

Plan van aanpak vakspecialisten in het primair onderwijs opstellen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Plan van Aanpak is opgesteld en naar aanleiding van is de duale opleiding toegankelijk gemaakt voor niveau 4 studenten, waardoor het aanbod vakspecialisten vergroot wordt.

We ondersteunen tenminste 25 sportevenementen die passen bij het DNA van Zeeland en welke zorgen voor promotie van Zeeland en mensen in beweging brengen

Sportevenementen die inspireren: we ondersteunen tenminste een 25-tal evenementen die passen bij het DNA van Zeeland, die inspireren om zelf in beweging te komen, Zeeuws talent een podium bieden in hun eigen regio.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is er wederom aan meer dan 30 sportevenementen financiële ondersteuning geboden via de provinciale subsidieregeling / sponsorbeleid. De provinciale bijdrage aan sportevenementen bedroeg iets minder dan 10% van de totaal begrote kosten van al deze evenementen. Hetgeen in totaliteit ruim meer dan 3 miljoen aan geraamde omzet was. Waardoor tienduizenden Zeeuwen in beweging kwamen, plezier beleefden aan sport, geïnspireerd werden, Zeeuws talent zich kon tonen en Zeeland de wereld over ging via vele kanalen.

Doelstelling

Leefbaarheid

Omschrijving (toelichting)

Meer Zeeuwen en in het bijzonder de Zeeuwse jongeren benutten beter de mogelijkheden voor participatie zoals een participatienetwerk, Jouw Zeeland, samenwerking met andere partijen of focus op duurzame ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals). De Zeeuwse samenleving is mede hierdoor veerkrachtiger, diverser, inclusiever en vitaler. We werken aan een beleidskader voor welvaart (gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid) om, complementair aan andere overheden, een bijdrage te leveren aan de welvaart van alle Zeeuwen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zeeuwse jongeren hebben geparticipeerd in het, Jouw Zeeland, in samenwerking met andere partijen. De Zeeuwse samenleving is mede hierdoor veerkrachtiger, diverser, inclusiever en vitaler. Er is een start gemaakt met het beleidskader voor welvaart (gezondheid, onderwijs, milieu en leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en (on)veiligheid) om, complementair aan andere overheden, een bijdrage te leveren aan de welvaart van alle Zeeuwen. In 2024 wordt deze ter besluitvorming aangeboden met een voorstel voor een leefbaarheidsfond

Acties

Four Freedoms Award Door Het Jaar Heen

De Provincie Zeeland vindt vrijheid en mensenrechten belangrijk. Aandacht voor deze thema's blijft noodzakelijk. De Four Freedoms/Vier Vrijheden van de Amerikaanse president Roosevelt zijn waarden die ons voorhouden hoe we met elkaar moeten omgaan in het dagelijks leven, dat we gelijkwaardig zijn en dat we met respect en betrokkenheid met elkaar verbonden zijn. Met het jaarlijkse uitvoeringsprogramma 'Four Freedoms door het jaar heen' wil de Provincie dat alle inwoners van Zeeland - jong en oud - meer kennis krijgen van Roosevelt en het belang van de Vier Vrijheden.

Met dit programma wil de Provincie:

- Het bewustzijn in de samenleving over het belang van vrijheid vergroten.
- In samenwerking met gemeenten en maatschappelijke organisaties activiteiten en evenementen bedenken en organiseren over thema's als vrijheid, discriminatie, verdraagzaamheid en respect.
- De activiteiten en evenementen in het jaarprogramma aan laten sluiten bij de uitreiking van de Four Freedoms Awards in Middelburg en New York.
- Samenwerking tot stand brengen tussen organisaties en regio's in Zeeland en West-Brabant, maar ook landelijk (breed Roosevelt-netwerk met onder meer het Nationaal Fonds voor Vrede, Vrijheid en Veteranenzorg, Nationaal Nationaal Comité 4 en 5 mei, het Platform WOII enzovoorts).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 heeft de Provincie Zeeland in samenwerking met een groot aantal organisaties in het vrijheidsnetwerk 'Four Freedoms door het jaar heen' (FFdhjh) gewerkt aan de realisatie van de doelstellingen in het hierboven genoemde programma. Onder leiding van de Provincie zijn er in 2023 vijf netwerkbijeenkomsten georganiseerd. Samen met de samenwerkingspartners in deze werkgroep heeft de Provincie een groot aantal projecten/activiteiten uitgevoerd of financieel ondersteund. In alle gevallen vormden de genoemde doelstellingen de basis. Zoals onder meer: het inhoudelijk programma van het Bevrijdingsfestival Zeeland, het Educatieprogramma Film by the Sea voor studenten VO of de Keti Koti slavernijherdenking op 1 juli. In 2024 zal een overzicht van alle activiteiten ter verantwoording worden aangeboden aan GS.

Impuls Participatie

- We continueren onze inzet op participatietrajecten: op het Zeeuws Heldenfonds, Jouw Zeeland en het Navigatieteam.
- Binnen de Regio Deal 'Zeeuwen zelf aan zet' onderzoeken we samen met andere Zeeuwse overheden maatschappelijke organisaties de mogelijkheden voor het opzetten van een Zeeuws participatieplatform. De bedoeling is dat het platform bijdraagt aan het vergroten van het oplossend vermogen van de Zeeuwen.
- We ondersteunen de werkzaamheden van het Navigatieteam. We evalueren de werking en zoeken actief naar koppeling met andere bestuurlijke overleggen, teneinde de bestuurlijke inzet en effectiviteit te optimaliseren.
- We stellen in het kader van het subsidieprogramma LEADER cofinanciering beschikbaar voor initiatieven van onderop die de leefbaarheid op het platteland verbeteren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 hebben we ingezet op onze bovenlokale, faciliterende en verbindende rol voor Zeeuwse bewoners- en maatschappelijk initiatieven onder andere via het Navigatieteam, het Zeeuws Heldenfonds, MAEX- Zeeland, Jouw Zeeland en LEADER. Op basis van de verkennende gesprekken dit jaar hopen we in 2024 een aanzet tot een Zeeuws breed participatieplatform (online community) te kunnen geven.

Inzet op jongerenparticipatie via Jouw Zeeland

Jouw Zeeland is de jongerendenktank van de Provincie Zeeland. Jongeren van 12 tot 23 jaar praten tijdens debatten, denktankbijeenkomsten en het Jongerenparlement mee over onderwerpen die hen aangaan. Via het jongeren netwerk betreft de Provincie Zeeuwse jongeren bij de ontwikkeling en uitvoering van provinciaal beleid.

In 2022 hebben we tweede editie van het Jongerenparlement georganiseerd. Ook hebben we in 2022 de eerste scholen ontvangen die het Provinciespel hebben gespeeld. Dit in samenwerking met ProDemos. In 2023 willen we verder focussen op het Provinciespel met een groter aanbod aan bezoeken. Daarnaast willen we het activiteitenaanbod op elkaar aan laten sluiten om een zo breed mogelijke groep jongeren aan te spreken. De activiteiten richten zich op verschillende niveaus van participatie: van passief tot actief meedoen. En vinden zowel op school, extern, als op het Provinciehuis plaats.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Jouw Zeeland is de jongerendenktank van de Provincie Zeeland. Jongeren van 12 tot 23 jaar praten tijdens debatten, denktankbijeenkomsten en het Jongerenparlement mee over onderwerpen die hen aangaan. Via het jongeren netwerk betreft de Provincie Zeeuwse jongeren bij de ontwikkeling en uitvoering van provinciaal beleid.

In 2023 hebben we derde editie van het Jongerenparlement georganiseerd. Ook hebben we in 2023 meer dan 30 klassen ontvangen die het Provinciespel hebben gespeeld in de Statenzaal. Dit in samenwerking met ProDemos. We hebben verschillende bijeenkomsten en activiteiten georganiseerd en drie debatten gefaciliteerd. We sluiten het activiteiten aanbod op elkaar aan om een zo breed mogelijke groep jongeren aan te spreken. De activiteiten richten zich op verschillende niveaus van participatie: van passief tot actief meedoen. En vinden zowel op school, extern, als op het Provinciehuis plaats. Bekijk het jaarboek van Jouw Zeeland voor een volledig overzicht van wat we in 2023 hebben gedaan: <https://viewer.foleon.com/preview/59QINi0wE/inhoud>

Kader Brede Welvaart

- We ontwikkelen mede op basis van de monitor Leven in Zeeland 2021 een leefbaarheidskader om te werken aan de kwaliteit van leven in Zeeland.
- We gaan na hoe we transitienetwerken van burgers in Zeeland kunnen ondersteunen, bijv. in de vorm van werkplaatsen, pilots of living labs.
- We doen mee aan de Dag van de Duurzaamheid in het onderwijs. Bij deze dag is het uitgangspunt dat in de samenleving van morgen duurzame ontwikkeling het nieuwe normaal is.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ook in 2023 baseerden wij onze acties op het in 2022 verschenen rapport 'Leven in Zeeland 2021'. Zo ondersteunden wij het VernieuwersLab, een Zeeuws platform dat sociaal-maatschappelijke vraagstukken wil oplossen en wil bouwen aan duurzame oplossingen. Via de Zeeuwse Milieueducatie centra, namen we deel aan de dag van de Duurzaamheid in het Zeeuws onderwijs.

Monitor Leven in Zeeland

In de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS wordt de brede welvaart van gemeenten, provincies en COROP-gebieden in kaart gebracht. Aan de hand van 42 indicatoren geeft de monitor een breed en divers beeld van de staat van ontwikkeling van de regionale samenleving. Deze monitor vormt de onderlegger van het grootschalige onderzoek onder de Zeeuwen in het kader van 'Leven in Zeeland' door het HZ-Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving. Dit onderzoek (voorheen 'de Staat van Zeeland') wordt eens in de vier jaar herhaald. 'Leven in Zeeland 2021' is in 2022 gepubliceerd. Op basis daarvan kan er in 2023 verdiepend onderzoek plaatsvinden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het onderzoek 'Leven in Zeeland 2021' is in 2022 opgeleverd en gepubliceerd op de website van het HZ-Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving.

Doelstelling

Versterking zorginfrastructuur en zorgketen

Omschrijving (toelichting)

De leefbaarheid in Zeeland is versterkt door een bredere en intensievere ketenwerking in de zorgsector en het sociaal domein teneinde het niveau van zorgvoorzieningen in stand te houden en te versterken. Ondersteuning van de keten(samen)werking in de zorg vindt plaats door aandacht te besteden aan de arbeidsmarkt in de zorg, financieel bij te dragen aan het project vakantiedokter, vervulling van leemtes in het zorgaanbod te verkennen en te bewerkstelligen, subsidiering van een Kennis & Innovatienetwerk in de zorg, de bereikbaarheid van zorgvoorzieningen waar nodig te verbeteren. De beschikbaar gestelde gelden door de Rijksoverheid uit het Compensatiepakket Marinierskazerne helpen daar eveneens bij. We faciliteren de sector door middel van incidentele subsidies, al dan niet in de vorm van cofinanciering van Europese Projecten. De Provincie vervult een rol in de keten van zorgvoorzieningen. We doen dat door bij te dragen via ketenverbindingen, zoals binnen de Zeeuwse Zorg Coalitie (ZZC) en bij te dragen aan (Kennis&Innovatie)netwerken in de zorgsector.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het is vooral de Zeeuwse Zorg Coalitie die een rol heeft in de samenwerking in de zorg. Wij dragen hieraan bij, zoals bijvoorbeeld in het project inwonersparticipatie van de ZZC, gericht op het inrichten van een onlineplatform burgerparticipatie. Daarnaast hebben we structureel aandacht via lobby als het gaat om leemtes in de zorg. Via onze rol van regiodeals en Wind in de Zeilen ondersteunen we het project rond de opleiding van physican assisants in Zeeland en het projecten als Kerngezond van de Zeeuwse Zorg Coalitie in Terneuzen en Borssele.

Acties

Kader Zorg

- Zowel bestuurlijk (als lid) als ambtelijk bijdragen binnen de structuur van de Zeeuwse Zorg Coalitie, teneinde via deze krachtenbundeling te werken aan de Zeeuwse zorgagenda.
- Waar noodzakelijk en mogelijk stimuleren en faciliteren we samenwerking tussen zorginstellingen en -aanbieders, tussen de Zeeuwse kennis- en zorgsector en tussen het zorg- en sociaal domein.
- We benutten de verbindingen met het Navigatieteam Leefbaarheid, Economic Board Zeeland, het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO), de Academische Werkplaats Ouderenzorg (AWOZ) en stellen hiervoor menskracht en middelen beschikbaar.
- We vragen –wanneer aan de orde- aandacht voor de specifieke geografische en demografische positie van de provincie Zeeland bij landelijke adviesorganen, c.q. de Rijksoverheid, met name voor zaken die voorwaardenscheppend zijn voor de zorgsector en waarbij de dunne bevolkingsdichtheid c.q. de Zeeuwse schaal zich slecht verhoudt tot landelijke richtlijnen.

- We faciliteren door middel van de inzet van menskracht de projecten zoals die voortvloeien uit het Compensatiepakket Marinierskazerne op het terrein van de zorgsector.
- We verlenen eenmalige projectsubsidies om innovatieve ontwikkelingen binnen de sector mogelijk te maken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vanuit compensatiepakket/Wind in de Zeilen ondersteunden wij, net zoals in de andere jaren, ook in 2023 de aanpak rond de Physican Assistants(PA's) . Ook onderhouden we contact met de Zeeuwse Zorg Coalitie, gemeenten en andere relevante partijen in Zeeland om daar waar nodig en gewenst in te kunnen springen.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal bezoekers Zeeuwse musea	552.276	592.267	583.716**	262.076	332.400	497.720*	630.683
Aantal toekenningen voor restauratie rijksmonumenten	4	4	4	4	5	7	6
Aantal leerlingen cultuureducatie VO-MBO-HBO	7.000	8.165 (cursusjaar 2017-2018)	8.000***	8.000	n.b.	n.n.b.	n.n.b.
Aantal deelnemers Jeugd Theater School Zeeland	215	221	220***	220	220	192	n.n.b.
Aantal leerlingen restauratie opleidingsproject	12	15	15***	15	20	16	21
* Vanwege de Corona Crisis is de trendindicatie verstoord ten opzichte van voorgaande jaren. Het heeft vanwege de impact van die context minder waarde om getalsmatige indicatoren op te nemen voor de komende twee jaren.							
** Betreft aanname dat aantal bezoekers overeenkomstig is met 2018.							
*** Op basis van aanname dat aantal deelnemers / leerlingen t.o.v. 2018 stabiel zal blijven.							

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2019	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Einddoel
Toekomstbestendige culturele infrastructuur	Receptieve deelname aan activiteiten van Zeeuwse inwoners van 16 jaar en ouder (monitoring ZB) in aantallen	192.000 *	n.b.	n.b. vanwege Corona is de culturele sector een groot deel v/h jaar dicht geweest	192.000	192.000	192.000
(Talent) ontwikkeling en cultuureducatie jongeren PO en VO	Deelname aantal leerlingen ** cultuureducatie PO	54.000	n.b.	idem, daarnaast waren groepsbezoeken ook niet mogelijk. In beperkte mate zijn er digitale lessen gegeven over cultuur en erfgoed	54.000	54.000	54.000
Restauratievolume (Databank Erfgoedmonitor)	% Rijksmonumenten (exclusief oorspronkelijke functie woonhuis), weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' ***	0	0	0	0	0	0
* Bron CBS: aantal inwoners Zeeland 2019 minus aantal inwoners jonger dan 20 jaar > afgerond 320.000. Ruim 60% van dit aantal (bron Staat van Zeeland ZB) bezoekt in 2017 culturele evenementen = 192.000							
** Bron CBS: 2019 aantal jongeren Zeeland 5-19 jaar is afgerond 60.000. Aanname is dat gelet op de kerndoelen PO bijna alle PO scholen iets aan cultuureducatie doen > 90% x 60.000 = 54.000							
*** Bron: Erfgoedmonitor fysieke staat van rijksmonumenten Zeeland. Gegevens betreffen de staat van onderhoud buitenzijde.							

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
060101-Toekomstbestendige culturele infrastructuur	15.946	1.891	17.837	17.216	621
060102-Cultureel erfgoed	3.057	294	3.352	3.150	202
060103-Kunsten	427	24	451	451	-
060104-Talentontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren	601	2	603	497	106
060201- Evenementen	863	45	908	912	-4
060401-Leefbaarheid -brede welvaart, versterking zorginfrastructuur	1.113	43	1.156	1.087	69
060402-Gezond leven	891	9	900	908	-8
069999-Ambtelijke inzet	711	451	1.162	1.177	-15
Totaal Lasten	23.609	2.759	26.369	25.398	971
Baten					
060101-Toekomstbestendige culturele infrastructuur	965	944	1.909	1.922	-13
060104-Talentontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren	-	205	205	99	106
060401-Leefbaarheid -brede welvaart, versterking zorginfrastructuur	43	31	74	51	23
Totaal Baten	1.008	1.180	2.188	2.071	116
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	22.601	1.579	24.181	23.327	855
Onttrekkingen					
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	1.648	2.960	4.608	4.608	-
Toevoegingen					
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	585	4.249	4.834	4.834	-
Mutaties reserves	-1.063	1.289	226	226	-
Resultaat na bestemming	21.538	2.868	24.407	23.553	855

7 Programma Bestuur

Inleiding en ontwikkelingen

Goed openbaar bestuur

Goed openbaar bestuur is belangrijk voor onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Zij hebben recht op een overheid die haar (wettelijke) taken goed en vlot uitvoert en een overheid die doet wat zij zegt. Daar zetten wij ons voor in.

We zijn een signalerend openbaar bestuur geweest. Hiermee bedoelen we dat de Provincie aandacht heeft gevraagd voor Zeeland bij de te nemen nationale en Europese besluiten. De Zeeuwse samenleving kon hierdoor er zeker van zijn dat nationaal en Europees beleid en regelgeving voldoende rekening houden met Zeeuwse omstandigheden en wensen.

Daarnaast hebben we met elkaar gewerkt aan een sterk openbaar bestuur in Zeeland. Een openbaar bestuur dat voldoende sterk was/krachtig was om samen met inwoners, bedrijven, instellingen en overheden haar schouders te zetten onder de grote opgaven voor Zeeland.

Goed openbaar bestuur is ook veilig en weerbaar in de breedste zin van het woord. Een weerbare overheid moet zijn/haar functie zonder bedreiging, intimidatie of andere ondermijnende invloeden kunnen doen. De Provincie Zeeland wilde voorkomen dat haar diensten of producten worden misbruikt. Daarom hebben we – waar het vereist is of noodzakelijk wordt geacht volgens ons beleid – de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Wet Bibob) toegepast. Met de inzet van de Wet Bibob beoordeelt de Provincie de achtergrond van een persoon of bedrijf en zijn zakelijke partners. We hebben ons ingezet voor het behouden en ontwikkelen van kennis en vernieuwing in het veiligheidsbeleid. We droegen bij aan het tegengaan van ondermijning en vergroten onze eigen weerbaarheid en integriteit en gaan hier ook in 2024 mee door.

Goed openbaar bestuur betekende ook het goed uitvoeren van onze wettelijke taak als toezichthouder. Het provinciebestuur heeft toezicht gehouden op de ontwikkeling van de financiële positie van gemeenten en waterschap. De rol van de Provincie als controleur van de gemeenten/waterschap en de rol van de provincie als samenwerkingspartner met de Zeeuwse overheden, kunnen met elkaar in strijd zijn. Ons uitgangspunt was en is dat we steeds de juiste balans hebben gezocht hierin. Deze balans zullen wij in de toekomst blijven zoeken. Dit betekent dat we prikkels geven als het nodig is, maar altijd in gesprek gaan over het verbeteren van resultaten.

Het belang van samenwerken als één overheid

Ontwikkelingen in de wereld en maatschappelijke vraagstukken zoals klimaatverandering, energie, stikstof, PFAS en wonen kunnen zorgen voor onzekerheid en onrust in de samenleving. Dit vroeg en vraagt meer dan ooit om een goed werkend, betrouwbaar en samenwerkend bestuur, dat, waar ieders eigen rol en verantwoordelijkheid van de verschillende overheden dat toelaat, optreedt als één overheid. Het vroegtijdig betrekken van inwoners, organisaties en bedrijfsleven bij maken van beleid is daarbij belangrijk. Zo krijgen we een beter beeld van wat er leeft in de samenleving. Om de grote maatschappelijke vraagstukken aan te kunnen pakken was en is slim samenwerken met onze partners belangrijk. Zowel in de regio als over de provinciale grenzen. We hebben daarom in verschillende samenwerkingsverbanden samen met de Zeeuwse gemeenten en het Waterschap. Naast samenwerking binnen de provincie bood de gunstige ligging Zeeland belangrijke (economische) kansen voor samenwerking met Vlaanderen, Brabant en Zuid Holland. Verder waren het rijk en Europa belangrijke partners om opgaven te kunnen realiseren. Het belang van samenwerking gaat in 2024 onverminderd door.

Speerpunten

1. De regio(samenwerking) versterken

- Nauw samenwerken met de gemeenten

De opgaven waar overheden voor staan zijn ingewikkeld en vragen om nauwe samenwerking. Om invulling te geven aan de Zeeuwse opgaven hebben we ook in 2023 samengewerkt met de vijftien Zeeuwse overheden in het Overleg Zeeuwse Overheden (OZO). Deze samenwerking draagt onder andere bij aan het sterker maken van het bestuur. Daarnaast komt het OZO op voor de belangen van Zeeland (lobby) in Den Haag en Brussel. In 2023 richt het OZO de lobby vooral op afspraken over de vier grote opgaven met het rijk. De vier opgaven zijn wonen, stikstof, klimaatadaptatie en de energietransitie. Ook vroeg het OZO aandacht voor Zeeuwse onderwerpen zoals het tolvrij maken van de Westerscheldetunnel en de herverdeling van het gemeentefonds.

Gemeenten krijgen geld van het rijk uit het gemeentefonds. Door het anders verdelen van taken sluit dit niet meer aan bij de huidige tijd. Daarom gaat het rijk het fonds opnieuw verdelen.

Het huidige gemeentefonds houdt geen rekening met de bijzondere ligging en de bevolkingsopbouw van Zeeland. Het OZO brengt daarom deze Zeeuwse onderwerpen in den Haag goed onder de aandacht.

- Gemeenten gaven ondersteuning in het uitvoeren van Regiovisies en het versterken van de gemeentelijke samenwerking.
- Doorontwikkelen en uitvoeren van de aanbevelingen uit het OZO (Overleg Zeeuwse Overheden).

Er is in 2023 gewerkt aan de aanbevelingen over het bepalen van de aanpak op de langere termijn, het geven van sturing, het uitvoeren van lobby (het veelvuldig onder de aandacht brengen van de belangen van Zeeland) en het beter betrekken van de volksvertegenwoordigers.

2. Grensoverschrijdend samenwerken

- Samen met Vlaanderen zorgden we voor een goede aanpak van knelpunten die spelen in de grensgebieden. Om dat te ondersteunen is in 2023 een professioneel secretariaat opgericht met INTERREG gelden.
- Door het organiseren van werkbezoeken met Nederlandse en Vlaamse ministers, vertegenwoordigers van de Europese Commissie zijn de netwerken versterkt.

3. Versterken van een veilig Zeeland

We droegen en dragen bij aan het weerbaar maken van het openbaar bestuur en uitvoering van de Wet Bibob. In 2023 hebben wij verder uitvoering gegeven aan het beleidsplan aanpak ondermijning. Van ondermijning is bijvoorbeeld sprake als criminelen (onderwereld) de diensten van onze samenleving (bovenwereld) gebruiken om hun illegale activiteiten voort te zetten. Zo raakt de bovenwereld met de onderwereld verweven. Dit kan zich onder andere uiten in bedreiging van de integriteit van het openbaar bestuur, overheidsambtenaren en bedrijfsleven. Ondermijnende criminaliteit is niet altijd zichtbaar.

Ook in 2023 hebben we de weerbaarheid van het bestuur en van onze organisatie bevorderd. De in 2022 getekende Zeeuwse norm weerbare overheid was hierbij uitgangspunt. Specifieke aandacht hadden hierin:

- De acties die voortvloeien uit de interne bewustwording van de eigen organisatie.
- Het organiseren van een leerkring gericht op de Bibob APK samen met Noord-Brabant.
- Vergroten bewustwording rondom informatieveiligheid.

We werkten hierbij breed samen met verschillende partijen op ambtelijke en bestuurlijk niveau. Denk hierbij aan andere Zeeuwse overheden en Provinciale Staten, maar ook aan uitvoeringsorganisaties zoals RUD-Zeeland (Regionale Uitvoeringsdienst), de DCMR (Dienst Centraal Milieubeheer Rijnmond) en de het Taskforce RIEC (Regionale Informatie- en Expertise Centra).

4. Sterk netwerk- en relatiebeheer met den Haag en Brussel

We hebben evenementen georganiseerd op bestuurlijk niveau om zakelijke relaties te versterken. Dit is blijvend van belang voor het halen van de Zeeuwse doelen en plannen. We organiseerden

daarnaast verschillende evenementen om Zeeland in Den Haag en Brussel meer onder de aandacht te brengen.

5. Samenwerken met andere provincies

In andere provincies spelen vaak dezelfde vraagstukken. Daarom namen we in 2023 deel aan verschillende bestuurlijke adviescommissies van het Interprovinciaal overleg (IPO-verband). Ook zijn wij actief lid in het IPO bestuur. In 2022 hebben de provincies in het IPO afspraken al gemaakt om een belangrijke rol te vervullen bij de grote opgaven in de leefomgeving. Het gaat dan om wonen/bereikbaarheid, energietransitie en stikstofproblematiek. Dit doen we samen met het rijk en gemeenten en dit werd in 2023 gecontinueerd.

6. Een transparante overheid voor burgers

Ook in 2023 hebben wij proberen duidelijk te maken wat de taken van de Provincie zijn. Wij hebben laten zien hoe en waarom de Provincie Zeeland tot besluiten komt. Net als het vorige college wilde ook het halverwege vorig jaar aangetreden nieuwe college helder en eenduidig communiceren: naar maatschappelijke instellingen, bedrijven, media, andere overheden en bovenal de inwoners van Zeeland. Uiteraard zijn commissie- en Statenvergaderingen live te volgen (en terug te kijken), daarnaast hebben onder meer de website www.zeeland.nl, sociale media, het magazine IN ZEELAND, webinars en bijeenkomsten allemaal bijgedragen aan het laten zien waar de Provincie Zeeland voor gaat en staat

Beleidskader

- [Gemeenschappelijk Financieel toezichtkader – GTK 2020 Gemeenten \(2019\) en GTK 2022 Gemeenschappelijke Regelingen \(2022\)](#)
- [Rijkstaken Openbare Veiligheid - Organisatieplan Commissaris van de Koning in Zeeland \(2019\)](#)
- [Strategische Visie Euregio Scheldemond \(2021\)](#)
- [Verordening systematische toezichtinformatie Zeeland \(2014\)](#)
- [Nota 'Bestuurlijke integriteit Provincie Zeeland' \(2015\)](#)
- [Ambtsinstructie Commissaris van Koning](#)
- [Advies bestuurlijke werkgroep Berx Donner inzake oplossen van \(juridische\) grensknelpunten](#)
- [Protocol vermoedens integriteitsschendingen politieke ambtsdragers provincie Zeeland \(2020\)](#)
- [Expliciete politiek - Politiek en netwerksturing in de provincie Zeeland \(2019\)](#)
- [Zeeuwse norm weerbare overheid \(2022\)](#)
- [Beleidsregel Bibob Provincie Zeeland 2024 inzake omgevingsvergunningen, subsidies, vastgoedtransacties en overheidsopdrachten](#)
- [Beleidsregels ontheffing verboden handelingen Zeeland \(2019\)](#)

Reguliere taken

Commissaris van de Koning

Taken van de Commissaris van de Koning zijn:

De Commissaris van de Koning stimuleert samenwerking tussen instellingen en organisaties in de provincie. De commissaris gaat regelmatig op werkbezoek bij de gemeenten in de provincie. Daarnaast heeft de commissaris een rol in het proces van benoeming of herbenoeming van burgemeesters. Hij maakt de eerste selectie van de kandidaten, en zorgt ervoor dat het proces volgens de regels gebeurt. Ook zorgt de Commissaris van de Koning ervoor dat de behandeling van bezwaarschriften en klachten goed verloopt. Vanuit zijn rol als Rijksorgaan heeft de commissaris de volgende taken:

- Adviseren bij (her)benoemingen van kroonbenoemde burgemeesters.
- Het benoemen van waarnemend burgemeesters.

- Het Kapittel adviseren over Koninklijke onderscheidingen.
- Toezicht houden op de veiligheidsregio's (bestuurlijk).
- Het bemiddelen bij bestuurlijke problemen tussen gemeenten.
- Gevraagd en ongevraagd adviseren van de regering.
- Voorzitter Provinciale Regietafel Vluchtelingen Zeeland.

Daarnaast is de Commissaris van de Koning van Zeeland Doyen van de Kring van commissarissen van de Koning. De doyen is de voorzitter van de Kring van Commissarissen van de Koning.

Gedeputeerde Staten

Taken van Gedeputeerde Staten zijn:

- Het uitvoeren van Interbestuurlijk toezicht (financieel en algemeen) op gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen.
- Het bevorderen van de beoordelingen op het eerlijk werken van partijen door het Openbaar Bestuur (Wet Bibob).
- Het bevorderen dat het bestuur eerlijk en betrouwbaar werkt. Samenwerking Taskforce-RIEC.

Maatschappelijk effect

Een open, betrouwbaar, daadkrachtig, doelgericht en op regionale en/of grensoverschrijdende samenwerking gericht openbaar bestuur in Zeeland.

Doelstelling

Interbestuurlijk toezicht

Omschrijving (toelichting)

De provincie draagt met het interbestuurlijk toezicht bij aan het juist uitvoeren van wettelijke taken door gemeenten, waterschap en gemeenschappelijke regelingen. De provincie levert hiermee een bijdrage aan de kwaliteit van het openbaar bestuur. Naast het financieel toezicht oefenen we toezicht uit op de risicodomeinen: omgevingsrecht, archief- en informatiebeheer en huisvesting verblijfsgerichte asielzoekers, Gebouwd erfgoed en archeologie.

We gaan in Zeeland samen met de gemeenten en waterschap onderzoeken hoe we meer toegevoegde waarde kunnen geven aan het toezicht, zowel verticaal vanuit de provincie, als horizontaal dat wil zeggen ook onderling leren en reflecteren op elkaar. Daarbij willen we aansluiten bij de landelijke 'Agenda toekomst van het (interbestuurlijk) toezicht.' Deze agenda heeft de volgende actielijnen:

- Versterken verbinden horizontale controle en verticaal toezicht.
- Beter voeren dialoog.
- Beter leren via toezicht.
- Uniformeren uitvoering toezicht.
- Toezichthouder richt zich op gedeelde risico's.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In februari 2023 is het beleidskader Generiek Interbestuurlijk toezicht vastgesteld volgens de doelen die we onszelf stelden. In 2023 hebben we de prioriteit gegeven aan het opstellen van een uitvoeringsagenda in samenspraak met gemeenten waarin het beleidskader nader per domein is uitgewerkt.

Acties

Door inzet proportioneel toezicht op de gemeentelijke financiën en in dialoog met de gemeenten bevorderen van een gezonde financiële huishouding van gemeenten

1. We stellen in 2023 een beleidskader Interbestuurlijk Toezicht voor de provincie Zeeland vast. Met een beleidskader wordt duidelijk wat wij van de gemeenten verwachten en hoe wij de aangeleverde informatie beoordelen. De uitgangspunten (transparantie, risicogericht, uniformiteit, dialoog) van de interbestuurlijke Agenda Toezicht van de Toekomst zijn hierbij leidend.
2. We gaan in 2023 onze toezichtsbevindingen in nauw overleg met de Zeeuwse gemeenten en waterschap publiceren via een dashboard. Op het dashboard wordt per gemeente per toezichtsdomein een actueel beeld gegeven van onze bevindingen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In februari 2023 is het beleidskader Generiek Interbestuurlijk toezicht vastgesteld, volgende doelen die we ons gesteld hebben. In 2023 hebben we prioriteit gegeven aan het opstellen van een uitvoeringsagenda in overleg met gemeenten. In deze uitvoeringsagenda is het beleidskader per onderwerp uitgewerkt. Door deze prioritering hebben we geen actieve uitvraag op de IBT domeinen gedaan en is er ook geen toezichtsinformatie verzonden.

In nauw overleg met BZK en IPO en de agenda Toekomst van het Toezicht wordt het interbestuurlijk toezicht transparanter, uniformer en meer risicogericht vormgegeven

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij het opstellen van het beleidskader en de uitvoeringsagenda Generiek Interbestuurlijk Toezicht hebben we de aandachtspunten van de Agenda Toezicht van de Toekomst meegenomen.

We gaan onderzoeken of er aan de hand van indicatoren per generiek toezichtdomein, voor elke Zeeuwse gemeente de risico's in kaart kunnen worden gebracht die aanleiding kunnen geven tot (bestuurlijke) interventie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We gaan onderzoeken of we voor elke Zeeuwse gemeente de risico's in kaart kunnen brengen die (bestuurlijke) actie tot gevolg kunnen hebben. We gebruiken hiervoor graadmeters (indicatoren) per onderwerp waarop het toezicht plaatsvindt.

Doelstelling

Samenwerkend bestuur

Omschrijving (toelichting)

De Zeeuwse samenleving is verzekerd van een regionale aanpak door gemeenten, doordat de provincie regionale samenwerking bevordert waar dat toegevoegde waarde heeft in samenwerking met Rijk, Provincies, Gemeenten en Waterschap. Daarnaast creëren we sterke regio's waarin gemeenten op georganiseerde wijze samenwerken aan regionaal vastgestelde doelen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De Provincie Zeeland participeert intensief binnen het IPO (Interprovinciaal overleg) daarmee onderschrijft zij het belang van samenwerking met Rijk en Provincies. De samenwerking met Gemeenten en Waterschap komen samen binnen het OZO (Overleg Zeeuwse Overheden). Deze afstemming binnen het OZO vindt plaats naast alle individuele (regio-) overleggen. Ter bevordering van de intergemeentelijke samenwerking stelt de provincie regiogelden ter beschikking.

Acties

Bevorderen dat iedere regio een regiovisie vaststelt en in samenwerking tot uitvoering brengt

We stimuleren de versterking van regionale gemeentelijke samenwerking. Daarvoor organiseren we Gedeputeerde Staten bezoeken aan de verschillende regio's, en verstevigen we de democratische legitimiteit ten aanzien van regiowerking onder andere door middel van informatiesessies voor gemeenteraden en leden van Provinciale Staten. Daarnaast stimuleren we de ontwikkeling en vaststelling van regiovisies door op aanvraag financiële bijdragen voor proceskosten beschikbaar te stellen. Voor Walcheren gaat het om de ontwikkeling en vaststelling van een regiovisie, voor Noord-Beveland en Zeeuws Vlaanderen om het proces om tot vaststelling te komen. Voor zover de provincie ook uitvoeringspartner is, worden uitvoeringsbijdragen gedaan uit functionele budgetten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2019 en 2021 hebben Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten gelden gereserveerd voor het bevorderen van de regionale samenwerking. Op dit moment hebben de drie regio's een regiovisie opgesteld. Om de regio's bij de uitvoering te ondersteunen hebben Gedeputeerde Staten de resterende gelden uitgegeven aan acties die bijdragen aan het verbeteren van de regionale samenwerking. De verantwoordelijkheid voor deze uitvoering is neergelegd bij de regio's.

Continueren bestuurlijke samenwerking met provincie Fryslân

Voortzetten van de bestuurlijke samenwerking (spiegelen en leren) met Provincie Fryslân. Daarnaast is de inzet dat het rijk/nieuwe kabinet gezien de regionale overeenkomsten tussen Fryslân en Zeeland in onze provincies integrale gebiedsgerichte afspraken maakt.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De samenwerking Zeeland - Fryslân is in 2023 doorgegaan in de nieuwe lijn die in 2022 is ingezet, met meer accent op actualiteit en betrokkenheid van meer departementen, zoals OCW en LNV, naast BZK als vaste partner. In juni 2023 heeft één bestuurlijke bijeenkomst plaatsgevonden, rondom thema's als natuur, onderwijs en de studie "Elke regio telt". Alle partijen ervaren deze samenwerking Zeeland- Fryslân als nuttig. In 2024 worden twee bijeenkomsten voorzien, in januari (rondom cultuur en verkeersveiligheid) en november.

Doorontwikkeling van het OZO om de bestuurskracht en de samenwerking tussen Zeeuwse overheden te versterken

Dit doen we door:

- Het opstellen van een gezamenlijke agenda.
- De gemeenschappelijke strategie te duiden.
- Rollen en verantwoordelijkheden te duiden.
- De gezamenlijke lobby richting Den Haag en Brussel steviger neer te zetten.
- De betrokkenheid van volksvertegenwoordigers te vergroten.
- Meer opgavegericht en in Triple-Helix-wijze (samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven, onderwijsinstellingen) samen te werken.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De Zeeuwse overheden hebben gewerkt aan een Zeeuws verhaal. Dit is een overkoepelend verhaal van Zeeland dat moet bijdragen aan de samenhang van de Zeeuwse opgaven. Ook vormt dit verhaal

het begin voor de agenda voor de langere termijn en herziene lobbystrategie. Het verhaal en de agenda voor de langere termijn zijn bijna klaar. Het resultaat hiervan is een gezamenlijk Zeeuws aanbod voor het nieuwe kabinet en acties richting de Kamer. Voorbeelden hiervan zijn de gezamenlijke Zeeuwse dag in Den Haag en verschillende notities met uitspraken over voor Zeeland belangrijke onderwerpen. Het herzien van de lobbyagenda is voorzien in 2024. Volksvertegenwoordigers worden naast de OZO plenaire en digitale bijeenkomsten geïnformeerd via de OZO nieuwsbrieven.

Doelstelling

Signalerend bestuur

Omschrijving (toelichting)

We zorgen voor een goede lobby in Den Haag en Brussel. Dit doen we door kansen voor Zeeland tijdig te signaleren en daar invloed op uit te oefenen via onze lobbykanalen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben gezorgd voor een goede lobby in Den Haag en Brussel, en blijven dat ook doen. Zo zijn we verschillende nieuwe dossiers gestart, hebben we huidige dossiers voortgezet en invloed uitgeoefend via verschillende lobbykanalen.

Acties

Uitvoering geven aan de strategische evenementen van de Provincie Zeeland gezamenlijk met externe partner (zoals de Haagse Dag, Oesterontmoeting en Nieuwjaarsbijeenkomst)

Zoals gebruikelijk geven wij in 2023, in samenwerking met partners, weer uitvoering aan een aantal strategische evenementen. De nieuwjaarsbijeenkomst, de Haagse lobbyacties en Oesterontmoeting vormen hierin de basis. Deze evenementen worden gedurende het jaar aangevuld met onder andere activiteiten rondom de Provinciale Verkiezingen, activiteiten rondom het themajaar, de open dag, verschillende netwerkcontingsten en andere ontmoetingen en inhoudelijke sessies. We spelen in op de bestuurlijke actualiteit en versterken hiermee het relatienetwerk van Provincie Zeeland.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 hebben we de jaarlijkse edities van strategische evenementen samen met partners (denk aan de Zeeuwse mede-overheden, Economic Board Zeeland, Cultural Board Zeeland en de diplomatieke vertegenwoordiging van Vlaanderen in Nederland) succesvol uitgevoerd. De nieuwjaarsbijeenkomst (januari 2023), de Zeeuwse Oesterontmoeting (oktober 2023) en de Haagse en Brusselse lobbyacties (in samenwerking met Zeeuwse- en Vlaamse partners) hebben we succesvol georganiseerd.

Daarnaast hebben we verschillende bijeenkomsten en -sessies en netwerkbijeenkomsten met collega-bestuurders georganiseerd over de voor Zeeland belangrijke opgaven. Tevens hebben enkele bestuurders een bezoek gebracht aan Amerika voor de uitreiking van de Four Freedoms Awards in New York.

Team Evenementen heeft in 2023 32 bijeenkomsten, evenementen en ontvangsten (mede)georganiseerd, waaronder ook de jaarlijkse sportdag en eindejaar bijeenkomst voor het personeel. Daarnaast leverde het team evenementen de projectleider voor de organisatie van het jaarthema "Zeeland en de kracht van het water". Ook in 2024 worden activiteiten hiervoor uitgevoerd.

Versterken van de Zeeuwse positie in Den Haag en Brussel door het beïnvloeden van beleidsontwikkeling en besluitvorming lobby Brussel en Den Haag

Gemeenten, waterschap en provincie werken in OZO verband aan een effectieve lobby in Den Haag en Brussel op basis van een gezamenlijke prioritaire, dynamische lobbyagenda. Het jaar 2023 zal met name in het teken staan van uitvoering van deze dynamische lobby agenda, waarbinnen vanuit OZO een aantal prioritaire lobbydossiers worden uitgewerkt en strategisch worden uitgevoerd. De operationele lobbyacties worden uitgevoerd door de lobbyisten in samenspraak met bestuurders en ambtelijke specialisten, gecoördineerd door het public affairs overleg van de samenwerkende overheden. Hierbij valt o.a. te denken aan werkbezoeken met bewindspersonen en Kamerleden, het in gesprek gaan over prinsjesfestival in Den Haag en de week van de regio's in Brussel. Verder zal worden gewerkt aan de doorontwikkeling- en beheer van relevante netwerken voor Zeeland onder meer door de organisatie van bijeenkomsten en evenementen als onderdeel van public affairs. De dynamische lobbyagenda OZO is hiervoor leidend.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het afgelopen jaar hebben Gemeenten, het Waterschap en Provincie Zeeland, soms samen in OZO-verband, veel gewerkt aan een geslaagde lobby en signaleringsfunctie richting Den Haag en Brussel. Verschillende voor Zeeland belangrijke thema's (onder andere Westerscheldetunnel, kernenergie, zorg, PFAS, agrofood, digitalisering) werden onder de aandacht gebracht in Den Haag en Brussel. De twee trainees hebben veel waarde toegevoegd door onder andere de informatievoorziening richting de overheden te versterken en Zeeland binnen verschillende netwerken te versterken. Zoals uit bovenstaande blijkt, is Zeeland zichtbaar geweest met heldere lobbyboodschappen. Die zichtbaarheid heeft ook geleid tot resultaten.

Versterking van de samenwerking met Vlaanderen onder meer door actieve deelname en agendering van voor de provincie Zeeland relevante punten in grensgovernance, de Vlaams Nederlandse Delta, de Scheldemondraad en North Sea Port district

Het komende jaar continueren wij onze actieve deelname in de grensgovernance, de Vlaams-Nederlandse Delta, de Scheldemondraad en North Sea Port district. In deze gremia wordt bestuurlijk- en ambtelijk gewerkt aan het identificeren en oplossen van grensoverschrijdende knelpunten, dan wel gebiedsontwikkeling.

- In de Vlaams Nederlandse regeringstop van 2018 is een systeem van grensbestuur afgesproken met een escalatiemechanisme naar de Vlaamse overheid en de rijksoverheid voor zover het centrale bevoegdheden betreft. In 2023 zal dit systeem worden doorontwikkeld op basis van de opgedane ervaringen en met de aanpak van (juridische) grensknelpunten.
- Bijdrage en ondersteuning geven aan grensoverschrijdende opgaven en knelpunten op het terrein van economische ontwikkeling, natuur, milieu, infrastructuur, kennisontwikkeling en arbeidsmarkt onder meer door inzet bestuurlijke netwerken, Europese fondsen en grensgovernance instrumentarium.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De samenwerking met Vlaanderen is versterkt door actieve deelname in overleggen en inzet van bestuurlijke netwerken. Lopende dossiers maken ook duidelijk waarom die samenwerking belangrijk is. Denk hierbij aan de volgende

- Versterking en werking van het grensbestuur op verschillende niveaus en het uitvoeren van de afspraken die zijn gemaakt in de Vlaams Nederlandse regeringstop 2023 over de aanpak van juridische grensbelemmeringen en opschalingsmethode. Samenwerking ten aanzien van grensoverschrijdende stikstof problematiek.
- De werking van North Sea Port District.
- Resultaten aansturing Interregprogramma Vlaanderen-Nederland (honorering Zeeuwse projecten als Beleefbare Schelde, grenspark Groot Saeftinge, Off shore for sure en het project Schakelpunt in het kader van de aanpak Grensknelpunten).

Doelstelling

Sterk provinciaal bestuur

Omschrijving (toelichting)

Een provincie die vooral samen met inwoners, bedrijven, instellingen en overheden de schouders zet onder de (grote) opgaven voor Zeeland.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben het afgelopen jaar in het kader van de Wet open overheid onder meer meegewerkt aan het op termijn openbaar maken van de agenda en (aangepaste) besluitenlijst van Gedeputeerde Staten. Verdere ontwikkelingen staan beschreven in de openbaarheidsparagraaf Jaarstukken 2023 die onderdeel uitmaakt van deze jaarrekening.

Acties

Bestuur en politiek wordt transparanter, overheidsinformatie is beter vindbaar, uitwisselbaar en eenvoudig te ontsluiten.

Provincie Zeeland werkt mee aan de implementatie van Open Zeeland (inclusief de Wet open overheid), zowel voor wat betreft de interne als externe communicatie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben het afgelopen jaar in het kader van de Wet open overheid onder meer meegewerkt aan het op termijn openbaar maken van de agenda en (aangepaste) besluitenlijst van Gedeputeerde Staten. Verdere ontwikkelingen staan beschreven in de openbaarheidsparagraaf jaarstukken 2023 die onderdeel uitmaakt van deze jaarrekening.

De volksvertegenwoordiging van Zeeland is zichtbaar en benaderbaar voor de Zeeuwse kiezer.

1. De organisatie bereidt zich voor op de provinciale staten verkiezingen van 2023 en de vorming van een nieuw college.
2. De statenverkiezingen van 15 maart 2023 worden breed bekend gemaakt door middel van een opkomst bevorderende campagne.
3. Vergaderingen van Provinciale Staten en Statencommissies zijn rechtstreeks te volgen voor publiek.
4. De activiteiten van Provincie Zeeland worden onder de aandacht gebracht via sociale media.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op 15 maart 2023 werden de provinciale statenverkiezingen gehouden en een nieuw college gevormd. De verkiezingen konden landelijk en provinciaal op veel belangstelling rekenen onder meer door de discussie over de Wet stikstofreductie en natuurverbetering. Dit vertaalde zich landelijk in de hoogste opkomst in 36 jaar. Provinciaal kwam 62,3% van de stemmers op.

De provincie Zeeland voerde een campagne om de opkomst te bevorderen met de titel "Jouw stem heeft kracht".

Inwoners meer betrekken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid de provincie.

1. We stellen in 2023 een visie op participatie vast. Hierbij wordt aansluiting gezocht op reeds bestaande samenwerkingsvormen en opgedane ervaringen met participatietrajecten (bijvoorbeeld participatietraject vorming Omgevingsvisie en gebiedsvisie Veerse Meer).
2. In 2023 stellen we een nieuwe referendumverordening vast. In de nieuwe verordening wordt meer ruimte gegeven voor het digitaal aanleveren van ondersteuningsverklaringen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Provinciale Staten hebben in het voorjaar van 2023 een nieuwe referendumverordening voor Zeeland vastgesteld. Verzoeken voor een referendum (volksraadpleging) en ondersteuningsverklaringen kunnen inwoners van Zeeland ook digitaal indienen. Tegelijkertijd met deze verordening is ook een commissie ingesteld die Provinciale Staten adviseert over het in behandeling kunnen nemen van referendumverzoeken. Voorheen voorzag Gedeputeerde Staten de staten hierover van advies.

Provinciale Staten geven op een vernieuwende wijze invulling aan de rollen als volksvertegenwoordiger, kadersteller en controleur.

1. De volksvertegenwoordiging kiest afhankelijk van de opgaven en de situatie de sturing die passend is om de beoogde publieke doelen te realiseren.
2. Mede overheden, organisaties, instellingen en inwoners worden betrokken bij vorming van het Provinciaal beleid.
3. Verder optimaliseren van het bestuurlijk-politiek samenspel met als oogmerk het democratisch bestel vitaal te houden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Provinciale Staten kiezen voor de gewenste aansturing van beleidsopgaven die op de Provincie afkomen. Hierbij volgen Provinciale Staten het beleidsdocument Veranderende werkwijzen. Als onderdeel van deze manier van werken hebben we de afgelopen statenperiode het instrument netwerksturing professioneler gemaakt en verbeterd. Medeoverheden, organisaties en bewoners betrekken we daarmee actiever bij beleidsvorming. In 2023 hebben Provinciale Staten ook het Kader grote projecten (dat de werkwijze op dat gebied regelt) laten evalueren. Op basis van deze evaluatie stelde Provinciale Staten een herzien kader vast.

Doelstelling

Weerbaar bestuur

Omschrijving (toelichting)

Het Zeeuwse vestigingsklimaat en de Zeeuwse woon- en werkkwaliteit (leefbaarheid) kent een fundament van integrale (grensoverschrijdende) veiligheid. Om dit te bereiken houdt de provincie zich actief bezig met behouden en ontwikkelen van kennis en innovatie in het veiligheidsbeleid, het tegengaan van ondermijning en het vergroten van haar eigen weerbaarheid en integriteit.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn we actief geweest om ondermijnende invloeden tegen te gaan, onze eigen weerbaarheid te vergroten en om ons beleid daarin verder te ontwikkelen. Denk aan een actieve toepassing van het Bibob instrument. Dat doen we door in 2023 (en verder) Bibob onderzoeken – waar het vereist is of noodzakelijk wordt geacht volgens ons beleid- toe te passen bij omgevingsvergunningen, subsidies, vastgoedtransacties en overheidsopdrachten. We hebben de Zeeuwse norm weerbare overheid doorontwikkeld door de invoering van een adoptiesysteem waarbij elk thema is geadopteerd door één of meerdere overheden. Per thema is een bestuurlijk trekker aangesteld en zijn er bijeenkomsten, trainingen en activiteiten georganiseerd. De eerste integrale Zeeuwse maand van de weerbare overheid heeft plaatsgevonden. De implementatie van de norm, zowel intern als extern wordt doorgezet door het opstellen van concrete jaarplannen in samenwerking met de Zeeuwse overheden. We hebben ons provinciaal beleid rondom weerbaarheid en Bibob geëvalueerd en geactualiseerd. Dit geactualiseerde beleid is door het college van Gedeputeerde Staten in 2023 vastgesteld.

Acties

De ingezette lijn van bouwen van een solide “Bibob infrastructuur” het en toepassen van de Wet Bibob wordt verdiept en geëvalueerd.

Het BIBOB beleid wordt toegepast op 4 gebieden :

1. omgevingsvergunningen
2. aanvragen tot subsidie.
3. overheidsopdrachten
4. vastgoedtransacties

Dit volgens de kaders van het vastgestelde beleid. Dit beleid zal kwalitatief en kwantitatief worden geëvalueerd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We toetsen op alle vier de gebieden (omgevingsvergunningen, aanvragen tot subsidie, overheidsopdrachten en vastgoedtransacties) aan de Wet Bibob. Tevens hebben we het Bibob beleid onderzocht en vernieuwd.

De provincie is een integer handelende organisatie, die zich weerbaar opstelt tegen oneigenlijke invloeden en misbruik. We geven nader uitvoering aan het beleidsplan aanpak ondermijning en de in 2022 getekende Zeeuwse norm weerbare overheid.

In 2023 geven wij verder uitvoering aan het beleidsplan aanpak ondermijning en de in 2022 getekende Zeeuwse norm weerbare overheid. Specifieke aandacht hebben hierin acties voortvloeiend uit de interne bewustwording van de eigen organisatie, het organiseren van een leerkring gericht op de BIBOB apk samen met Brabant, bewustwording rondom cybersecurity.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben in 2023 de volgende acties uitgevoerd om onze bewustwording over de aanpak ondermijning te vergroten:

1. De organisatie en coördinatie van een Zeeuwse maand van de weerbare overheid. Ook hebben we invulling gegeven aan het 'open podium' en de 'proeverij'.
2. We hebben een e-learning over ondermijning en integriteit ontwikkeld (wordt in 2024 opgeleverd).
3. We hebben een communicatieplan opgesteld waaraan uitvoering wordt gegeven.
4. We hebben het initiatief genomen om door de Taskforce-RIEC een dreigingsbeeld voor milieucriminaliteit op te laten stellen (wordt in 2024 opgesteld) en onze buitendienstmedewerkers door de Taskforce-RIEC laten trainen op signaleren en handelen bij ondermijning.
5. We hebben ook ingezet op het behalen van de doelen van de Zeeuwse norm door samenwerking tussen de Zeeuwse gemeenten te versterken en te coördineren. We treden op als aanspreekpunt voor de 15 Zeeuwse partijen die de Zeeuwse norm hebben ondertekend en monitoren de voortgang door terugkerende overleggen.

Door toepassing van het instrument "piramide naar fitte provincie" van Taskforce-RIEC bepalen wij de stappen die nog gezet moeten worden om een weerbare organisatie te worden

Bij de nulmeting in 2021 stonden wij op de tweede trede van de piramide. Ons doel is om tweejaarlijks een trede te stijgen tot minstens de vierde trede van vijf. Voor 2023 dienden wij te stijgen naar trede drie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de zomer van 2023 hebben wij met de Taskforce-RIEC het instrument van de "piramide naar fitte provincie" opnieuw doorlopen. Uitkomst van de hernieuwde meting is dat onze organisatie twee treden is gestegen ten opzichte van 2021. De piramide is een instrument van de taskforce RIEC. Hoe we scoren meten we aan de hand van verschillende onderdelen: (1) bewustwording & organisatie, (2) informatiepositie, (3) beleid & handhaving, (4) integere & veilige werkomgeving en (5) communicatie. Op basis van deze scores krijgen we een plek in de piramide. Hoe hoger de indeling in de piramide, hoe beter de provincie scoort. We zijn nu ingedeeld in trede 4. Hiermee hebben wij onze doelstelling voor 2023 (en tevens voor 2025) behaald.

Omgevingsdiensten RUD en DCMR geven in opdracht van de provincie mede uitvoering aan het beleidsplan aanpak ondermijning en het BIBOB beleid.

RUD en DCRM vormen een belangrijke front office omdat zij vergunningsaanvragen voor het omgevingsbeleid ontvangen. Daarnaast voeren zij minimaal jaarlijks een integrale controle uit met aandacht voor signalen van ondermijning.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben met zowel de RUD als de DCMR nadere werkafspraken gemaakt over de invulling van de toepassing van de Wet Bibob en de bijdrage van de RUD om ondermijning te voorkomen. Zowel door de RUD en als de DCMR geven aan deze afspraken in 2023 (en verder) verder uitvoering.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gemeenten onder preventief toezicht:								
Landelijk	16	10	4	6	3	9	12	1
Zeeland	3	2	2	2	1	4	2	1
Opkomstpercentage statenverkiezing (Kiesraad):								
Landelijk	46,40%	56,00%	47,80%	56,20%	58,80%			
Zeeland	52,90%	58,90%	52,20%	59,20%	62,30%			

Doelindicatoren

Doelindicatoren	Indicator	Stand 2020	Stand 2021	Streefwaarde 2022	Streefwaarde 2023	Realisatie 2023	Einddoel
Financieel gezonde Zeeuwse gemeenten	Gemeenten onder preventief toezicht	4	2	1	1	1	-
Herkenbaar en samenwerkend bestuur	Vastgestelde Regiovisie	1 (De Bevelanden)	2	3	3	3	3
Weerbaar bestuur	Piramide naar fitte Provincie		Trede 2	Trede 2	Trede 3	Trede 4	Trede 4 (2025)

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
070101-Interbestuurlijk toezicht	1.754	146	1.900	1.560	340
070102-Samenwerkend bestuur	74	-	74	72	2
070104-Signalerend bestuur	841	69	910	683	227
070105- Weerbaar bestuur	357	-42	315	292	23
079999-Ambtelijke inzet	4.502	2.059	6.561	6.489	72
Totaal Lasten	7.528	2.232	9.760	9.096	664
Baten					
070101-Interbestuurlijk toezicht	71	100	171	186	-15
070104-Signalerend bestuur	109	-30	78	67	11
Totaal Baten	180	70	249	254	-4
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	7.348	2.162	9.511	8.842	668
Onttrekkingen					
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	22	724	745	745	-
Toevoegingen					
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	-	666	666	666	-
Mutaties reserves	-22	-58	-79	-79	-
Resultaat na bestemming	7.326	2.104	9.432	8.763	668

8 Programma Energie op klimaat!

Inleiding en ontwikkelingen

De temperatuur op aarde stijgt en het klimaat verandert. Dit komt door de toename van broeikasgassen in de lucht. Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor mens, natuur en milieu. Daarom nemen we maatregelen. Maatregelen om klimaatverandering te beperken door over te gaan op schone energie (energietransitie). En maatregelen om ons aan te passen aan het veranderende klimaat (klimaatadaptatie).

De provincies hebben het Rijk aangeboden het voortouw te nemen in het klimaatbeleid. De uitvoering daarvan vindt plaats in het uitvoeringsprogramma's "Energie op Klimaat!" en "Woonplaats Zeeland".

De opgave voor de toekomst is om onze natuur en economie in evenwicht met elkaar te ontwikkelen. En dat binnen de eisen aan waterveiligheid. Tegelijk is wereldwijd, Europees én nationaal verband afgesproken om de CO₂-uitstoot te beperken. De Provincie wil hier haar verantwoordelijkheid in nemen en het Zeeuwse deel van deze wereldwijde opgave behalen. Zo dragen we bij aan de wereldwijde en landelijke klimaatdoelen en om een aantrekkelijke vestigingslocatie te zijn en blijven. De uitdaging daarbij is om slimmer gebruik te maken van eindige - en deels schaarse – grondstoffen. En steeds meer gebruik te maken van biobased grondstoffen en materialen. Daarnaast moeten we fors meer energie duurzaam opwekken, energie besparen en willen we de ontwikkeling naar een kringloopeconomie aansporen. De weg naar een groene economie biedt veel kansen voor Zeeland, maar vraagt ook een grote inzet. Zowel van ons als van de Zeeuwse partners.

Ondanks het terugdringen van de CO₂-uitstoot en het beperken van klimaatverandering, is de al ingezette klimaatverandering niet terug te draaien. De klimaatveranderingen zijn ondertussen steeds merkbaarder. De verwachting is dat we vaker te maken krijgen met extremere vormen van droogte, hitte en wateroverlast. En daarnaast te maken hebben met de stijgende zeespiegel. Om een goede leefomgeving te behouden moeten we ons daaraan aanpassen.

In de periode 2019-2021 zijn de opgaven energietransitie en klimaatadaptatie uitgewerkt in de regionale energiestrategie (RES) en de klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KaSZ). In 2023 is gewerkt aan de RES 2.0, deze zal in 2024 wordt vastgesteld. Het deltaprogramma zoet water is in 2021 vastgesteld. De uitvoering hebben we vormgegeven in programma's in het Programma Energie & Klimaat. Vanaf 2021 hebben we projecten uitgevoerd gericht op verduurzaming van vervoer, de gebouwde omgeving en het duurzaam opwekken van elektriciteit. We hebben verschillende pilotprojecten gestart voor de overgang op duurzame energie uit wind, water en zon (energietransitie). We steunen initiatieven uit de markt die de CO₂-uitstoot helpen verlagen. Dit doen we onder andere door deel te nemen aan het fonds voor energietransitie van de Stichting Zeeuwse Publieke Belangen. Ook geven we zelf het goede voorbeeld: we kopen zoveel mogelijk duurzaam in zetten duurzame grond- weg- en waterbouw in voor onze infraprojecten. Dit breiden we waar mogelijk uit met andere Zeeuwse overheden. Sinds 2021 zijn er ook klimaat adaptieve maatregelen genomen, zoals bijdragen aan groene daken en groene schoolpleinen en groene bedrijfspercelen. De lopende proeftuin projecten zoet water bieden veel kennis en nieuwe projecten worden gestart.

Bij het inspelen op klimaatverandering en het uitvoeren van het Deltaprogramma zijn veel partijen betrokken. We zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het uitvoeren van de acties. Door het samen te werken in netwerken (netwerksturing) werken we aan het behalen we onze doelen.

Speerpunten

- Opbrengst windenergie (op land): 700 MW in 2030 en zonne-energie: 1.000 MW in 2030.
- Helpen met uitvoering SDR-regioplan 2030-2050 ten behoeve van een klimaatneutrale industrie.
- Maatschappelijk verantwoord inkopen en duurzame aanbestedingen in de grond- weg- en waterbouw.

- We voeren de regionale energiestrategie (RES) uit om de Zeeuwse CO2-doelen te behalen.
- Uitvoeren acties uit de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ).
- Uitvoeren uitvoeringsprogramma Deltaplan Zoet Water.

Beleidskader

- [Kabinetsaanbod IPO/VNG/UvW “Naar een duurzaam Nederland”](#)
- [Convenant Ambitie 2030 “Duurzaamheid werkt!”](#)
- [Regionale Energiestrategie](#)
- [Klimaatadaptatiestrategie Zeeland](#)
- [Richtlijn overstromingsrisico's](#)
- [Omgevingsvisie \(concept\)](#)
- [Deltaplan Zoet Water](#)

Maatschappelijk effect

De uitstoot van CO2 (en andere gassen die eenzelfde werking hebben) worden verminderd en het gebruik van anders schaarse grondstoffen neemt af. De leefomgeving wordt aangepast aan veranderende (klimaat)omstandigheden waardoor inwoners en bezoekers van Zeeland kunnen leven in een veilige, aangename en klimaatbestendige leefomgeving.

Energietransitie en Klimaatadaptatie

Het klimaat verandert. Het klimaatpanel van de VN (IPPC) schetst een duidelijk beeld in het rapport van 9 augustus 2021, Climate Change 2021!; The Physical Science Basis. De gevolgen van de klimaatverandering beginnen op bepaalde manier onomkeerbaar te worden. De aarde warmt op, de zeespiegel stijgt en extreem weer gaat steeds vaker voorkomen. De oorzaak: de uitstoot van broeikasgassen door de mens. Om de opwarming van de aarde en de klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken is het Klimaatakkoord van Parijs (2015) gesloten. 194 landen hebben afgesproken om de uitstoot van broeikasgassen drastisch te verminderen. De omslag van fossiele brandstoffen naar duurzame brandstoffen is hierbij belangrijk; de energietransitie. De Provincie Zeeland wil hier haar verantwoordelijkheid nemen om het Zeeuwse deel van deze wereldwijde opgave behalen.

Ambitie:

Op 28 juni 2019 heeft het toenmalige kabinet het Klimaatakkoord gepubliceerd. Dit akkoord is de Nederlandse vertaling van het Klimaatakkoord van Parijs. Hierin is afgesproken dat we in 2030 zorgen voor 49% en in 2050 voor 95% CO2-afname ten opzichte van 1990. Om de energietransitie te versnellen is in het coalitieakkoord afgesproken om de doelstelling voor 2030 bij te stellen naar 55 - 60%. In de RES 2.0 omarmen we vanuit Zeeland deze doelstelling. Eén van de andere afspraken is dat Nederland in dertig “energieregio’s” is opgedeeld om regionaal de landelijk gemaakte afspraken te onderzoeken en uit te voeren. Elke regio stelt hiervoor zijn eigen Regionale Energiestrategie (RES) op met de regionale keuzes. Deze RES'en worden door de primair wettelijke partijen (de regionale overheden) vastgesteld.

In Zeeland hebben de 13 Zeeuwse gemeenten, het Waterschap Scheldestromen, de Provincie Zeeland, Netbeheerder Enduris (heet nu Stedin) en Impuls Zeeland de handen ineengeslagen om de RES Zeeland gezamenlijk te ontwikkelen en uit te voeren. Dit is gebeurd onder de gezamenlijke noemer het Zeeuws Energieakkoord (ZEA).

Het doel van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ) is een klimaatbestendig en waterrobuust Zeeland in 2050. De strategie richt zich op doelen op de lange termijn, maar om die te bereiken zijn nu al maatregelen en moeten keuzes gemaakt worden. De strategie is ook nodig om de lange en korte termijn met elkaar te verbinden. De KasZ is een samenwerkingsverband van alle Zeeuwse overheden, inclusief belangenorganisaties in Zeeland.

Inzet:

De Zeeuwse RES is de vertaling van het mondiale en landelijk klimaatakkoord. De RES richt zich op het geheel duurzaam energie-opwekken in 2030. Daarnaast willen we de gebouwde omgeving en de

vervoerssector verduurzamen.

Onder de RES is een apart spoor voor de verwarming van de gebouwde omgeving. Dit is uitgewerkt in de Regionale Structuurvisie Warmte. We ondersteunen gemeenten bij het maken van plannen voor de warmtetransitie per dorp/wijk.

Voor de energietransitie in de industrie is het samenwerkingsplatform Smart Delta Resources (SDR) opgericht. Dit is een industrieplatform waaraan de grootste industriële bedrijven van Zeeland (incl. de Gentse Kanaalzone en Bergen op Zoom) deelnemen. De Provincie is één van de deelnemende partijen en zit in het bestuur waar besluitvorming plaatsvindt. Ondersteuning en projectleider worden geleverd door ontwikkelingsmaatschappij Impuls. Het platform werkt aan een regioplan en uitvoeringsprogramma voor een energie-neutrale industrie in 2050. We helpen de industrie met de uitvoering hiervan.

De KasZ is een regionale visie, opgesteld via een samenwerking tussen alle Zeeuwse overheden en met ondersteuning van een groot aantal maatschappelijke organisaties en belangenorganisaties in Zeeland. Het is geen strategie van één overheidspartij, maar steunt op een breed draagvlak in de Zeeuwse samenleving. Alle Zeeuwse overheden zullen deze strategie naar het eigen beleid vertalen, zowel de Zeeuwse gemeenten als het waterschap en de provincie.

Proces:

Energietransitie en Klimaatadaptatie zijn vraagstukken dat we via netwerksturing aanpakken. In 2020 is de RES 1.0 door alle Zeeuwse overheden vastgesteld. Via het samenwerkingsplatform Zeeuws Energieakkoord (ZEA) werken meer dan honderd partijen hier aan. Provincie Zeeland is één van de initiatiefnemers en betalende partners. Hierin zijn Provincie, Zeeuwse gemeenten, waterschap, netbeheerder DNWG en ontwikkelingsmaatschappij Impuls vertegenwoordigd. Zij sturen de dagelijkse gang van zaken aan en besluiten over het proces. De gedeputeerde voor energie is voorzitter van de RES. Onze rol in dit samenwerkingsproces is regisseur, aanjager en linking pin naar landelijk klimaatbeleid. Naast de RES werken we aan de regionale structuurvisie warmte en het Smart Delta Resources (SDR). In 2023 is gewerkt aan de ontwikkeling van de RES 2.0, deze zal in 2024 door de Zeeuwse volksvertegenwoordigers worden vastgesteld.

De KasZ is in 2021 vastgesteld door alle Zeeuwse overheden. In 2022 hebben zij de uitvoering van de KasZ bekrachtigd door het tekenen van het convenant. De Zeeuwse belangenorganisaties hebben dit gedaan door het ondertekenen van een intentieverklaring. Het Bestuurlijk Kernteam KasZ coördineert de uitvoering van de KasZ. De gedeputeerde Klimaatadaptatie is voorzitter. Onze rol in dit samenwerkingsproces is regisseur, aanjager en linking pin naar landelijk klimaatbeleid.

Doelstelling

Klimaatadaptatie en voldoende zoet water

Omschrijving (toelichting)

Zeeland beheerst in 2050 de effecten van klimaatverandering (van hitte, droogte, wateroverlast en waterveiligheid) en voorziet in een optimalisatie van waterbeschikbaarheid en gebruik van zoet water. Om hiertoe te komen zijn in 2021 een Klimaatadaptatie Strategie Zeeland en het Deltaplan Zoet Water op en vastgesteld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We voeren de acties uit zoals vastgelegd in de KasZ en ZDZW en komen in 2024 en 2025 met evaluaties van de voortgang.

Acties

Bepalen norm en definitief stelsel regionale keringen en deze aanwijzen en verankeren in waterschaps- en provinciale verordeningen

Op 17 maart 2020 hebben Gedeputeerde Staten ingestemd met het voorstel voor het stelsel aan regionale keringen en de nieuwe normering. Het geoptimaliseerde stelsel en de nieuwe normen worden opgenomen in de Omgevingsverordening. Zodra deze ingaat, zijn de nieuwe normen van kracht. Samen met het waterschap blijven wij overstromingsscenario's actualiseren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet in werking getreden en is de Omgevingsverordening van kracht.

Berekenen en actueel houden overstromingsgevolgen in kader van EU-ROR

De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) heeft als doel de negatieve gevolgen van overstromingen voor de gezondheid van de mens, het milieu, het culturele erfgoed en de economische bedrijvigheid te beperken. Concreet verplicht de ROR het maken van een voorlopige risicobeoordeling, overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten en overstromingsrisicobeheerplannen. Dit ligt landelijk vast in het Overstromingsrisicobeheerplan 2022-2027 en is op Zeeuws niveau opgenomen in het Regionaal Waterprogramma 2022-2027 (Provinciale Staten 12 november 2021). Actualisering is voorzien in 2028.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In IPO-verband is een Plan van Aanpak opgesteld om te komen tot actualisering en wordt gezamenlijk opdracht verleend voor de nieuwe berekeningen. Dit in verband met de wettelijke verantwoordelijkheid van de provincies om uiterlijk 22 december 2025 geactualiseerde overstromingsgevaarkaarten en overstromingsrisicokaarten vast te stellen.

Robuustwatersysteem Zeeuws Vlaanderen; bij toekenning deelname in Horizon 2020 project

Subdoel: Voldoende zoet water en optimalisatie van zoet water gebruik.

In Zeeuws-Vlaanderen lopen diverse projecten voor zoet water icm industrie (Dow). Dit krijgt een vervolg in 2023 en verder.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Horizon 2020 is een ouder project dat destijds niet is toegekend. Wel is via de WUR een NWO-aanvraag ingediend (Aquaconnect) in 2021 (looptijd 4 jaar). Dit is een meerjarig onderzoekstraject en heeft als doel watervraag en -aanbod in landbouw en industrie zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Hier wordt gebruik gemaakt van digitale technologie en waterbehandeling. Ook vraagstukken rond beleid, wetgeving, natuur en kosten worden meegenomen.

In 2023 is ook Interreg 2-Seas Fresh4c's afgerond. Het infiltratieproject naast de Evides bekkens loopt momenteel op kleine schaal. En een deel van het vervolg is in een nieuw Interreg project Aquatuur ondergebracht. Binnen Aquatuur wordt onderzocht hoe het Vlaams afstromend polderwater kan worden gezuiverd door middel van helofyten-filters. Dit is een test opstelling.

Stimuleren adaptatie maatregelen, onder andere via subsidieregeling realisatie groene daken

De subsidie Groene Daken en Groene Schoolpleinen zijn beide opgesteld. Jaarlijks verstrekken we het beschikbare bedrag via subsidies. Voor Groene Schoolpleinen zijn we met Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (IVN) daarbij bezig om te kijken voor Europese cofinanciering. Hiermee kunnen we twee keer zoveel schoolpleinen vergroenen. Doel is alle schoolpleinen groen in één schoolgeneratie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De subsidie Groene Daken en Groene Schoolpleinen zijn beide opgesteld en uitgevoerd. De regeling Groene Daken is begin 2023 geëvalueerd en naar PS gestuurd. Het animo voor de regeling Groene Daken was minder dan verwacht. Begin 2024 wordt de regeling opnieuw geëvalueerd.

De Europese cofinanciering voor de groene schoolpleinen is door de uitvoeringsinstantie niet gelukt. Van het beschikbare budget is het maximale aantal schoolpleinen vergroend. Voor 2024 is een uitbreiding voorzien van 8 schoolpleinen naar 13 schoolpleinen.

In 2023 is ook voor het eerst de regeling voor bedrijfsperven open gesteld voor biodiversiteit i.c.m. klimaatadaptieve maatregelen. Deze regeling wordt begin 2024 geëvalueerd en wordt in april opnieuw opengesteld. Er zal in elk geval meer aandacht zijn voor communicatie.

Stimuleren medegebruik waterkeringen via Meer Met Dijken Doen en Parels

Er vindt regelmatig afstemming plaats met het Waterschap over meekoppelkansen (zoals natuur, recreatie, economie) bij Hoog Water Beschermingsprogramma (HWBP)-projecten; over de zandige kust en de dammen aan de Noordzee wordt daarnaast ook afgestemd met het verantwoordelijke ministerie van I&W. Na de nieuwe inventarisatieronde van het Waterschap (en toetsing door ILT) zal in de loop van 2023 meer concreet zicht zijn op de toekomstige opgave van het Waterschap en is het zinvol om te kijken naar nieuwe meekoppelkansen.

In 2022 is tevens het convenant recreatief zandsuppletiefonds ondertekend door gemeenten. Samen met hen verkennen wij in 2023 de mogelijkheden voor recreatieve suppletie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is duidelijk geworden welke delen van dijktracés een versterkingsopgave hebben. Op dit moment wordt dit verder verfijnd. Zo kan het gaan om vervanging steenbekleding of juist een grote versterkingsopgave. Hierbij zijn we altijd in nauw overleg. Ook wettelijk is verankerd dat overheden dit samen afstemmen.

Uitvoeren verkenning naar provincie rol in het kader van de stijgende zeespiegel

In de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KASZ) is een uitwerking gegeven over hoe om te gaan met de gevolgen van klimaatverandering. Hierbij is nader invulling gegeven aan de thema's hitte, droogte, wateroverlast en overstromingen. In de KASZ is nog géén uitwerking gegeven aan het thema zeespiegelstijging. Samen met onze partners in de Zuidwestelijke Delta zal een verkenning worden uitgevoerd naar hoe nader invulling te geven aan het thema zeespiegelstijging en meer specifiek de verwachtingen voor wat betreft de provincie rol daarbij.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn de klimaatscenario's van het KNMI en de eerste resultaten van het kennisprogramma Zeespiegelstijging (tussenbalans) gepresenteerd. Deze vormen de basis voor de verdere verkenning van de uitwerking van de verwachtingen ten aanzien van de provinciale rol op dit onderwerp.

Uitvoering geven aan de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland (KasZ)

De Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is in 2021 vastgesteld in Provinciale Staten. Doel is om Zeeland in 2050 weerbaar tegen de gevolgen van klimaatveranderingen. De provincie voert samen met haar de partners de gezamenlijke acties van het uitvoeringsagenda van de KasZ uit.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via het ambtelijk en bestuurlijk kernteam en in het Overleg Zeeuwse Overheden wordt nauw samengewerkt in Zeeland. Er worden goede resultaten bereikt. Voor de Tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie is het gelukt om het volledige bedrag dat voor Zeeland beschikbaar was voor de periode 2021 tot en met 2023 van € 7,7 miljoen naar Zeeland te krijgen. Over 2023 was dat € 2., miljoen, waarbij het gaat om middelen voor maatregelen die klimaatadaptief worden uitgevoerd ("schop in de grond"). De provincie is verantwoordelijk voor de uitvoering van de regeling en kassier.

Ook is de Klimaatatlas met labelsystematiek opgesteld en uitgerold onder regie van de provincie. Hierbij is op postcodeniveau (in de bebouwde kom) voor de klimaateffecten hitte/droogte/wateroverlast in één oogopslag het huidige label zichtbaar en kan de ambitie qua label worden bepaald. Deze werkwijze is ook bruikbaar voor monitoring in de toekomst. In de Klimaatatlas zijn ook andere gegevens beschikbaar als overstromingskaarten, % groen etc. In 2024 en daarna wordt de Klimaatatlas verder doorontwikkeld met de ambitie dat ook het effect van eventuele maatregelen direct kan worden doorgerekend. Voor de methode is landelijk aandacht en is de provincie o.a. op het Deltacongres gevraagd de methode te presenteren alsmede in andere provincies.

Voor zoet water is een maatregelenpakket opgenomen in het gebiedsprogramma (zie verder zoet water).

Tegelijkertijd is het klimaatrobuust maken van heel Zeeland een opgave die nog meer vergt dan op dit moment gebeurt met name op het vlak van gedragsverandering en meeliften bij alle reguliere werken. Hier ligt dus nog een opgave voor 2024 e.v.

Uitvoering geven aan het Zeeuws Deltaplan Zoet Water

Het Zeeuws Deltaplan Zoet Water is in december 2021 vastgesteld in PS. Doel is om Zeeland in 2050 weerbaar tegen zoetwatertekorten te maken. Het Bestuurlijk Platform Zoet Water (BPZ) heeft in september 2019 bepaald dat deze ambitie voor heel Nederland geldt. De hoeveelheid zoet water staat onder druk door de zeespiegelstijging en klimaatverandering. We willen met deze aanpak het zoetwater aanbod behouden en zo mogelijk verbeteren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Aan de acties uit de Uitvoeringsagenda van het Deltaplan Zoet Water wordt gewerkt. N.a.v. de motie van Provinciale Staten van 10 november 2023 (Landbouwer wordt zoetwatermanager) komt in 2024 periodiek een overzicht van de voortgang van de initiatieven.

Doelstelling

Energietransitie

Omschrijving (toelichting)

In 2030 stoot de Zeeuwse samenleving 55% minder CO₂ uit in elektriciteitsproductie, mobiliteit, verwarming en industrie. De doelstelling wordt landelijk bepaald en is recentelijk bijgesteld naar 55% (was 49%), de gevolgen voor provinciaal beleid worden eind 2022 bekend en zullen worden vertaald in de CES en RES 2.0.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De doelstelling van 55% CO2 reductie voor 2030 is meegenomen in de RES 2.0 en de uitvoeringsagenda, dit wordt ook meegenomen in de CES 3.0 die in 2024 opgesteld wordt.

De opgave wind en zonne-energie dient in 2030 ingevuld te zijn. Voor zover op dit moment te overzien bevat de pijplijn voldoende projecten om de opgave te realiseren. De warmtetransitie is weerbarstiger. Alleen energiebesparing en (hybride) warmtepompen is niet voldoende om de doelstelling te behalen en de ontwikkeling van warmtenetten blijft achter.

Acties

Het fonds energietransitie van de Stichting Zeeuwse Publieke Belangen van € 10 miljoen wordt besteed aan projecten die een wezenlijke bijdrage leveren aan de doelen uit de Regionale Energiestrategie (RES)

De lijst van projecten wordt gevuld vanuit de website van de Stichting, vanuit de projecten die Impuls tegen komt en contacten van ambtenaren en andere betrokkenen. In 2022 organiseren we samen met Dockwize de challenge “Boost the Grid” voor initiatiefnemers in de energietransitie.

In 2022 en 2023 is er speciale aandacht voor Zeeuwse vernieuwende energie-projecten gericht op het verlagen van de CO2-uitstoot en netcongestie kunnen een financiële bijdrage krijgen. Er is sprake van netcongestie als de vraag naar transport van elektriciteit (zowel bij de aanbieder als de afnemer) groter is dan de transportcapaciteit van het net.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De in 2022 georganiseerde “Boost the Grid” challenge was een succes. 6 aanvragers krijgen in totaal € 1,6 miljoen om de komende jaren innovatieve en reproduceerbare oplossingen om netcongestieproblematiek in de praktijk te brengen in Zeeland. Tijdens deze periode zal de taskforce van de SZPB actief moeten blijven monitoren zodat projecten op koers blijven liggen en kennis gedeeld wordt. Omdat de volledige € 10 miljoen nog niet besteedt is wordt een tweede challenge “Boost the Energy Transition” georganiseerd door Dockwize. Hierbij kunnen aanvragers met innovatieve projecten opnieuw kans maken op financiering van de SZPB.

In het waterstofdossier geven we absolute prioriteit aan het industriële verbruik: de komende jaren maken we werk van het vergroenen van de bestaande Zeeuwse waterstofvraag (elektrolyse).

Binnen het waterstofdossier worden in 2023 de volgende acties ondernomen:

1. Het opstellen en uitvoeren van de strategie om elektrolyzer-projecten succesvol te laten. Deze strategie richt zich op grootschalige funding en nationale / Europese positionering.
2. Er wordt een start gemaakt met de ruimtelijke procedures voor het aanleggen van een regionale waterstofbackbone, die op termijn verbonden moet worden met de landelijke backbone.
3. Er wordt verder uitgewerkt hoe grootschalige import van groene waterstof gerealiseerd kan worden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de aanpak van het waterstofdossier werken we intensief samen SDR. Vanuit het programma Hydrogen Delta werken we mee aan de totstandkoming van de landelijke waterstofbackbone en stimuleren we elektrolyse projecten welke nu o.a. in het Sloegebied gestart worden. Een aantal projecten heeft subsidie gehad uit het Just Transition Fund. Aansluitend op de landelijke waterstofbackbone zijn er in het PMIEK kansen voor regionale uitkoppelpunten benoemd. Er is tijd nodig om goed te kijken naar de implicaties die import van waterstof met zich mee brengt. Samen met betrokken ministeries en bedrijven en stakeholders als SDR, NSP en DCMR vindt overleg plaats over hoe dit vorm te geven.

Samen met gemeenten werken we in het "Zeeuws energieakkoord" aan het verduurzamen van particuliere woningen

Onderdeel van de aanpak is, naast 1% rentesubsidie op leningen van het Nationaal Warmtefonds, het ondersteunen van het MKB en de gemeenten in hun gezamenlijke isolatie-aanpak, het zoeken van kansen voor collectieve warmtetoepassingen en het ondersteunen van gemeenten bij ontwikkelen van wijkuitvoeringsplannen per dorp/wijk, waar collectieve warmtemaatregelen in de infrastructuur kansrijk of nodig zijn.

Subdoel:

Het verbeteren van de energie-efficiëntie van woningen en het realiseren aardgasloze verwarming (gebouwde omgeving).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Gemeenten werken samen aan de uitvoering van het Nationaal Isolatieprogramma (NIP). Om het NIP volledig in uitvoering te krijgen wordt er een manier van werken opgezet om te voldoen aan de Wet Natuurbescherming. Voor de 13 gemeenten worden soortenmanagementplannen opgesteld, waarna compenserende maatregelen genomen worden voor het verlies van verblijfplaatsen van beschermde soorten.

Ook werken gemeenten aan een Transitievisie warmte 2.0 en wijkuitvoeringsplannen. Vanuit het Nationaal Programma Lokale Warmtestrategie zijn middelen toegekend om op regionaal niveau te werken aan collectieve warmtemaatregelen.

Uitvoering van en indien noodzakelijk actualisatie Omgevingsvisie Zeeland als kader voor succesvolle energietransitie en circulaire gebiedsontwikkeling.

De regionale energiestrategie (RES) is opgenomen in de Omgevingsvisie. Bij het opstellen van de RES 2.0 wordt nagegaan of aanpassen van de Omgevingsvisie nodig is.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De RES 2.0 wordt voor de zomer van 2024 opgeleverd. Ten aanzien van de opwek van windenergie en/of zonne-energie wordt er in de RES 2.0 geen kader stellend besluit genomen, daarom is aanpassing van de Omgevingsvisie niet nodig.

We doen samen met partners pilotprojecten aardgasloze wijken en leren hiervan voor de toekomst. Dit doen we o.a. door de inzet van een energiemakelaar voor restwarmte en het faciliteren van verder onderzoek.

In 2023 bieden we gemeenten in Zeeland ondersteuning bij de ontwikkeling van warmtenetten. Uit onderzoeken blijkt dat de restwarmte van de industrie in Borsele en Kanaalzone te gebruiken is. De betreffende gemeenten hebben deze warmtenetten opgenomen in de Transitievisie Warmte. De uitvoering en/of het in gebruik nemen van de warmtenetten vindt voor 2030 plaats. Daarbij is in Terneuzen de kern Hoek aangewezen als proef in de eerste fase. Hier werken we nu aan een uitvoeringsplan. De Programma Aardgasvrije Wijken-pilotwijken in Middelburg en Vlissingen zijn daarna aan de beurt. Daarnaast geven we ondersteuning aan het verder uitdiepen van mogelijke andere kansen van warmte-uitwisseling. Ook stimuleren we het verder uitwerken en ontwikkelen van warmtenetten. Soms provincie- of landsgrens overschrijdend.

Subdoel:

Realiseren van besparing van CO2 uitstoot via aardgasloze verwarming in de gebouwde omgeving. Dit doen we onder meer door het benutten van industriële restwarmte of andere bronnen zoals aquathermie (duurzaam verwarmen en koelen van water).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoering en/of in gebruik nemen van warmtenetten vindt voor 2030 mogelijk plaats in Hoek. De pilot aardgasvrije wijken in Middelburg is afgeblazen en Vlissingen is momenteel nog op zoek naar een geschikte warmtebron. In voorbereiding daarop is Vlissingen de isolatie-aanpak gestart.

Realisatie van het traject voor 2030 lijkt vrij onwaarschijnlijk. Het warmte project met behulp van aquathermie in Zierikzee is afgeblazen.

In 2023 heeft een onderzoek plaats gevonden naar het benutten van restwarmte uit het Sloegebied voor de 5 omliggende gemeenten. In 2024 wordt dit onderzoek vervolgd.

We faciliteren elektrisch vervoer door de uitrol van (snel)laadinfrastructuur te ondersteunen, door Zeeland-breed beleid vorm te geven, en door aan te sluiten bij landelijke initiatieven via de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL).

Dit doen we door actieve deelname aan Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL regio Zuidwest). We ondersteunen de Zeeuwse gemeenten met kennis en pasklare producten (voortvloeiend uit de NAL). De gemeenten hebben daardoor minder capaciteit nodig voor de uitrol van publieke laadinfrastructuur. Waar mogelijk wordt het plaatsingsproces van de (snel)laadpalen versneld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 heeft NAL-regio Zuidwest (Zeeland & Zuid-Holland) gemeenten ondersteund bij het opstellen en uitvoeren van beleid voor laadinfrastructuur. Dit doen we door het uitbrengen van advies als het leveren van capaciteit om beleid op te stellen. Ook is er een nieuwe samenwerkingsovereenkomst gesloten met het rijk waardoor de NAL-regio's zich in ieder geval tot eind 2025 kunnen blijven inzetten voor het realiseren en faciliteren van een landelijk dekkend laadnetwerk voor verschillende modaliteiten. Eind 2023 is daarom extra capaciteit aangetrokken binnen de provinciale organisatie van Zeeland.

We geven zelf het goede voorbeeld: de Provincie Zeeland koopt maatschappelijk verantwoord in volgens de doelen die GS hebben gesteld in het actieplan MVI 2021-2024

We kopen maatschappelijk verantwoord in. Een belangrijk deel om CO2 uitstoot te verminderen behalen we bij aanbestedingen in de grond- weg- en waterbouw (GWW). We houden bij wegprojecten sessies over onze doelstellingen. Ook maken we gebruik van de CO2-Prestatieladder. Projecten of uitvragen die daarop niveau drie of hoger scores besteden we aan met gebruik van de Milieu Kosten Indicator. Deze indicator geeft in euro's aan wat de effecten op het milieu zijn.

Subdoel:

55% CO2-emissiereductie in GWW projecten in 2030 en 95% afname in 2050.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij GWW-projecten wordt gewerkt met de CO2-prestatieladder en de Milieu kostenindicator. In 2023 heeft Provincie Zeeland het convenant Schoon- en Emissieloos bouwen (SEB) ondertekend. Bij aanbestedingen wordt zero-emissie voer- en werktuigen of schonere brandstoffen uitgevraagd.

We realiseren wind- en zonprojecten, met als doel in 2030 binnen de provinciegrenzen 10,5 PJ duurzaam op te wekken (dat staat gelijk aan het volledige huidige elektrisch verbruik in Zeeland)

Om het doel te bereiken coördineert, regisseert en zo nodig bemiddelt Provincie in projecten tussen initiatiefnemers, gemeenten, natuurorganisaties en omwonenden.

Verder zorgt de Provincie voor beleid op hoofdlijnen waarbinnen wind en zon projecten gerealiseerd kunnen worden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De opgave wind en zonenergie dient in 2030 ingevuld te zijn. Voor zover op dit moment te overzien bevat de pijplijn voldoende projecten om de opgave te realiseren.

We werken samen met bedrijven een strategie uit om tot een klimaatneutrale industrie te komen (via SDR, het platform Smart Delta Resources).

Provincie Zeeland stimuleert en faciliteert het behalen van de doelen binnen de vier bestaande Delta's van SDR (waterstof, CCS, elektriciteit en warmte). Binnen het publiek-private partnerschap werken we samen met havenbedrijf North Sea Port aan de uitvoering van deze Delta's. Dit doen we door het medebepalen van de strategie/lobby activiteiten en projectondersteuning. Daarnaast dragen we bij aan het verkrijgen van regionale, nationale of Europese subsidiefondsen. Daarnaast wordt in samenwerking met ons in 2023 een vijfde Delta opgestart: Circulair Delta.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

SDR heeft in 2023 goede voortgang geboekt en resultaten gehaald. In samenwerking met de Provincie Zeeland is ingezet op doorontwikkeling van de prioritaire programma's Hydrogen Delta, Spark Delta, Heat Delta, Carbon Connect Delta en zijn de contouren voor het nieuwe programma Circulair Delta ontwikkeld. SDR en de provincie Zeeland hebben nauw samengewerkt op het gebied van strategie en lobbyactiviteiten. GS-brieven aan het kabinet, werkbezoeken van ministers aan de industrie/ Zeeland en een internationale handelsmissie zijn hier voorbeelden van. M.b.t. ondersteuning van het aanvragen van regionale, nationale of Europese subsidies, dragen individuele industriëlen zelf hun verantwoordelijkheid en heeft de provincie Zeeland beperkt kunnen bijdragen.

Trendindicatoren

Trendindicatoren	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Emissie van broeikasgassen in kton CO2 -eq/jaar	8.210	nvt****	nvt****	5.853	nvt****	7.091	nbn	nbn
Aantal (semi)publieke laadpunten EV**	400	472	557	821	1.251	1.874	2.771	3.378
Energiegebruik Gebouwde Omgeving	15.482 TJ	nvt****	nvt****	15.100 TJ	14.482 TJ	15.197 TJ	14.048 TJ	nbn
Energiegebruik Mobiliteit*	13.140 TJ	13.260 TJ	13.278 TJ	13.066 TJ	12.183 TJ	11.966 TJ	nbn	nbn
Energiegebruik Industrie en Energie	92.014 TJ	94.691 TJ	91.828 TJ	57.878 TJ	nvt****	84.923 TJ	65.345 TJ	nbn
Klimaatstresstesten			6	13	13	13	13	14
Normering regionale keringen				Fase 1 afgerond	de normering is afgerond, maar moet nog in de verordening worden opgenomen	de normering is afgerond, maar moet nog in de verordening worden opgenomen	de normering is afgerond, maar moet nog in de verordening worden opgenomen	
Projecten proeftuin zoet water	1	3	3	4	4	4	***	
* exclusief scheepvaart en visserij								
** Aantal installaties in december van het desbetreffende jaar.								
*** In november 2023 is in PS de motie aangenomen om meer te rapporteren, de eerste rapportage komt in maart 2024 naar de Staten toe.								
**** De cijfers komen van de nationale klimaatmonitor. Deze cijfers zijn gebaseerd op andere maatstaven en zijn daarom niet vergelijkbaar.								

Doelindicatoren

Doel	Indicator	Stand 2019	Stand 2020	Stand 2021	Stand 2022	Stand 2023	Einddoel
Hernieuwbare energie (klimaatmonitor RWS)	Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ)	7,5 PJ	8,5 PJ	8,3 PJ	n nb	n nb	2030: 10,5 PJ
Emissie van broeikasgassen (klimaatmonitor RWS)	Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO2-equivalenten) in absolute aantallen (in kilotonnen uitstoot)	5.853	n vt**	7.095	n nb	n nb	2030: 55% minder dan 1990 (ntb)
Uitvoeren klimaatstresstesten	Aantal	13		n.v.t.	13	14	14
Uitvoeren projecten zoet water	Aantal	1		5		*	5
Uitvoeren projecten regionaal waterbeheer	Aantal			33		*	3
Opstellen klimaatadaptatie strategie	Aantal	-		1	n vt	n vt	1
* In november 2023 is in PS de motie aangenomen om meer te rapporteren, de eerste rapportage komt in maart 2024 naar de Staten toe.							
** De cijfers komen van de nationale klimaatmonitor. Deze cijfers zijn gebaseerd op andere maatstaven en zijn daarom niet vergelijkbaar.							

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
080101-Uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water	2.989	5.229	8.217	7.836	381
080103-Energietransitie	3.029	1.764	4.793	4.146	647
089999-Ambtelijke inzet	3.401	-1.595	1.806	1.829	-23
Totaal Lasten	9.419	5.398	14.816	13.811	1.005
Baten					
080101-Uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water	-	6.372	6.372	7.197	-825
080103-Energietransitie	842	1.511	2.353	2.446	-93
Totaal Baten	842	7.883	8.725	9.642	-918
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	8.577	-2.485	6.091	4.169	1.923
Onttrekkingen					
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	1.554	655	2.210	2.210	-
Toevoegingen					
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	-	2.901	2.901	2.901	-
Mutaties reserves	-1.554	2.246	691	691	-
Resultaat na bestemming	7.023	-239	6.782	4.860	1.923

9-1 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Inleiding

In dit begrotingsdeel worden de provinciale opbrengsten besproken die niet direct aan één van de programma's in het programmaplan kunnen worden toegewezen. Het betreffen autonome inkomsten. Provincie Zeeland kan deze middelen gebruiken voor elk provinciaal doel.

In het overzicht staan:

- Lokale inkomsten waarvan de besteding niet wettelijk gebonden is (opcenten motorrijtuigenbelasting).
- De uitkering van het provinciefonds.
- Ontvangen dividend.
- Het saldo van de financieringsfunctie.
- Overige algemene dekkingsmiddelen.

Het risicomanagementsysteem wordt gebruikt om de risico's te beoordelen en deze te vertalen naar het vereiste weerstandsvermogen. Het nog niet bestemde / niet-toegewezen deel van de begroting (budgettaire ruimte) en de algemene reserve dienen als eerste buffer. Hiermee kunnen onvoorziene uitgaven worden opgevangen.

Speerpunten

Inzetten op een structurele (of duurzame) verbetering van de verdeling van het provinciefonds. Dit ter compensatie van de huidige korting voor niet meer bestaande dividendinkomsten PZEM N.V.

Kengetallen

- € 43,0 miljoen motorrijtuigenbelasting
- € 148,8 miljoen provinciefonds
- € 13,2 miljoen dividend Westerscheldetunnel
- € 44,5 miljoen GBE Aqua
- € -0,6 miljoen saldo financieringsfunctie
- € 6,7 miljoen overige dekkingsmiddelen

Beleidskader

- [BBV, art. 8 lid 1b en lid 5](#)
- [Financiële verordening](#)

Doelstelling

[Opcenten motorrijtuigenbelasting](#)

Omschrijving (toelichting)

Het tarief voor provinciale opcenten in de begroting 2023 bedraagt 82,3 opcenten. Dit tarief is vastgesteld in de Voorjaarsnota 2022.

Doelstelling

[Provinciefonds](#)

Omschrijving (toelichting)

In het huidige verdeelmodel van het provinciefonds is een zogenaamde OEM korting verwerkt vanwege rendement op overige eigen middelen van de Provincies. Deze verdeling dateert uit 2011 toen Zeeland nog aanzienlijke dividendinkomsten ontving van PZEM. Zeeland wordt hierdoor jaarlijks € 10 miljoen gekort in de provinciefonds uitkering. In IPO verband is besloten dat Zeeland door de overige provincies wordt gecompenseerd in 2018, 2019 en 2020. Zeeland ontvangt in die jaren € 6,7 miljoen van de overige provincies. Als tegenprestatie heeft Zeeland haar opcenten tarief tijdelijk verhoogd van 82,3 naar 89,1 voor een periode van 3 jaar (2019 tot en met 2021).

De afspraken zijn begin 2020 voor minimaal 2 jaar gecontinueerd (2021 en 2022), waarbij de voorwaarde voor Zeeland vervalt om de opcenten Motorrijtuigenbelasting te verhogen na 2021. Het herstel van de weeffout verloopt via het IPO. Deze twee jaar is gebaseerd op de aangekondigde herziening van het provinciefonds. Het streven is om de besluitvorming over de nieuwe verdeling nog in de huidige statenperiode (voor maart 2023) bestuurlijk te hebben vastgesteld en dan zal de nieuwe verdeling per 1 januari 2024 ingaan. Voor 2023 zijn de gemaakte afspraken over de compensatie van de weeffout gecontinueerd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het herstel van de weeffout voor de verrekening van de OEM korting moet via een aanpassing van het verdeelmodel van de algemene uitkering provinciefonds. In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK), in samenwerking met het IPO, wordt dit verdeelmodel geactualiseerd. Sinds 2022 wordt gewerkt aan deze actualisatie. Tot op heden is nog geen bestuurlijke overeenstemming tussen provincies onderling over de uitkomsten. Het streven is een nieuw verdeelmodel per 1 januari 2025 in te laten gaan. Indien de herziening dan niet geëffectueerd is, blijven de nu gemaakte afspraken over de compensatie van de weeffout van € 6,7 miljoen per jaar door provincies gehandhaafd.

Doelstelling

Dividend

Omschrijving (toelichting)

Als vergoeding voor rente en risico wegens deelneming in het aandelenkapitaal van bedrijven ontvangt de Provincie dividend. Voor 2023 is rekening gehouden met dividendbaten van de N.V. Westerscheldetunnel en GBE Aqua BV. De dividendbaten van de WST worden structureel toegevoegd aan de bestemmingsreserve WST en Sluiskiltunnel, waardoor wijzigingen van dividend geen invloed hebben op de budgettaire ruimte van de provincie. De dividenden van GBE Aqua BV worden in het kader van het compensatiepakket Wind in de Zeilen gebruikt ter dekking van de bijdrage aan het Delta kennis centrum.

Doelstelling

Saldo van de financieringsfunctie

Omschrijving (toelichting)

Dit betreft het saldo van de werkelijk ontvangen en betaalde rente. Vanaf 2012 is de Provincie Zeeland in een leensituatie gekomen als gevolg van de overname van het volledige aandelenkapitaal

van de NV Westerscheldetunnel en de investeringen in de Sluiskiltunnel. Zie voor verdere uitleg de paragraaf Financiering.

Doelstelling

Overige algemene dekkingsmiddelen

Omschrijving (toelichting)

Hierin zijn opgenomen de budgettaire ruimte, de geraamde afwikkelverschillen voorgaande dienstjaren en overige inkomsten. Dit laatste betreft de inkomsten van de andere provincies in verband met het herstellen van de weeffout in het verdeelmodel provinciefonds.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
900102 Provinciefonds	1.170	-1.170	-	-	-
900104 Saldo van de financieringsfunctie	2.000	-1.464	535	537	-2
900105 Budgettaire ruimte	11.113	-11.113	-	-	-
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	-498	600	102	-747	849
909999 Ambtelijke inzet	467	-87	380	385	-5
Totaal Lasten	14.252	-13.234	1.017	174	842
Baten					
900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting	43.600	-450	43.150	42.977	173
900102 Provinciefonds	144.340	4.071	148.411	148.762	-351
900103 Dividend	15.865	47.433	63.298	63.298	-
900104 Saldo van de financieringsfunctie	137	1.003	1.140	1.226	-86
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	-	186	186	829	-643
900107 Overige inkomsten	6.700	-	6.700	6.700	-
Totaal Baten	210.642	52.243	262.885	263.792	-907
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-196.390	-65.477	-261.868	-263.618	1.749
Onttrekkingen					
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	9.246	3.758	13.004	13.004	-
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	9.895	5.819	15.713	15.713	-
Totaal Onttrekkingen	19.141	9.577	28.717	28.718	-
Toevoegingen					
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	-	7.518	7.518	7.518	-
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	36.629	45.592	82.221	82.297	-76
Totaal Toevoegingen	36.629	53.110	89.739	89.815	-76
Mutaties reserves	17.488	43.533	61.022	61.097	-76
Resultaat na bestemming	-178.902	-21.944	-200.846	-202.521	1.673

9-2 Kosten van overhead

Inleiding

In deze paragraaf van de begroting staan de provinciale lasten verantwoord die niet rechtstreeks aan één van de programma's in het hiervoor opgenomen programmaplan zijn te koppelen. Dit onderdeel van de begroting is bedoeld om Provinciale Staten op een eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead. In de programma's van de programmaverantwoording worden alleen direct toe te rekenen kosten opgenomen.

Beleidskader

- [BBV, artikel 8 lid 1c en 1e](#)
- [Notitie overhead – commissie BBV, 2016 \(versie van 2023 is van toepassing vanaf Begroting 2025\)](#)
- [Wet op de vennootschapsbelasting](#)

Uitgangspunten

Definitie overhead (Notitie overhead, commissie BBV 2016):

Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Uitgangspunten (Notitie overhead, commissie BBV 2016):

- Directe kosten zoveel mogelijk direct toerekenen aan de betreffende taakvelden.
- Ondersteunende taken zijn niet direct dienstbaar aan de externe klant of het externe product en behoren daarom tot de overhead. Wanneer we deze ondersteunende taken uitbesteden, behoren de uitbestedingskosten bedrijfsvoering tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead.
- De positionering van een functie binnen de organisatie heeft geen invloed op de beoordeling of er sprake is van overhead.

Vennootschapsbelasting

Voorgeschreven is dat inzicht wordt gegeven in het verwachte bedrag aan te betalen Vennootschapsbelasting (hierna: Vpb) in 2023.

Op basis van een beoordeling van de Provinciale activiteiten is geconcludeerd dat Provincie Zeeland voor al haar activiteiten, evenals in de afgelopen jaren, geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast.

Dit betekent dat er geen activiteiten plaatsvinden die tot een bedrag voor Vpb zullen leiden. Bij eventuele wijzigingen van activiteiten zal worden beoordeeld of zij tot een Vpb belaste activiteit zullen leiden.

Invulling overhead begroting

Hierna is op hoofdlijnen de uitwerking van overhead voor onze provinciale jaarstukken 2023:

Personeel

Rekening houdend met de notitie overhead van de commissie BBV is voor het personeelsbestand beoordeeld of er sprake is van directe taken in het primaire proces. Deze verdeling hanteren wij ook in de jaarrekening. Deze verdeling actualiseren we eenmaal per jaar, bij het opstellen van de begroting, tenzij er tussentijds een zodanig belangrijke ontwikkeling is die het beeld wezenlijk anders zal laten zijn. Dan leggen we een begrotingswijziging voor aan Provinciale Staten.

Huisvesting

Huisvesting die wordt gerekend tot de overhead heeft betrekking op kantoorruimten. Dit zijn ruimten voor de uitvoering van de algemene taken van de eigen provinciale organisatie. Kantoor- en opslagruimten die behoren tot een specifiek uitvoerende taak worden verantwoord op dat taakveld. Denk bijvoorbeeld aan de wegensteunpunten, die onder het programma regionale bereikbaarheid zijn opgenomen.

ICT-middelen

Kosten voor hardware en software rekenen we tot overhead. De reden hiervoor is dat we als provincie nauwelijks specifieke applicaties hebben voor één specifiek taakveld.

Overige overhead

Hieronder zijn de kosten voor onder meer algemene communicatie, juridische en financiële dienstverlening en overige facilitaire kosten opgenomen.

Bijdragen verbonden partijen

De bijdrage(n) die verbonden partijen, zoals Gemeenschappelijke Regelingen, in rekening brengen, worden verantwoord op het taakveld/de taakvelden waarvoor de verbonden partijen werkzaam zijn.

Wat mag het kosten?

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Wijziging 2023	Begroting na wijziging 2023	Rekening 2023	Restant
Lasten					
960101 Personeel	25.138	1.892	27.030	27.184	-154
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.702	236	2.938	2.721	217
960103 ICT	3.888	901	4.789	4.475	314
960104 Overige overhead	1.163	153	1.316	1.212	104
Totaal Lasten	32.891	3.182	36.073	35.592	481
Baten					
960101 Personeel	12	72	84	222	-138
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	88	36	124	125	-1
960103 ICT	4	106	110	108	2
960104 Overige overhead	-	150	150	136	14
Totaal Baten	104	364	468	591	-123
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	32.787	2.818	35.605	35.001	604
Onttrekkingen					
989499 Bestemmingsreserves salarissen	-	-	-	-	-
989699 Bestemmingsreserves overhead	688	200	888	888	-
Toevoegingen					
989499 Bestemmingsreserves salarissen	-	134	134	134	-
989699 Bestemmingsreserves overhead	334	708	1.042	1.042	-
Mutaties reserves	-354	642	288	288	-
Gerealiseerd resultaat	32.433	3.460	35.893	35.289	604

Paragrafen

Paragraaf Provinciale heffingen

Inleiding

Uit provinciale heffingen ontstaan inkomsten die worden betaald door inwoners en het bedrijfsleven aan de provincie Zeeland. Met de heffingen creëren wij de mogelijkheid, aanvullend op onder meer de uitkering uit het provinciefonds, om collectieve voorzieningen te dekken. In deze paragraaf gaan we in op het onderliggende beleid voor de verschillende heffingen en geven wij inzicht in de berekening van de tarieven van heffingen.

Beleid

We gaan bij heffingen zo veel mogelijk uit van het profijtbeginsel. Het profijtbeginsel zie je sterker bij heffingen dan bij belastingen. Inwoners of bedrijven betalen naar de mate van het profijt dat ze van een bepaalde overheidsvoorziening of dienst hebben. Zeeland kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen. Zeeland kent wel enkele vrijstellingen van legesheffing.

Wijzigingen vergeleken met het beleid van vorig jaar

Vergeleken met 2022 zijn er geen beleidswijzigingen met betrekking tot heffingen. In 2023 is de legesverordening aangepast als gevolg van de invoering van de Omgevingswet, deze treedt in werking per 2024.

Lokale lastendruk

Tarief opcenten MRB = 82,3

- Landelijk gemiddelde tarief MRB = 84,7.
- Maximale tarief opcenten MRB = 125,8.
- Maximaal kostendekkende tarieven voor heffingen en leges.

Gerealiseerde opbrengsten

Bedragen x € 1 miljoen:

- € 42,98 opcenten motorrijtuigenbelasting
- € 0,16 grondwaterheffing
- € 0,83 leges

Beleidskader

- [Financiële verordening Provincie Zeeland 2017](#)
- [Grondwaterheffingsverordening 2010](#)
- [Legesverordening Zeeland 2018](#)

Vanaf 2024 treedt de omgevingswet in werking. Hiervoor zijn de grondwaterheffingsverordening en Legesverordening aangepast. Deze zijn vastgesteld op 15 december 2023 in Provinciale Staten.

Heffingen provincie

We heffen jaarlijks de volgende lokale heffingen:

- Belastingen

- Heffingen
- Leges

Belastingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

De motorrijtuigenbelasting (MRB) wordt geheven over het bezit van een auto en niet over het gebruik. De heffing en inning van de MRB, waarin de provinciale opcenten meeliften, verzorgt de belastingdienst. Bovenop de MRB betalen houders van personenauto's en motoren 'provinciale opcenten'. De provincies stellen zelf hun opcenten tarief vast, tot een wettelijk bepaald maximum.

Het tarief voor 2023 bedraagt 82,3. Het landelijk gemiddelde tarief voor 2023 is 84,7. In 2023 mag maximaal 125,8 opcenten geheven worden. Opcenten zorgden in 2023 voor € 43,0 miljoen aan inkomsten. Dit is een daling van € 0,2 miljoen in vergelijking met 2022. Hoewel het aantal auto's en het gemiddelde gewicht per auto steeg in 2023, daalde het aantal "belastbare" auto's ten opzichte van 2022. De daling van het aantal belastbare auto's is onder andere veroorzaakt door een toename van het aantal elektrische auto's. Elektrische auto's zijn namelijk (nog) vrijgesteld van motorrijtuigenbelasting en provinciale opcenten. Daarnaast is het aantal auto's dat geschorst is toegenomen ten opzichte van 2022. Auto's die geschorst zijn betalen zolang ze geschorst zijn geen opcenten.

Heffingen

Algemene uitgangspunten

Het uitgangspunt is dat de opbrengsten van zowel heffingen als leges niet hoger mogen zijn dan de lasten die betrekking hebben op de activiteiten. Tot de lasten worden gerekend alle materiële kosten en de salarislasten inclusief overhead die betrekking hebben op de heffing.

Grondwaterheffing

Onder de naam 'grondwaterheffing' wordt een directe provinciale heffing geheven voor het onttrekken van grondwater. De opbrengst van deze heffing wordt gebruikt om de kosten die we hiervoor maken te dekken. Het betreft specifieke kosten van het voorkomen en tegengaan van de nadelige gevolgen van onttrekkingen en infiltraties en van onderzoeken in relatie tot het grondwaterbeleid. De provinciale grondwaterheffingen worden door de provincies geheven op grond van de Waterwet en de provinciale grondwaterheffingsverordening 2010.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten

De baten grondwaterheffing 2023 bedragen € 161.794. De baten bestaan voor een groot deel uit inkomsten, waarbij de grondwateronttrekking permanent is. Daarnaast is er jaarlijks opbrengst van de grondwaterheffing waarbij de onttrekking van het grondwater incidenteel is. 80% van de inkomst betreft de heffing voor drinkwaterwinning.

De materiële lasten van de grondwaterheffing over 2023 bedragen € 86.469. De lasten van de grondwaterheffing bestaan gedeeltelijk uit personeelslasten die niet direct zijn toegerekend aan de lasten met betrekking tot grondwaterheffing. Daardoor zijn deze lasten moeilijker inzichtelijk te maken dan de baten. De beste benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door het aantal fte. dat belast is met de werkzaamheden aan betreffende heffing en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten hierin te betrekken.

De loonkosten in 2023 bedragen € 91.725 per jaar en de overheadkosten € 45.862. Een overzicht van de mate van kostendeckendheid is opgenomen in onderstaande tabel.

Leges

Provincie Zeeland legt voor diverse diensten leges op. Leges zijn vergoedingen voor kosten die de overheid maakt voor de dienstverlening aan inwoners en bedrijven. In de legesverordening Zeeland 2018 zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen.

De omgevingswet is van kracht per 1 januari 2024. Om leges te kunnen blijven heffen vanaf 2024 zijn de Legesverordening en Grondwaterheffingsverordening aangepast aan de omgevingswet. De gewijzigde verordeningen zijn vastgesteld in Provinciale Staten op 15 december 2023. In het voorstel is ook besloten om met terugwerkende kracht de leges met betrekking tot de zogenaamde BRIKS taken, onderdeel bouwen met terugwerkende kracht vanaf 2021 te verlagen voor de relatief grote aanvragen. Dit is gedaan omdat de kostendekkendheid van met name de grote aanvragen te hoog was. We monitoren deze kostendekkendheid de komende jaren, indien nodig stellen we het tarief bij.

Verhouding geraamde opbrengsten – geraamde kosten

De leges baten in 2023 komen uit op € 833.202. De verdeling van deze baten is als volgt: Verkeer en Vervoer € 57.259, Wabo Briks € 512.988, Ontgrondingen € 30.855 en Natuur € 232.100.

De werkzaamheden met betrekking tot de Wabo BRIKS taken en Ontgrondingen worden verricht binnen de Omgevingsdiensten DCMR en RUD. Deze lasten hiervoor worden rechtstreeks in rekening gebracht aan de Provincie. Afgezet tegen de inkomsten uit leges kan de kostendekkendheid worden berekend. De lasten van WABO Briks taken bedragen € 390.364. De lasten van de ontgrondingen bedragen € 65.551. Op 15 december 2023 hebben Provinciale Staten besloten de tarieven voor Wabo Briks, onderdeel bouwen met terugwerkende kracht vanaf 2021 te verlagen vanwege de te hoge kostendekkingsgraad. In de onlangs vastgestelde nieuwe Legesverordening zijn de tarieven voor WABO Briks met terugwerkende kracht tot en met 2022 verlaagd tot een kostendekkingsgraad van 100%. Over 2023 is de kostendekkingsgraad incidenteel hoger dan 100%, namelijk 131%. Wij willen de komende jaren de kostendekkingsgraad met betrekking tot dit onderdeel blijven monitoren om zodoende meer ervaringscijfers op te doen. Als blijkt dat de tarieven verder aangepast moeten worden zal een nieuw voorstel voorgelegd worden aan Provinciale Staten.

De lasten van de leges voor Natuur en Verkeer en Vervoer worden met name gemaakt binnen de personeelslasten en niet direct toegerekend aan de diverse legesactiviteiten. De baten worden wel rechtstreeks op de leges activiteiten geboekt. De beste benadering om inzicht te krijgen in de lasten is door inzicht te krijgen in het aantal fte. dat belast is met de werkzaamheden en tegen welk uurtarief (afhankelijk van inschaling) inclusief overheadkosten. De loonkosten bedragen € 425.825 en de overheadkosten € 212.912. Een overzicht van de mate van kostendekkendheid is opgenomen in bijlage 1.

Bijlage 1 Berekening kostendekkendheid

Bijlage 1: Berekening kostendekkendheid Leges en Grondwaterheffing								
	grondwaterheffing		leges verkeer en vervoer	Ontgrondings vergunning	leges omgevingsvergunning (WABO BRIKS)	Natuur	Totaal leges	
Kosten taakveld	178.194		38.388	65.551	390.364	387.437	881.740	
Inkomsten taakveld	0		0	0	0	0	0	
Netto kosten taakveld	178.194		38.388	65.551	390.364	387.437	881.740	
Toe te rekenen kosten:								
Overhead	45.862		19.194	0	0	193.719	212.912	
Totale kosten	224.056	100%	57.581	65.551	390.364	581.156	1.094.652	100%
Opbrengst heffingen	161.794	72%	57.259	30.855	512.988	232.100	833.202	76%

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding en uitgangspunten

In deze paragraaf worden de risico's in beeld gebracht en gerelateerd aan de beschikbare risicobuffer. Risicomanagement is een belangrijk middel om onze doelen te bereiken. Hierbij worden risico's goed in kaart gebracht, beheersmaatregelen genomen en bij de uitvoering vinger aan de pols gehouden. Beheersmaatregelen zijn onder andere aanpassen van werkprocessen, wegnemen van de oorzaak, treffen van een voorziening of het afsluiten van een verzekering.

De bestuurlijke kaders voor risicomanagement zijn de risicobereidheid, de onderdelen van de risicobuffer, de gewenste omvang van de risicobuffer en het niveau van verantwoording.

De risico's zijn geïnterpreteerd op projecten en op afdelingen. De berekende ratio (verhouding) weerstandsvermogen is gebaseerd op de manier zoals opgenomen in het risicomanagementbeleid 'riskeer, beheers en realiseer meer'. Deze is samen met het bureau NAR (Nederlandse Adviesbureau voor Risicomanagement) opgesteld.

Kernpunten

- Ratio weerstandsvermogen is berekend op 5,7 en gewaardeerd als uitstekend
- Ratio Algemene reserve 1,9
- Benodigde risicobuffer is € 15,2 miljoen
- Beschikbare risicobuffer is € 86,7 miljoen

Beleidskader

- *Risicomanagementbeleid riskeer, beheers en realiseer meer.*
- Ratio weerstandsvermogen is minstens 1,5.
- Ratio Algemene reserve minimaal factor 1,0.
- Zekerheidspercentage is 90%.
- Risicobuffer is de Algemene Reserve, de vrij aanwendbare bestemmingsreserves, de vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting en de vrije ruimte meerjarenraming.
- Risico's van € 200.000 of meer.

Beleid

De basis voor het risicomanagementbeleid zijn de volgende door Provinciale Staten (PS) vastgestelde kaders:

Risicobereidheid

Door het gebruik van de risicosimulatie berekenen we welk bedrag nodig is om de geïdentificeerde risico's in financiële zin af te dekken. Hierbij wordt gerekend met een zekerheidspercentage. Hoe hoger het zekerheidspercentage hoe hoger de berekende risicobuffer zal zijn. Het te hanteren zekerheidspercentage geeft zo de mate van risicobereidheid aan. De provincie hanteert vanaf 2019 een zekerheidspercentage van 90%.

Onderdelen van de risicobuffer

We rekenen de volgende componenten tot de beschikbare risicobuffer:

- algemene reserve
- vrij aanwendbare bestemmingsreserves
- vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting
- vrije ruimte meerjarenbegroting

Gewenste omvang van de risicobuffer

De gewenste omvang van de minimaal aan te houden risicobuffer is uitgedrukt als ratio weerstandsvermogen van minimaal 1,5. Daarnaast geldt een minimale ratio voor de Algemene reserve van 1,0.

Niveau van verantwoording

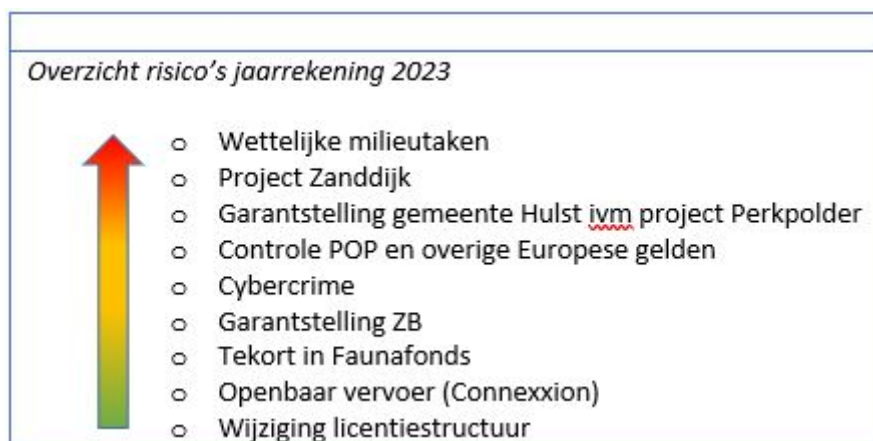
Om grote risico's van kleine te onderscheiden wordt gewerkt met een grensbedrag. Er wordt verantwoording afgelegd over risico's met een maximaal financieel effect (worst case) van € 200.000 of groter.

Wijzigingen beleid ten opzichte van 2022

Er zijn geen wijzigingen in het risicomanagementbeleid ten opzichte van 2022.

Risico's

In het risicoprofiel van Zeeland zijn alle risico's waaraan onze Provincie wordt blootgesteld opgenomen. Enkele van deze risico's heeft ook een relatie met (voormalige) grote projecten. Het gaat om risico's over onderstaande onderwerpen:

In dit overzicht staan de risico's in volgorde van invloed. De risico's over Wettelijke milieutaken, project Zanddijk en Garantstelling Hulst i.v.m. Perkpolder bepalen voor het grootste deel het risicoprofiel van de Provincie en zijn op grond daarvan aan te merken als de grootste risico's. Het overzicht bestaat niet uit alleen enkelvoudige risico's. Zo zijn er meer risico's die gaan over de wettelijke milieutaken.

Ten opzichte van de vierde kwartaalrapportage 2023 zijn er geen wijzigingen.

Wettelijke milieutaken

Dit bestaat uit de volgende onderdelen:

In 2021 is een eerste toekomstverkenning uitgevoerd voor de milieutaken waar we als provincie verantwoordelijk voor zijn. Een vervolgonderzoek is in 2022 uitgevoerd en gerapporteerd. Op basis van de rapportage is begin 2023 door de uitvoeringsorganisatie een inschatting van de benodigde middelen voor realisatie van het meerjarenprogramma. Dit wordt verder uitgewerkt in het plan van aanpak voor een robuuste RUD Zeeland samen met de deelnemers in de RUD Zeeland. In 2024 zal er naar verwachting een concreet voorstel voor zienswijze aan PS(en overige gemeentelijke deelnemers) worden voorgelegd.

Met de komst van de Omgevingswet (OW) krijgen Provincies de mogelijkheid om financiële zekerheid te vragen bij majeure risicobedrijven en bij afvalbedrijven. De financiële zekerheid wordt opgelegd ter nakoming van, op grond van de omgevingsvergunningen, geldende verplichtingen (zoals ontmanteling van een installatie) of ter dekking van aansprakelijkheid voor milieuschade die door de vergunde

activiteit is ontstaan. Er is een aanvullende wetswijziging in voorbereiding dat dit een verplichting wordt. Het verwerken hiervan in de omgevingsvergunning vraagt extra tijd van omgevingsdiensten.

Naar aanleiding van de PFAS discussie is politiek de wens uitgesproken dat er voldoende tijd door de RUD Zeeland besteed moet worden aan de werkzaamheden die voortvloeien uit de Verdragen Helsinki en Espoo inzake dossiers met mogelijke grensoverschrijdende milieugevolgen. In afwachting van een onderbouwd advies van de RUD met een kostenopgave is een risicokaart opgesteld.

Door onder andere de bestuurlijke wens van meer toezicht en handhaving in het buitengebied (groene handhaving). Er is een inschatting gemaakt van de hiermee gepaard gaande kosten. Op dit moment worden er verschillende scenario's uitgewerkt en afgestemd met de RUD Zeeland. Vervolgens zal een bestuurlijk voorstel worden voorbereid.

Beheersmaatregelen:

Via periodiek accounthoudersoverleg met de RUD en DCMR worden de actuele ontwikkelingen doorgesproken.

Project Zanddijk

Op 16 december 2022 hebben PS een krediet voor project Zanddijk verstrekt van € 68 miljoen. Dit bedrag is gebaseerd op de kostennotitie van Royal HaskoningDHV van 28 oktober 2022 en de aanpassingen hierop, zoals opgenomen in het statenvoorstel kredietaanvraag en definitief ontwerp. In het projectkrediet is op basis van een risicodossier een risicoreserve opgenomen. De raming waarop het krediet is bepaald, heeft echter een bandbreedte van 15%. Deze bandbreedte hangt samen met de detaillering van berekeningen, zoals de hoeveelheid aan materiaal dat nodig is om de bouw te realiseren. Het kan voorkomen dat de werkelijk benodigde hoeveelheden en prijzen hoger zijn dan hetgeen is opgenomen in de raming voor het projectkrediet. Er is daardoor een risico op het ontoereikend zijn van het projectkrediet. Daarnaast is er bij een infrastructuurproject, naast het optreden van risico's die leiden tot budgetoverschrijding ook het risico op een langere doorlooptijd van de planning aanwezig.

Beheersmaatregelen:

Door de verdere uitwerking en aanbesteding van het project wordt de bandbreedte op de raming kleiner en zal het risico afnemen.

Garantstelling gemeente Hulst vanwege Perkpolder

In het derde kwartaal van 2017 heeft PS besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst. Dit omdat de fase waarin het project zich verkeerde, en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van de gemeente Hulst heeft besloten deze aandelen inderdaad over te nemen en het project zelfstandig verder te zetten. In het vierde kwartaal van 2017 is de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. De Provincie is per 1-1-2018 geen aandeelhouder meer en heeft haar grondvoorraad Perkpolder verkocht aan Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst. Deze garantie vervalt op 31 december 2026, tenzij partijen schriftelijk anders overeenkomen.

Beheersmaatregelen:

De gemeente verstrekt tijdens de looptijd van de garantie jaarlijks aan de Provincie een controleverklaring van een externe accountant over de vastgestelde jaarrekening van Perkpolder Beheer. Hierover en over de actuele ontwikkelingen vindt jaarlijks minimaal één keer bestuurlijk overleg plaats tussen de Provincie en de gemeente Hulst. In het jaar vindt ook ambtelijk overleg plaats over de actuele ontwikkelingen binnen het project Perkpolder. Na het vaststellen van een nieuwe GREX door de gemeente Hulst ontvangen we een exemplaar van deze GREX.

Garantstellingen

De garantstellingen maken deel uit van de uitvraag naar risico's. De provincie heeft een aantal garantstellingen afgegeven voor verbonden partijen. Hierin schuilt een risico, aangezien de financiële realiteit van een organisatie ertoe kan leiden dat schuldeisers aanspraak maken op de betreffende garantstelling. Het grootste deel van de garantstelling is beschikbaar gesteld aan North Sea Port. North Sea Port heeft een gezonde eigen vermogenspositie. Daarnaast is het beleid van de provincie gericht op het afbouwen van de garantstellingen in omvang en aantal.

De Provincie Zeeland staat garant voor de lening die GBE Aqua heeft aangetrokken om de aandelen te kopen van PZEM, nu Zeeuwse Energiehoudster Maatschappij (ZEH). Het risico met betrekking tot deze garantstelling maakt geen onderdeel uit van het benodigde weerstandsvermogen. Het Rijk heeft ter compensatie van deze garantstelling € 10 miljoen betaald ter aanvulling van ons weerstandsvermogen. Wij hebben deze middelen gedoteerd aan de bestemmingsreserve weerstandsvermogen Evides. Deze bestemmingsreserve dekt het risico van de garantstelling. In 2023 is er van de € 10 miljoen, € 5,6 miljoen vrijgevallen. Doordat de lening van GBE Aqua in omvang is afgenomen is ook het risico van de garantstelling in omvang afgenomen.

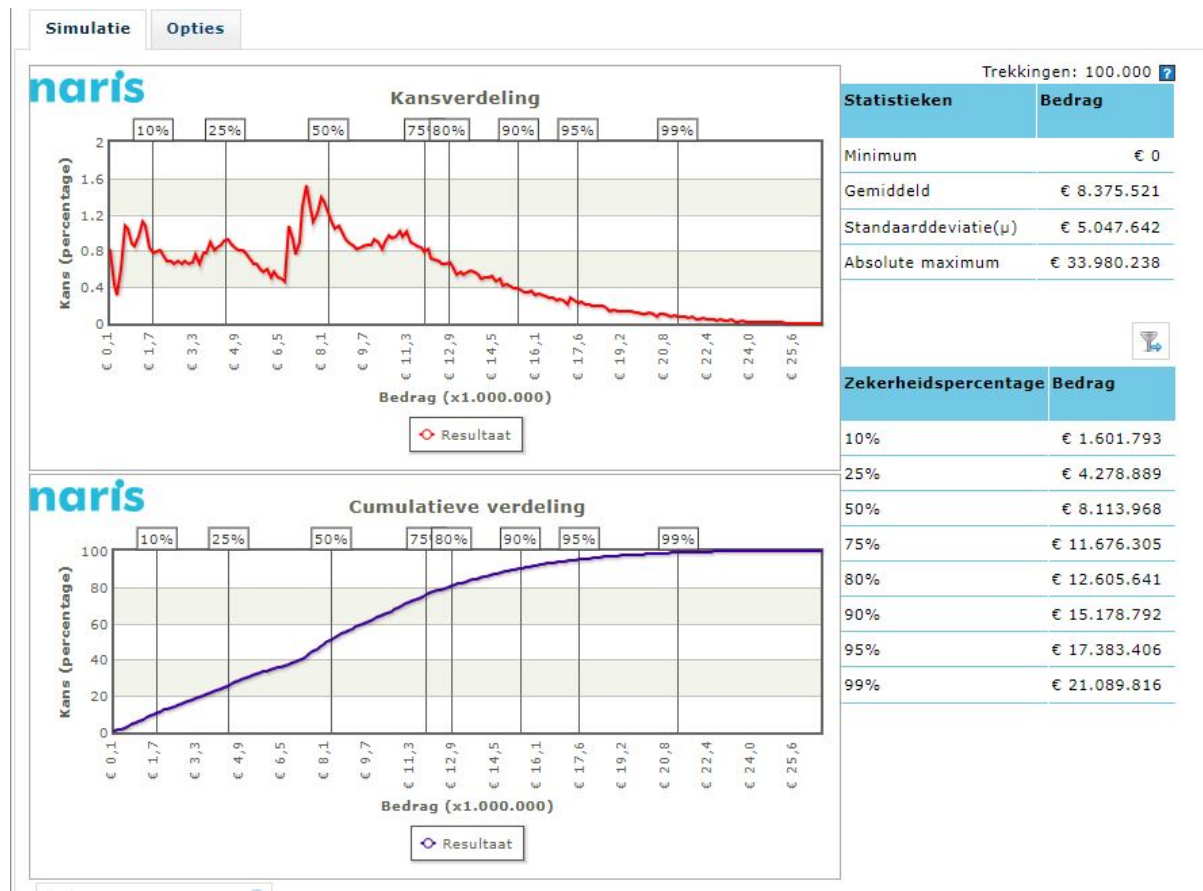
Verloop risico's ten opzichte van voorgaand jaar

In onderstaand verloopoverzicht geven we inzicht in het verloop van de risico's die zijn verwerkt in de jaarstukken 2022. Met andere woorden; zijn de risico's die benoemd zijn in de jaarstukken 2022 in 2023 nog aanwezig en is de omvang gewijzigd.

De verklaring voor de grootste wijziging ten opzichte van 2022 is voor wat betreft het risico "Wettelijke milieutaken" dat gedurende 2023 het deelrisico's toekomstverkenning samenwerking milieutaken in Zeeland is komen te vervallen. Daar staat tegenover dat 2 nieuwe deelrisico's gedurende 2023 zijn; Robuuste RUD en extra inzet op groen toezicht door de RUD. Per saldo stijgt dit risico. De risico's Openbaar Vervoer, garantstelling Zeeuwse Bibliotheek en Controle POP-3 en overige Europese gelden zijn in 2023 gedaald waarbij de daling van de laatste 2 gering is van omvang.

Verloopoverzicht risico's	
Risico	Jaarrekening 2023
Wettelijke Milieutaken	
Garantstelling Hulst i.v.m. Perkpolder	
Controle POP-3 en overige Europese gelden	
Openbaar vervoer (Connexxion)	
Cybercrime	
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	
Tekort in Faunafonds	
Wijziging licentiestructuur	
 = geen wijziging	
 = in omvang gestegen	
 = in omvang gedaald	

Benodigde risicobuffer

Risico's worden gekwantificeerd op door van de financiële effecten en de kans van het risico. Per risico wordt allereerst de kans van optreden bepaald. Vervolgens worden de financiële effecten bepaald als het risico zich zou voordoen.

In een risicosimulatie worden met de risicogegevens de risicobuffer berekend. Dit is de buffer die nodig is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Deze berekening vindt plaats door een risicosimulatie. Deze simulatie wordt toegepast, omdat het reserveren van het maximale bedrag in de "worst case" ongewenst en onnodig is. De risico's zullen toch niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Bij de berekening van de risicosimulatie gaan we uit van een zekerheidspercentage van 90%. Uit de risicosimulatie volgt dat met 90% zekerheid kan worden gesteld dat alle risico's kunnen worden afgedekt met € 15,2 miljoen.

Beschikbare risicobuffer

De beschikbare risicobuffer bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's in financiële zin af te dekken.

Beschikbare risicobuffer	<i>bedragen x € 1 miljoen</i>
Algemene reserve	28,5

Bestemmingsreserve	0,0
Vrije belastingcapaciteit Motorrijtuigenbelasting	28,0
Ruimte meerjarenbegroting	30,2
Totaal	86,7

In bovenstaande opstelling is uitgegaan van cijfers inclusief de verwerking van de 3e begrotingswijziging 2024.

De algemene reserve is gewoonlijk de primaire risicobuffer, omdat deze direct is in te zetten. Het gaat om incidentele middelen.

Bestemmingsreserves zijn risicobuffer voor het deel waarvoor nog geen harde verplichtingen zijn aangegaan. Voor dit deel is dan een besluit nodig om de bestemming te wijzigen. Het gebruiken van deze reserves voor het dekken van financiële schade doen we daarom pas als de nood hoog is. Deze ruimte bedraagt € 0.

De onbenutte belastingcapaciteit van de motorrijtuigenbelasting is het verschil tussen de te verwachten realisatie 2024 en maximaal te heffen opcenten in 2024. Omdat de opcenten alleen op 1 januari in enig jaar verhoogd kunnen worden is de vrije belastingcapaciteit niet direct beschikbaar als risicobuffer. De vrije belastingcapaciteit is het meest geschikt voor de dekking van structurele risico's.

De ruimte in de meerjarenbegroting, ook wel budgettaire ruimte genoemd. Het gaat om middelen zonder bestemming en maken deel uit van de beschikbare risicobuffer.

Ratio weerstandsvermogen

Met het ratio weerstandsvermogen wordt bepaald of het weerstandsvermogen van de Provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel. Via het risicomangementbeleid hebben PS een ondergrens voor het ratio van het weerstandsvermogen vastgesteld van 1,5. Dit valt in de klasse ruim voldoende.

<i>Ratio weerstandsvermogen</i> =	$\frac{\text{Beschikbare risicobuffer}}{\text{Benodigde risicobuffer}}$	=	$\frac{86,7}{15,2}$	=	5,7
-----------------------------------	---	---	---------------------	---	-----

Met de weerstandsnorm valt het weerstandsvermogen in de klasse uitstekend.

Deze ratio bedroeg in de jaarstukken 2022 8,0. De ratio is ten opzichte van 2022 afgenomen. De beschikbare risicobuffer was in 2022 met € 56,5 miljoen lager dan in 2023. De benodigde risicobuffer was ook lager dan 2023; € 7,1 miljoen.

De toegenomen beschikbare risicobuffer wordt met name veroorzaakt door een veel hogere beschikbare ruimte in de meerjarenbegroting in 2023 (€ 30,2) dan in 2022 (€ 9,1).

De toename van de benodigde buffer wordt grotendeels veroorzaakt door het risico Zanddijk dat in 2022 nog niet aanwezig was en een toename van het risico Wettelijke milieutaken in 2023 ten opzichte van 2022.

Ratio algemene reserve in benodigde risicobuffer

In PS is ook besloten dat de algemene reserve minimaal gelijk (ratio 1,0) moet zijn aan de benodigde risicobuffer. Deze ratio's bepalen of het weerstandsvermogen van de Provincie toereikend is bij het huidige risicoprofiel. Dit houdt in dat de benodigde risicobuffer van € 15,2 miljoen minimaal gedekt moet worden door de Algemene reserve. Deze ruimte bedraagt € 28,5 miljoen. De factor komt uit op 1,9 waarmee de factor voldoet aan het minimum van 1,0.

<i>Ratio Algemene reserve =</i>	$\frac{\text{Algemene reserve}}{\text{Benodigde risicobuffer}}$	=	$\frac{28,5}{15,2}$	=	1,9
---------------------------------	---	---	---------------------	---	-----

Deze ratio bedroeg in de jaarstukken 2022 3,4. De daling van deze ratio in 2023 ten opzichte van 2022 wordt met name veroorzaakt door een stijging van de benodigde risicobuffer van € 7,1 miljoen in 2022 naar € 15,2 miljoen in 2023. De Algemene reserve is juist iets toegenomen in 2023 (€ 28,5 miljoen) ten opzichte van 2022 (€ 24,4 miljoen).

Kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in deze paragraaf financiële kengetallen staan. Deze kengetallen geven meer inzicht in de (financiële) ruimte om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ofwel, ze geven inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid van de Provincie. In hun samenhang zeggen de kengetallen hoe de Provincie er financieel voor staat, zeker als we de ontwikkeling van de kengetallen over enkele jaren bekijken. Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid van Provincies beoogd.

Voor meer informatie en berekeningswijze van de kengetallen verwijzen we u naar de regeling: Regeling vaststelling wijze waarop kengetallen worden vastgesteld.

Formeel zijn er geen harde criteria voor de waarden waaraan de kengetallen moeten voldoen. Als richtlijn op signaalwaarden van de normen volgen we het gemeenschappelijk financieel toetsingskader, zie ook: Gemeenschappelijk financieel toezichtkader. In onderstaand overzicht hebben we met een kleur aangegeven of onze kengetallen voldoen aan deze norm, waarbij **groen** betekent minst risicovol, **oranje** neutraal en **rood** meest risicovol. Voor de volledigheid is hieronder een overzicht van de normen opgenomen:

Kengetal	Minst risicovol	Neutraal	Meest risicovol
Netto schuldquote	<90 %	90-130 %	>130 %
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	<90 %	90-130	>130 %
Solvabiliteitsratio	>50 %	20-50	<20 %
Grondexploitatie	<20 %	20-35	>35 %
Structurele exploitatieruimte (begroting)[1]	>0 %	0	<0 %
[1] Zie ook paragraaf 7.1, Structureel en reëel begrotingsevenwicht.			
Belastingcapaciteit	<95 %	95-105	>105 %

Kengetallen	Rekening 2017	Rekening 2018	Rekening 2019	Rekening 2020	Rekening 2021	rekening 2022	begroting 2023	rekening 2023
Netto schuldquote	64,5%	58,8%	72,6%	56,3%	41,3%	25,0%	61,9%	18,9%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	63,4%	57,9%	71,9%	55,8%	40,8%	24,8%	61,5%	18,6%
Solvabiliteitsratio	31,5%	34,9%	36,2%	43,8%	50,2%	61,6%	45,2%	64,1%
Structurele exploitatieruimte	19,3%	10,4%	7,8%	13,1%	15,7%	40,5%	5,4%	36,8%
Grondexploitatie	4,2%	4,0%	4,5%	4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Belastingcapaciteit	102,4%	102,3%	110,6%	109,5%	107,3%	98,6%	NNB	98,3%

Netto schuldquote / netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van schuldenlast (rente / aflossing) op de eigen middelen. De quote wordt berekend door de netto schuld te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er ook sprake is van verstrekte leningen, wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief verstrekte leningen weergegeven. Op die manier wordt duidelijk wat het aandeel is van de verstrekte leningen en de betekenis daarvan voor de schuldenlast. Als de netto schuld groter is dan 130% van de inkomsten, is er sprake van een erg hoge schuld. Een netto schuld die minimaal 100% van de inkomsten is, wordt als hoog gezien. Als we beide schuldquotes vergelijken blijkt dat de waarden dicht bij elkaar liggen. Gesteld kan worden dat sprake is van een relatief beperkte omvang van de uitstaande schuldenlast, die een dalende trend laat zien en die beheersbaar is om aan de rente- en aflossingsverplichtingen te kunnen voldoen. De netto schuldquote van overige Provincies is veelal negatief. Dat wil zeggen dat daar een overschot aan middelen is. De (gecorrigeerde) netto schuldquote van Zeeland is verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. Dit komt met name door een daling van de vlottende schuld (aflossing van de schuldpositie). Ook ten opzichte van de kengetallen in de begroting hebben deze kengetallen zich positief ontwikkeld.

Solvabiliteit

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de Provincie aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Hiertoe wordt de omvang van het eigen vermogen (de reserves en het resultaat van de Provincie) gerelateerd aan de totale omvang van het vermogen (het eigen en het vreemde vermogen). Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter het deel van de activa dat is gefinancierd met eigen middelen en hoe groter de financiële weerbaarheid van de Provincie. Een solvabiliteitsratio van 20% - 50% wordt als gezond gezien. De solvabiliteitsratio van overige provincies is veelal hoger vanwege

hogere eigen vermogens ten opzichte van het balanstotaal, percentages van rond de 70% - 80% zijn geen uitzondering. De solvabiliteitsratio geeft een indicatie over de hoogte van de schuldenlast die de Provincie is aangegaan en de mate dat deze schuldenlast beheersbaar is. Als we het vreemd vermogen beschouwen zien we dat dit met name bestaat uit overlopende passiva. In lijn met het gepresenteerde positieve kengetal in de begroting 2023, laat dit zien dat er flexibiliteit in de begroting zit en ruimte is om aanvullende structurele lasten aan te gaan, zonder dat de begroting structureel uit evenwicht raakt.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft weer hoeveel structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, ook als bijvoorbeeld de baten afnemen of lasten in de toekomst gaan toenemen. De ruimte wordt berekend door het structurele saldo (verschil tussen structurele baten en lasten) te delen door het totaal aan jaarlijkse baten. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en de inkomsten uit opcenten. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel beleid, bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten. Een positief kengetal betekent dat we een positief saldo hebben tussen de structurele baten/lasten inclusief de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves. Het gepresenteerde positieve kengetal laat zien dat er flexibiliteit in de begroting zit en ruimte is om aanvullende structurele lasten aan te gaan, zonder dat de begroting structureel uit evenwicht raakt.

Grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe groot de grondpositie is (de totale waarde van de gronden in eigendom bij de Provincie die kwalificeren als bouwgronden in exploitatie volgens het BBV) in relatie tot het totaal aan jaarlijkse baten. De Provincie kan namelijk risico's lopen inzake de waardeontwikkeling van gronden die op de balans staan. De omvang van de grondexploitatie is bij de Provincie op dit moment nihil. Dit betekent geen risico voor de financiële positie.

Belastingcapaciteit

Een provincie heeft de mogelijkheid het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van Provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te relateren aan het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

De ratio's in onderling verband

De kengetallen netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen, de solvabiliteitsratio en het kengetal grondexploitatie hebben met name betrekking op de balanspositie van de Provincie. Geen van deze kengetallen bevindt zich in een gevarezone. Sterker nog, de kengetallen laten alle een positieve ontwikkeling zien, waaruit ook blijkt dat de Provincie een gezonde balanspositie kent. De ratio grondexploitatie is 0%, omdat er geen sprake meer is van provinciale grondexploitaties.

De vreemd vermogenspositie is beheersbaar en biedt zelfs ruimte voor groei indien dat noodzakelijk is. Daarnaast laat de ratio weerstandstandvermogen en ratio algemene reserve zien dat de algemene reserve ruimte biedt om niet voorziene tegenvallers te kunnen afdekken. Tezamen met de gezonde vreemd vermogenspositie geeft dat ook ruimte om die eventuele tegenvallers op dat moment ook daadwerkelijk te kunnen financieren. De Provincie is dus weerbaar om onverwachte zaken te kunnen opvangen.

De kengetallen structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit hebben betrekking op de exploitatie. Uit de berekening van de kengetallen blijkt dat de structurele baten ruim voldoende zijn om de structurele lasten af te dekken, en dat er zelfs ruimte is om de structurele lasten te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit biedt bovendien ook mogelijkheden om de structurele baten verder te vergroten, mocht dat noodzakelijk zijn.

Bovenstaande uiteenzetting toont dat de financiële positie van de Provincie Zeeland beheersbaar en op orde is. De ratio's voldoen in ruime mate aan de gestelde normen. Ten opzichte van voorgaande perioden heeft de financiële positie zich positief ontwikkeld, met name doordat de vreemd

vermogenspositie is afgebouwd en de eigen vermogenspositie is gegroeid. Daarmee biedt de financiële positie ook ruimte om eventuele tegenvallers zelfs op structurele basis te kunnen opvangen.

Paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen

Inleiding

Deze paragraaf gaat in op het beheer en onderhoud van de provinciale kapitaalgoederen. Het gaat daarbij om de eigendommen van de Provincie met een meerjarig nut en de daarbij behorende kosten voor instandhouding. Hiertoe behoren de provinciale infrastructuur en de gebouwen in ons bezit. Deze onderdelen verantwoordt we in de begroting met name binnen het programma 'Regionale bereikbaarheid'. Deze onderdelen lopen door de gehele begroting heen en zijn in financieel opzicht meestal groot.

We gaan in deze paragraaf in op:

- het beleid voor het onderhoudsniveau
- de huidige onderhoudsstaat
- de onderhoudsplannen

Het in stand houden van de provinciale kapitaalgoederen verdelen we in drie categorieën:

- klein/dagelijks onderhoud
- groot onderhoud
- vervanging/reconstructie

De geraamde instandhoudingskosten van de provinciale kapitaalgoederen presenteren we in deze paragraaf. We maken daarbij onderscheid tussen infrastructuur en provinciale gebouwen.

Acties

- Een geactualiseerd Strategisch Asset Management Plan (beheerkader infrastructuur) is gereed voor vaststelling.
- We zijn gestart met het actualiseren van diverse uitvoeringsstrategieën per (infrastructureel) kapitaalgoed.
- Volledigheid en actualiteit integraal informatiebeheersysteem (sturen op data).
- Onderhoud (monumentale) panden Abdijcomplex.
- Aanpassing gebouwen in het kader van Flexibel Werken.
- Focus op Tijd- en plaatsbewust werken.
- Implementatie Hospitality-concept en ontwikkeling netwerkrimte t.b.v. externe samenwerking.

Beleidskader

- Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland (2018)

Infrastructuur

De Provincie is als (vaar)wegbeheerder verantwoordelijk voor het in stand houden van de provinciale infrastructuur. In die rol dient de Provincie ervoor te zorgen dat het areaal in goede staat van onderhoud verkeert en dat het voldoet aan de eisen die geldende wet- en regelgeving en beleidsplannen daaraan stellen. Tabel 1 geeft een globaal overzicht van het provinciaal areaal.

We werken volgens de principes van assetmanagement, waardoor we de instandhouding van de provinciale wegen en vaarwegen doelmatig organiseren. In maart 2018 is hiervoor het Beheerkader Infrastructuur Provincie Zeeland vastgesteld door Provinciale Staten. Het Beheerkader vormt de basis voor het verankeren van assetmanagement in de provinciale manier van werken. Hierin maken we onderscheid tussen wat we als beheerder van infrastructuur wettelijk moeten doen (basis), en wat we

vanwege ambities daarop aanvullend willen bereiken (beleid). Bij het in stand houden van de infrastructuur kijken we naar:

- De prestaties die de kapitaalgoederen moeten leveren.
- De kosten die daaraan verbonden zijn.
- De risico's die daarbij acceptabel zijn.

In 2023 actualiseren we dit beheerkader en krijgt het de naam 'Strategisch Asset Management Plan' (SAMP).

Als verdere uitwerking van het Beheerkader is per infrastructuureel kapitaalgoed (thema) een Uitvoeringsstrategie (beheerplan) opgesteld. Daarin omschrijven we per kapitaalgoed op hoe we omgaan met de instandhouding, de knip tussen basis en beleid en de meerjarige kosten die daarmee gepaard gaan. Tijdens het actualiseren van het SAMP starten we met het actualiseren van de uitvoeringsstrategieën.

Het integraal informatiebeheersysteem is voor goed beheer van de infrastructuur ondersteunend en deze is voor de meest omvangrijke assets bijgewerkt. De actuele gegevens in dit systeem maken het mogelijk een solide doorrekening te maken met een doorkijk van minimaal 10 jaar. Deze onderhoudsplanningen in combinatie met de daaraan ten grondslag liggende Uitvoeringsstrategieën maken het mogelijk een onderhoudsreserve in te stellen, van waaruit we de kosten van het groot onderhoud dekken.

Op het gebied van organisatiestructuur zetten we verder in op de ingezette koers uit de voorafgaande jaren. De team- en taakindeling vormgeven, zodat dat deze aansluit bij de werkwijze van assetmanagement. De focus ligt op het toekomstbestendig inrichten van de buitendienst, het versterken van de afstemming tussen binnen- en buitendienst en de daarbij behorende dienstverlening, in lijn met de eerder genoemde visietrajecten.

Met het verankeren van assetmanagement in de organisatie, verbetert het inzicht in meerjarige onderhoudsplanningen. Ook verbetert het de mogelijkheid tot het maken van een integrale afweging van maatregelen gericht op het instandhouden binnen én tussen de verschillende kapitaalgoederen. Daarnaast vindt afstemming plaats met de plannen op het gebied van de investeringsagenda wegen (instandhouding in relatie tot nieuwbouw). Bij de uitvoerende taken zoeken we ook afstemming en samenwerking met andere wegbeheerders binnen Zeeland. En intern is er een nauwe samenwerking met het Programma Regionale Bereikbaarheid.

De tabellen 1 en 2 geven weer wat de geraamde kosten zijn voor de instandhouding van de kapitaalgoederen van de provinciale infrastructuur. Dit is gebaseerd op het daaraan ten grondslag liggende Beheerkader.

Tabel 1 – Kosten onderhoud infrastructuur

Tabel 1 – Kosten onderhoud infrastructuur (× € 1.000)

Categorie	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Vershil
Wegen	8.507	10.252	9.451	801
Vaanwegen	4.908	4.724	4.241	483
Groen	1.443	1.387	1.375	12
Totaal onderhoud infra	14.858	16.363	15.067	1.296

Tabel 2 – Kosten (vervangings)investeringen infrastructuur

De genoemde bedragen in tabel 4 baseren op het totale investeringskrediet. De investeringen

schrijven we conform het Besluit begroting en verantwoording en de financiële verordening provincies en gemeenten af. Hierdoor verdelen we de totale last over de periode waarin we de investering gebruiken.

Tabel 2 – Kosten (vervangings)investeringen infrastructuur (x € 1.000)

	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Vershil
Wegen	-261	-	1.068	-1.068
Vaarwegen	-11	-	-	-
Groen	-	-	-	-
Totaal onderhoud infra	-273	-	1.068	-1.068

Provinciale gebouwen

Bedrijfsgebouwen infrastructuur

De bedrijfsgebouwen infrastructuur zijn de wegensteunpunten en de bedieningsgebouwen voor het Kanaal door Walcheren en de Zeelandbrug. De laatste schakel in het uitvoeringsprogramma Beleidsvisie steunpunten is de nieuwbouw van steunpunt 's-Heer Arendskerke. Na positieve besluitvorming zal samen met het Rijk, de gemeenten en het waterschap, de benodigde wegensteunpunten voor de gladheidbestrijding in kaart worden gebracht. Het is hierbij de bedoeling om een aantal van deze steunpunten gemeenschappelijk te gaan gebruiken.

Voor het meerjarig groot onderhoud beschikken we over een beheerkader. Op basis van, een bijgewerkte, 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen buitendienst, voeren we het uit. In de huidige meerjarenbegroting staan de volgende bedragen voor het gebruikelijke en het groot onderhoud van deze panden:

Tabel 3 – Onderhoud bedrijfsgebouwen en terreinen

Er is nu geen sprake van achterstallig onderhoud.

(bedragen x € 1.000)

Categorie	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Vershil
Onderhoud en vervanging abdijcomplex	945	823	646	177
Onderhoud gebouwen en terreinen	261	0	1	-1
Zeeuws museum inclusief depots	191	239	220	20
Pand Schuytvlot	68	68	79	-11
Totaal kapitaalgoederen gebouwen	1.465	1.130	946	184

Fietsvoetveer

In 2004 zijn de gebouwen, aanlandingsvoorzieningen en twee SWATH-schepen voor het fietsvoetveer gekocht en in gebruik genomen. De Provincie verhuurt deze aan de exploitant van het fietsvoetveer Vlissingen-Breskens; de Westerschelde Ferry BV. In de huurovereenkomst voor de schepen staat dat de Westerschelde Ferry BV verantwoordelijk is voor het onderhoud aan de schepen. De gebouwen en aanlandingsvoorzieningen worden door de provincie onderhouden. In onderstaande tabel staan de onderhoudskosten weergegeven:

Tabel 4 – Kosten onderhoud faciliteiten fietsvoetveer

(Bedragen x € 1.000)

Categorie	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Vershil
Fietsvoetveer	760	735	741	-6
Totaal onderhoud fiets-voerveer	760	735	741	-6

Najaar 2022 zal de herinrichting van het stationsplein in Vlissingen starten. Dit zal ook positieve consequenties hebben voor de toegankelijkheid van de WSF. Daarnaast zal het project "Wind in de Zeilen" (vanaf 2023) mogelijkheden bieden tot samenwerking met andere partijen (gemeente Vlissingen, Prorail, NS) in het stationsgebied, zodat het hele stationsgebied eenzelfde uitstraling krijgt. Daarnaast kan samenwerking plaatsvinden op het gebied van kaartverkoop, toegang, en toegangspoortjes. De kans is groot dat deze, laatstgenoemde, voorzieningen uit het huidige pand van WSF verdwijnen en elders op het plein gaan plaatsvinden. Hierdoor ontstaat ruimte in het huidige gebouw van WSF.

Op dit moment bekijken we de mogelijkheden om de huidige kantooruimte WSF effectiever in te delen en eventueel uit te breiden. Ook kijken we naar de toegankelijkheid van het kantoor (momenteel is alleen een trap aanwezig) en het uitbreiden van de faciliteiten voor douche, kleed en wachtruimte personeel (de huidige situatie is Arbo-technisch ontoereikend). Enerzijds kijken we naar de korte termijn om z.s.m. te voldoen aan de Arbo eisen, nemen we ook de lange termijn planning onder de loep. Voor de langere termijn kijken we naar de herinrichting van het stationsplein en de eerder genoemde samenwerking met andere partijen, alsmede de ontwikkeling van de WSF organisatie. Dit ook met het oog op de situatie in en na 2027, wanneer de concessie opnieuw in de markt gezet wordt. Voor de korte termijn oplossing is een bedrag van € 150.000 nodig.

Kantoorgebouwen, waaronder Provinciehuis

De provinciale kantoorgebouwen betreffen het Abdijcomplex (inclusief het deel van het Zeeuws Museum) en het pand Schuytvlot te Middelburg (huisvesting Erfgoed Zeeland). Een meerjarig Beheerplan (BOS) reguleert het beheer en onderhoud aan deze gebouwen. Het onderhoud bestaat uit bouwkundig onderhoud en installatietechnisch onderhoud.

Installatietechnisch onderhoud:

Installatietechnisch onderhoud baseren we op de NEN 2767 (conditiemeting voor bouw- en installatiedelen). Een externe gespecialiseerde partij voerde de inventarisatie en inspectie uit. We hebben de planning van dit onderhoud, waar nodig, aangepast aan de planning van investeringen in de gebouwen en bouwkundige renovaties. Dit om deze werkzaamheden gecombineerd/tegelijk uit te kunnen voeren.

Bouwkundig onderhoud:

Planning bouwkundig onderhoud baseren we op de inspectierapporten van de Monumentenwacht, die deze inspecties tweejaarlijks uitvoert. Het onderhoud kent 2 classificaties: **Slecht (herstellen binnen 0-1 jaar)** en **Matig (herstellen binnen 1-3 jaar)**. Dit wordt opgenomen in het BOS. Ook grotere renovaties van gebouwen, waarbij geen bouwkundige aanpassingen aan het gebouw worden uitgevoerd, zijn hierin opgenomen.

Voor het meerjarig groot onderhoud wordt een aparte reserve groot onderhoud gevormd. Dit gebeurt op basis van een bijgewerkte 10-jarige meerjarenplanning onderhoud provinciale gebouwen. In de huidige meerjarenbegroting staan de volgende bedragen voor het regulier en groot onderhoud van deze panden:

Tabel 5 – Kapitaalgoederen gebouwen

(Bedragen x € 1.000)

Categorie	Begroting	Begroting na wijziging	Realisatie	Verschil
Incidenteel	776	1.081	1.081	-
Structureel	689	49	-135	184
Totaal	1.465	1.130	946	184

Er is een BRIM subsidie verstrekt voor het meerjarig bouwkundig onderhoud van de monumentale panden. De subsidieregeling eindigt op 31-12-2022. Op basis hiervan is de laatste 6 jaar 50 % van de kosten gesubsidieerd. Deze bedragen zijn in de meerjarenraming verwerkt. De komende jaren zal de nadruk liggen op het onderhoud van de niet monumentale panden. Er zal geen subsidie worden aangevraagd dus de kosten voor de Provincie worden hoger. Mogelijk dat over enkele jaren de subsidie weer wordt aangevraagd. Er is momenteel geen sprake van achterstallig onderhoud.

Investeringskrediet “huisvesting in een veranderende organisatie”

Vanuit het beschikbaar gestelde investeringskrediet van € 2.715.000 zijn inmiddels de verbouwing van “De Librije”; de aanpassingen in de gebouwen in kader van ‘Flexibel Werken’ en de implementatie van het Hospitality-concept uitgevoerd. Dit laatste gaat onder andere over de aanpassing van de ontvangsthallen van het Heerenlogement. Het krediet is met € 600.000 verhoogd waarmee een zogenaamde ‘netwerkruimte’ gerealiseerd is op de begane grond van het Heerenlogement ten behoeve van de samenwerking met partners. Het restant van dit krediet (€ 383.934) gebruiken we voor het geschikt maken van de voormalige reproductie- en de lunchruimte in het Heerenlogement voor vergaderen en ontmoeten/lunchen. Dit sluit aan op de voorzieningen die nodig zijn in kader van het Tijd- en plaatsbewust werken (TPBW), zie hierna. De aanbesteding start dit najaar en de werkzaamheden zullen begin 2023 klaar zijn.

Tijd en plaatsbewust werken (TPBW)

De organisatie heeft de keuze gemaakt om het werken op afstand een (meer) structurele plek te geven in de bedrijfsvoering en de omvang/inrichting van haar kantoorgebouwen aan te passen op de veranderende functie. Provinciale Staten heeft, in de vergadering van 24 juni 2022, hiermee ingestemd. In het najaar van 2022 zullen de aanpassingen in de gebouwen uitgevoerd worden en zal het TPBW verder doorgevoerd worden. Het is een proces van voortschrijdend inzicht, waarbij we voortdurend kijken hoe (de invulling van) gebouwen nog beter in dienst van personeel en processen kan staan. Hierbij staan niet alleen werkplekken centraal, maar ook de functie van ontmoetingsruimtes en ontvangst van gasten. De verwachting is dat door deze ontwikkeling het gebouw D en de bovenverdieping van gebouw E niet meer nodig zijn en afgestoten gaan worden in 2023. De opbrengst van deze panden zal aangewend worden om de kosten van het gereedmaken van betrokken panden te financieren, alsmede bij te dragen in de verduurzaming van het overige gebouwenbestand.

Verduurzaming vastgoed

In het IPO spraken provincies af dat het vastgoed van alle provincies in 2028 energie neutraal is behalve de monumentale panden. Voor monumenten geldt de landelijke afspraak om in 2030 40% CO2 gereduceerd te hebben (t.o.v. 1990) en in 2040 50%. De voorbereidingen voor de realisatie hiervan zijn al gestart. Doorvoering vindt de komende jaren plaats. Daarbij kijken we niet alleen naar de eigen gebouwen. Ook de omgeving is hierbij in beeld. Het is vooral zaak om de verduurzaming ook echt duurzaam aan te pakken. De kantoorpanden die geen monument zijn (> 100 m²) moeten in 2023 energielabel C hebben. De uitvoering van de energielabel C aanpassingen worden in het derde kwartaal van 2022 aanbesteed en in het 4e kwartaal starten de aanpassingen. Vanwege de huidige situatie in de bouw- en installatiemarkt is de verwachting dat de werkzaamheden pas het eerste kwartaal van 2023 klaar zijn.

Paragraaf Financiering

Inleiding

Deze paragraaf beschrijft de uitvoering van de financieringsfunctie door Zeeland. Financiering houdt voor de Provincie in dat er voldoende liquide middelen in kas zijn om aan alle financiële verplichtingen te voldoen. Hiervoor worden kortlopende leningen afgesloten waarbij het renterisico is afgedekt met een renteswap (voor uitleg zie "Financieringsbehoefte"). Daarnaast geven we inzicht in de financieringsbehoefte, rentelasten, het renteresultaat en de rentetoerekening.

Beleid

Naast de provinciale kaders gelden de wettelijke kaders die zijn vastgelegd in:

- Wet financiering decentrale overheden (Wet fido).
- Ministeriële regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (RUDDO).
- Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV).

In deze kaders staan onder andere richtlijnen over het aangaan en verstrekken van leningen, evenals het verstrekken van leningen en garanties of afgeven van waarborgen voor de publieke taak. Uitzettingen of derivaten moeten een voorzichtig karakter hebben en niet zijn gericht op het ontwikkelen van inkomen door het lopen van overmatig risico. In de ministeriële regeling staat wat minimaal onder prudente uitzettingen en een prudent gebruik van derivaten moet worden verstaan. De voorschriften richten zich op de tegenpartij (debiteurenrisico) en op het type instrument (marktrisico).

Wijzigingen ten opzichte van beleid 2022:

Er zijn geen beleidswijzigingen voor financiering in 2023 vergeleken met voorgaande jaren.

Speerpunten

- Zorgen voor de tijdige beschikbaarheid van de nodige financiële middelen
- Beheer van (tijdelijk) overtollige middelen
- Beheersen van financiële risico's
- Minimaliseren van de kosten bij het beheren van geldstromen en financiële posities

Kengetallen

- Kasgeldlimiet: € 21,5 miljoen
- Renterisiconorm: € 61,3 miljoen

Beleidskader

- *Besluit Financieringsstatuut 2022 Provincie Zeeland*
- *Financiële verordening Provincie Zeeland 2017*

Schatkistbankieren

Vanaf 2013 is de Wet verplicht Schatkistbankieren ingesteld. Dat houdt in dat de Provincie al haar overtollige liquide middelen moet aanhouden bij het Ministerie van Financiën. Dit kan in de vorm van een rekening courant of het plaatsen van (meerjarige) deposito's. Onder voorwaarden mogen er ook leningen verstrekt worden aan medeoverheden, het zogenaamde onderling uitlenen. Er kan niet geleend worden bij de schatkist. Provincie Zeeland heeft gedurende het hele jaar 2023 middelen gestald bij de schatkist (zie overzicht uitzettingen en verstrekte geldleningen).

Risicobeheer vlottende schuld

De zogeheten 'kasgeldlimiet' stelt een grens aan de korte financiering (7% van het begrotingstotaal, totale lasten). Dit betekent dat we investeringen tot deze kasgeldlimiet mogen financieren met leningen die een looptijd hebben van maximaal 1 jaar, waardoor het renterisico van korte financiering beperkt wordt.

De maximaal toegestane financiering met kort geld in 2023 bedraagt ongeveer € 21,5 miljoen (7% van het begrotingstotaal van € 307 miljoen). Uit onderstaand overzicht blijkt dat we de kasgeldlimiet over 2023 niet hebben overschreden:

Kasgeldlimiet 2023		bedragen x € 1 mln				
		stand per				
		gemiddeld kwartaal	1e gemiddeld kwartaal	2e gemiddeld kwartaal	3e gemiddeld kwartaal	4e gemiddeld kwartaal
Omvang begroting						
		306,6	306,6	306,6	306,6	306,6
1.	Toegestane kasgeldlimiet					
	*	7%	7%	7%	7%	7%
	*	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5
2.	Vlottende schuld					
	Opgenomen gelden < 1 jaar die niet gedekt zijn	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Schuld in rekening-courant nazorgfonds	11,1	11,5	11,7	11,7	11,7
	Gestorte gelden door derden < 1 jaar	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
		11,1	11,5	11,7	11,7	11,7
3.	Vlottende middelen					
	Uitzetting bij schatkist	10,2	29,0	41,8	53,1	53,1
	Tegoeden in rekening-courant	0,3	0,4	0,1	0,4	0,4
	Overige uitstaande gelden < 1 jaar (Groenfonds)	19,0	19,3	18,7	18,2	18,2
		29,5	48,7	60,6	71,7	71,7
4.	Toets kasgeldlimiet:					
	Saldo vlottende middelen (3) - (2)	18,4	37,2	48,9	60,0	60,0
	Toegestane kasgeldlimiet (1)	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5
	Ruimte (+) / Overschrijding (-); (1) + (4)	39,9	58,7	70,4	81,5	81,5

Risicobeheer vaste schuld, renterisiconorm

Voor de vaste schuld is in de Wet fido ook een norm beschreven, de zogenaamde 'renterisiconorm'. De renterisiconorm is het maximaal toegestane renterisico over langlopende schulden (looptijd > 1 jaar). Een langlopende schuld wordt ook wel vaste schuld genoemd. Het renterisico op deze leningen is afhankelijk van:

- Het gedeelte van de vaste schuld waarvoor de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening).
- Het gedeelte van de portefeuille aan vaste schuld dat in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen (herfinanciering).

In de Wet fido, artikel 1 h, wordt de renterisiconorm gedefinieerd als een bedrag ter grootte van een percentage van het totaal van het begrotingstotaal van het openbare lichaam bij aanvang van het jaar. Voor Provincies is dit percentage 20% van het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal voor 2023 bedraagt € 307 miljoen. De renterisiconorm voor Provincie Zeeland bedraagt € 61,3 miljoen.

Rentetoerekening

In artikel 13 BBV is voorgeschreven dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in:

- de rentelasten

- het renteresultaat
- de financieringsbehoefte
- de manier waarop rente aan investeringen, grondexploitaties, en taakvelden wordt toegerekend

De behoefte aan inzicht in de kosten op de taakvelden en de behoefte om de manier van verantwoorden van rente in de begroting en jaarrekening te harmoniseren, hebben er toe geleid dat in het wijzigingsbesluit Besluit begroting en verantwoording (BBV) is opgenomen dat de rentekosten aan deze taakvelden moeten worden toegerekend door een (rente)omslag. De commissie BBV adviseert het renteschema hieronder in de paragraaf Financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen. Omdat, per saldo, geen sprake is van van rentelasten maar van rentebaten, worden geen lasten toegerekend aan de taakvelden.

Tabel renteschema (Bedragen x € 1.000)

a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	0
b. De externe rentebaten	-1.120
Totaal door te rekenen externe rente	-1.120
c. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	0
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
Saldo door te rekenen externe rente	0
d 1. Rente over Eigen Vermogen	0
d 2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	13
De aan taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toe te rekenen rente	-1.107
e. De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief Overhead) toegerekende rente (renteomslag)	0
f. Renteresultaat op het taakveld treasury	-1.107

Uitzettingen en verstrekte geldleningen

Alle overtollige middelen dienen verplicht te worden gestald bij de schatkist volgens de Wet verplicht Schatkistbankieren.

1. Wachtgeldvoorziening van de voormalige Provinciale Stoombootdiensten (PSD): De middelen voor die voorziening zijn op lange termijn uitgezet. Rente en aflossingen op deze lening worden ieder kwartaal ontvangen tot en met 2028.
2. Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse Gemeenten (SVN): Aan SVN is in totaal € 3 miljoen aan leningen bestemd voor stimulering duurzame woningverbetering. Deze leningen mochten tot en met 2013 worden uitgezet, daarna zijn alle aflossingen voor de Provincie.

Hieronder staat het overzicht van de verstrekte geldleningen en bij de schatkist aangehouden middelen:

Schatkist/verstrekte geldleningen (x 1.000)	Stand per 1-1-2023	aflossing/mutatie	rente	Stand per 31-12-2023
Uitzettingen bij schatkist	18.900	-	1.100	54.500
Uitzetting wachtgeldvoorziening PSD	624	315	20	309
Duurzaamheidslening woningverbetering aan SVN	936	135	-	801
Totaal	20.460	450	1.120	55.610

Paragraaf Bedrijfsvoering

Samen slimmer voor Zeeland

Als provincie willen we het beste voor Zeeland en de Zeeuwen. Dat doen we op verschillende manieren: we voeren onze wettelijke taken en ons eigen beleid uit, en stemmen via netwerksturing af met onze partners. We werken steeds meer samen met partners aan maatschappelijke opgaven. Dat is nodig om zowel nu als in de toekomst maatschappelijk toegevoegde waarde te blijven leveren. Daarnaast zijn ook maatschappelijke ontwikkelingen zoals digitalisering van invloed op ons werk. Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat we flexibel moeten zijn in hoe we ons werk organiseren.

Binnen de organisatie is de interne bedrijfsvoering een belangrijke voorwaarde voor het ondersteunen van de uitvoering van taken en opgaven. De landelijke onderwerpen, zoals de opgaven landelijk gebied en stikstof, en opgaven rondom energie en klimaat vragen de komende periode veel van de provincies. Dat legt druk op de interne bedrijfsvoering, die al die processen mogelijk maakt. We werken aan het tijdig verstrekken van bijvoorbeeld subsidies, inkoopadviezen of juridische adviezen. Dat vergt flexibiliteit van de interne bedrijfsvoering, maar ook slimme en nieuwe toepassingen om werkzaamheden nog effectiever te kunnen uitvoeren. Bedrijfsvoering ondersteunt de gehele organisatie in het werk voor Zeeland. We zijn innovatief en houden de basis op orde. Samen slimmer is samen sterker.

Binnen bedrijfsvoering werken we volgens zes kernwaarden:

- samenwerken als kunst
- resultaatgerichtheid
- vergroten in- en externe oriëntatie
- adaptie en flexibiliteit
- innovatief en inventief
- bespreken en verbeteren

Deze kernwaarden vertalen zich in drie gezamenlijke punten binnen de interne bedrijfsvoering:

- De basis op orde. We richten onze processen op een efficiënte, effectieve en transparante manier in.
- Tijd- en plaatsgebonden werken. We werken en vergaderen hybride: daarmee voorkomen we vermijdbare dienstreizen en we vergroten de (duurzame) inzetbaarheid van de medewerkers. Daar richten we onze processen en faciliteiten op in;
- Data gedreven werken. Om tot een effectieve uitvoering van onze processen te komen maken we zoveel mogelijk gebruik van data en digitale toepassingen. De data binnen de processen en systemen gebruiken we om processen te beheersen en (ingewikkelde) informatie te kunnen verstrekken. In de onderwerpen die we binnen deze paragraaf beschrijven komen deze punten op één of meer manieren terug.

Kengetallen

Omvang ambtelijke organisatie

- Ambtelijke organisatie: 610,4 fte
- Statengriffie: 7,3 fte
- Rekenkamer: 1,8 fte

Beleidskader

- *Norm voor externe inhuur is, volgens de Rijksnorm, maximaal 10% van de totale personele uitgaven*

- [Inkoopbeleid](#)
- [Informatiebeleid](#)
- [Informatiebeheer](#)

Deze beleidskaders zijn een bevoegdheid van GS/Concerndirectie.

Hybride Werken

Binnen onze organisatie werken we hybride. Onze gebouwen zijn hierop ingesteld en er komen steeds meer digitale voorzieningen. Zo is er een thuiswerkbudget waarmee medewerkers thuis een goede werkplek kunnen inrichten. We stimuleren het gebruik van duurzaam vervoer. Het uitgangspunt is dat medewerkers bewuste keuzes maken over de werkplek en het reizen. Dit levert, bij de juiste balans, gewin op voor maatschappij, werkgever en werknemer. Door met elkaar in gesprek te blijven en gebruik te maken van alle mogelijkheden, geven we samen vorm aan hybride werken. Zo blijven we werken aan het beste voor Zeeland en de Zeeuwen, ongeacht waar we werken.

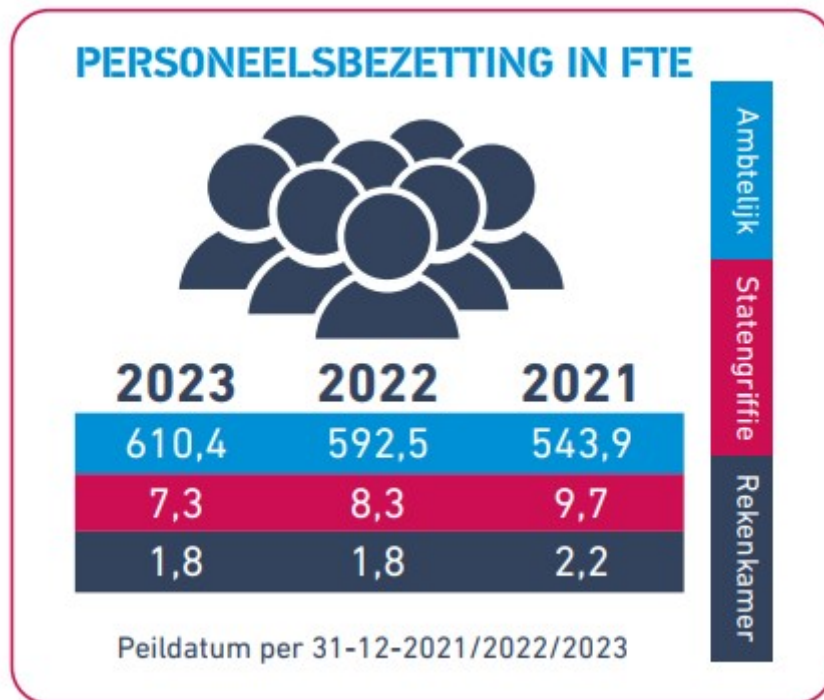
Het Abdijcomplex is een ontmoetingsplek voor medewerkers, bestuurders, klanten en/of netwerkpartners. Het gebouw blijft ook in de toekomst een belangrijke rol vervullen. Tegelijkertijd maken digitale ontwikkelingen het mogelijk om op afstand te werken. Dat kan effectiever zijn, omdat het werk concentratie vraagt of om de reistijd (en daarmee samenhangend CO2 uitstoot) te verminderen. Voor Hybride Werken hebben we in 2023 ingezet op:

- De mentale werkomgeving. Meer zeggenschappen vrijheid zorgt voor een verandering van.
- Organisatiecultuur en gedrag van medewerkers.
- De fysieke werkomgeving. Ingericht volgens de principes van Hybride Werken, zowel in de:
  - Kantoorgebouwen als bij het werken op afstand (thuis).
  - De virtuele werkomgeving. Tijd- en plaats onafhankelijk werken is mogelijk.
  - Ontwikkeling, samenwerking en kennisdeling is daarbij van belang.

Goed werkgeverschap: blijvende aandacht voor strategisch personeelsbeleid en personeelsplanning

We staan de komende jaren voor grote uitdagingen als het gaat om het behoud van een goed werknemersbestand. Ook in 2024 en in volgende jaren blijft aandacht voor strategisch personeelsbeleid en personeelsplanning daarom van groot belang.

Daar waar het personeelsbestand de afgelopen periode fors is meegegroeid met de toenemende omvang van bestuurlijke ambities, ligt dat voor de komende periode niet voor de hand. Voor onze menskracht is namelijk het uitgangspunt (op de inzet van landelijke transitie na) de uitvoering te doen met de bestaande capaciteit, omdat er een grens zit aan het fors doorgroeien van onze organisatie. Dat betekent afwegingen maken over bestaande en nieuwe ambities.

Onze missie blijft het zijn van een organisatie die een afspiegeling is van de Zeeuwse samenleving. Daarom investeren we ook nadrukkelijk in jonge werknemers, bijvoorbeeld in de vorm van traineeships. Ook hebben we in 2023 twintig stageplaatsen voor scholieren en studenten van diverse opleidingsrichtingen aangeboden. Daarmee bieden we perspectief in Zeeland en geven zelf het goede voorbeeld. De afgelopen jaren is vernieuwing in het medewerkersbestand en opvolging van uitgestroomde expertise goed verlopen. Ook de komende jaren blijft inzet nodig door de grote uitstroom van medewerkers die met pensioen gaan. De enorme krapte op de arbeidsmarkt zorgt ervoor dat we hier extra aandacht voor hebben. We willen ons personeel behouden en creatieve vormen vinden om nieuw personeel te werven. Strategische personeelsplanning is daarom een terugkerend onderwerp in de jaarlijkse P&C-cyclus. Dit krijgt uitwerking op concernniveau en aanvullend daarop in maatwerkacties per taakgebied. In 2024 wordt de strategische personeelsplanningen per eenheid geactualiseerd dan wel vervolmaakt.

Communicatie

We zetten ons dagelijks in voor het beste voor Zeeland en de Zeeuwen. Als overheid zijn we verplicht om hierover actief én passief informatie te geven. Informatie over wat we doen, voor wie en waarom. In de veranderende wereld van nu is bijna alles communicatie. Pers, publiek, politiek en medewerkers beoordelen onze organisatie op onze manier van communiceren.

Team Communicatie zorgt dat Zeeland en de Zeeuwen weten waarvoor ze terecht kunnen bij de Provincie Zeeland. Maar ook wat ze van Provincie Zeeland mogen verwachten en hoe ze zaken aan kunnen kaarten. We laten zien wat we doen voor Zeeland en de Zeeuwen. Dit doen we via mensen: bestuurders en medewerkers. En via onze (digitale) communicatiemiddelen:

- Social media (facebook, linkedin, twitter, instagram, you tube).
- Website www.zeeland.nl
- E-mail nieuwsbrieven.
- Online en gedrukte magazines (bijvoorbeeld magazine IN ZEELAND).
- Sociaal jaarverslag.
- Narrowcasting (beeldschermen met informatie).
- De Abdijstudio voor livestreams: webinars of live gesprekken.

- Beeldloket voor foto en video.
- Mediaberichten.

Met communicatie brengen en halen we informatie. We zorgen voor interactie met onze omgeving. Duidelijk, rolbewust en inspirerend willen we zijn. Maar ook betrouwbaar en geloofwaardig. In 2023 werkten we verder aan het vergroten van onze online zichtbaarheid. Met ons centraal communicatiemiddel www.zeeland.nl ontvangen we gemiddeld 60.000 bezoeken per maand. Via onze sociale media kanalen, waarmee we interactie hebben met onze volgers, verwijzen we ook naar www.zeeland.nl. We zien het aantal volgers elk jaar stijgen. In 2023 hebben we stappen gezet in het gebruik van data om zo onze communicatieaanpak verder te verbeteren. We organiseerden een bezoek aan Provincie Noord-Holland voor het delen van kennis en ervaring en organiseerden een training datagedreven communiceren. We zijn gestart met het actualiteitenoverleg waarin we data gebruiken om onze communicatie te verbeteren. En werken samen met afdeling Informatie & Automatisering aan een dashboard. In 2024 zetten we vervolgstappen.

Als organisatie vinden we duidelijke en begrijpelijke taal belangrijk. Via de interne campagne Direct Duidelijk werken we aan heldere teksten. We trainen hiertoe collega's tot interne taalcoaches.

In 2022 gingen we van start met de proef van het gratis kwartaalmagazine IN ZEELAND. Met IN ZEELAND willen we de inwoners van Zeeland, naast alles wat we digitaal doen, ook op papier informeren. Door interviews, reportages, achtergrondverhalen en korte berichten geven we een inkijkje in onder andere het beleid van de Provincie, de subsidieregelingen en politieke besluiten.

Zoals gepland zijn er in 2023 vier edities van IN ZEELAND verschenen. Collega's van Team Communicatie deden de redactie; vormgeving, druk en verzending werden door een externe Zeeuwse partij verzorgd. In de loop van het jaar moest het college van Gedeputeerde Staten een besluit nemen of we zouden moeten stoppen met IN ZEELAND of dat het zou kunnen worden toegevoegd aan de communicatieve middelenmix. GS stelden vast dat IN ZEELAND een succes mag worden genoemd met inmiddels zo'n 3000 abonnees (er komen nog elke dag bij) en een oplage van 4500 stuks. Daarom vond er een Europese aanbesteding plaats voor nog eens twee jaar IN ZEELAND, met als optie die daarna eventueel te verlengen met twee jaar. Dat betekent dat een ander (ook Zeeuws!) bureau IN ZEELAND in 2024 gaat vormgeven, (laten) drukken en verzenden.

Maatschappelijk verantwoord inkopen en aanbesteden

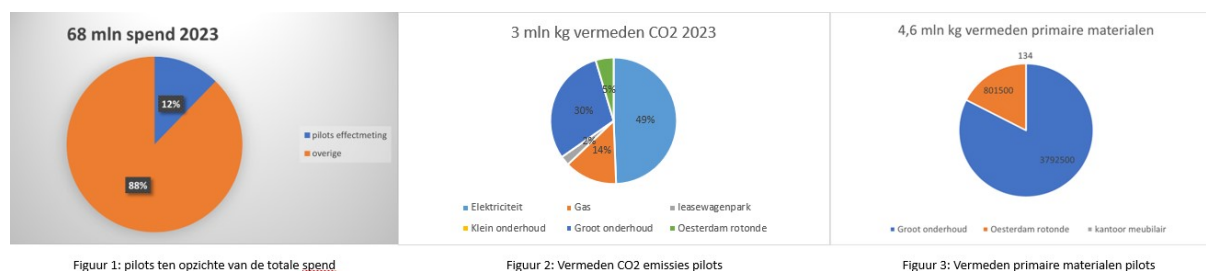
In 2023 laten we voor de eerste keer zien welk effect we met onze eigen inkopen en aanbestedingen bereiken op maatschappelijk- en duurzaamheidsgebied. De gebruikte indicatoren voor het rapport zijn zoveel mogelijk hetzelfde als de indicatoren die worden gebruikt voor het monitoren van de gerelateerde provinciale beleidsdoelen, zoals bijvoorbeeld Circulaire Economie en Klimaat. In 2022 is samen met provinciale beleidsmedewerkers de methodiek ontwikkeld om zeven van deze effect indicatoren te kunnen gaan meten. Het resultaat is dat er zeven online rekenbladen ontwikkeld zijn waarop leveranciers data kunnen invullen.

In het eerste halfjaar van 2023 hebben we de methodiek en rekenbladen gelanceerd. Alles is getest door studenten van de University of Applied Science samen met negen (potentiële) leveranciers. Op basis van deze resultaten zijn de online rekenbladen op een aantal punten verbeterd. Er is met een aantal contracten gestart met de effectmeting en op basis van vrijwilligheid worden leveranciers van inkopen opgeroepen om deel te nemen aan de effectmeting. De monitoring zal ieder jaar worden uitgebreid met meer contracten en, indien nodig, met meer indicatoren waarop het mogelijk is om te rapporteren.

Voor de rapportage over 2023 zijn 9 inkoopcontracten geselecteerd. Deze projecten zijn geselecteerd omdat ze een hoge milieupact hebben (hoge CO2 emissies of er wordt veel materiaal gebruikt). Het gaat om infrastructurele werken, het provinciale wagenpark, energie en gebouw onderhoud en meubilair. Bij deze projecten hebben we op basis van de beschikbare informatie voor Klimaat berekend hoeveel CO2 emissies vermeden zijn ten opzichte van nationale referentiewaarden. De hoeveelheid vermeden primaire materialen wordt bereikt door het toepassen van snel hernieuwbare

en hergebruik van materialen. Op basis van de data die door leveranciers is gerapporteerd, zijn de bronnen per project onafhankelijk gevalideerd.

Deze 9 projecten zijn 12 % van de totale inkoopspend (zie cirkel diagram 1). Deze projecten hebben samen 3 miljoen kg CO2 vermeden. In de cirkel diagram is te zien dat we met onze duurzame energie (gas en electra samen) en het groot asfalt onderhoud contract deze reductie realiseren. Deze 9 projecten hebben samen 4,8 miljoen kg primaire materiaal vermeden door het hergebruiken van materialen en het toepassen van hernieuwbare materialen. In de cirkel diagram is te zien dat GWW projecten de grootste bijdrage levert 99% aan de doelen uit het grondstoffen akkoord. Door dit de komende jaren voor alle projecten inzichtelijk te maken kunnen we leren om, samen met onze opdrachtnemers, te groeien naar een circulaire economie.

Figuur 1: pilots ten opzichte van de totale spend

Figuur 2: Vermeden CO2 emissies pilots

Figuur 3: Vermeden primaire materialen pilots

In de begroting 2023 is melding gemaakt van de aanbesteding van de concessie Openbaar Busvervoer Zeeland. Helaas leverde deze aanbesteding geen inschrijvingen op. Het telefonie abonnement is in interprovinciaal verband aanbesteed. Deze aanbesteding is gewonnen door Odido. Een andere Europese aanbesteding die in 2023 heeft plaatsgevonden, in samenwerking met de gemeenten Veere en Schouwen-Duiveland, is die voor flexibele arbeidskrachten. Deze aanbesteding is gewonnen door Flextender uit Eemnes.

In interprovinciaal verband is het gelukt het contract voor groen gas met één jaar te verlengen. In 2024 wordt gekeken welke vorm er aan de nieuw te sluiten overeenkomst wordt gegeven.

Subsidies

Met ingang van 1 januari 2023 is de Algemene subsidieverordening Zeeland 2023 (Asv 2023), die daarmee de Algemene subsidieverordening Zeeland 2013 vervangt, van kracht geworden. Tegelijk met de Asv 2023 is ook het Algemene subsidiebesluit Zeeland 2023 (Asb 2023) geactualiseerd. Gezamenlijk vormen zij het huidige juridisch kader voor het subsidiebeleid van de Provincie Zeeland.

In 2023 is ingezet op verdere professionalisering van het subsidieproces, waarbij met ingang van 1 november 2023 alle subsidieaanvragen digitaal ingediend kunnen worden. Digitaal indienen van een subsidieaanvraag is vanaf dat moment ook de norm. De subsidie-aanvragende partij kent hierdoor ook een eigen 'persoonlijke digitale pagina' waar per subsidie het verloop van het gehele subsidieproces, dus van aanvraag tot vaststelling, opgenomen is. Op deze manier is ons proces beter gestroomlijnd en wordt de beheersing van het proces verder versterkt.

Eveneens in 2023 heeft de Rekenkamer een onderzoek uitgevoerd naar de doeltreffendheid van subsidieverstrekking. Hierbij zijn ondermeer de volgende constatering gedaan m.b.t. het subsidiebeleid en subsidieproces:

- Het subsidiebeleid van de Provincie Zeeland steekt goed en solide in elkaar.
- De subsidieaanvragers en -ontvangers zijn in de regel positief over het proces van subsidieverstrekking door de Provincie Zeeland.
- Het onderzoek laat in de uitvoering van het subsidiebeleid geen grote kwesties zien ten aanzien van de rechtmatigheid en de doelmatigheid bij het verstrekken van subsidies. De controlerapportages over de betreffende jaren van de accountant bevestigen dit beeld

Financieel meerjarig perspectief

Het meerjarig financieel perspectief is gezond. Wel is er sprake van onzekerheden. In de voorjaarsnota 2024 schetsen we een geactualiseerd financieel perspectief. We betrekken hierin belangrijke actuele ontwikkelingen. Dit betreft bijvoorbeeld de herijking van het verdeelmodel van het provinciefonds. Een andere onzekerheid betreft de motorrijtuigenbelasting. Het is onduidelijk of de motorrijtuigenbelasting op termijn vervangen zal worden door een systematiek van betalen naar gebruik. En op welke wijze provincies dan gecompenseerd zullen worden voor het wegvallen van de opcenten. Dit zal afhangen van de formatie van een nieuw kabinet. Een andere belangrijke ontwikkeling betreft de inzet van de ZEH dividenden waarvoor in 2024 ook een beleidskader zal worden voorgesteld. In de voorjaarsnota 2024 gaan we daarnaast in op financiële vraagstukken die extra middelen vragen de komende jaren.

Financiële informatievoorziening

Sinds enkele jaren werken we met het softwarepakket Pepperflow. Dit is een rapportagetool voor het opstellen en digitaal publiceren van onze P&C documenten zoals begroting en jaarrekening en de kwartaalrapportages grote projecten. Inmiddels loopt er een proef om via Pepperflow het verloop van de acties en doelen uit de begroting te bewaken.

Het verder ontwikkelen van Horizontaal Toezicht

In 2021 heeft de provincie Zeeland uitgesproken zich te conformeren aan de doorontwikkeling van het Horizontaal Toezicht (DHT) met de Belastingdienst, met de bedoeling het DHT in een individueel convenant voor 3 jaar vast te stellen. Echter, de gevolgen van de casus dubbele BTW, inzake de geleverde diensten in het Zwin door een Belgische aannemer, hebben in april 2023 ertoe geleid om, in goed overleg met de Belastingdienst, het afsluiten van het nieuwe convenant tijdelijk aan te houden. Daarom is het oorspronkelijke convenant per 1 november 2023 afgelopen.

Hoewel er jurisprudentie is die het standpunt van de Provincie op teruggave sterkt, neemt de Belgische overheid in deze casus het standpunt in dat de belastingaanslagen over de jaren voor 2020 zijn verjaard. Over het jaar 2020 is inmiddels de teruggave ontvangen (€ 38.208). Via ambtelijke en bestuurlijke lijnen trachten we tot een oplossing voor de eerdere jaren te komen. Dit ook met het besef dat de fiscale wet- en regelgeving complex is, het bedrag (ondanks de betekenis daarvan voor de Provincie) relatief beperkt is, en waarbij bestuurlijke verhoudingen ook in acht genomen moeten worden.

De provincie Zeeland kan ten aanzien van het DHT later, op ieder gewenst moment, een self assesment indienen waaruit blijkt dat de Provincie voldoet aan de voorwaarden om alsnog een nieuw individueel convenant HT af te sluiten. De organisatie heeft in 2022 en 2023 stappen gezet om te kunnen voldoen aan de eisen van het 'doorontwikkelde' convenant Horizontaal Toezicht. Daarmee ligt ook een basis, zoals eerder informeel door de Belastingdienst aangegeven, om tot een 'continuering' van het convenant HT te komen. Het vergt echter ook een gesprek tussen Belastingdienst en Provincie over rollen en verantwoordelijkheden binnen het convenant DHT, met in ogenschouw deze casus.

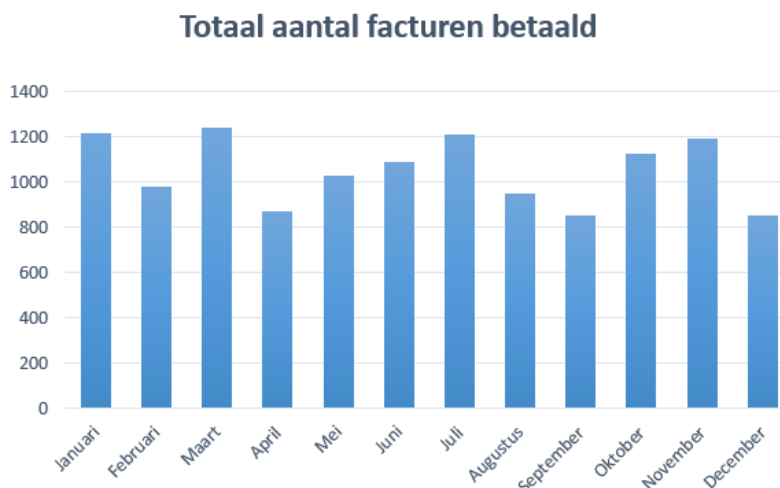
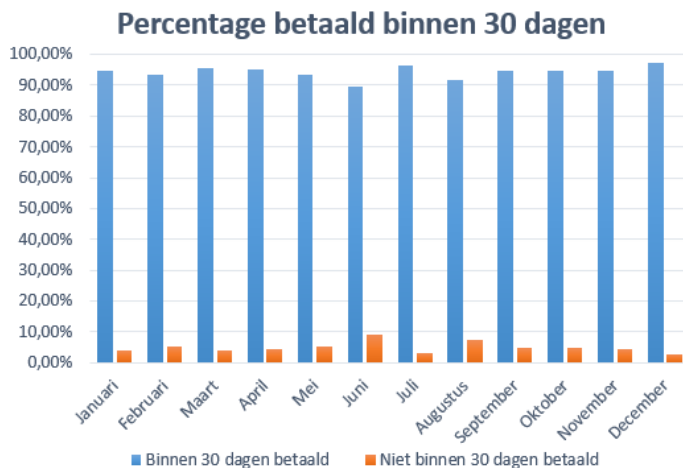
Tot dat moment zal de Belastingdienst de reguliere klantbehandeling bij onze organisatie voorzetten. Bij de vormgeving hiervan houden ze daarbij rekening met de onder het oorspronkelijke convenant met ons opgedane ervaringen. Ook zullen er periodiek bedrijfs gesprekken gevoerd blijven worden en blijft de mogelijkheid tot vooroverleg bestaan. Er verandert hierdoor feitelijk niets in onze huidige (werk)relatie met de Belastingdienst.

Betalen en invorderen

Bij Provincie Zeeland waarborgen we een tijdige en nauwgezette naleving van financiële verplichtingen jegens onze leveranciers en partners. Ons betalingsbeleid is gericht op de efficiënte verwerking van betalingen, heldere communicatie over betalingsstatussen en actieve oplossing van

eventuele problemen. Het merendeel van onze facturen (94%) wordt binnen 30 dagen betaald, wat getuigt van onze inzet voor tijdige en efficiënte betalingsprocessen.

In totaal zijn er in 2023 meer dan 12.500 facturen betaald aan leveranciers en partners. In onderstaande grafiek kunt u de resultaten bekijken:

Controloffunctie

De controloffunctie gaat om het beter 'in control' zijn en blijven van de organisatie. We werken aan een goed georganiseerd en geaccepteerd systeem van sturing en beheersing. De controloffunctie ligt niet alleen bij de afdeling Control, het 'in control' zijn is van de gehele organisatie. We doen het samen, wel heeft de afdeling Control een duidelijke regiefunctie.

Er is gewerkt aan zes hoofdonderwerpen:

1. Planning & Control: de continue ontwikkeling en uitvoering van een systeem waarmee bestuur en politiek in staat wordt gesteld om te kiezen, te sturen en te verantwoorden. 2023 heeft in het teken gestaan van het steeds verder ontwikkelen van dashboards en KPI-sturing, waarbij met name aandacht is besteed aan de interne processen.
2. Risicomanagement: het op een gezamenlijke wijze verhogen van het risicobewustzijn in de organisatie. Belangrijk punt voor 2023 was het maken van een verdiepingsslag op het vlak van organisatie breed risicomanagement. Vanuit de gedachte dat voor 'in control' zijn geldt

dat stilstand achteruitgang is, is ook verder vormgegeven aan het zogenaamde 'drielijnen' model.

3. Projectcontrol: is het toetsen van en adviseren over de beheersing van de grote projecten en programma's. Om de kwaliteit van het projectmanagement te verbeteren hebben meerdere collega's in 2023 een op maat gemaakte training projectmanagement gevolgd. Daarnaast is noemenswaardig dat in 2023 zowel het Handboek Projectmanagement als het Kader Grote Projecten is geactualiseerd.
4. Rechtmatigheidsverantwoording: de Provincie legt vanaf het boekjaar 2023 zelf in de jaarstukken verantwoording af over de rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. Diverse interne controles zijn uitgevoerd ter onderbouwing van de rechtmatigheidsverantwoording. Hierbij is gebruik gemaakt van de uitkomsten van de pilot van vorig jaar.
5. 217a onderzoek: in artikel 217a van de Provinciewet staat dat in opdracht van het college onderzoek wordt gedaan naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door Gedeputeerde Staten gevoerde beleid. In 2023 is een onderzoek naar beleidsevaluaties afgerond. De uitkomsten van dit onderzoek zijn in december 2023 gedeeld met Provinciale Staten. De gedane aanbeveling om door middel van een beknopte interne handreiking het nut en kwaliteit van evaluaties te verbeteren wordt in 2024 opgepakt.
6. De verbijzonderde interne controles en diverse leer- en verbeteronderzoeken. In 2023 zijn niet uitsluitend interne controles uitgevoerd die betrekking hebben op rechtmatigheid. Ook zijn verschillende interne controles en leer- en verbeteronderzoeken uitgevoerd en afgerond. Door te leren van de uitkomsten van interne controles wordt de bedrijfsvoering continu verbeterd.

Open Zeeland

In 2023 is na de eerste bestuurlijke verkenning door andere prioritering geen uitwerking meer gegeven aan de ambtelijke verkenning. Wel zijn de principes zoals voorgelegd aan het college meegenomen in de verdere uitwerking van de implementatie van de Woo.

Informatiestrategie

De verkenningen op de "i-visie" en de strategische uitgangspunten in de digitalisering van de provinciale organisatie voor de komende vier jaar zijn in 2023 afgerond en verder doorvertaald naar de concept provinciale digitaliseringsstrategie. De provinciale digitaliseringsstrategie is een dynamische strategie van waaruit in 2023 onder andere de start is gemaakt voor het opstellen van een datastrategie en de verkenning is gestart op de toepassing van (generatieve) Kunstmatige Intelligentie (afgekort: AI) in de maatschappelijke opgaven en de bedrijfsvoering.

Informatiebeheer

De verbeteracties met betrekking tot het scan-proces uit de 'Auditrapportage routinematige vervanging' van de provinciearchivaris (2021) zijn in 2023 grotendeels verwerkt in het geactualiseerde 'Handboek Vervanging'. Ook is een vierdejaars student van de Hogeschool Zeeland in 2023 gestart met een afstudeeronderzoek naar het implementeren van een kwaliteitssysteem voor het informatiebeheer. Daarnaast is er in 2023 gestart met het uitwerken van de beleidskaders voor het informatiebeheerplan. Zo is er een concept vernietigingsprocedure opgesteld en zijn de analoge archieven geïnventariseerd.

De werkgroep "archiveren van de dossiers van de regionale uitvoeringsdienst (RUD Zeeland) voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)" is in 2023 opgestart en komt periodiek bijeen. Doel is om afspraken te maken zodat afgehandelde VTH-dossiers in het digitaal archief (E-depot) terechtkomen en niet meer terug hoeven naar de zorgdragers van de archieven (de deelnemers).

In 2023 is verder uitwerking gegeven aan de acties uit het adviesrapport van Doxis (2021) voor de transitie van de Documentaire Informatie Voorziening (DIV). De geadviseerde competentieontwikkeling is doorgevoerd in de formele functieomschrijvingen en waarderings van de medewerkers Informatiebeheer. Ook hebben medewerkers digitale trainingen gevolgd en zijn met enkele medewerkers individuele afspraken gemaakt over vervolgoopleidingen. Medewerkers met de

functie "Informatiebeheerder A" zijn in dit kader in 2023 gestart met het bezoeken van diverse onderdelen van de organisatie om het informatiebewustzijn onder de medewerkers te vergroten. Het project voor de transitie van de DIV is daarmee afgerond.

Verder is in samenwerking met het Zeeuws Archief in 2023 de eerste serie te bewaren dossiers (73 stukken) technisch gereed gemaakt om op te nemen in het digitaal archief (e-depot) van de Provincie Zeeland en is de vernietiging van papieren en digitale dossiers over de jaren 2020-2021 afgerond.

Informatieveiligheid

Ook in 2023 heeft onze organisatie voldaan aan de ISO 27001-norm. Dat is bevestigd door de controle-audits in december dat jaar, waar duidelijk 'continuous improvement' werd geconstateerd.

In december hebben het IPO-bestuur en de staatssecretaris van Koninkrijkszaken en Digitalisering, mevrouw Van Huffelen, het convenant ondertekend om aan te sluiten bij het Nationaal Cyber Security Center en deze formeel te laten fungeren als Computer Security Incident Response Team (CSIRT) voor de provincies. Daarnaast is een Interprovinciaal Information Security Analysis Center (IP-ISAC) opgericht waarin technici van de provincies dreigingen en incidenten analyseren. De Provincie Zeeland is voorzitter van dit initiatief.

De Zeeuwse CISO-kring heeft in 2023, in het kader van professionalisering, een uniforme manier van rapporteren op cyberrisico's en incidenten aan alle Zeeuwse besturen uitgewerkt, zodat bestuurders in Zeeland allemaal op dezelfde wijze worden geïnformeerd. Ook Zeeuwse benchmarks op cyber veiligheid worden zo mogelijk samen uitgevoerd.

Digitale dienstverlening volgens wetgeving

In 2023 is een project "Implementatie Digitale Wetten" gelanceerd, zodat het voldoen aan deze wetten en de acties die daaruit voortvloeien, integraal en in samenhang met elkaar worden uitgevoerd. Dit project werkt ook aan een overkoepelend "digitale dienstverleningsconcept" waarin afspraken met de afnemers op de kwaliteit van de digitale dienstverlening wordt vastgelegd. Die kwaliteit wordt mede gestuurd door de digitale wetgeving. Het project stuurt op de implementatie van de wet Open overheid, de wet Elektronische publicaties, de wet Digitale overheid, de wet Modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer, de Europese regeling Single Digital Gateway. Wapenfeiten voor 2023 zijn onder andere het digitaal publiceren van terinzageleggingen volgens de wet Elektronische Publicaties, het realiseren van de Woo-index (https://organisaties.overheid.nl/woo/18166/Provincie_Zeeland) en de digitale aanvraagmogelijkheden voor subsidies die voldoen aan de wet Modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer.

Data gedreven werken en data-ethiek

In 2023 zijn diverse dashboards in gebruik genomen. Via deze dashboards, en daarop op getoonde prestatie-indicatoren, wordt inzicht gegeven in hoeverre doelstellingen op diverse beleidsterreinen bereikt worden. Een belangrijk element daarbij is de verwoording van (Rijks-)doelen naar een handelingsperspectief op Zeeuws niveau. Tevens is begonnen met de vertaling van gebiedsgerichte aanpak naar informatie-producten zoals interactieve kaarten, data-science-berekeningen, visualisaties en digital twins.

Gegevensmanagement en werken-onder-architectuur zijn belangrijke pijlers onder kwalitatief goede data en informatie. We vullen dit in via een (interprovinciaal) raamwerk waarmee we in 2023 een belangrijke impuls aan het gegevensmanagement hebben gegeven. Denk onder andere aan de inventarisatie en beschrijving van de talloze en diverse datasets die door de Provincie gebruikt worden en aan de technische inrichting van de data-architectuur. Dit zijn meerjarige ontwikkeltrajecten die in 2023 onmiskenbaar in gang zijn gezet.

Data Alliantie: werken met Zeeuwse Data coalities

Via de nieuwe data-alliantie-aanpak is in 2023 een aantal data-samenwerkingen aangegaan, bijvoorbeeld op het gebied van sociaal domein/jeugdzorg, klimaat-adaptatie en een hackathon. Langs deze weg is in 2023 ook een fundament gelegd, dat er voor zorgt dat data-samenwerkingen onder duidelijke afspraken plaats vinden en waarbij volgende projecten gebruik kunnen maken van de leereffecten uit eerdere projecten.

Uitvoeringsprogramma Zeeuwse Digitale Agenda

In 2023 is actief uitvoering gegeven aan het uitvoeringsprogramma. Er is voortgang geboekt op de bijna alle projecten die in de UDA zijn opgenomen. Bijzondere ontwikkelingen zijn het LoRa- project Zeeland, de Multiflex-meter Sensorbucket. Hiermee beschikt Zeeland over de basisinfrastructuur voor het gebruik van (goedkope) sensoren. Het (grootschalig) gebruik van die basisinfrastructuur is de volgende stap die in 2024 gezet gaat wordt met de uitrol van sensoren op de meetlocaties van het grondwatermeetnet. De basisinfrastructuur is ontwikkeld via open standaarden. Nog ontbrekende digitale infrastructuur in Zeeland (het glasvezelnetwerk in het buitengebied) heeft een impuls gekregen door het project van Glasdraad in Zeeuws-Vlaanderen en krijgt een vervolg in de rest van Zeeland.

Door goed gebruik te maken van lopende projecten heeft de digitale agenda Zeeland in 2023 vele (on)zichtbare resultaten geboekt.

Proef ZeelandRing

In 2023 is de verkenning van de Zeelandring stop gezet. De bestaande Zeeuwse infrastructuur bleek voldoende geschikt om de huidige (digitale) samenwerking in Zeeland te faciliteren.

Structurele doelen

Naast de bestuurlijke doelen hebben we in 2023 zeven doelstellingen nagestreefd:

- Het ziekteverzuim is onder de 3,2% (landelijke Verbaannorm). Het verzuim nam de afgelopen jaren af. Ook in 2024 worden (zo nodig aanvullende) maatregelen genomen om het ziekteverzuim te reduceren c.q. beperkt te houden.
- We maken binnen onze organisatie minimaal twintig stageplaatsen per jaar.
- Onze externe inhuur bedraagt niet meer dan 10% dan de Rijksnorm (comply or explain).
- We maken in 2024 de landelijke norm van minimaal 28,5 fte (1fte = 25,5 uur) aan banen voor medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt (Participatiewet). De organisatie loopt op schema om deze doelen te halen.
- We betalen facturen zo snel als mogelijk, maar uiterlijk binnen 30 dagen.
- We behandelen subsidie-, vergunning- en ontheffingsaanvragen binnen de daarvoor gestelde wettelijke termijnen.
- We zetten in om ingebrekestellingen, bejegeningklachten, beroepschriften en bezwaarschriften te voorkomen. Als deze komen behandelen we ze binnen de daarvoor gestelde wettelijke termijn.

186a rapportage

De Rekenkamer Zeeland voert onafhankelijk onderzoek uit naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door de Provincie Zeeland gevoerde beleid. Per jaar worden een of meerdere onderzoeken gedaan, waar schriftelijk over wordt gerapporteerd. Deze rapportages bevatten vaak ook aanbevelingen.

In deze paragraaf wordt per onderzoek van de Rekenkamer Zeeland gerapporteerd over de opvolging van de gedane aanbevelingen. Dit is overeenkomstig artikel 186a van de Provinciewet, waarin gesteld wordt dat Gedeputeerde Staten hierover jaarlijks een overzicht aan Provinciale Staten toezenden (inclusief standpunt daaromtrent en de wijze waarop aan de aanbevelingen vervolg is gegeven).

Dit is het eerste jaar dat wordt gerapporteerd over de opvolging van gedane aanbevelingen. Artikel 186a is een nieuw artikel in de Provinciewet. Als startpunt wordt om deze reden voor de openstaande aanbevelingen aangesloten bij het in 2023 door de Rekenkamer Zeeland uitgevoerde onderzoek 'Rode Draden'. Dit onderzoek geeft inzicht in de nog openstaande aanbevelingen bij Gedeputeerde Staten in de periode 2019 t/m 2023. De aanbevelingen die reeds zijn opgevolgd zijn niet opgenomen in deze rapportage. In toekomstige jaren zal vervolgens niet alleen een toelichting worden gegeven over de openstaande aanbevelingen per begin van het boekjaar, maar ook over aanbevelingen die gedurende het boekjaar worden gedaan door de Rekenkamer Zeeland.

Risico's bij samenwerking

Hoofdvraag:

Heeft de Provincie Zeeland zicht en grip op de risico's bij majeure samenwerkingsverbanden waarin zij deelneemt?

Aanbeveling 1:

Laat periodiek op de Statenvergadering het 'integrale risicobeeld' ter bespreking agenderen.

Stand van zaken per 31 december 2023:

De kwartaalrapportages over de 'grote projecten' worden in de afzonderlijke commissies besproken. Tegelijkertijd wordt ook het 'integrale risicobeeld', met daarin ook risico's van garantstellingen, ontvangen subsidiegelden, mogelijke tekorten in fondsen, geagendeerd. De aandacht van de commissie gaat in die besprekingen uit naar de desbetreffende projectvoortgang en actuele kwesties. Evaluatie en actualisatie van het risico beleid wordt in het voorjaar van 2024 uitgevoerd en zal ter bespreking worden geagendeerd op een Statenvergadering.

Stads- en Streekvervoer over de weg in Zeeland

Hoofdvraag:

Was het stads- en streekvervoer in Zeeland vanaf maart 2015 optimaal vraaggericht, verbindend, maatschappelijk toekomstgericht en duurzaam en welke lessen zijn op grond hiervan te trekken voor een mobiliteitsnetwerk in Zeeland?

Aanbeveling 1:

De Rekenkamer beveelt aan dat Provinciale Staten aan Gedeputeerde Staten als kader de geformuleerde lessen meegeven om te betrekken bij de uitwerking van de strategische opgave Slimme Mobiliteit.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Dit punt is afgerond met de vaststelling door Provinciale Staten van de Regionale Mobiliteitsstrategie op 17 december 2021.

Aanbeveling 2:

De Rekenkamer beveelt aan dat Provinciale Staten aan Gedeputeerde Staten opdragen om expliciet jaarlijks te laten rapporteren over de resultaten van het gevoerde beleid. Gedacht kan worden aan een bespreeknotitie ter behandeling in een Statencommissie.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Deze aanbeveling heeft nog geen concrete opvolging gehad. Opvolging van deze aanbeveling wordt in 2024 opgestart.

Landbouwtransitie in Zeeland?

Hoofdvraag:

In hoeverre werden in de periode 2017 t/m 2021 de provinciale doelen met betrekking tot landbouwtransitie in Zeeland gerealiseerd en hoe effectief was daarbij de rolinvulling door Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten?

Aanbeveling 1:

Bekrachtig als Provinciale Staten naast een algemene doelstelling op aangeven van Gedeputeerde Staten ook specifieke doelen op het gebied van landbouw en transitie daarvan, die de provinciale rol nader inkaderen en te bereiken zijn voor de provincie in samenwerking met partners.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Het beleidskader is vastgelegd in de Omgevingsvisie. Dit is nader uitgewerkt in het Zeeuwse Gebiedsprogramma in het kader van het Natuurlijk Programma Landelijk Gebied. Hiermee is dit verbeterpunt afgerond.

Aanbeveling 2:

Bekrachtig op aangeven van Gedeputeerde Staten duidelijk prestaties in de begroting waaraan transparant budgetten zijn gekoppeld.

Stand van zaken per 31 december 2023:

In de Begroting 2024 zijn de prestaties aangegeven. De daaraan gekoppelde budgetten zijn transparant en aangegeven op het volgens de begrotingsregels vastgestelde niveau. Hiermee is dit verbeterpunt afgerond.

Aanbeveling 3:

Ga in gesprek met Gedeputeerde Staten over hoe de kaderstelling op het gebied van landbouwbeleid alsnog nader kan worden geconcretiseerd en hoe richting de toekomst Provinciale Staten betrokken kunnen blijven bij het doorlopen van de beleidscyclus.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Dit is toegelicht en besproken in een informatiebijeenkomst van Provinciale Staten over landbouwbeleid op 26 mei 2023. Daarmee is invulling gegeven aan deze aanbeveling. Hiermee is dit verbeterpunt afgerond.

Aanbeveling 4:

Betrek monitoring en evaluatie nadrukkelijk bij de uitvoering van voorgaande aanbeveling en verzoek Gedeputeerde Staten bij monitoring en evaluatie de handvatten te gebruiken die zijn te herleiden uit het onderzoek van de rekenkamer.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Monitoring en evaluatie zijn onderdeel van het Zeeuws Gebiedsprogramma. Met de vaststelling van het Gebiedsprogramma zal daarmee ook invulling gegeven worden aan deze aanbeveling. Het Zeeuws Gebiedsprogramma is in 2023 niet vastgesteld, de planning is dat deze in 2024 wordt vastgesteld.

Rode draden? Lessen uit meta-analyse van rekenkameronderzoek 2019-2023**Hoofdvraag:**

Welke patronen (rode draden) zijn te herleiden uit de onderzoeksresultaten van de rekenkamer Zeeland uit opvolging de Statenperiode 2019 - 2023, inclusief de systematiek van afwikkeling en resultaten van opvolging?

Aanbeveling 1:

Draag Gedeputeerde Staten op om artikel 186a Provinciewet uit te voeren en geef hen daarbij de handvatten mee die volgen uit het onderzoek rode draden ten gunste van het implementatieproces.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Gedeputeerde Staten heeft in de Commissie Bestuur van 20 oktober 2023 aangegeven hierover te rapporteren in het jaarverslag. Opvolging hiervan heeft plaatsgevonden door middel van deze paragraaf.

Aanbeveling 2:

Geef Gedeputeerde Staten opdracht om jaarlijks een overzicht van de aan Gedeputeerde Staten gedane voorstellen van de rekenkamer aan Provinciale Staten toe te zenden, vergezeld van hun standpunt daaromtrent en van de wijze waarop aan de voorstellen vervolg is gegeven. Provinciale Staten agenderen dit overzicht ter bespreking.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Gedeputeerde Staten heeft in de Commissie Bestuur van 20 oktober 2023 aangegeven hierover te rapporteren in het jaarverslag. Opvolging hiervan heeft plaatsgevonden door middel van deze paragraaf.

Onderzoek Cyberveiligheid**Hoofdvraag:**

Wat is het niveau van cyberveiligheid bij de provinciale organisatie, RUD Zeeland, NV Westerscheldetunnel en Westerscheldeferry BV en welke verbeteringen zijn daarin mogelijk wat betreft de doeltreffendheid van beleid?

Aanbeveling 1:

Zet in het nieuw op te stellen beleidskader voor cyberveiligheid 2023-2027 in op het behouden van de ISO 27.001 certificering bij de Provinciale organisatie.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Het nieuwe informatieveiligheidsbeleid Provincie Zeeland 2023-2026 zet o.a. in op het behouden van ISO 27001 certificering en is op 25 november 2023 vastgesteld en gepubliceerd door Gedeputeerde Staten. Het beleid wordt vastgesteld voor de collegeperiode, deze loopt van 2023 tot en met 2026.

Aanbeveling 2:

Blijf streven naar het voldoen aan de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid).

Stand van zaken per 31 december 2023:

Op basis van het behaalde ISO 27001 certificaat en het uitgevoerde rekenkameronderzoek wordt aantoonbaar voldaan aan de BIO. Op 15 december 2023 is op basis van de verplichte jaarlijkse (externe) ISO 27001 audit bevestigd dat we ook voor 2024 gecertificeerd blijven. In 2024 zal de Provincie Zeeland overgaan op BIO 2.0 in het kader van de nieuwe ISO 27001:2023.

Aanbeveling 3:

Scherp het veiligheidsbeleid van de Provinciale organisatie gericht aan om de weerbaarheid tegen (fysieke) indringers te versterken. Gebruik hiervoor de handvatten die volgen uit het rekenkameronderzoek.

Stand van zaken per 31 december 2023:

Er is voortgang op geboekt en De planning is om in januari 2024 te besluiten om de beveiliging te verbeteren op drie manieren:

- Door het toepassen van zonering, goed sleutelbeheer en juist gebruik van de toegangspassen.
- Door het zichtbaar dragen van de toegangspas in de beveiligde zones verplicht te maken voor alle medewerkers.
- Spelregels vast te stellen over hoe we gasten ontvangen. Voor het zichtbaar dragen van je toegangspas ontvang je de komende tijd hulpmiddelen.

Aanbeveling 4:

Betrek in het overleg over cyberveiligheid met de RUD Zeeland en overige deelnemers in deze gemeenschappelijk regeling uw positieve ervaringen met externe ISO 27001 certificering.

Stand van zaken per 31 december 2023:

In 2023 is de Zeeuwse CISO-kring opgericht. In deze CISO-kring worden gezamenlijk acties ondernomen om Zeeland weerbaarder te maken. Daarnaast is de CISO van Terneuzen in relatie tot de dienstverlening aan de RUD verzocht zich aan te sluiten bij de CISO-kring. Hiermee is dit verbeterpunt afgerond.

Aanbeveling 5:

Zie vanuit uw aandeelhoudersrol erop toe dat Westerscheldeferry BV en NV Westerscheldetunnel de verbeterpunten uit het rekenkameronderzoek adequaat oppakken.

Stand van zaken per 31 december 2023:

In het kader van NIS2 zal hier in de toekomst, te beginnen in 2024 specifiek op gecontroleerd en geaudit worden. Hiermee is dit verbeterpunt afgerond.

Toelichting op de rechtmatigheidsverantwoording

Uit de in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording blijkt dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens. Dit betekent dat de verantwoordingsgrens, welke door Provinciale Staten is vastgesteld op 1% van de totale lasten (inclusief dotaties aan de reserves), niet wordt overschreden.

Daarnaast is door Provinciale Staten ook een rapportagegrens vastgesteld op € 750.000. Indien incidentele bevindingen en/of systematische fouten en onduidelijkheden boven de rapportagegrens van € 750.000 komen, worden deze toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.

In 2023 is geen sprake van overschrijdingen van de rapportagegrens.

Sociaal jaarverslag 2023

In ons sociaal jaarverslag van 2023 leest u naast meer gedetailleerde cijfers over het gevoerde personeelsbeleid, ook de verhalen achter deze cijfers.

Paragraaf Verbonden partijen

Verbonden partijen

Inleiding

Als verbonden partijen voor de Provincie Zeeland worden aangemerkt publiekrechtelijke (gemeenschappelijke regelingen) of privaatrechtelijke rechtspersonen (verenigingen, stichtingen, BV's en NV's) waarin we én een bestuurlijk én een financieel belang hebben.

Een bestuurlijk belang houdt in dat er sprake is van zeggenschap, hetzij uit een provinciale vertegenwoordiging in het bestuur van de verbonden partij, hetzij uit hoofde van stemrecht.

Een financieel belang betekent dat een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is, indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid voor de provincie bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Visie en beleid

De Provincie heeft diverse instrumenten tot haar beschikking om publieke doelen te bereiken. Het meest geëigende instrument is wet- en regelgeving. Wanneer de Provincie hieraan niet genoeg heeft, kunnen andere instrumenten, zoals subsidieverlening of verbonden partijen benut worden.

De Nota Verbonden Partijen is vastgesteld door Provinciale Staten in haar vergadering van 23 juli 2021 (https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/1B21_12b00fc8.pdf). Hierin zijn de volgende belangrijke beleidsuitgangspunten vastgelegd:

- De Provincie Zeeland participeert uitsluitend in een verbonden partij wanneer hiermee een publiek belang wordt gediend en publieke doelen niet op een andere manier beter gerealiseerd kunnen worden.
- De Provincie Zeeland kiest voor die samenwerkingsvorm, publiekrechtelijk of privaatrechtelijk, die het best past bij het dienen van het publiek belang.
- Bij iedere verbonden partij wordt er afgewogen of er een aandeelhoudersstrategie dient te worden vastgesteld.

De Provincie Zeeland participeert in diverse verbonden partijen. We vinden het belangrijk dat we in een goede verhouding met onze verbonden partijen zijn. Naast formele momenten worden daarom ook informele momenten benut waarin actuele zaken besproken worden.

In deze paragraaf geven we per verbonden partij nadere informatie.

Speerpunten

In 2023 is uitvoering gegeven aan de volgende speerpunten:

- Verkoop van de Wholesale activiteiten (inclusief Sloecentrale) van PZEM en naamswijziging naar ZEH.
- Lobby voor het eerder tolvrij maken van de Westerscheldetunnel voor personenverkeer waarbij financiële dekking plaats vindt door het Rijk.
- Onderzoek naar de mogelijkheden om na 2027 de veerverbinding Vlissingen-Breskens te varen met nieuwe Zero-Emissie (ZE) schepen ter vervanging van de huidige swath-schepen.
- Voorgenomen besluit door GS om aandeelhouder te worden van Stedin.
- Start opstellen aandeelhoudersstrategie GBE Aqua / Evides.
- Start project inzet ZEH dividenden.

- Herzienende aandeelhoudersstrategie ZEH 2023 vastgesteld.

Kengetallen

- Kapitaalparticipaties van deelnemingen opgenomen op de provinciale balans onder de Financiële vaste activa. Op 1 januari 2023 naar verwachting totaal € 214,7 miljoen.
- Per 31 december 2023 staat de provincie voor verbonden partijen garant voor ongeveer € 403,5 miljoen.

Beleidskader

Nota Verbonden Partijen 2021 (Provinciale Staten 23 juli 2021).

Overzicht verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen (GR)

- Regionale uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vennootschappen en coöperaties

- Zanddijk B.V.
- Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij N.V. (ZEH)
- North Sea Port SE (NSP SE)
- N.V. Westerscheldetunnel (WST)
- N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)
- Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)
- Gemeenschappelijk bezit Evides Aqua B.V. (GBE Aqua)
- Westerschelde Ferry B.V. (WSF)
- Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ)
- Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. (GVZ)

Stichtingen en verenigingen

- Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Overige verbonden partijen

- Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst
- Provinciaal fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland
- Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)

Regionale Uitvoeringsdienst Zeeland (RUD)

Vestigingsplaats

Terneuzen

Oprichting/deelname provincie

28 juni 2013. De gemeenschappelijke regeling (GR) is bij besluit van Provinciale Staten, RUDT-005, d.d. 21-06-2013 vastgesteld.

Publiek belang

De RUD Zeeland draagt sinds 1 januari 2014 samen met de Provincie (en de andere deelnemers) zorg voor een schone, veilige en gezonde leefomgeving. Daarvoor voert zij taken uit op het gebied van Omgevingsrecht in het algemeen, provinciale verordeningen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in het bijzonder. Ook voert de RUD Zeeland de taken uit op het terrein van vergunningverlening, toezicht en handhaving op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht. Sinds 1 oktober 2019 worden de taken voor de Brzo (Besluit risico's zware ongevallen) bedrijven door de DCMR Milieudienst Rijnmond uitgevoerd.

Programma begroting

Woonplaats Zeeland

Bestuurlijk belang

De GR RUD Zeeland is een samenwerkingsverband van de Provincie Zeeland, de Zeeuwse gemeenten en Waterschap Scheldestromen (het waterschap is per 1 januari 2024 uitgetreden). Het algemeen bestuur (AB) van RUD Zeeland bestond in 2023 uit vijftien personen, van wie er één benoemd is uit één van de leden van Gedeputeerde Staten (GS). Het dagelijks bestuur (DB) bestaat uit vijf leden, allen afkomstig uit het AB. Eén DB lid is een lid van het AB dat is aangewezen door GS van de provincie. De voorzitter van het AB is ook voorzitter van het DB. Het lid van het AB, aangewezen door GS van de Provincie, heeft zeven stemmen. De overige leden van het AB, aangewezen door de colleges van B&W van de gemeenten en door het DB van het waterschap hebben ieder één stem. Voor belangrijke besluiten, waaronder de begroting, is een tweederde meerderheid nodig.

Doelstelling

De uitvoering van de milieutaken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving. Daarnaast de uitvoering van specialistische taken, zoals op het gebied van externe veiligheid, luchtvaart, geluid, bodem, luchtkwaliteit en toezicht en handhaving van de groene wetten.

Bezoldiging

De bezoldiging van de bestuurder valt binnen de normen van de Wet Normering Topinkomens (WNT).

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Financieel resultaat

Begroot voor 2023 € 0 (sluitende begroting 2023). Op basis van de concept ontwerp jaarstukken 2023 per 19 maart 2024 bedraagt het verwachte resultaat over 2023 € 752.728 negatief. De jaarstukken 2023 van de RUD Zeeland worden in het Algemeen Bestuur van 1 juli 2024 naar verwachting definitief vastgesteld.

Dividenduitkering

Niet van toepassing.

Financieel belang

De deelnemersbijdrage 2023 is geraamd op € 4.611.700 (inclusief 1e wijziging 2023). Het aandeel in het negatieve rekeningresultaat volgens de concept ontwerp jaarstukken voor de Provincie Zeeland bedraagt € 307.782 (opgenomen als nog te betalen).

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 1.014
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 542

EV per 1 januari 2023 gebaseerd op de vastgestelde jaarstukken over 2022. Schatting per 31 december 2023 gebaseerd op de prognose van het rekeningresultaat 2023 volgens de concept jaarstukken.

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 4.356
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 4.333

VV per 1 januari 2023 gebaseerd op de vastgestelde jaarstukken 2023. Schatting per 31 december 2023 gebaseerd op de prognose van het rekeningresultaat 2023 volgens de concept jaarstukken.

Risico's

De Provincie Zeeland is als deelnemer mede aansprakelijk voor financiële tekorten. De RUD Zeeland heeft voor 2024-2027 een sluitende (meerjaren)begroting. Financiële aansprakelijkheid voor de Provincie Zeeland kan pas ontstaan na besluitvorming daarover in het Dagelijks Bestuur (DB) en het Algemeen Bestuur (AB) van de RUD Zeeland. De Provincie Zeeland maakt onderdeel uit van de besluitvorming in het DB en AB.

De RUD Zeeland begroot vanaf 2021 over op te leveren producten volgens PxQ (prijs x hoeveelheid) systematiek. Producten zonder kental in PxQ begroot de RUD Zeeland apart op basis van ervaringscijfers, maar sommige werkzaamheden zijn vooraf niet goed in te schatten (vraag gestuurd en complexiteit). We rekenen uiteindelijk af op basis van de werkelijk door de RUD Zeeland gemaakte uren. Verder kunnen de volgende zaken nog effect hebben op de financiële bijdrage aan de RUD Zeeland:

- Nieuwe landelijke wettelijke verplichtingen voor de Provincie die mogelijk meer inzet van de RUD Zeeland met zich meebrengen (zoals bijvoorbeeld op grond van de Omgevingswet, Wet elektronische publicatie, Wet open overheid).
- De uitkomsten van het Interbestuurlijk programma verbetering VTH Stelsel (IBP-VTH). Dit is het vervolg op het landelijk rapport van de Commissie van Aartsen getiteld "Om de leefomgeving, Omgevingsdiensten als gangmaker voor het bestuur" en het onderzoek van de landelijke Rekenkamer getiteld "Handhaven in het duister". Vanuit het IBP-VTH zijn robuustheidscriteria geformuleerd. Aan deze criteria voldoet de RUD momenteel niet. Om te voldoen stelt de RUD met haar deelnemers een plan van aanpak op, wat begin 2024 aan het DB en AB ter besluitvorming wordt voorgelegd, waarna het voor een zienswijze naar de deelnemers gaat. Inschatting is dat dit circa € 2 miljoen per jaar aan extra bijdrage van de Provincie zal vragen.
- Het rapport naar het onderzoek naar de mogelijke samenwerking tussen de gemeenschappelijke regelingen RUD Zeeland, de GGD en de Veiligheidsregio Zeeland.
- Eventuele uitbreiding en/of verlenging van handhaving groen toezicht.

- Het nog vast te stellen ambitieniveau voor de RUD Zeeland op werkterreinen als groen toezicht, stikstof en de Verdragen van Helsinki en Espoo inzake dossiers met mogelijke grensoverschrijdende milieugevolgen.

Over een aantal van bovengenoemde zaken zal in de loop van 2024 duidelijkheid komen, voor een aantal andere zaken zal die duidelijkheid pas later gecreëerd kunnen worden.

Zanddijk B.V.

Vestigingsplaats

Statutaire zetel: Middelburg

Vestigingsplaats: Yerseke

Oprichting/deelname provincie

Oprichting 23 juni 2023.

Publiek belang

De Zanddijk BV gaat in opdracht van de Provincie Zeeland voorbereiden en (laten) uitvoeren van de reconstructie van de N673 met aansluitende wegen en rotondes en bijbehorende werken.

Programma begroting

Grote projecten.

Bestuurlijk belang

De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder. De vennootschap wordt bestuurd door één algemeen directeur onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). Per ultimo 2023 is er voorzien in een tweekoppige interim Raad van Commissarissen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.

Doelstelling

De Zanddijk BV heeft als doel het in opdracht van de Provincie Zeeland voorbereiden en (laten) uitvoeren van de reconstructie van de N673 met aansluitende wegen en rotondes en bijbehorende werken (Project zanddijk) en voorts het verrichten van al hetgeen met het bovenstaande in de ruimste zin verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.

Bezoldiging

De bezoldiging van de directeur valt binnen de WNT-norm.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Verwacht financieel resultaat

In het boekjaar 2023 wordt een financieel resultaat verwacht van € 0.

Verwachte dividenduitkering

Niet van toepassing.

Verwacht financieel belang

100%

Verwacht eigen vermogen

Eigen Vermogen	
Per 23-06-2023	€ 1 *
Per 31-12-2023	€ 1

* Het eigen vermogen bedraagt uitsluitend het maatschappelijk kapitaal ter grootte van € 1 wat geplaatst is bij de oprichting.

Verwacht vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1 miljoen)	
Per 23-06-2023 (schatting)	€ 0
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 0,5 *

* Er is nog geen vastgestelde jaarrekening beschikbaar ten tijde van het opmaken van de provinciale jaarstukken 2023.

Risico's

De Provincie Zeeland is als 100% aandeelhouder aansprakelijk voor mogelijke (toekomstige) financiële tekorten.

Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij N.V. (ZEH)

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

DELTA N.V. komt voort uit de fusie in 1991 tussen Watermaatschappij Zuid West Nederland (WMZ) en de Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij (PZEM). In 2017 is na de verkoop van het onderdeel Retail de naam van DELTA N.V. gewijzigd in PZEM N.V. Bij de verkoop van de wholesale onderdelen, eind 2022, is de naam PZEM mee verkocht en zijn de resterende onderdelen doorgegaan onder de naam 'Provinciale Energie Houdstermaatschappij' (ZEH).

Publiek belang

Sinds de verkoop van enkele belangrijke bedrijfsonderdelen, voor het laatst de verkoop van Evides aan GBE Aqua, omvatten de activiteiten van ZEH enkel nog commerciële energieproductie- en leveringsactiviteiten. Voor de energie gerelateerde activiteiten geldt, dat er geen direct publiek belang meer aanwezig is, dat aandeelhouderschap rechtvaardigt. Het belangrijkste onderdeel binnen ZEH betreft op dit moment het aandelenbelang in de kerncentrale (EPZ).

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 50% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

ZEH N.V. is een houdstermaatschappij. ZEH N.V. omvat het 70% aandelenbelang in N.V. EPZ (de kerncentrale), het 50% aandelenbelang in BMC Moerdijk B.V. (de biomassacentrale), de PPA Gemini, de belangen in Set Fund I en Set Fund II en het 50% aandelenbelang in NPG Willebroek N.V. (een zonnepark in België) en een aanzienlijke financiële positie.

Bezoldiging

Het uitgangspunt voor het beloningsbeleid is dat ZEH N.V. een zodanige beloning toekent dat de mensen die beschikken over de juiste kennis en ervaring uit de markt aangetrokken kunnen worden, en voor ZEH N.V. behouden kunnen worden. Daarbij wordt de WNT-norm van toepassing verklaard. Indien aantoonbaar blijkt dat er geen gekwalificeerde bestuurder gevonden kan worden binnen de WNT-norm geldt als absolute plafond het gewogen gemiddelde van 50% publiek en 50% markt.

Aandeelhoudersstrategie

Op 15 december 2023 is door Provinciale Staten van Zeeland de aandeelhoudersstrategie ZEH N.V. 2023 vastgesteld. De aandeelhouders zetten door deze strategie in op de volgende aspecten:

- Vervreemden van de belangen in (commerciële) energie gerelateerde activiteiten opwek en levering.
- De voorkeur is om het belang in EPZ (70%) te vervreemden aan Rijksoverheid (gegeven het nationale belang inzake de veiligheid van de kerncentrale in Borssele), met behoud van de aandeelhouderswaarde. Ander scenario is het vervreemden van het belang aan (een) private partij(en).
- In de situatie waarin voorgaande scenario's niet haalbaar blijken, is een alternatief scenario dat decentrale overheden, na verkoop van (de resterende deelnemingen van) ZEH, deels aandeelhouder van EPZ worden, mits de (financiële) risico's worden gemitigeerd.
- Bij investeringsvoorstellen vanuit ZEH in huidige activiteiten en uiteindelijke vervreemding, zorgdragen voor het behoud van de aandeelhouderswaarde voor de Zeeuwse samenleving vanuit goed rentmeesterschap en in overeenstemming met het dividendbeleid.
- Uitkeren van de financiële middelen in ZEH conform het vastgestelde dividendbeleid.
- Gezien het grote financiële belang stellen de aandeelhouders, mede via vertegenwoordiging via de aandeelhouderscommissie, zich actief op binnen de grenzen van de wet en statuten.

Financieel resultaat

Het geprognoseerd resultaat over het jaar 2023 bedraagt € 95 miljoen.

Dividenduitkering

In juni 2023 hebben de aandeelhouders ZEH een besluit genomen over het dividendvoorstel over 2022, dat betekent dat de Provincie Zeeland in totaal een dividenduitkering van € 50 miljoen heeft ontvangen. De aandeelhouders van ZEH die tevens aandeelhouder zijn in GBE Aqua hebben de verplichting het dividend door te storten aan GBE Aqua, tot het moment dat de lening in GBE Aqua is afgelost.

Het dividendvoorstel is gebaseerd op het dividendbeleid van ZEH. Dit dividendbeleid is door de aandeelhouders goedgekeurd in de AvA van 18 november 2021. Op basis van de risico's die in het dividendbeleid zijn beschreven, kunnen de uitkeringen van het dividend, zoals in het dividendbeleid geprognoseerd, in enig jaar hoger of lager uitvallen.

Financieel belang

50%

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 1.589.000
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 1.700.000

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 1.549.493
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 695.400

Risico's

Op de balans van de Provincie Zeeland zijn de aandelen ZEH N.V. gewaardeerd tegen een boekwaarde van € 568.000. Dit betekent dat de Provincie Zeeland over haar deelneming in ZEH N.V. een risico loopt tot dit bedrag. De Provincie Zeeland heeft geen garanties of leningen aan ZEH N.V. verstrekt. Mochten de energieprijzen sterk dalen, is ZEH N.V. mogelijk financieel niet langer in staat om de kerncentrale te financieren. Vanwege het nationaal belang van de kerncentrale hebben zowel de commissie Balkenende als ook de aandeelhouders aangegeven dat voor een oplossing van dit probleem het Rijk hier zijn verantwoordelijkheid moet nemen.

North Sea Port SE

Vestigingsplaats

Sas van Gent

Oprichting/deelname provincie

29 juni 2018

Publiek belang

Via aandeelhouderschap in North Sea Port SE streeft de Provincie naar:

- De borging van nautisch beheer en toegankelijkheid van de Zeeuwse havens.
- Stimulering van economische bedrijvigheid en ontwikkeling in Zeeland.
- Bevordering van duurzame werkgelegenheid in de provincie Zeeland, zowel direct via North Sea Port SE als indirect via de aan de haveninfrastructuur verbonden ondernemingen.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 25% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

Het (laten) exploiteren van het havenbedrijf en het versterken van de internationale positie van de Zeeuwse haven en industrie op de korte en lange termijn.

Bezoldiging

Aan de de beloning van de bestuurders is niets gewijzigd.

Aandeelhoudersstrategie

In 2021 is door de aandeelhouders de 'Aandeelhoudersstrategie North Sea Port - Samen, slimmer en duurzamer' vastgesteld.

In deze aandeelhoudersstrategie is de strategische driehoek belangrijk:

- economische ontwikkeling en werkgelegenheid
- duurzaamheid en klimaat
- financiële prestaties

Over het geheel van de activiteiten dient North Sea Port een positie in of nabij het centrum van de strategische driehoek in te nemen. De strategische driehoek is de basis van de jaarlijkse rapportage aan de aandeelhouders over de positie van North Sea Port. Strategische projecten dienen als een portfolio binnen de strategische driehoek te worden gepositioneerd om de evenwichtige ontwikkeling aan te tonen.

Financieel resultaat

Over het jaar 2023 zijn nog geen gegevens bekend.

Dividenduitkering

Zolang sprake is van garanties zal geen dividend uitgekeerd worden.

Financieel belang

Kapitaalbelang van 25%.

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	601.872
Schatting per 31-12-2023	601.872

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	331.251
Schatting per 31-12-2023	331.251

Risico's

De Provincie Zeeland heeft een belang van 25% in North Sea Port SE. Het eigen vermogen van North Sea Port SE bedraagt eind 2022 € 602 miljoen. Indien er in de toekomst (zware) verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. In dat geval zullen de garanties ingeroepen worden.

Het totaal aan garanties bedraagt per 2023 € 425 miljoen (North Sea Port SE € 360 miljoen en WarmCO2 C.V. € 65 miljoen) + P.M. met betrekking tot de waarde van de derivatenportefeuille (deze waarde fluctueert). Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat er een bedrag van € 212,5 miljoen opgevraagd kan worden. Indien North Sea Port geconfronteerd wordt met forse tegenvallers en hoge kosten, kan een dergelijke situatie ontstaan. Provincie Zeeland zal alsdan een beroep doen op de door North Sea Port SE afgegeven 'vrijwaring'. North Sea Port SE vrijwaart provincie Zeeland tegen en zal provincie Zeeland volledig schadeloos stellen voor en ter zake van Garantiebetalingen.

N.V. Westerscheldetunnel (WST)

Vestigingsplaats

Borssele

Oprichting/deelname provincie

18 maart 2009

Publiek belang

In de vastgestelde aandeelhoudersstrategie is opgenomen:

- Mobiliteit: Een zo hoog mogelijke beschikbaarheid van het gehele tracé tussen Goes en Terneuzen.
- Veiligheid: Verkeersveiligheid geldt als één van de hoogste prioriteiten.
- Tarieven: Invloed op tarievenbeleid om een juiste balans te kunnen waarborgen tussen financiële belangen van de WST enerzijds en de financiële impact voor de burger anderzijds.
- Dekking voor infrastructuur: Het dividend van de WST aanwenden om de aanleg en het onderhoud van de Sluiskiltunnel en de aankoop van de aandelen WST terug te verdienen.
- Provincie Zeeland wil aandeelhouder blijven om invloed te houden op veiligheid, beschikbaarheid en tarieven.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

De Provincie Zeeland heeft 100% stemrecht in de AvA. De vennootschap wordt bestuurd door een directie bestaande uit één of meer leden, onder toezicht van een Raad van Commissarissen (RvC). De RvC stelt het aantal leden van de directie vast. Op dit moment is er één algemeen directeur. Een lid van de directie wordt benoemd door de RvC. De RvC bestaat uit drie personen. De leden van de RvC worden benoemd door de AvA.

Doelstelling

De vennootschap heeft als doel een tunnel onder de Westerschelde – met aansluitende wegen en bijbehorende werken – tot stand te brengen en als rechthebbende te exploiteren of doen exploiteren, alsmede ter bevordering van dit doel het deelnemen in, het voeren van beheer over, het financieren

van andere ondernemingen en vennootschappen en het stellen van zekerheid voor schulden van anderen en al hetgeen daarmee verband houdt of daaraan bevorderlijk kan zijn.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.

Aandeelhoudersstrategie

De aandeelhoudersstrategie is vastgesteld op 13 februari 2015. De uitwerking van de aandeelhoudersstrategie is vastgesteld op 30 september 2016. Hierin is vastgelegd om te streven naar zo laag mogelijke tarieven voor de huidige gebruikers, de toltarieven gelijk te houden voor een periode van 4 jaar en de aandeelhoudersstrategie na een periode van 4 jaar te herijken. Op 1 maart 2019 is besloten het tarievenbeleid uit de aandeelhoudersstrategie van de Westerscheldetunnel te wijzigen. De korting voor de T-tag-gebruikers wordt vanaf 1 januari 2020 tot het einde van de tolheffing verhoogd tot minimaal 40% en voor veelgebruikers tot minimaal 50% van het nominaal tarief.

Financieel resultaat

Verwacht financieel resultaat 2023 op basis van het beleidsplan 2023 Westerscheldetunnel is € 9,852 miljoen (uitkering in 2024).

Dividenduitkering

€ 12,844 miljoen (resultaat 2022, uitkering in 2023) (bron Jaarverslag NV WST 2022)

Financieel belang

Per 01-01-2023	100 %
Per 31-12-2023	100 %

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2023	€ 79,4
Per 31-12-2023	€ 77,1

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1 mln.)	
Per 01-01-2023	€ 247,062
Per 31-12-2023	€ 195,304

Risico's

Een risico is een lagere dividenduitkering op de langere termijn. Van invloed hierop is het aantal werkelijke passages.

In het jaar 2024 wordt een tijdelijke negatieve stand van de bestemmingsreserve verwacht ter grootte +/- € 1,464 mln. Of het dieptepunt van de bestemmingsreserve daadwerkelijk wordt bereikt is

afhankelijk van de ontwikkelingen in het aantal passages. Een tijdelijke overheveling vanuit de algemene reserve naar de bestemmingsreserve WST en Sluiskiltunnel heeft plaats gevonden.

Op 20 november 2023 ondertekenden gedeputeerde Van der Maas namens ons college en minister Harbers de Bestuursovereenkomst Tolvrije Westerscheldetunnel waarin afspraken tussen beide partijen zijn vastgelegd over het eerder tolvrij maken van de Westerscheldetunnel voor personenverkeer per 1 januari 2025. De ambitie van de Provincie Zeeland is een vervroegde tolvrije Westerscheldetunnel voor al het verkeer.

N.V. Economische Impuls Zeeland (Impuls)

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

9 november 2007

Publiek belang

Impuls Zeeland is voor de Provincie een partner bij het ontwikkelen en stimuleren van de Zeeuwse economie. Impuls Zeeland moet het gat dichten tussen ideeën en eerste planontwikkeling en de daadwerkelijke uitvoering van projecten. Impuls Zeeland speelt als regionale ontwikkelingsmaatschappij in op kansen die zich voordoen voor de Zeeuwse economie. Als aanjager ontwikkelt Impuls Zeeland nieuwe initiatieven en projecten in regionale en (inter)nationale samenwerkingsverbanden. De doelstellingen van de Provincie Zeeland voor Impuls Zeeland zijn opgenomen in het Economisch Uitvoeringsprogramma 2022-2027 en zijn gekoppeld aan het coalitieakkoord 2023-2027 'Met Zeeland, voor Zeeland!'.

Programma begroting

Ondernemend Zeeland

Bestuurlijk belang

De Provincie heeft 66% (98.977 aandelen) van het stemrecht in de AvA. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit onder andere de dertien Zeeuwse gemeenten. De vennootschap wordt bestuurd door één directeur. Het toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Commissarissen (RvC) van drie leden. De leden van de RvC worden aangesteld door de aandeelhouders. Geen van de leden van de directie of RvC is direct of op voordracht van de Provincie Zeeland benoemd.

Doelstelling

Impuls Zeeland werkt aan ontwikkelingen die bijdragen aan een duurzaam en toekomstbestendig Zeeland: met name aan het geven van een impuls aan initiatieven die bijdragen aan de voedsel-, energie- en grondstoffentransitie (circulaire economie) en digitalisering met een duurzaam verdienvermogen.

Impuls heeft drie kerntaken:

- Investeren: Impuls Zeeland financiert en begeleidt innovatieve start-ups, scale-ups en mkb-bedrijven in Zeeland. Daarnaast zet men in toenemende mate in op waardecreatie bij bedrijven in portfolio.
- Innoveren: Impuls Zeeland helpt ondernemers bij het omzetten van ideeën naar toekomstbestendige innovaties die bijdragen aan de voedsel-, energie- en

grondstoffentransitie (circulaire economie) en digitalisering in een aantal Zeeuwse topsectoren (logistiek, vrijetijdseconomie, agrifood). Impuls Zeeland richt zich hierbij niet alleen op de ontwikkeling van innovatieve technieken, maar vooral op de toepassing ervan.

- Internationaliseren: Impuls Zeeland zet Zeeland op de kaart en sluit aan bij de Invest in Holland strategie. Het zwaartepunt ligt bij projecten die waarde toevoegen. Men helpt bedrijven die in Zeeland zaken willen doen. Impuls Zeeland geeft advies en begeleiding bij het vinden van een vestigingslocatie, financiering, afzetmarkten, samenwerkingspartners en netwerken. Impuls Zeeland stimuleert internationaal zaken doen.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de WNT.

Aandeelhoudersstrategie

Geen.

Financieel resultaat

€ 0. Verwacht resultaat voor 2023

Dividenduitkering

Niet van Toepassing

Financieel belang

Per 01-01-2023	66 %
Per 31-12-2023	66 %

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 9.974
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 9.974

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 3.651
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 3.651

Risico's

Er zijn geen garanties verleend aan Impuls Zeeland. De Provincie Zeeland verstrekt een integrale kostensubsidie aan Impuls Zeeland. Indien de Provincie overgaat tot verkoop van de aandelen, dan is het wettelijk niet mogelijk om de integrale kostensubsidie in één keer stop te zetten. De subsidie aan Impuls Zeeland is meerjarig in de provinciale begroting opgenomen.

Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB)

Vestigingsplaats

Den Haag

Oprichting/deelname provincie

5 mei 1954

Publiek belang

Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 0,11% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

Het verzorgen van rendabele financiële dienstverlening tegen lage tarieven voor overheden en instellingen uit de semipublieke sector zowel in goede als in slechte tijden.

Bezoldiging

De NWB beoogt in haar beloningsbeleid haar maatschappelijke rol als bank van en voor de publieke sector te weerspiegelen. Dit uit zich in een gematigd en duurzaam beloningsbeleid dat past binnen de strategie, het risicoprofiel en de risk appetite van de NWB, dat eenduidig en transparant is en in lijn met nationale en internationale regelgeving. Daarnaast is het beleid van de NWB gericht op het aantrekken en behouden van gekwalificeerd en deskundig personeel.

Aandeelhoudersstrategie

Door de Provincie Zeeland is geen aandeelhoudersstrategie vastgesteld.

Financieel resultaat

Het verwacht resultaat in 2023 is onbekend.

Dividenduitkering

De directie NWB Bank heeft in 2019 richting de aandeelhouders gecommuniceerd er naar te streven een meerjarig bestendig dividend uit te keren dat past binnen een bandbreedte van de pay-out ratio van 40-60% waarbij een bedrag van € 40 miljoen per jaar is genoemd. In 2023 heeft de Provincie Zeeland een dividend van € 36.205 ontvangen. In de meerjarenraming van de Provincie Zeeland is geen dividend van de NWB Bank geraamd.

Financieel belang

Per 01-01-2023	0,06%
Per 31-12-2023	0,06%

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1 miljoen)	
Per 01-01-2023	€ 1.995
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 1.995

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1 miljoen)	
Per 01-01-2023	€ 71.290
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 71.290

Risico's

De Provincie voorziet geen risico's.

GBE Aqua B.V.

Vestigingsplaats

Rotterdam

Oprichting/deelname provincie

GBE Aqua B.V. komt voort uit de verkoop van de aandelen Evides door PZEM aan haar aandeelhouders. In de vergadering van 23 juli 2021 hebben Provinciale Staten van Zeeland besloten tot oprichting van- en deelname aan GBE Aqua B.V. Op 8 december 2021 heeft PZEM de aandelen Evides verkocht aan GBE Aqua.

Publiek belang

Het waarborgen van het wettelijk gedefinieerde publiek belang conform de drinkwaterwet. Voor Evides is dit het leveren van continu, betrouwbaar drinkwater.

Programma begroting

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Bestuurlijk belang

Het bestuurlijk belang bestaat uit 50,051% stemrecht in de AvA.

Doelstelling

De vennootschap heeft ten doel het houden en beheren van aandelen in Evides en het uitoefenen van stemrecht daarop.

Bezoldiging

Op de bezoldiging van de directeur van GBE Aqua holding is de WNT-norm van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

In lijn met de beleidsnota verbonden partijen zal er in 2024 een aandeelhouderstrategie GBE Aqua worden opgesteld.

Financieel resultaat

Het verwacht financieel resultaat van GBE Aqua over 2023 is € 146.000.

Dividenuitkering

Er vindt geen rechtstreekse dividenuitkering plaats vanuit GBE Aqua. Het dividend van Evides wordt, zolang er sprake is van een leningspositie bij GBE Aqua, verrekend met het ZEH dividend wat de aandeelhouders verplicht zijn als kapitaalstorting in te brengen bij GBE Aqua. In 2023 is de hoogte van het bedrag wat de aandeelhouders niet hoeven door te storten aan GBE Aqua naar verwachting rond de € 5,25 miljoen.

Financieel belang

De Provincie Zeeland heeft een kapitaalbelang van 50,051% in GBE Aqua B.V.

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 30.452
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 30.452

Vreemd vermogen

Vreemd vermogen (bedrag x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 263.700
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 263.700

Risico's

De Provincie Zeeland heeft een belang van 50,051% in GBE Aqua B.V. Het eigen vermogen van GBE Aqua B.V. bedraagt begin 2023 naar verwachting circa € 30 miljoen. Indien er in de toekomst verliezen worden geleden, kan de situatie ontstaan dat het eigen vermogen ontoereikend wordt. Hierdoor kan mogelijk niet voldaan worden aan rente- en aflossingsverplichting. In dit geval zullen de garanties ingeroepen worden en kan de Provincie Zeeland haar kapitaalstorting € 85,6 miljoen (stand 31 december 2023) verliezen.

Het totaal aan garanties bedraagt per 2023 € 162,5 miljoen (in 2022 € 282 miljoen). Voor de Provincie Zeeland betekent dit dat dit bedrag opgevraagd kan worden indien GBE Aqua geconfronteerd wordt met lage tot geen dividendopbrengsten uit Evides en hoge (rente)kosten. De kans dat de Provincie Zeeland wordt aangesproken op haar garantieverplichting is vastgesteld op ongeveer 2,75%.

Westerschelde Ferry B.V. (WSF)

Vestigingsplaats

Vlissingen

Oprichting/deelname provincie

1 januari 2015

Publiek belang

Een efficiënte, regelmatige, betrouwbare fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde tussen Vlissingen en Breskens.

Programma begroting

Mobiliteit op maat.

Bestuurlijk belang

De Provincie Zeeland is 100% aandeelhouder.

Doelstelling

Deze vennootschap heeft ten doel om in opdracht van de Provincie Zeeland een fiets-voet-veerverbinding over de Westerschelde - met bijbehorende werken - tussen Vlissingen en Breskens vice versa in stand te houden en te exploiteren, inclusief het noodzakelijk alternatief busvervoer tussen Vlissingen en Breskens vice versa.

Bezoldiging

Bezoldiging directeur valt binnen de WNT-norm.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Financieel resultaat

Over het boekjaar 2023 wordt een negatief financieel resultaat verwacht van -/- € 440.000

Dividenduitkering

€ 0

Financieel belang

100 %

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
-------------------------------------	--

Per 01-01-2023	€ 209
Per 31-12-2023	-/- € 231

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 1.499
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 2.617

Risico's

Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om na 2027 de veerverbinding Vlissingen-Breskens te varen met nieuwe Zero-Emissie (ZE) schepen ter vervanging van de huidige swath-schepen.

De Provincie Zeeland heeft als 100% aandeelhouder een financieel risico dat zij in haar rol als aandeelhouder aanvullende middelen aan de Westerschelde Ferry BV ter beschikking dient te stellen (agio-storting) in het geval het eigen vermogen van de Westerschelde Ferry BV onvoldoende zou zijn om mogelijke negatieve financiële resultaten veroorzaakt door o.a. tegenvallende aantallen passagiers, onverwachte hoge onderhoudskosten, stijgende brandstofkosten en een stijging van de energieprijzen, op te kunnen vangen. Eind 2023 wordt een negatief eigen vermogen verwacht waardoor een kapitaalstorting door de aandeelhouder noodzakelijk is. Een voorstel hiertoe zal in de voorjaarsnota 2024 aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

Investeringsfonds Zeeland B.V. (IFZ)

Vestigingsplaats

Vlissingen

Oprichting/deelname provincie

2018

Publiek belang

Het fonds is opgericht om aan startende en (door)groeiende ondernemers start-, ontwikkel- of groeikapitaal te verstrekken. Het Rijk, Provincie Zeeland en N.V. Economische Impuls Zeeland werken hierbij samen aan een Zeeuwse financieringsinfrastructuur; aansluitend bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven en revolverend van aard.

Vanuit het compensatiepakket 'Wind in de zeilen' heeft het Rijk haar inbreng in het Investeringsfonds Zeeland met een bedrag van € 20 miljoen vergroot. Hierdoor is het investeringsvermogen vergroot. Aanvullend is in het kader van de versterking van het fondsvermogen van de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) door het Rijk en de Provincie Zeeland gezamenlijk € 5,4 miljoen beschikbaar gesteld om de solvabiliteitspositie van veelal innovatieve mkb-bedrijven te versterken.

Voor financiering van innovatieve ondernemers worden (door Impuls) drie fondsen beheerd:

1. Het regionale fonds Vroege Fase Financiering (VFF) verstrekt leningen aan innovatieve starters. Zij gebruiken deze lening om te onderzoeken of hun idee een kans van slagen heeft op de markt. De VFF moet ervoor zorgen dat ideeën van de planfase in de startfase komen.
2. InnoGo! begeleidt en/of financiert Zeeuwse innovatieve startende of mkb ondernemers, waarvan de (technische) innovatie zich in de ontwikkelfase bevindt. Dit fonds verstrekt leningen tot max. € 350.000
3. Het Zeeuws Participatiefonds investeert in Zeeuwse innovatie en snelgroeiende mkb-bedrijven in de vroege groeifase, waarvan de innovatie reeds op de markt is. Dit gebeurt in de vorm van een achtergestelde lening, deelname in aandelenkapitaal of een combinatie van beide. Per participatie geldt op dit moment een maximum van € 2.500.000.

Verder heeft Impuls een fonds voor het deelnemen in, het (doen) begeleiden van ondernemers en ondernemingen die een bijdrage leveren aan de vrijetijdseconomie in de provincie Zeeland, het zogenaamde Fonds Verblijfseconomie Zeeland (leningen tussen de € 200.000 en € 750.000).

Innovatie is de motor van concurrentiekracht, het economisch perspectief op lange termijn en een belangrijke drijver van welvaarts groei.

Programma begroting

Ondernemend Zeeland.

Bestuurlijk belang

De Provincie heeft 29,1% van de aandelen. De aandeelhouders bestaan naast de Provincie uit N.V. Economische Impuls Zeeland (23,6%) en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (47,3%).

Doelstelling

Doel van het IFZ is het realiseren van een Zeeuwse financieringsinfrastructuur die aansluit bij de behoeften van het regionaal bedrijfsleven. Dit om de economische ontwikkeling in Zeeland te stimuleren en de positie en (internationale) concurrentiekracht van Zeeland en Nederland te versterken.

Bezoldiging

Het IFZ heeft geen personeel in dienst, maar huurt de expertise van N.V. Economische Impuls Zeeland in. De directeur van Impuls Zeeland is uitvoerend bestuurder.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Financieel resultaat

€ 16.497 (verwacht positief resultaat)

Dividenduitkering

Niet van toepassing.

Financieel belang

Per 01-01-2023	29,10%
Per 31-12-2023	29,10%

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 39.102
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 39.102

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 1.973
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 1.973

Risico's

Het IFZ verstrekt (hoog)risicodragend kapitaal. Risico hierbij is dat verstrekte leningen aan participaties in ondernemingen niet volledig terugvloeien naar het IFZ, waarmee het beschikbare kapitaal bij het IFZ in de loop van de tijd afneemt. Gevolg hiervan is dat er minder nieuwe leningen / participaties kunnen worden aangegaan. Het risico voor de Provincie Zeeland is beperkt tot de aandelenparticipatie in het IFZ.

Gemeentelijke vervoercentrale Zeeland B.V.

Vestigingsplaats

Terneuzen

Oprichting/deelname provincie

11 juni 2008

Publiek belang

De Provincie is in december 2016 toegetreden als aandeelhouder om uitvoering te kunnen blijven geven aan de mobiliteitsgarantie in de vorm van de haltetaxi, waarvoor de Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. de ritplanning verzorgt.

Programma begroting

Mobiliteit op maat

Bestuurlijk belang

2.000 preferente aandelen en heeft daarmee voor 9% zeggenschap in de vennootschap.

Doelstelling

De Gemeentelijke Vervoerscentrale Zeeland B.V. verzorgt voor gemeenten en samenwerkingsverbanden de ritplanning van het doelgroepenvervoer en voor de Provincie de ritplanning van het haltetaxivervoer.

Bezoldiging

Het salaris valt binnen de maximale bezoldiging volgens de WNT.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Financieel resultaat

Nog niet bekend.

Dividenduitkering

Er is geen sprake van dividenduitkering.

Financieel belang

De provinciale exploitatiebijdrage voor 2023 bedraagt € 121.000.

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 297
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 297

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 1.950
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 1.950

Risico's

Nihil, omdat Provincie niet risicodragende aandelen bezit.

Vereniging Interprovinciaal Overleg (IPO)

Vestigingsplaats

Den Haag

Oprichting/deelname provincie

1986

Publiek belang

Samenwerkings- en overlegorgaan van alle provincies. De gezamenlijke uitvoeringsorganisatie (BIJ12) maakt formeel onderdeel uit van IPO.

Programma begroting

Bestuur

Bestuurlijk belang

Het bestuur bestaat uit twaalf leden, één gedeputeerde per provincie en een onafhankelijke voorzitter. Ieder bestuurslid heeft een eigen inhoudelijke portefeuille. De termijn van het bestuur is gelijk aan de termijn van de Provinciale Staten: vier jaar.

Doelstelling

Het IPO heeft als doelstelling het behartigen van de belangen van provincies en het bieden van een platform voor overleg, uitwisseling en innovatie.

Bezoldiging

Bezoldiging bestuurder valt binnen de Wet Normering Topinkomens (WNT).

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Financieel resultaat

Begroot was € 0 voor 2023. Op basis van de laatste informatie uit de Najaarsnota 2023 van het IPO is een positief resultaat voorzien van circa € 1,8 miljoen. De concept/definitieve jaarrekening 2023 is nog niet beschikbaar en vastgesteld door de AV (naar verwachting in juni 2024). Het definitieve positieve resultaat zal worden gerestitueerd aan de provincies naar rato van hun vastgestelde percentage (voor Zeeland 6,7%).

Dividenduitkering

Niet van toepassing.

Financieel belang

Provincie Zeeland draagt in 2023 € 1.849.000 bij in de kosten van het IPO-secretariaat en € 3.370.191 voor BIJ12 op basis van de Begroting 2023 inclusief eerste wijziging. Deze bedragen zijn tot stand gekomen volgens de afgesproken IPO-verdeelsleutels.

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 5.688
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 7.488

Schatting gebaseerd op de laatst vastgestelde jaarrekening 2022 en prognose van verwacht resultaat uit najaarsnota 2023. Er is nog geen concept jaarrekening 2023 beschikbaar.

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 43.082
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 43.082

Schatting gebaseerd op de laatst vastgestelde jaarrekening 2022. Er is nog geen concept jaarrekening 2023 beschikbaar.

Risico's

De Provincie voorziet geen risico's, echter bij gezamenlijke besluitvorming over uitbreiding van taken voor IPO/BIJ12 bestaat de mogelijkheid dat de deelnemersbijdrage stijgt.

Europese Gemeenschap voor Territoriale Samenwerking (EGTS) Linieland van Waas en Hulst

Vestigingsplaats

Sint-Gillis-Waas (B)

Oprichting/deelname provincie

28 juni 2013

Publiek belang

Het is Europese gemeenschappelijke regeling voor de ontwikkeling van het grensgebied, waarbij het gaat om economie, mobiliteit, natuur, recreatie, cultuurhistorie en leefbaarheid.

Programma begroting

Bestuur

Bestuurlijk belang

Provincie Zeeland is deelnemer en heeft een belang van 12,5%. Andere deelnemers zijn: Provincie Oost-Vlaanderen (B), de gemeenten Hulst, Stekene (B), Beveren (B) en Sint-Gillis-Waas (B), Interwaas (B) en Maatschappij Linkerschelde Oever (MLSO) (B).

Doelstelling

De EGTS Linieland van Waas en Hulst richt zich op ontwikkeling en groei in de grensstreek met concrete samenwerkingsprojecten op de thema's:

- haven en economie
- mobiliteit
- natuur
- recreatie en cultuurhistorie
- wonen en leefbaarheid

Via de grensoverschrijdende samenwerking worden oplossingen gezocht voor grensknelpunten en het bevorderen van de sociale en economische samenhang in de regio.

Bezoldiging

Niet van toepassing (geen personeel in dienst).

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Financieel resultaat

Begroot was een resultaat van € 0 over 2023. Een concept / definitieve jaarrekening 2023 van de EGTS is nog niet beschikbaar en wordt pas in het tweede kwartaal 2024 vastgesteld door het bestuur.

Dividenduitkering

Niet van toepassing.

Financieel belang

Provincie Zeeland heeft in 2023 bijgedragen in de werkingskosten secretariaat EGTS met een bedrag van € 24.000.

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 125
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 125

Stand per 1 januari 2023 volgens de vastgestelde jaarrekening 2022. Schatting per 31 december 2023 gebaseerd op het begrote resultaat.

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 188
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 188

Stand per 1 januari 2023 volgens de vastgestelde jaarrekening 2022.

Risico's

EGTS betreft een lokaal samenwerkingsverband. In de huidige systematiek (statuten) is opgenomen dat de provincie per taakonderdeel verantwoordelijkheid kan nemen en dat het belang van de provincie daarin afgewogen kan worden. Afspraken over provinciale betrokkenheid bij andere thema's dienen apart aan Gedeputeerde Staten te worden voorgelegd.

Gezien de ontwikkeling van de jaarresultaten en het eigen vermogen over de afgelopen jaren is op 21 december 2022 door het bestuur van de Linieraad besloten tot een structurele verhoging van de

werkingsbijdragen van de deelnemers met ingang van 2023 met 20%. Hiermee nemen de totale opbrengsten uit de werkingsbijdragen van alle deelnemers toe van € 183.244 tot totaal € 222.346. Verder is besloten om bij uitvoering van specifieke projecten door de EGTS dat ook de personeelsinzet via een vooraf afgesproken verdeelsleutel aan deelnemende projectpartners doorbelast wordt. Met deze maatregelen beoogt de EGTS het financiële beleid robuuster te maken.

Provinciaal fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Zeeland

Vestigingsplaats

Middelburg

Oprichting/deelname provincie

28-06-2002 dmv statenvoorstel FEZ-614

Publiek belang

De betrokkenheid van de provincie vloeit voor uit de Wet milieubeheer. Het Nazorgfonds is een "spaarpot" waaruit de kosten van de nazorg van relatief jonge stortplaatsen wordt gedekt.

Programma begroting

Woonplaats Zeeland

Bestuurlijk belang

De provincie Zeeland is 100% financieel en bestuurlijk verantwoordelijk na sluiting van de stortplaats. Het college vormt het dagelijks- en algemeen bestuur:

- Dagelijks bestuur Drs. J. de Bat (Financiën) en Dick van der Velde (Milieu).
- Algemeen bestuur (voltallig college).

Doelstelling

Het Nazorgfonds heeft 2 doelstellingen:

- De middelen zo goed mogelijk beheren zodat de eeuwigdurende nazorg bekostigd kan worden.
- Zorgdragen dat de middelen alleen aan dit doel besteed worden.

Bezoldiging

Niet van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

Niet van toepassing.

Financieel resultaat

Het verwacht financieel resultaat is € 717.937,00 positief , uitgaande van 5% rendement.

Dividenduitkering

Niet van toepassing.

Financieel belang

Op de voorzieningen dient het fonds een rendement te behalen van 5%. Afwijkingen in het gerealiseerde beleggingsrendement verlopen via de egalisatiereserve beleggingsresultaten .

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 362
Per 31-12-2023	€ 1.080

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023	€ 14.481
Per 31-12-2023	€ 15.090

Risico's

Financiële risico's:

Nadat een sluitingsverklaring wordt afgegeven voor een stortplaats gaat de nazorgfase van start. Als na het afgeven van een sluitingsverklaring blijkt dat in het Nazorgfonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen, komen aanvullende kosten voor rekening van de provincie en is het verhalen op de exploitanten niet meer mogelijk. Ook ontstaat er een financieel risico wanneer het werkelijke beleggingsrendement van het Nazorgfonds lager is dan het doelrendement (rekenrente voor doelvermogen en heffing) of wanneer het op te brengen doelvermogen te laag blijkt te zijn.

Beheersmaatregelen:

1. Bij het afgeven van een sluitingsverklaring stellen we een financiële eindafrekening op om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen bij aanvang van de nazorg te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats. We berekenen de benodigde doelvermogens volgens het IPO rekenmodel op basis van goedgekeurde nazorgplannen.
2. Door de vorming van de egalisatiereserve beleggingsrendement egalisatiereserve beleggingsresultaten is er ruimte om tegenvallende rendement op te vangen.

Benelux Groepering voor Territoriale Samenwerking North Sea Port District (BGTS NSPD)

Vestigingsplaats

Gent

Oprichting/deelname provincie

De oprichting van de BGTS en de deelname van de Provincie Zeeland in de BGTS heeft per 1 december 2021 plaatsgevonden.

Publiek belang

Het North Sea Port District, het grondgebied van Vlissingen, Terneuzen, Borsele, Zelzate, Evergem en Gent is een gebied met grote uitdagingen. Vragen over industrie, infrastructuur, voorzieningen, cultuur wonen en natuur komen in een druk gebied bij elkaar. Om deze ruimtelijke vraagstukken beter, sneller en doelgerichter te kunnen adresseren en agenderen werd het samenwerkingsverband North Sea Port District opgericht, dit samenwerkingsverband is in 2021 de BGTS geworden. Op bestuurlijk en op ambtelijk niveau worden de gezamenlijke grensoverschrijdende ruimtelijke vraagstukken geagendeerd. Verder speelt de BGTS NSPD ook bij de uitvoering van de regionale NSPD een rol. De visie van het District wordt als volgt geformuleerd: "In 2050 is het North Sea Port District een plaats waar klimaatneutraliteit en leefbaarheid elkaar versterken. De nabijheid en nauwe samenwerking tussen haven, kernen en landschap is hierbij een grote troef en van cruciaal belang".

Programma begroting

Woonplaats Zeeland

Bestuurlijk belang

Provincie Zeeland is deelnemer en draagt voor 17% bij in de kosten van de BGTS. De andere deelnemers zijn Gent, Terneuzen, Evergem, Vlissingen, Zelzate, Borsele, Oost-Vlaanderen en Zeeland.

Doelstelling

Grensoverschrijdende vraagstukken agenderen en gezamenlijk oplossen.

Bezoldiging

Niet van toepassing.

Aandeelhoudersstrategie

Er is voor de BGTS geen aandeelhoudersstrategie opgesteld.

Financieel resultaat

Het verwachte resultaat over 2023 zal € 0 zijn.

Dividenduitkering

De BGTS keert geen dividend uit.

Financieel belang

Provincie Zeeland draagt in 2023 bij aan secretariaatskosten van de BGTS zijnde € 17.000.

Eigen vermogen

Eigen Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	€ 0
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 0

Vreemd vermogen

Vreemd Vermogen (bedragen x € 1.000)	
Per 01-01-2023 (schatting)	€ 0
Per 31-12-2023 (schatting)	€ 0

Risico's

Deelname aan BGTS NSPD brengt de verplichting tot het voldoen van een jaarlijkse bijdrage met zich mee. Uittreding uit de BGTS NSPD is volgens de statuten mogelijk op ieder moment, mits dit een jaar van te voren wordt aangegeven.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

We hebben in 2023 het provinciale grondbeleid bijgewerkt. De achtergrond hiervan is onder andere de aanvullingswet en de thema's en uitdagingen van de Zeeuwse Omgevingsvisie. Er komen verschillende ontwikkelingen en transities op ons af die een ruimtevraag hebben. Deze hebben daardoor een relatie met grond en vastgoed. In deze paragraaf geven we aan wat de Provincie Zeeland op het gebied van grondbeleid in 2023 heeft gerealiseerd.

Beleid

Belangrijk uitgangspunt van het huidige grondbeleid en inzet van instrumenten is: vrijwilligheid.

Provinciale opgaven in het landelijk gebied zijn onder andere:

- De afronding van het Natuur Netwerk Zeeland.
- Waterdoelen.
- Infrastructurele projecten.
- Natuurpakket Westerschelde.

Er komen ook nieuwe opgaven, onder andere op het gebied van energie, landbouw, klimaat en biodiversiteit. We willen deze opgaven op een vrijwillige en integrale (zoveel mogelijk tegelijk) manier aanpakken. Daarbij speelt het Kavelruilbureau van de Provincie in combinatie met een strategische grondbank een belangrijke rol. Als provincie proberen we samenwerking te bevorderen. Op het gebied van integrale gebiedsontwikkeling en/of op het terrein van gebiedstransformatie voor een betere woon- en leefomgeving. Hiervoor hebben we als provincie het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam ingesteld. Dit bestaat uit een afvaardiging van de Zeeuwse gemeenten en landelijke organisaties (bijvoorbeeld het Expertteam woningbouw van RVO). Er is veel waardering voor onze manier van werken en inmiddels vormt deze een vaste waarde.

Speerpunten

Uitgangspunten voor 2023 waren:

- Marktconforme prijsstelling.
- Vrijwilligheid.
- Kavelruilbureau Zeeland in combinatie met de Grondbank Zeeland.
- Verwerving van grond en gebouwen voor onze doelen en projecten.
- Het tijdelijk uitgeven in pacht van onze gronden.
- Verkoop van gronden en gebouwen die niet meer nodig zijn voor onze doelstellingen.
- Landelijke kennis beschikbaar stellen voor de opgaven in het bebouwde gebied via het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam.
- Bevorderen van kennisontwikkeling over vastgoed in Zeeland via netwerksturing.
- Boekwinsten en verliezen binnen projecten komen ten gunste dan wel ten laste van het projectbudget.
- Boekwinsten en verliezen komen ten gunste dan wel ten laste van de algemene middelen (behalve winst op ILG percelen).

Opgaven

- Provinciale opgaven: onder andere verwerving voor natuur (NNZ, biodiversiteit), infrastructuur, (zoet)water, stikstof.
- 15 kavelruilen (inschatting).
- Verbetering van 300 hectare landbouwstructuur (inschatting).

- Saldo € 170.000 inkomsten tijdelijk beheer (verschil tussen uitgaven en (pacht)inkomsten).
- Vergroten grondbank Zeeland (100 hectare).

Beleidskader

- [Nota Grondbeleid 2022](#)
- [Convenant Natuurpakket Westerschelde](#)

Provinciale opgaven:

- [Investeringsagenda wegen](#)
- [Omgevingsplan Zeeland 2018 ev](#)
- [Natuurvisie Zeeland 2017-2022](#)
- [Water](#)

Resultaten, winst en risico's

Financieel

Voor de provinciale grondbank is een oplopend krediet beschikbaar gesteld tot € 108 miljoen (2026). De ruilgronden worden tegen historische kostprijs op de balans gezet. Per 31-12-2023 is de omvang van de grondbank € 45 miljoen (inclusief opstallen). Bij verkoop ontstaat er een resultaat, € 2 miljoen in 2023. Dit positieve resultaat ('boekwinst') wordt, volgens de financiële voorschriften, aan de algemene reserve toegevoegd (€ 0,3 miljoen). Uitzondering op deze regel zijn de resultaten van percelen uit het Natuurakkoord. Een positief resultaat wordt aan de bestemmingsreserve natuur toegevoegd (€ 1,7 miljoen). Op dit moment is het risico op de grondportefeuille (gronden die in de grondbank zitten) klein. Deze gronden zijn agrarisch en blijven agrarisch. De opstallen in de grondbank hebben een hoger risicoprofiel. In 2023 is de voorraad opstallen in de grondbank gelijk gebleven (€ 0,6 miljoen).

We schatten jaarlijks de kans op daling van de grondprijs. Zo nodig melden wij dit u in de reguliere P&C-cyclus. Deze inventarisatie maakt het mogelijk tijdig maatregelen te nemen. Er zijn op dit moment geen projecten waarvoor we risico's voor grondaankopen opnemen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. Van de opstallen in de grondbank stellen we jaarlijks de actuele waarde vast. Als dat nodig is leggen we een voorziening aan. We kunnen er ook voor kiezen het verlies direct af te boeken.

Agrarische gronden, in bezit bij de provincie, worden jaarlijks tegen marktconforme prijzen verpacht. Dit levert inkomsten op. Aan het hebben en beheren van vastgoed zijn ook een aantal structurele lasten verbonden:

- De kosten van waterschaps- en gemeentelijke belastingen van provinciale gebouwen.
- Tracés van provinciale wegen
- De variabele lasten die verbonden zijn aan het verhandelen van ruilgronden (o.a. notaris, kadaster, taxaties, bodemonderzoeken). Daarnaast zijn er kosten verbonden aan de uitgifte. Uitgangspunt is dat we kostendekkend handelen. Voor 2023 is een positief saldo van € 0,2 miljoen gerealiseerd.

Natuurpakket Westerschelde (NPW)

Binnen het NPW project is een overeenkomst met de ZLTO gesloten over het landbouw flankerend beleid. Daarom stemden uw Staten en het ministerie van LNV in met het vormen van een tijdelijke grondbank NPW (2025) van ongeveer 400 hectare (maximaal € 30 miljoen). De omvang van deze tijdelijke grondbank bedraagt per 31-12-2023 € 17,7 miljoen. Bij de vaststelling van de Nota Grondbeleid heeft u ingestemd met het overnemen van deze grondvoorraad in uiterlijk 2025.

Grondbank Zeeland

De benodigde omvang van de grondbank staat in de nota Grondbeleid en is oplopend naar 1.600 hectare in 2026. Per 31-12-2023 is de omvang van de provinciale grondbank 847 hectare en van de

tijdelijke grondbank NPW 279 hectare, totaal 1.125 hectare. Eind 2022 was de omvang van de grondbank 1.140 hectare. Het totaal van aankopen (92 ha) en verkopen + overboekingen ten behoeve van doelrealisatie (110 hectare) voor de grondbank Zeeland (inclusief NPW) heeft geleid tot een lichte afname van de omvang van de grondbank. De doelstelling van 100 hectare groei is niet behaald. Hiervoor zijn een aantal verklaringen te geven. Allereerst blijft de grondmarkt in Zeeland lastig. Er is weinig aanbod van grond en met name goede grond is vaak al verkocht voordat het officieel op de markt is. Daarnaast hebben we nog een aantal transacties van de openbare verkoopronde uit 2022 in 2023 via de notaris afgerond. Ook is een deel van de grond in de grondbank overgezet naar de voorraad natuur (zie verderop). Deze percelen waren gelegen op locaties waar doelen gerealiseerd gaan worden. Ten slotte zijn er een aantal percelen verkocht aan de Staat voor het Justitieel complex Vlissingen.

Overige werkzaamheden

We kochten diverse percelen voor het infrastructuurproject Kapellebrug. Ook kochten we 14 hectare benodigd voor de aanleg van de rotonde Othene/Laan van Othene en rondje Kreek via een ruiling. Verder zijn er een aantal ruilingen met de Staat en het waterschap Scheldestromen rondom wegen gepasseerd. Voor natuur hebben we een aantal transacties afgerond (6 hectare totaal) en zijn er 4 kwalitatieve verplichtingen afgesloten voor de Subsidie Kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL). Ook zijn er verschillende percelen via de openbare verkoopprocedure vervreemd.

Voorraad Natuur

Als de provincie grond aankoopt voor het tot stand brengen van het Natuur Netwerk Zeeland, zetten we de natuurwaarde van de grond op de balans. Uiteindelijk is het doel deze grond als natuur weer op de markt te brengen. In 2023 zijn daar percelen aan toegevoegd. De positie op de balans is in 2023 met € 0,4 miljoen en 41 hectare gegroeid. Deze vertegenwoordigd per 31-12-2023 een waarde van € 1,4 miljoen met een totale oppervlakte van 134 hectare.

Kavelruilbureau Zeeland

Bovenstaande doelen behaalden we vooral door de beschikbaarheid van de grondbank in combinatie met het instrument kavelruil. In 2023 zijn er 25 kavelruilen behandeld met in totaal 491 hectare landbouwstructuurverbetering en 163 deelnemers. Van deze kavelruilen zijn er 12 gepasseerd bij de notaris (de overige 13 liggen er ter afhandeling). Het gaat daarbij om 281 hectare en 68 deelnemers. De huidige grondmarkt (hoge grondprijzen en lage mobiliteit) maakt ruilen minder makkelijk. De ruilen die plaatsvinden zijn daardoor vaak kleiner. Het aantal partijen dat deelneemt in kavelruilen blijft onverminderd hoog. In 2023 droegen we bij aan de landbouwstructuurverbetering door de gepasseerde kavelruilen. Zo is er 14 hectare strategische ruilgrond verworven. Mede dankzij de kavelruilen kan de rondweg Hoedekenskerke en het fietspad Dreischor - Schuddebeurs worden aangelegd. Ook is er een halve kilometer voor de Kader Richtlijn Water gerealiseerd en 2 hectare voor het Natuur Netwerk Zeeland. En het landschapspark 's-Heerenhoek is via kavelruil mogelijk geworden.

Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam

Het Zeeuws Stedelijk Coördinatieteam (ZSC) heeft in 2023 samen met het Expertteam van RVO een bijdrage geleverd aan diverse casussen zoals het opstellen van Woonzorgvisie's voor diverse gemeentes en een casus in de binnenstad in Goes. Ook zijn er bijeenkomsten georganiseerd om kennis te delen met de Zeeuwse gemeentes zoals bijvoorbeeld de organisatie van een deelsessie bij het Wooncongres.

Platform Zeeuws Grondbeleid

Na vaststelling van de nota grondbeleid in oktober 2022 vindt de implementatie plaats. Met diverse partijen vinden er op reguliere basis gespreken plaats. Om het Platform een structuur te geven, is

gekozen voor een organisch model. Zo ontstaat vertrouwen tussen partijen en wordt er meerwaarde gecreëerd. Daarnaast is het op dit moment nog onduidelijk welke opgaven en middelen er exact beschikbaar worden gesteld (denk aan het NPLG programma).

Kennisalliantie

Het voorhanden hebben en op peil houden van adequate kennis en skills (uitvoeringskracht) zijn cruciaal om maatschappelijke opgaven te realiseren. Dit tegen de achtergrond van een steeds krappere arbeidsmarkt waar een toenemende behoefte is aan vakbekwame adviseurs en deskundigen. Het gezamenlijk initiatief met Rijksuniversiteit Groningen, het Instituut voor Agrarisch Recht en het Kadaster om een kennis- en innovatie alliantie te formeren wordt voortgezet in (steeds) bredere samenwerking met onderwijsinstellingen, medeoverheden en bedrijfsleven. Denk aan het ontwikkelen van juridische, fiscale kennis en soft-skills zoals betrokkenheid, sociaal en cultureel inlevingsvermogen. In 2023 hebben, in het kader van het Delta Climate Center, met de HZ vergaande gesprekken plaatsgevonden over concrete invulling van nieuw te ontwikkelen bachelor- en masteronderwijs. Hierbij ligt de nadruk op recht in relatie tot de DCC-thema's water, energie en voedsel. Verwachting is dat deze in 2024 geëffectueerd worden.

Paragraaf Openbaarheid (Wet open overheid)

Inleiding

In deze paragraaf beschrijven we de beleidsvoornemens en de uitvoering van de Wet open overheid (vanaf nu: Woo).

Beleid

Provincie Zeeland is een open overheid, een Open Zeeland. We zijn duidelijk over de keuzes die we maken en met welke informatie dit gebeurt. De Provincie Zeeland is er voor haar inwoners. Daarnaast is de organisatie één van de schakels in de Zeeuwse netwerk- en informatiesamenleving. In deze samenleving ontwikkelen burgers eigen plannen en denken ze mee over het beleid. Hiervoor is het belangrijk om zoveel mogelijk informatie met de Zeeuwen te delen. Openheid, openbaarheid en dienstverlening van de Provincie Zeeland spelen hier een belangrijke rol. In deze paragraaf leest u welke stappen we in 2023 hebben genomen om te groeien naar een nog Opener Zeeland.

Gefaseerde invoering

De manier waarop wij onze informatie opslaan, beheren en verstrekken staat steeds meer centraal binnen Provincie Zeeland. Het is belangrijk dat wij onze informatiehuishouding goed inrichten. Met een goede informatiehuishouding is alle informatie op het juiste moment in een proces, voor de juiste persoon, in de juiste vorm beschikbaar is. De Woo stelt daarom hoge eisen aan de informatiehuishouding binnen de Provincie Zeeland. De (landelijke) verwachting is dat er tussen de vijf en acht jaar en een forse investering nodig is om de informatiehuishouding te verbeteren.

De wettelijke basisvereisten van de Woo zijn reeds doorgevoerd. Processen en systemen moeten nog verder worden aangepast, informatie moet worden verwerkt en medewerkers moeten worden opgeleid. Ook andere wet- en regelgeving stellen eisen aan de inhoud (privacy, veiligheid) en de vorm (standaarden, digitale toegankelijkheid) van onze informatie. We pakken de Woo en andere wetten projectmatig op in het project Implementatie Digitale Wetten.

Woo-verzoeken

In totaal ontvingen we in 2023 39 Woo-verzoeken en namen we 36 Woo-besluiten. In dit aantal zijn niet de deelbesluiten meegenomen. Soms kan de gevraagde informatie door de omvang, na instemming van de verzoeker, in stappen gegeven worden. In 2023 zijn een aantal besluiten genomen op Woo-verzoeken die in 2022 zijn ingediend. Een aantal van de in 2023 ingediende Woo-verzoeken worden in 2024 afgehandeld.

Daarnaast zien we dat het aantal ontvangen verzoeken om informatie is gestegen. Een aantal van deze Woo-verzoeken stuurden we door naar andere organisaties voor afhandeling in mandaat of stuurden we door naar andere bestuursorganen voor afhandeling. Ook zijn een aantal Woo-verzoeken op een andere manier afgehandeld, bijvoorbeeld als informatieverzoek. Redenen hiervoor waren dat de gevraagde informatie al openbaar was. Of dat er geen specifieke documenten bij ons berustten, maar dat we wel de gevraagde informatie hebben verstrekt.

Drie van de in 2023 genomen Woo-besluiten zijn in mandaat gedaan door de omgevingsdiensten DCMR en RUD. In mandaat betekent met toestemming. Voor drie andere verzoeken zijn er met de aanvrager aangepaste termijnen overeengekomen. Van de 33 besluiten die Provincie Zeeland zelf afhandelde, zijn er 48,5% binnen de wettelijke of met verzoeker overeengekomen termijn genomen. Vijftig procent van de verzoeken die niet binnen deze termijn zijn afgehandeld, zijn binnen één week na de uiterste beslisdatum afgehandeld.

Op deze pagina leest u meer over de Woo-besluiten en openbaar gemaakte documenten.

Toekomstbeeld Open Zeeland

- De Provincie Zeeland is een open en controleerbare organisatie.
- De informatie wordt duidelijk, gestructureerd en in een logisch geheel aangeboden.
- De informatie is en blijft duurzaam toegankelijk.
- Publicatieprocessen zijn daarbij verbeterd en zo veel mogelijk geautomatiseerd.
- Het aantal verzoeken om informatie neemt af, doordat de Provincie zich open opstelt.

Speerpunten

In 2023 werkten wij aan:

- Het vormgeven van een projectmatige aanpak voor de invoering van alle digitale wetten, waaronder de Woo.
- Het standaardiseren en Direct Duidelijk maken van alle communicatiemiddelen/brieven voor Woo-verzoeken.
- Het ontwikkelen van een generieke Content Publicatievoorziening. Deze is geschikt voor aansluiting op de landelijke Woo-index, zeeland.nl en andere ontwikkelingen in het kader van Open Overheid.
- Het actief interbestuurlijk (Rijk, Gemeenten, Waterschappen en Provincies) meedenken over de uitwerking van alle 17 informatiecategorieën. Voor ongeveer de helft van de categorieën is inmiddels duidelijk wat we daarvoor moeten gaan doen. De andere helft zal begin 2024 duidelijk worden.
- Het uitwerken van de landelijk geformuleerde informatiecategorieën naar de Zeeuwse situatie en het aanpassen van de interne processen hierop.
- Het invullen van de Woo-index: Informatie categorieën die we nu al openbaar maken, zijn opgenomen in de landelijke Woo-index.
- Het starten van een Zeeuws Netwerk Woo. In 2023 zijn er 3 bijeenkomsten geweest waarbij de meeste gemeenten en het waterschap Scheldestromen bij aanwezig waren. Ook GR de Bevelanden en Orionis zijn aangesloten. Deze bijeenkomsten gebruiken we voor kennisuitwisseling en samenwerking.
- Afspraken maken met de RUD over het onderdeel passieve openbaarmaking van de Woo. Verbonden partijen, zoals de RUD vallen ook onder de reikwijdte van de Woo. Andere verbonden partijen volgen in 2024.
- Het opstellen van een beleidskader informatiebeheer waarin richtlijnen en aanvullend beleid worden opgenomen over de informatiehuishouding. Ook zijn wij gestart met de uitwerking van het archiveren van e-mails en chatberichten.
- Het verkennen van de benodigdheden voor het invoeren van een kwaliteitssysteem informatiebeheer.
- Een opsomming van informatie in onze fysieke archieven (plaatsingslijst).
- De bewustwording van de medewerkers met betrekking tot informatiebeheer. De collega's van informatiebeheer zijn gestart met het bezoeken van de vakinhoudelijke teams. Dit is om deze teams bewust te maken van het juist opslaan van informatie.

De activiteiten die in 2023 zijn uitgevoerd vormen de basis van de stappen die we in 2024 gaan nemen. Dit geldt voor de onderwerpen actieve en passieve openbaarmaking en het verbeteren van de informatiehuishouding.

Paragraaf Wind in de Zeilen

Inleiding

Daarmee werd een ruimhartige compensatie vastgelegd voor het mislopen van de Marinierskazerne in Vlissingen. Het pakket brengt positieve effecten met zich mee voor de regio en ziet vooral toe op versterking van de sociaaleconomische structuur en vestigingsklimaat van Vlissingen en Zeeland. Op 10 juli 2020 stemden Provinciale Staten in met het pakket. Het bestuursakkoord kent een investeringsomvang van ruim € 650 miljoen in de periode tot 2030. Binnen het pakket worden vier hoofdthema's onderscheiden:

1. rijksdienst
2. kennis, onderwijs en innovatie
3. bereikbaarheid
4. industrie en havens

Naast deze hoofdthema's zijn nog vier aanvullende maatregelen opgenomen, namelijk:

- zorg
- arbeidsmarkt
- aardgasvrije wijk
- de verzelfstandiging van waterbedrijf Evides

De thema's vormen samen met de hoofdthema's een samenhangend compensatiepakket. Na het afsluiten van het compensatiepakket is in het najaar van 2020 voortvarend begonnen met de uitvoering van de afgesproken maatregelen. De stuurgroep Wind in de Zeilen heeft daarvoor per onderdeel een plan van aanpak vastgesteld. Voor de actuele stand van zaken over de uitvoering van het compensatiepakket verwijzen wij naar de in december 2023 verschenen zevende voortgangsrapportage Wind in de Zeilen.

Compensatiepakket

Zoals benoemd in de inleiding bestaat het pakket uit verschillende thema's. Elk van deze thema's bestaat uit verschillende zogenaamde 'fiches' of 'onderdelen'. De doelstellingen van de fiches zijn in veel van de gevallen aanvullend aan de doelstellingen van bestaande programma's. Een aantal van de fiches raakt ondanks de bijdragen aan economische structuurversterking niet direct de Provinciale doelstellingen, maar heeft uiteraard wel grote impact op de regio. De voortgang hierop wordt binnen de governancestructuur van het compensatiepakket integraal gemonitord.

Hieronder is een leeswijzer opgenomen om aan te geven in welke programma's de onderdelen van het pakket zijn opgenomen. In deze programma's gaan we in op de acties en resultaten die het doel zijn van uitvoering van het compensatiepakket.

Fiche	Programma / strategische opgave in de begroting
1A - Vergoeden kosten	Reeds in 2020 afgewikkeld
1B - Law Delta	Programma Woonplaats Zeeland
	Doelstelling: Law Delta
1C - Delta Kenniscentrum	Programma Ondernemend Zeeland
	Doelstelling: Campus Zeeland

1D - Ontwikkeling Kenniswerf	Buitenom begroting provincie Zeeland
1E - Investeringsfonds	Programma Ondernemend Zeeland Doelstelling: Innovatie infrastructuur en -fondsen
1F - Bereikbaarheid: Extra intercity	Programma Mobiliteit op maat Doelstelling: Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda
1F - Bereikbaarheid: spoorinfra ProRail	Programma Mobiliteit op maat Doelstelling: Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda
1F - Bereikbaarheid: Rail Gent Terneuzen	Programma Mobiliteit op maat Doelstelling: Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda
1F - Bereikbaarheid: Slimme mobiliteit	Programma Mobiliteit op maat Doelstelling: Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda
1F - Bereikbaarheid: Stationsomgeving	Buitenom begroting provincie Zeeland
1G - Industrie en haven	Programma Energie op klimaat! Doelstelling: Energietransitie Afgewikkeld
1G - Smart Delta Resources	Programma Energie op Klimaat! Doelstelling: Energietransitie Actie 'We werken samen met bedrijven een strategie uit om tot een klimaatneutrale industrie te komen (via SDR) Afgewikkeld
1H - Zorg: opleidingsplaatsen	Buitenom begroting provincie Zeeland
1I - Impuls werkzoekende	Buitenom begroting provincie Zeeland
1J - Aardgasvrije wijken	Buitenom begroting provincie Zeeland
1K - Ontvlechten Evides en PZEM	Programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

---

Doelstelling: Wind in de Zeilen; ontvlechting Evides uit PZEM

Afgewikkeld

Governance

Om invulling te geven aan het compensatiepakket is nauwe bestuurlijke samenwerking en structuur cruciaal. Er is daarom een stuurgroep 'Wind in de Zeilen' aangesteld, bestaande uit de minister van Binnenlandse Zaken en bestuurlijke vertegenwoordigers van de Provincie en de gemeente Vlissingen.

Het Rijk heeft daarnaast een onafhankelijk uitvoeringsregisseur aangesteld, die knelpunten in de uitvoering moet oplossen, draagvlak moet creëren en waar nodig moet aanjagen of ingrijpen.

Daarnaast zorgt de uitvoeringsregisseur voor een halfjaarlijkse voortgangsrapportage en monitoringoverzicht.

Jaarrekening 2023

Balans per 31 december 2023

Activa

<i>Bedragen x € 1.000</i>	2023	2022
Vaste activa		
<i>Materiële vaste activa</i>		
Investerings met een economisch nut	26.284	27.084
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut tot 2017	13.473	23.870
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut vanaf 2017	31.275	28.242
<i>Totaal materiële vaste activa</i>	<u>71.032</u>	<u>79.196</u>
<i>Financiële vaste activa</i>		
Kapitaalverstrekingen aan:		
- deelnemingen	213.558	167.395
Overige langlopende leningen	801	936
Overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer	309	624
<i>Totaal financiële vaste activa</i>	<u>214.667</u>	<u>168.954</u>
Totaal vaste activa	285.700	248.150
Vlottende activa		
<i>Voorraden</i>		
Gereed product en handelsgoederen	62.682	60.023
<i>Totaal voorraden</i>	<u>62.682</u>	<u>60.023</u>
<i>Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar</i>		
Vorderingen op openbare lichamen	17.342	16.722
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	54.532	18.931
Overige vorderingen	732	1.011
<i>Totaal uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar</i>	<u>72.605</u>	<u>36.664</u>
<i>Liquide middelen</i>		
Banksaldi	18.053	19.318
<i>Totaal liquide middelen</i>	<u>18.053</u>	<u>19.318</u>
<i>Overlopende activa</i>		
Nog te ontvangen van Europese overheidslichamen	129	47
Nog te ontvangen van het Rijk	6.609	8.206
Nog te ontvangen van overige Nederlandse overheidslichamen	3.378	1.195
Overige nog te ontvangen bedragen	1.063	411
Vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.	2.886	1.472
<i>Totaal overlopende activa</i>	<u>14.065</u>	<u>11.331</u>
Totaal vlottende activa	167.406	127.336
Totaal activa	453.105	375.487

Passiva

	2023	2022
Bedragen x € 1.000		
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>		
Reserves:		
- algemene reserve	49.228	40.922
- bestemmingsreserves	227.767	176.450
Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	13.559	13.792
<i>Totaal eigen vermogen</i>	<u>290.553</u>	<u>231.164</u>
 <i>Voorzieningen</i>	 <u>7.669</u>	 <u>6.901</u>
 <i>Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer</i>		
Waarborgsommen	5	5
<i>Totaal vaste schulden</i>	<u>5</u>	<u>5</u>
 Totaal vaste passiva	 <u>298.228</u>	 <u>238.070</u>
 Vlottende passiva		
<i>Netto vlottende schulden, met een rente typische looptijd korter dan één jaar</i>		
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel	11.553	11.118
a, van de Wet financiering decentrale overheden		
Overige schulden	22.034	9.688
<i>Totaal netto vlottende schulden</i>	<u>33.587</u>	<u>20.806</u>
 <i>Overlopende passiva</i>		
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot	47.101	44.360
betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen		
van vergelijkbaar volume		
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking		
van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	-	-
- het Rijk	73.142	71.565
- overige Nederlandse overheidslichamen	750	589
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate komen van volgende begrotingsjaren	297	96
<i>Totaal overlopende passiva</i>	<u>121.290</u>	<u>116.610</u>
 Totaal vlottende passiva	 <u>154.877</u>	 <u>137.416</u>
 Totaal passiva	 <u>453.105</u>	 <u>375.487</u>
<i>Totaalbedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt</i>	403.512	518.937

Algemene toelichting

Rechtmatigheid

Het hierna gepresenteerde overzicht van het saldo van de baten en lasten geeft inzicht in de geraamde baten en lasten en de gerealiseerde baten en lasten. Wanneer de gerealiseerde lasten per programma hoger zijn dan de raming dan is er in principe sprake van een (begrotings)onrechtmatigheid. Het door Provinciale Staten beschikbaar gestelde budget is dan immers overschreden en het budgetrecht dus geschonden. Als kan worden vastgesteld dat tegenover deze lastenoverschrijding navenant hogere baten staan en/of dat deze lastenoverschrijding veroorzaakt wordt door de uitvoering van al vastgesteld provinciaal beleid dan kan Provinciale Staten, door in te stemmen met de jaarstukken, deze overschrijdingen achteraf autoriseren. Daarmee wordt de begrotingsonrechtmatigheid ongedaan gemaakt.

Autorisatie achteraf

Niet van toepassing (zie ook de Rechtmatigheidsverantwoording en de toelichting hierop in de paragraaf Bedrijfsvoering).

Onvoorzien

We ramen geen algemene post voor onvoorzien.

Verschillenanalyse

Het jaarrekeningresultaat ná overheveling en boekingen van reserves bedraagt € 4,5 miljoen. Dit bestaat uit € 13,6 miljoen resultaat en € 9,1 miljoen aan voorgestelde bestemmingen.

Onderstaand is in hoofdlijn een opbouw van het jaarrekeningsaldo 2023 opgenomen. In de bijlage bij het statenvoorstel Jaarstukken 2023, en de memorie van toelichting wordt ook nader ingegaan op voorgestelde bestemmingen. Meer in detail wordt in de 'toelichting op het overzicht van de baten en lasten' een toelichting op de afwijkingen per beleidsdoelstellingen gegeven.

Het saldo wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- De mutaties uit de december circulaire 2023.
- Enkele subsidies die de jaargrens overschrijden, waardoor de lasten volgens de verslaggevingsrichtlijnen in het volgend boekjaar genomen moeten worden.
- De inzet van Rijksmiddelen vanuit Specifieke Uitkeringen (SPUKs) waardoor minder eigen middelen besteed zijn.
- Enkele onderhoudswerkzaamheden die doorgeschoven zijn naar 2024.
- Er is een positief resultaat behaald op de post verschil voorgaande dienstjaren. Dit wordt met name veroorzaakt doordat een subsidie teruggevloeid is.

Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

Tabel baten en lasten inclusief begrotingsafwijkingen

Bedragen x € 1.000

Programma	Begroting 2023 voor wijziging			Begroting 2023 na wijziging			Realisatie 2023			Begrotingsafwijking		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Grote projecten en strategische opgaven	15.217	10.062	-5.155	10.069	6.661	-3.408	9.794	6.570	-3.224	274	90	-184
02 Woonplaats Zeeland	20.624	1.082	-19.542	23.774	2.228	-21.547	18.642	1.515	-17.127	5.132	713	-4.420
03 Balans in landelijk gebied	38.383	8.738	-29.645	38.182	7.830	-30.352	35.164	9.430	-25.734	3.018	-1.601	-4.618
04 Ondernemend Zeeland	20.039	617	-19.423	15.534	1.399	-14.136	15.180	1.444	-13.736	354	-45	-400
05 Mobiliteit op maat	72.687	3.532	-69.155	80.438	6.138	-74.300	78.064	4.995	-73.069	2.374	1.143	-1.231
06 Iedereen telt!	23.609	1.008	-22.601	26.369	2.188	-24.181	25.398	2.072	-23.326	971	116	-855
07 Bestuur	7.528	180	-7.348	9.761	250	-9.511	9.097	253	-8.843	664	-3	-667
08 Energie op klimaat!	9.419	842	-8.577	14.816	8.725	-6.092	13.811	9.643	-4.168	1.005	-918	-1.923
Totaal programma's	207.506	26.061	-181.446	218.943	35.417	-183.527	205.150	35.923	-169.228	13.793	-506	-14.299
Algemene dekkingsmiddelen												
Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	-	43.600	43.600	-	43.150	43.150	-	42.977	42.977	-	173	173
Algemene uitkeringen	1.170			-			-			-	-351	-351
Dividend	-	15.865	15.865	-	63.298	63.298	-	63.298	63.298	-	0	0
Saldo van de financieringsfunctie	2.000	137	-1.863	535	1.140	604	537	1.226	689	-1	-86	-85
Overige algemene dekkingsmiddelen	11.082	6.700	-4.382	482	6.886	6.404	-362	7.529	7.891	844	-643	-1.487
Totaal algemene dekkingsmiddelen	14.251	210.641	196.390	1.017	262.884	261.867	174	263.792	263.618	843	-908	-1.751
Kosten van de overhead	32.890	104	-32.786	36.072	469	-35.603	35.592	591	-35.001	480	-122	-602
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	254.647	236.806	-17.841	256.033	298.770	42.737	240.917	300.306	59.389	15.115	-1.536	-16.651
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	51.989	69.830	-17.841	142.775	100.038	-42.737	145.333	99.503	-45.830	-2.558	534	3.092
Gerealiseerde resultaat	306.636	306.636	0	398.807	398.807	-	386.250	399.809	13.559	12.557	-1.002	13.559

Niet in de balans opgenomen verplichtingen en rechten

Toelichting

In de vergadering van Provinciale Staten van 8 juli 2016 is door Gedeputeerde Staten toegezegd een overzicht aan Provinciale Staten te verstrekken van het totaal door de provincie verstrekte garantstellingen. In onderstaand overzicht zijn alle door de provincie verstrekte garanties én borgstellingen opgenomen. In dit overzicht is aangegeven:

- De instelling waarvoor garant of borg wordt gestaan.
- De hoofdsom van de garant- of borgstelling.
- Welk deel (percentage) van de borgstelling voor rekening is van de provincie.
- De hoogte van de opgenomen lening die valt onder de garantie/borgstelling (door de partij waarvoor de provincie borg/garant staat).
- Looptijd van de garantstelling.
- Korte beschrijving van de garant- of borgstelling.

Voor een volledig beeld zijn in het overzicht 2 garantstellingen (NSP SE en WamCO2) opgenomen.

Het financiële risico voor de provincie bedraagt maximaal het provinciale aandeel in het bedrag dat de instelling aan leningen heeft aangetrokken die vallen onder de garantie.

Overzicht van garantstellingen en borgstellingen

Garantstelling/ borgstelling verstrekkt aan	Hoofdsom garantie/borg	Deel van de garantstelling voor rekening van de provincie	Looptijd	Restant bedrag opgenomen lening per 1-1-2023	Restant bedrag opgenomen lening per 31-12- 2023	Kenmerk en looptijd
Bedragen x € 1.000						
Garantstelling North Sea Port SE (voorheen Zeeland Seaports)	360.000	180.000	1-1-2028	193.483	182.072	De provincie Zeeland en de gemeenten Borsele, Terneuzen en Vlissingen staan garant. Provincie Zeeland voor 50%. North Sea Port SE heeft in het kader van de fusie een vrijwaring verleend aan de garanten voor de situatie dat de garanten worden aangesproken onder de garanties die zij hebben afgegeven.
Garantstelling Warmco2	65.000	32.500	geen einddatum	59.250	56.500	De provincie Zeeland en de gemeenten Borsele, Terneuzen en Vlissingen staan tevens garant voor WarmCO2. Provincie Zeeland voor 50%. North Sea Port SE heeft in het kader van de fusie een vrijwaring verleend aan de garanten voor de situatie dat de garanten worden aangesproken onder de garanties die zij hebben afgegeven.
Garantstelling GBE Aqua	354.550	263.330	31-7-2027	263.330	162.755	Provinciale Staten besloten in 2021 om de aandelen Evides te ontvlechten uit ZEH. Hiervoor is GBE Aqua B.V. opgericht en is een garantie verstrekt aan GBE Aqua om de aandelen Evides van ZEH te kunnen kopen. De garantie die de Provincie Zeeland heeft afgegeven heeft betrekking op de totale omvang van de lening. De lening loopt van 2021 tot en met 2027.
Gemeente Hulst	3.300	3.300	31-12- 2026	0	0	Zeeland is uitgetreden uit het project Perkpolder. Hiervoor in de plaats is een garantstellingsovereenkomst gesloten tussen Hulst en de Provincie.
Groenfonds	172.016	6.365	31-12- 2024	588	185	Zeeland staat garant voor het Zeeuwse aandeel van de door het Groenfonds opgenomen convenants leningen.
Garantstelling Zeeuwse Bibliotheek	4.000	2.680	18-7-2030	2.286	2.000	Garantstelling voor een kredietfaciliteit van € 4 miljoen afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank (NWB) wordt jaarlijks in 14 gelijke termijnen afgelost. Hoofdsom bedraagt € 4 miljoen, Zeeland staat voor 67% garant.
Totaal	958.866	488.175		518.937	403.512	

Garantstelling North Sea Port SE (NSP)

De Gemeenschappelijke Regeling Zeeland Seaports (GR ZSP) is per 1 juli 2019 opgeheven. Op 26 juni 2019 zijn door de GR ZSP de aandelen in North Sea Port SE overgedragen aan de Provincie Zeeland en de gemeenten Borsele, Terneuzen en Vlissingen. Eveneens op 26 juni 2019 zijn North Sea Port Netherlands N.V., de Provincie Zeeland en de gemeenten Borsele, Terneuzen en Vlissingen de 'Garantieovereenkomst 2019' (Overeenkomst tot herziening van de garantie- en dienstverleningsovereenkomst d.d. 16 december 2010 en het Addendum GDO ('Verlaging Plafond GR Garanties') d.d. 29 juni 2018) aangegaan. Op 18 december 2019 is de GR ZSP ontbonden. De Provincie Zeeland en de gemeenten Vlissingen, Borsele en Terneuzen (garanten) staan garant voor de financiële verplichtingen die ten laste van North Sea Port Netherlands N.V. (voorheen Zeeland Seaports) zijn aangegaan voor zover opgenomen in artikel 3.1.1 van de Garantieovereenkomst 2019.

In het kader van de garantstelling voor de leningenportefeuille en de daarbij behorende banklijnen hebben garanten een hoofdsomgarantie aan diverse banken afgegeven voor een totaalbedrag van € 333.381.083. Naast deze garantstelling ten gunste van de banken hebben garanten in de Garantieovereenkomst 2019 afspraken met North Sea Port Netherlands N.V. gemaakt omtrent de maximale omvang van de leningenportefeuille. In de Garantieovereenkomst 2019 is vastgelegd dat North Sea Port Netherlands N.V. tot € 360 miljoen (2023) aan leningen daadwerkelijk mag opnemen. De totale schuld van North Sea Port Netherlands N.V. uit hoofde van leningen en kredieten bedroeg op 31 december 2023 € 182.071.847. De garantstelling voor € 360 miljoen betreft een hoofdsomgarantie. Indien de banken de NSP SE (voorheen GR ZSP) zullen aanspreken op deze garantie zijn daar bijkomende kosten aan verbonden. Dit betreft dan rentekosten en vergoedingen. De omvang van deze kosten zijn afhankelijk van de situatie op de rentemarkt op dat moment. Deze extra kosten vallen niet onder de in de Garantieovereenkomst 2019 opgenomen maximum van € 360 miljoen. Deze bijkomende kosten komen hier bovenop.

Garantstelling WarmCO2

Op dit moment staat de North Sea Port SE tevens garant voor eventuele leningen die de SE moet aangaan wanneer derden jegens NSP SE een beroep doen op de WarmCO2 garantie. Op dit moment staat NSP SE met betrekking tot WarmCO2 voor € 65 miljoen garant. De schuld bedraagt per 31 december 2023 nog € 56,5 miljoen.

Garantstelling GBE Aqua

Op 23 juli 2021 hebben Provinciale Staten besloten om de aandelen Evides te ontvlechten uit ZEH (toen nog PZEM). Om dit te bewerkstelligen is GBE Aqua B.V. opgericht en hebben Provinciale Staten besloten een garantie te verstrekken aan GBE Aqua om de aandelen Evides van ZEH te kunnen kopen. Op 18 november 2021 is GBE Aqua definitief opgericht en op 8 december 2021 heeft de aandelentransactie plaatsgevonden voor een bedrag van in totaal € 354,55 miljoen. GBE Aqua heeft voor dit bedrag een lening aangetrokken. De totale omvang de lening is per 31 december 2023 ongeveer € 162,8 miljoen. Dit is ook het bedrag waar de Provincie garant voor staat.

Wat is het doel, de looptijd en de hoogte van de garantstelling?

De garantie die de Provincie Zeeland heeft afgegeven heeft betrekking op de totale omvang van de lening. Dit wil zeggen dat de Provincie Zeeland garant staat voor de rentekosten en aflossing. De Provincie Zeeland betaalt de kosten en/of aflossing als GBE Aqua dit niet kan voldoen uit inkomsten van Evides dividend of kapitaalstortingen van het ZEH dividend door de ZEH aandeelhouders. De lening is in eerste instantie aangegaan voor een looptijd van zes jaar, tot 2027. Als de inkomsten voor GBE Aqua achterblijven bij de prognose is het mogelijk dat er voor een gedeelte een nieuwe lening moet worden aangetrokken met mogelijk een langere looptijd. Wij schatten het risico als laag in dat aanspraak wordt gemaakt op de door provincie Zeeland afgegeven garantstelling.

In juni 2023 hebben de aandeelhouders ZEH een besluit genomen over het dividendvoorstel over 2022. Het voorstel is gedaan op basis van het dividendbeleid ZEH. Dit dividendbeleid is door de aandeelhouders goedgekeurd in de AvA van 18 november 2021. Op basis van de risico's die in het dividendbeleid zijn beschreven, kunnen de uitkeringen van het dividend in enig jaar hoger of lager uitvallen. Over 2022 heeft de Provincie Zeeland in totaal een dividenduitkering van € 50 miljoen ontvangen. De aandeelhouders van ZEH die tevens aandeelhouder zijn in GBE Aqua hebben de verplichting het dividend door te storten aan GBE Aqua, tot het moment dat de lening in GBE Aqua is afgelost.

Garantstelling gemeente Hulst in verband met Perkpolder

In het derde kwartaal van 2017 heeft Provinciale Staten besloten het project Perkpolder volledig over te dragen aan de gemeente Hulst, gezien de fase waarin het project zich verkeerde, en haar aandelen in Perkpolder Beheer BV te verkopen aan de gemeente Hulst. De gemeenteraad van de gemeente Hulst heeft besloten deze aandelen over te nemen en het project zelfstandig verder te zetten. In het

vierde kwartaal van 2017 is de uittreding van de Provincie formeel tot stand komen. De provincie is per 1 januari 2018 geen aandeelhouder meer en heeft haar grondvoorraad Perkpolder verkocht aan Perkpolder Beheer BV. De provincie staat na uittreding nog wel garant voor een maximum bedrag van € 3,3 miljoen ter beperking van de financiële risico's van de gemeente Hulst. Deze garantie vervalt op 31 december 2026, tenzij partijen schriftelijk anders overeenkomen.

Tevens ligt een consultatie aan de Europese Commissie voor inzake mogelijke staatsteun in het kader van de ontwikkeling Perkpolder. Op basis van extern advies is de inschatting dat hier geen sprake is van staatssteun.

Convenantmiddelen Groenfonds

Het Groenfonds heeft de bij de gewaarborgde geldleningen vermelde convenantlening afgesloten namens de gezamenlijke provincies voor de aankoop van natuurgebieden. De gelden zijn inmiddels uitgeput, echter we moeten nog wel de lening aflossen en rente betalen. Zeeland staat garant voor het Zeeuwse aandeel van de door het groenfonds opgenomen convenantleningen. Het restant bedrag van de lening bedraagt op 31 december 2023 afgerond € 0,2 miljoen.

Garantstelling leningen nieuwe stichting ZB

In 2016 is door de stichting ZB een lening afgesloten bij de Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB) voor een bedrag van € 4 miljoen. Dit als vervolg op een eerdere lening bij de NWB van de rechtsvoorgangers van de ZB, t.w. de GR Zeeuwse Bibliotheek van de Provincie Zeeland en de gemeente Middelburg. De Provincie heeft voor deze lening met aflossing van de ZB samen met Middelburg aan de NWB per 18 juli 2016 een garantstelling verleend. Deze lening heeft een looptijd van 14 jaar, het aandeel in de garantstelling van betrokken overheden is 67% provincie en 33% gemeente Middelburg. Per 31-12-2023 bedraagt de restanthoofdsom van deze lening bijna € 2,0 miljoen.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Geschillen, al of niet bij een arbitragecommissie of gerechtelijke procedure, worden niet vermeld in afwachting van een (gerechtelijke) uitspraak. Indien noodzakelijk worden deze wel genoemd in de paragraaf weerstandsvermogen.

Lease- en huurcontracten

Voor print-, kopieer- en scanvoorzieningen is op 1 augustus 2019 een huurcontract afgesloten met Canon Nederland NV. Deze overeenkomst loopt tot 31 juli 2024 en kan dan met twee maal 1 jaar worden verlengd.

Rijksdienst voor ondernemend Nederland

Voor rekening van de Provincie Zeeland uit hoofde van de gecentraliseerde taak voor Natuur zijn door de uitvoeringsorganisatie Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) meerjarige verplichtingen aangegaan. Dit betreffen verplichtingen op grond van (meerjarig) (agrarisch) natuurbeheer en (langlopende) natuur inrichtings- en functieveranderingscontracten. De totale nog openstaande verplichtingen per 31-12-2023 bij RVO bedragen € 6.636.205,61

Pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen voor gepensioneerde GS-leden bedragen € 2,7 miljoen per 31-12-2023.

Instandhouding Westerscheldetunnel

De provincie heeft een verplichting om de Westerscheldetunnel in stand te houden tot 2033. Deze instandhoudingsbijdrage is bij de aanschaf van de aandelen van het Rijk vooruitbetaald door de provincie. Deze verplichting en vooruitbetaling blijken niet uit de balans.

Persoonlijk ontwikkel budget

Per 1 januari 2018 is in de CAO afgesproken dat elke medewerker een te besteden Persoonlijk Ontwikkelbudget (POB) heeft van € 5.000. Per 31 december 2023 is hiervan bijna € 2,7 miljoen niet besteed.

OV-concessies

Aan Connexxion Openbaar Vervoer NV is op grond van de Wet personenvervoer 2000, de Concessie Openbaar Vervoer over de weg Provincie Zeeland 2015 - 2024 te verleend. De meerjarig beschikte gelden inzake de OV-concessies aan Connexxion betreft een meerjarige verplichting.

Delta Kenniscentrum

De provincie Zeeland heeft – als onderdeel van het compensatiepakket “Wind in de Zeilen” – onder voorwaarden een bijdrage van € 20,0 miljoen toegezegd in het nog te realiseren Delta Climate Center (DCC) (fiche 1C).

In het jaar 2023 zijn door de stuurgroep de kaders voor de begroting voor het nog te realiseren kenniscentrum vastgesteld. De begroting dient nog in meer detail te worden uitgewerkt alvorens het duidelijk is in welke vorm en op welk moment de provincie Zeeland haar bijdrage beschikbaar stelt. Vanuit deze € 20 miljoen is in 2023 € 400.000 beschikbaar gesteld voor de aanloopkosten start DCC.

Op basis van huidige inzichten zal de provincie Zeeland in 2024 een eerste (meerjarige) projectsubsidie toekennen voor de 1e drie jaar van het project. Het ministerie van OC&W zal hierin ook bijdragen.

Toegezegde bijdragen vanuit bestuursovereenkomsten

Bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen Zuidwestelijke Delta; de totale toegezegde bijdrage vanuit de provincie Zeeland bedraagt € 2,5 miljoen.

De definitieve hoogte van de toegezegde bijdrage is op het moment van afsluiten van de bestuursovereenkomst en/of opstellen van de jaarrekening 2023 nog niet vast te stellen. In overeenstemming met de grondslagen voor verantwoording van subsidielasten, zijn deze toegezegde bijdragen nog niet als last verantwoord in de jaarrekening 2023.

Uitvoeringsovereenkomst HZ inzake JRC

Bij besluit van 26 maart 2019 heeft Gedeputeerde Staten aan de Stichting HZ University of Applied Sciences (HZ) een subsidie van maximaal € 12.000.000,- toegekend voor de realisatie van het Joint Research Center te Middelburg.

In het besluit zijn verschillende verplichtingen opgenomen die door de HZ moeten worden nagekomen aan de Provincie. Twee van de verplichtingen luiden als volgt:

1. De HZ dient het Joint Research Center gedurende minimaal 10 jaar na vaststelling van de subsidie niet voor een ander doel te gebruiken dan voor het doel waarvoor het complex is gerealiseerd,
2. Datgene na te laten wat de doelstelling van het JRC in gevaar brengt of verstoort, waarbij eveneens geldt dat niet meer dan 40% benut kan worden voor economische activiteiten.

Indien zich hier op wijzigingen voordoet dient de HZ dit per ommegaande aan de Provincie te melden.

In februari 2020 is een uitvoeringsovereenkomst met de HZ afgesloten, waarin onder meer de notariële vastlegging van een kwalitatieve verplichting en een anti-speculatiebeding zijn uitgewerkt, alsmede de looptijd en de daarbij behorende sancties. Dit betekent dat indien de HZ de genoemde afspraken, binnen 10 jaar na vaststelling van de subsidie, niet nakomt zij een deel van de ontvangen subsidie terug moet betalen.

Toelichting op de balans

Algemene grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). En met in achtneming van de geldende verordening ex artikel 216 Provinciewet, de Financiële verordening Provincie Zeeland. Provinciale Staten hebben daarin de uitgangspunten voor het financiële beleid, de regels voor het financiële beheer en de regels voor de inrichting van de financiële organisatie vastgesteld.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

Waardering van passiva en activa alsmede de bepaling van het resultaat vinden in principe plaats op basis van historische kosten. Activa en passiva zijn opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid. Baten en lasten worden daarbij verantwoord tot hun brutobedrag. De waarderingsgrondslagen per balansonderdeel worden hieronder toegelicht.

Bij de resultaatbepaling is geen rekening gehouden met heffing vennootschapsbelasting, omdat de provincie op basis van een beoordeling van de provinciale activiteiten heeft geconcludeerd dat zij voor al haar activiteiten geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast.

Algemene grondslagen voor de Rechtmatigheidsverantwoording

De in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld op basis van de kaders zoals besloten in de financiële verordening en op basis van de kadernota rechtmatigheid. Dat betekent dat:

- De rechtmatigheidsverantwoording toeziet op de financiële rechtmatigheid van baten, lasten, balansmutaties, alsmede de baten en lasten inzake de specifieke uitkeringen op grond van art. 17 Financiële-verhoudingswet;
- De financiële rechtmatigheid waaronder het voorwaardencriterium, het begrotingscriterium en het misbruik & oneigenlijk gebruik criterium omvat:
  - Voor het voorwaardencriterium bestaat de norm uit het normenkader zoals op 28 maart 2023 door PS is vastgesteld;
  - Voor het begrotingscriterium geldt dat alle overschrijdingen van lasten en investeringskredieten onrechtmatig zijn, waarbij voor een aantal scenario's in het protocol accountantscontrole 2023-2025 is beschreven wanneer deze overschrijdingen acceptabel zijn. Voor over- en onderschrijdingen van baten, onderschrijdingen van lasten en onderschrijdingen van investeringskredieten geldt dat deze als onrechtmatig zijn aangemerkt indien ze niet tijdig aan PS zijn gemeld dan wel indien deze niet zijn toegelicht in de jaarrekening.
  - Ten aanzien van het M&O criterium is het M&O beleid van onze organisatie leidend bij het voorkomen en opsporen van misbruik en oneigenlijk gebruik. Omdat alleen bij misbruik sprake is van een onrechtmatigheid zijn eventuele gevallen van misbruik (mits cumulatief met andere fouten of onduidelijkheden boven de verantwoordingsgrens) opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording.
- De rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld binnen de kaders van de kadernota rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV alsmede onze eigen financiële verordening/controleverordening. Dit betekent dat:
  - Een verantwoordingsgrens van 1 % (zijnde € 3,8 miljoen) is gehanteerd waarboven cumulatieve fouten en onduidelijkheden in de rechtmatigheidsverantwoording worden opgenomen;
  - Een rapporteringstolerantie van € 750.000 is gehanteerd. Incidentele bevindingen en/ of systematische fouten en onduidelijkheden boven de rapportagegrens worden in de paragraaf bedrijfsvoering opgenomen.

Verantwoording subsidies

Eerder heeft de Commissie BBV de handreiking "Verantwoorden van subsidies" gepubliceerd. In de handreiking gaat de Commissie BBV in op de vraag wanneer de subsidie als last bij de subsidiegever

en als bate bij de subsidieontvanger dient te worden verantwoord. In de handreiking geeft de Commissie BBV aan dat de verwerkingwijze afhangt van het type subsidie en de gestelde voorwaarden. Bij voorwaardelijke subsidieverstrekingen (exploitatie- en investeringssubsidies) geeft de Commissie BBV duidelijk aan dat de subsidielast op basis van toerekeningsbeginsel verantwoord dient te worden. Dit betekent dat de subsidielast (gedeeltelijk) verantwoord dient te worden in het jaar waarin door de subsidieontvanger de prestatie (waarvoor de subsidie voor is verstrekt) is geleverd en (gedeeltelijk) aan de gestelde voorwaarden is voldaan.

De Provincie Zeeland heeft binnen dit stelsel ervoor gekozen om voor het bepalen van de last bij subsidies uit te gaan van het voorzichtigheidsbeginsel: voor subsidies geldt dat de last wordt genomen in het jaar waarin de subsidiebeschikking wordt afgegeven. In lijn met andere provincies die dit stelsel toepassen, passen wij hierop de volgende uitzonderingen toe:

- Uit de subsidiebeschikking blijkt onomstotelijk dat de activiteit waarvoor de subsidie wordt verleend in één of meerdere volgende jaren zal plaatsvinden (zoals bijvoorbeeld integrale kostensubsidies en natuursubsidies).
- Uit een bestuurs-/samenwerkingsovereenkomst blijkt dat deze lastneming bij het aangaan van deze overeenkomst nog niet is vast te stellen.

Verder vraagt dit stelsel dat subsidielasten vanuit meerjarige projectsubsidies – boven een door Provinciale Staten (hierna: PS) vastgesteld grensbedrag – verantwoord worden op basis van het toerekeningsbeginsel. Dit betekent dat de subsidielast verantwoord dient te worden in het jaar waarin door de subsidieontvanger de activiteiten (waarvoor de subsidie is verstrekt) worden uitgevoerd en (gedeeltelijk) aan de gestelde subsidievoorwaarden is voldaan. De Commissie BBV biedt de mogelijkheid tot instellen van een grensbedrag. Het door PS vastgestelde grensbedrag bedraagt € 0,5 miljoen. In overeenstemming met het BBV is dit grensbedrag gesteld binnen de range van 0,00% en 0,25% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves over het boekjaar. Meerjarige projectsubsidies boven het grensbedrag dienen verantwoord te worden op basis van het toerekeningsbeginsel. In lijn met het door PS genomen besluit wordt bij afgifte van een subsidiebeschikking, voor zover de verstrekte subsidie nog niet als last in het boekjaar is verantwoord, het resterende bedrag aan de bestemmingsreserve "meerjarige subsidies" toegevoegd. Deze wordt in latere jaren aan deze reserve onttrokken en als last verantwoord basis van het verwachte bestedingsritme van de subsidie. Dit bestedingsritme is terug te vinden in de subsidieverleningsbeschikking. Voor het einde van het boekjaar wordt bij projectsubsidies groter dan dit grensbedrag aan de hand van de financiële voortgangsrapportages van de subsidieontvangers vastgesteld of de werkelijke bestedingen overeengekomen met het verwachte bestedingsritme. Bij aanzienlijke afwijkingen vindt een correctie plaats van de verantwoorde subsidielasten.

Activering van directe apparaatskosten aan materiële vaste activa

Interne uren die direct verband houden met investeringen dienen conform de voorschriften (BBV) te worden geactiveerd. Indien er bij projecten die zijn opgenomen onder de investeringskredieten sprake is van directe uren dan activeren we vanaf 2019 een percentage over de vervaardigingskosten van het betreffende boekjaar. Deze geactiveerde kosten worden toegevoegd aan een dekkingsreserve afschrijvingen apparaatskosten ter dekking van de hogere afschrijvingslasten.

Vaste activa

Activa die bedoeld zijn om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie duurzaam te dienen.

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vaste activa een toelichting gegeven. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. Het BBV kent de volgende soorten materiële vaste activa:

- Investerings met een economisch nut.
- Investerings met een economisch nut, waardoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.
- Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Investerings hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Alle investerings met een economisch nut worden geactiveerd.

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut worden geactiveerd en over de gebruiksduur afgeschreven.

Alle materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs. Dit is de inkoopprijs en de bijkomende kosten. Of ze worden gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs. Deze bestaat uit: de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten, verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

Voor investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geldt tot aan investeringsdatum 31 december 2016 dat eventuele bijdragen uit de reserves in mindering zijn gebracht op deze investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

De op de oorspronkelijke verkrijging- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte economische levensduur of technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen zijn opgenomen in de financiële verordening. De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode. Afschrijvingen geschieden daarnaast onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Op gronden wordt niet afgeschreven, tenzij de grond deel uitmaakt van een investering in de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Eventuele boekwinsten bij inruil of afstoting van een kapitaalgoed zijn als incidentele bate in de jaarrekening verwerkt.

Duurzame waardevermindering van vaste activa

Afwaardering van bedrijfseconomisch vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde. Lagere taxatiewaarden dan de boekwaarden van onroerende zaken zijn hierbij als duurzame waardedaling in aanmerking genomen. Afwaardering van maatschappelijk vastgoed vindt plaats indien de directe opbrengstwaarde lager is dan de boekwaarde en er ten opzichte van de huidige functie geen (bestuurlijke) intentie is voor duurzame exploitatie.

Buitengebruik gestelde vaste activa

Indien een vast actief buiten gebruik is gesteld, heeft op het moment van buitengebruikstelling een afwaardering van de boekwaarde plaatsgevonden naar de lagere restwaarde.

Afschrijvingen

Investerings met economisch nut of investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut, worden lineair afgeschreven in maximaal:

Object	Aantal jaar
Laptop, desktop, workstation, tablets, server (incl. implementatiekosten)	4
Beeldscherm (incl. implementatiekosten)	6
Wifi en netwerkcomponenten (incl. implementatiekosten)	4
Telefoons, smartphones (incl. implementatiekosten)	3
Software, afhankelijk van applicatie (incl. implementatiekosten)	2 tot 7
Verkeersregelinstallatie	15
Overige werktuigbouwkundige en elektrotechnische installaties	5 tot 10
Wegen:	
- elementverhardingen	30
- asfaltverharding	35
- betonverharding	40
Droge kunstwerken (vaste bruggen, viaducten, tunnels, betonnen duikers, enzovoort.)	80
Natte Kunstwerken	
- sluizen	100
- beweegbare bruggen	60
Overige infrastructuur (stalen geleiderail, geluidsschermen, lichtmasten, bewegwijzering, aanleginrichting veerboot, keerwanden, damwanden, enzovoort.)	30
Gebouwen:	
- steunpunten, bedrijfsgebouwen, inrichting terreinen	30
- technische installaties gebouwen	10
- audiovisuele middelen	5
Voertuigen:	
- dienstauto's bestuur	4
- overige voertuigen	4 tot 8
- schepen	30

Erfpacht

In erfpacht uitgegeven gronden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Daarbij geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde.

Voor een gedetailleerd verloop van de materiële vaste activa wordt verwezen naar bijlage 1 de Staat van materiële en financiële activa.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de materiële vaste activa gedurende het jaar:

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Boekwaarde per 1 januari 2023	Investerings	Desinve- steringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31 december 2023
Gronden en terreinen	1.004	407	-	-	-	-	1.411
Bedrijfsterreinen	10.235	656	-	574	-	-	10.317
Grond, weg en waterbouwkundige werken	3.079	-	-	283	-	-	2.796
Vervoermiddelen	9.869	-	-	897	-	-	8.972
Machines, apparaten en installaties	2.875	828	-	851	85	-	2.789
Totaal investeringen met economisch nut	27.062	1.891	-	2.606	85	-	26.284
Investerings in de openbare ruimte maatschappelijk nut tot 1-1-2017							
Grond, weg en waterbouwkundige werken	23.870	-	-	10.398	-	-	13.473
Investerings in de openbare ruimte maatschappelijk nut na 1-1-2017							
Grond, weg en waterbouwkundige werken	28.242	8.970	254	2.832	2.851	-	31.275
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	52.112	8.970	254	13.229	2.851	-	44.748

Financiële vaste activa

Het BBV kent de volgende soorten financiële vaste activa:

- Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen.
- Leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen en overige verbonden partijen.
- Overige langlopende leningen.
- Uiteenzettingen in 's Rijksschatkist met rente typische looptijd van één jaar of langer.
- Overige uitzettingen met een rente typische looptijd van één jaar of langer.

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's

(kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de marktwaarde van de aandelen daalt tot onder de verkrijgingsprijs, vindt afwaardering naar deze lagere marktwaarde plaats.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de financiële vaste activa gedurende het boekjaar. De investeringen in de Financiële vaste activa van € 46,2 miljoen is voor een bedrag van € 44,5 miljoen toe te schrijven aan een kapitaalstorting GBE Aqua BV en € 1,7 miljoen Investeringsfonds Zeeland.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde per 1 januari 2023	Investe- ringen	Desinve- steringen	Afschrijv- ingen aflossingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31 december 2023
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	167.395	46.163	-	-	-	-	213.558
Overige langlopende leningen	936	-	-	135	-	-	801
Overige uitzettingen rentetypische looptijd > of gelijk aan één jaar	624	-	-	315	-	-	309
Totaal Financiële vaste activa	168.954	46.163	-	450	-	-	214.667

Flottende activa

Voorraden

De post voorraden wordt onderscheiden in:

Gereed product- en handelsgoederen

Onder deze voorraden is de boekwaarde van gronden opgenomen die nog geen definitieve bestemming hebben, maar ingezet worden om projecten te realiseren.

Bedragen x € 1.000

Voorraden	Boekwaarde per 1 januari 2023	Vermeerderingen	Verminderingen	Boekwaarde per 31 december 2023
Gereed product en handelsgoederen				
grondbank zeeland	40.287	6.524	2.367	44.444
NPW grondb landb flankerend beleid	19.186	-	1.498	17.688
Voorraad vastgoedobjecten	550	-	-	550
Totaal gereed product en handelsgoederen	60.023	6.524	3.865	62.682

Grondbank Zeeland

De (ruil)gronden maken onderdeel uit van de Grondbank Zeeland. De ruilgronden worden aangewend met de intentie om deze op korte termijn weer te verkopen of te ruilen.

In de paragraaf Grondbeleid wordt ingegaan op de omvang en het gevoerde beleid.

Grondbank landbouw flankerend beleid

De gronden voor het landbouw flankerend beleid worden gefinancierd uit een krediet van het Groenfonds. De baten en lasten van deze financiering komen volledig ten gunste of ten laste van het Natuurpakket Westerschelde (NPW). Winst- en verlies bij grondtransacties komen ook ten gunste of ten laste van NPW.

Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar

De uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening van € 3,7 miljoen in mindering gebracht. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

De post uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar wordt onderscheiden in:

Bedragen x € 1.000

	Boekwaarde per 1 januari 2023	Voorziening oninbaarheid	Boekwaarde per 31 december 2023
Vorderingen op openbare lichamen	16.722	-	17.342
Overige vorderingen	1.011	3.729	732
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	17.733	3.729	18.074

Schatkistbankieren

Provincies moeten hun overtollige liquiditeiten stalen in de schatkist van het rijk. Om te bepalen of een provincies overtollige liquiditeiten naast de gelden voor het normale betalingsverkeer aanhoudt, geldt een drempelbedrag dat is gebaseerd op het begrotingstotaal van de provincies. Het bestaande drempelbedrag was erg laag en dus is besloten deze aan te passen om onnodige administratieve lasten te verminderen. Voor de verantwoording of in het eerste kwartaal en in het tweede kwartaal van dit jaar aan de regeling is voldaan, geldt het oude drempelbedrag nog. Vanaf 1 juli is dit aangepast van 0,75% naar 2% en als zodanig in het bestand verwerkt.

De onderstaande tabel geeft de berekening van de benutting van het drempelbedrag schatkistbankieren.

(bedragen x € 1.000)

(1)	Drempelbedrag	Verslagjaar			
		6.133			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	276	291	188	222
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	5.857	5.841	5.944	5.911
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-

(1) Berekening drempelbedrag

	Verslagjaar	
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	306.636
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	306.636
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	0
(1) = (4b)*0,0075 +	Drempelbedrag	6.133

(4c)*0,002 met een minimum van €250.000

(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen

(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	Kwartaal	Kwartaal	Kwartaal	Kwartaal
		1	2	3	4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	24.832	26.524	17.323	20.387
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	276	291	188	222

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde en betreffen alleen banksaldi.

De specificatie is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Liquide middelen	Boekwaarde	Boekwaarde
	1 januari 2023	31 december 2023
BNG	400	402
Groenfondstrekeningen	18.918	17.651
Totaal liquide middelen	19.318	18.053

Overlopende activa

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Er is geen voorziening oninbaarheid in mindering gebracht.

De post overlopende activa wordt onderscheiden in:

Bedragen x € 1.000

Overlopende activa	Boekwaarde	Boekwaarde 31
	1 januari 2023	december 2023
Nog te ontvangen Europese overheidslichamen	47	129
Nog te ontvangen Rijk	8.206	6.609
Nog te ontvangen overige Nederlandse overheidslichamen	1.195	3.378
Overige nog te ontvangen bedragen	411	1.063
Vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.	1.472	2.886
Totaal overlopende activa	11.331	14.065

Uitkeringen met specifiek bestedingsdoel

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de uitkeringen met specifiek bestedingsdoel van overheidslichamen gedurende het jaar 2023:

Bedragen x € 1.000

Uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	Boekwaarde per 1 januari 2023	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Boekwaarde 31 december 2023
Europese overheidslichamen				
Interreg project CBCI einddeclaratie	47	-	47	-
OP ReactEU project Creative City Boost	-	129	-	129
het Rijk				
Bijdrage Rijkswaterstaat afrit 33 IVRI	1.038	-	1.038	-
SPUK ontvlechting Evides	2.500	-	1.250	1.250
Opcenten motorruituigenbelasting	3.605	3.547	3.605	3.547
Bedrijvenregeling bodemsanering	161	-	-	161
SPUK MIT Zuid	150	-	150	-
OA SPUK BVOV	601	816	601	816
POP3 Kavelruilbureau	151	408	151	408
OP Deltaprogramma Zoet Water	-	299	-	299
OP ZIS2 Vernieuwing landbouw	-	55	-	55
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Gemeente Borsele afrekening N666-Rotonde Baarlandsezandweg	-	513	-	513
RD Iedereen telt!	24	51	-	75
Div. gemeenten afrekening subsidies	50	-	50	-
RUD, afrekening 2022	1.042	70	1.042	70
BRIKS-leges	13	-	13	-
Provinciale regietafel	66	-	66	-
Gemeente Sluis subsidie Visserij Experience	-	600	-	600
Bijdrage gemeente Terneuzen rotonde Othene	-	436	-	436
Totaal	9.448	6.924	8.013	8.359

Vaste passiva

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vaste passiva een toelichting gegeven.

De vaste passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij het betreffende balanshoofd anders staat vermeld. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

Eigen vermogen

Onder het eigen vermogen zijn de algemene reserve en de bestemmingsreserves opgenomen. Op grond van het beleidsuitgangspunt dat de noodzaak van handhaving van de overige reserves jaarlijks wordt herzien zijn in 2023 geen zaken van belang.

Reserves

In het BBV worden reserves omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt vrij te besteden zijn. De vaststelling van de noodzakelijke omvang van de reserves is een zaak van Provinciale Staten. Daarom worden reserves ook wel onderverdeeld in algemene en bestemmingsreserves. Zodra de Provinciale Staten aan een reserve een bepaalde bestemming hebben gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. Om die reden kunnen bestemmingsreserves naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stad kennen. Heeft een reserve geen bestemming dan wordt het een algemene reserve genoemd.

Aan de reserves hebben geen rentetoevoegingen plaatsgevonden.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de reserves gedurende het jaar 2023:

Bedragen x € 1.000

Eigen vermogen	Boekwaarde per 1 januari 2023	Resultaat- bestemming 2022	Toevoe- gingen 2023	Rentetoe- rekening 2023	Onttrek- kingen 2023	Verminde- ringen i.v.m. afschrijvingen op activa	Boekwaarde 31 december 2023
Algemene reserve	40.922	-	21.310	-	13.004	-	49.228
Totaal algemene reserve	40.922	-	21.310	-	13.004	-	49.228
Resultaat na bestemming 2022	13.792	13.792	-	-	-	-	-
Totaal resultaat na bestemming	13.792	13.792	-	-	-	-	-
Bestemmingsreserve WST en Sluiskiltunnel	11.751	-	13.262	-	8.089	9.872	7.052
Dekkingsreserve verbouwing Zws museum	2.804	-	-	-	4	200	2.600
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw	1.529	-	-	-	2	102	1.425
Dekkingsreserve Schuytvlot	2.647	-	-	-	7	155	2.485
Dekkingsreserve FF aanlandingsvoorzieningen	1.675	-	-	-	0	152	1.522
Dekkingsreserve FF gebouwen en terreinen	1.099	-	8	-	-	92	1.015
Dekkingsreserve wegsteunp 's Heerarendskerke	2.000	-	-	-	1	-	1.999
Reserve meerjarige projecten	27.649	-	27.381	-	20.143	-	34.887
Reserve natuur	5.539	-	3.328	-	1.900	-	6.967
Reserve investeringsagenda	10.747	-	19.517	-	21.964	-	8.300
Dekkingsreserve wegeninvesteringen	21.314	-	3.993	-	26	346	24.935
Dekkingsreserve gebouw G en A	2.115	-	-	-	-	74	2.041
Dekkingsreserve N286 landbouwrouten	903	-	-	-	27	-	876
Bestemmingsreserve ZIS	3.829	-	2.100	-	1.927	-	4.002
Dekkingsreserve NCV	186	-	-	-	-	27	160
Bestemmingsreserve investeringsfonds	10.275	-	1.700	-	-	-	11.975
Onderhoudsreserve infrastructuur	4.064	-	11.644	-	10.002	-	5.706
Dekkingsreserve IT-infrastructuur	200	-	-	-	-	100	100
Dekkingsreserve WSF	-0	-	-	-	-	-	-0
Bestemmingsreserve onderh. Bedrijfspannen	736	-	294	-	504	-	526
Bestemmingsreserve te dekken apparaatskosten	1.267	-	493	-	-	-	1.760
Bestemmingsreserve Wind in de Zeilen	1.667	-	-	-	-	-	1.667
Dekkingsreserve verduurzaming bedrijfspannen	1.100	-	-	-	-	-	1.100
Bestemmingsreserve GBE Aqua	50.695	-	34.463	-	-	-	85.158
Bestemmingsreserve cofinanciering EU-projecten	2.221	-	2.148	-	2.221	-	2.148
Bestemmingsreserve meerjarige subsidies	2.701	-	1.327	-	2.561	-	1.467
Bestemmingsreserve Delta Kennis Centrum	5.737	-	6.157	-	400	-	11.494

Bestemmingsreserve weerstandsvermogen Evides	-	-	10.000	-	5.600	-	4.400
Totaal bestemmingsreserves	176.450	-	137.815	-	75.379	11.121	227.767
Totaal reserves	231.164	13.792	159.125	-	88.383	11.121	276.994

Bestemmingsreserve Westerscheldetunnel en Sluiskiltunnel

In het kader van de investeringen in de Sluiskiltunnel is, uit de voor de aanleg van de tunnel beschikbaar gestelde middelen, een bestemmingsreserve gevormd. In eerste instantie werden de investeringen in de Sluiskiltunnel rechtstreeks onttrokken aan deze reserve. Per 1 januari 2014 is besloten de investeringen in de tunnel niet langer rechtstreeks te onttrekken aan deze reserve, maar deze te activeren op de balans en in 10 jaar (bij gereedkomen van de tunnel) af te schrijven. Uit de dividenden van de Westerscheldetunnel wordt de bestemmingsreserve gevoed. De bestemmingsreserve heeft als doel om de kosten voor afschrijving, onderhoud en rentelasten van de Sluiskiltunnel, de bijdrage aan de Sloeweg, als wel de rentelasten voor de investering aan de WST te dekken. De reserve dient tevens om afwaardering van de marktwaarde in aanloop naar opheffing van de tol in 2033 op te vangen. De huidige verwachting is dat in 2031 het kantelpunt ontstaat waarin de reserve betrokken wordt om het kapitaalbelang van de NV Westerscheldetunnel af te kunnen dekken.

Bestemmingsreserves dekking kapitaallasten

Vanuit het BBV dienen investeringen in economische vaste activa en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut geactiveerd te worden en dient de afschrijvingslast jaarlijks in de exploitatierekening geboekt te worden. Het provinciaal beleid is erop gericht zo weinig mogelijk structureel beslag op middelen te leggen. Om deze afschrijvingslasten direct te dekken op het moment van besluit tot investering, is in het jaar van besluit een dekkingsreserve gevormd van gelijke omvang als het investeringskrediet. Op deze manier wordt de budgettaire ruimte in de toekomst niet belast. Er zijn dekkingsreserves gevormd voor onderstaande investeringen.

Dekkingsreserve verbouwing Zeeuws Museum

De verbouwing van het Zeeuws Museum is in 2007 afgerond. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve Gistpoortgebouw

De verbouwing van het Gistpoortgebouw is in 2009 afgerond. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve verbouwing pand Schuytvlot

De verbouwing van het pand Schuytvlot is in 2010 afgerond. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve Fast Ferry aanlandingsvoorzieningen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding (WOV) is voor de investering van de Fast Ferry aanlandingsvoorziening een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4e begrotingswijziging 2009). De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve Fast Ferry gebouwen en terreinen

In verband met de opheffing van de reserve Westerschelde Oeververbinding is voor de investering van de Fast Ferry gebouwen en terreinen een Bestemmingsreserve gevormd uit de WOV-reserve (4e begrotingswijziging 2009). De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke

In verband met de investering van een nieuw te bouwen wegsteunpunt 's-Heer Arendskerke/Eindewege is een bestemmingsreserve gevormd. De afschrijvingslasten worden ter zijner tijd jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Reserve meerjarige projecten

Op basis van besluitvorming in het kader van overhevelen budgetten waren tot 2015 toevoegingen en onttrekkingen opgenomen in het saldo van de algemene reserve. Om de presentatie en rubricering van deze toevoegingen en onttrekkingen te verbeteren, is met de zomernota 2015 de bestemmingsreserve meerjarige projecten gevormd. Het overhevelen van budgetten geschiedt nu door het onttrekken en toevoegen aan de bestemmingsreserve meerjarige projecten, zodat een juist beeld blijft bestaan over het verloop van de algemene reserve.

Reserve natuur

Bij het behandelen van de bestemming van het rekeningsaldo 2015 is besloten om van de incidentele boekwinst op de grondtransacties een bestemmingsreserve natuur te vormen omdat dit transacties betroffen waarop afspraken uit het Natuurakkoord en de Bestuursvereinkomst Grond (december 2013) van toepassing zijn. Om invulling te kunnen geven aan deze afspraken is het nodig om het saldo van deze transacties te reserveren en deze verwerkingswijze te blijven hanteren tot alle hectares volledig zijn verkocht/geruild tot uiterlijk 2027.

Reserve investeringsagenda

In de voorjaarsnota 2016 is besloten om een bestemmingsreserve investeringsagenda te vormen die ruimte biedt voor duurzame investeringen in Zeeland. De inzet vanuit de investeringsagenda geldt primair voor investeringen die gerelateerd zijn aan de strategische opgaven en daarnaast voor weginvesteringen, natuurontwikkeling en economische innovatie. Twee keer per jaar worden voorstellen aan Provinciale Staten gedaan voor bestedingen ten laste van de investeringsagenda.

Dekkingsreserve weginvesteringen

In verband met investeringen in de wegen is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve afschrijving verbouwing gebouw G

In verband met de investering in de verbouwing van gebouw G is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve N286 landbouwroute

In verband met de investering in de N286 landbouwroute is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling (ZIS)

In december 2017 is de bestemmingsreserve Zeeland in stroomversnelling gevormd om het investeringsprogramma "Zeeland in stroomversnelling" uit te voeren.

Dekkingsreserve nautische centrale Vlissingen

In verband met de investering in de nautische centrale Vlissingen is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve investeringsfonds Zeeland BV

Bij de voorjaarsnota 2018 is besloten de bestemmingsreserve investeringsfonds Zeeland BV te vormen. De bestemmingsreserve is gevormd om eventuele afwaarderingen van het investeringsfonds Zeeland BV af te dekken.

Onderhoudsreserve infrastructuur

Voor het onderhoud aan de infrastructuur is een onderhoudsreserve ingesteld. Uit deze reserve worden de kosten van het grond onderhoud gedekt.

Dekkingsreserve IT-infrastructuur

In verband met investeringen in de IT-infrastructuur is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Dekkingsreserve Westerschelde Ferry

Gelijktijdig met het besluit tot de kapitaalstorting is besloten tot het instellen en voeren van de bestemmingsreserve Westerschelde Ferry ter dekking van eventuele afwaarderingen van de kapitaalstorting.

Bestemmingsreserve groot onderhoud bedrijfsgebouwen

In de Voorjaarsnota 2018 is het voorstel gedaan om een bestemmingsreserve groot onderhoud gebouwen in te stellen. Jaarlijks wordt aan deze reserve toegevoegd en de lasten van het groot onderhoud worden onttrokken aan deze reserve.

Bestemmingsreserve investering apparaatskosten

In verband met het activeren van de personeelslasten op investeringsprojecten is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks te laste gebracht van deze dekkingsreserve zodra de investering in gebruik is genomen

Bestemmingsreserve Wind in de Zeilen

In het Statenvoorstel 'Compensatie marinierskazerne' van 9 juli 2020 is besloten om de bestemmingsreserve MAR-Kazerne te hernoemen naar Bestemmingsreserve 'Wind in de Zeilen' en een nieuwe bestemming te geven in het kader van activiteiten volgend uit het compensatiepakket 'Wind in de Zeilen'.

Dekkingsreserve verduurzaming bedrijfspanden

In verband met investeringen in de verduurzaming van bedrijfspanden is een dekkingsreserve gevormd ter dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten. De afschrijvingslasten worden jaarlijks ten laste gebracht van deze dekkingsreserve.

Bestemmingsreserve GBE Aqua

In de Statenvergadering van 23 juli 2021 is besloten tot het instellen van de bestemmingsreserve 'GBE Aqua', waarin de rijksbijdrage van € 10 miljoen in de aanvulling van het weerstandsvermogen wordt opgenomen.

Bestemmingsreserve cofinanciering EU-projecten

Ter ondersteuning van de Europese programma's is in de Najaarsnota 2020 structureel (2021-2027) €1,1 miljoen gereserveerd binnen de bestaande uitvoeringsprogramma's om vanuit Zeeland (deels) te kunnen voldoen aan de benodigde cofinanciering in het operationele programma Zuid (OP-Zuid). Openstellingen binnen OP-Zuid zullen pas begin 2022 doorgang vinden. De al gereserveerde middelen cofinanciering OP-Zuid zijn via de bestemmingsreserve Cofinanciering Europese Projecten, overgeheveld naar 2022.

Bestemmingsreserve meerjarige subsidies

Dit is een nieuwe bestemmingsreserve met ingang van het boekjaar 2021. Bij afgifte van een subsidiebeschikking wordt, voor zover de verstrekte subsidie nog niet als last in het boekjaar is verantwoord, het resterende bedrag aan de bestemmingsreserve "meerjarige subsidies" toegevoegd en in latere jaren aan deze reserve onttrokken.

Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de Provincie. Om die reden kennen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand. 'Voorzieningen worden in principe gewaardeerd op de contante waarde van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare

verlies. Het Waterbeheer is gewaardeerd op het nominale bedrag. De uitgangspunten die zijn gehanteerd voor de bepaling van de voorziening zijn toegelicht in de toelichting op de balanspost.

Voorzieningen worden gevormd wegens:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten. Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het "jaarlijks vergelijkbaar volume" is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn niet toegestaan, met uitzondering van voorzieningen die gewaardeerd zijn tegen netto contante waarde.

Onderstaand volgt een verloop overzicht van de voorzieningen:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde per 1 januari 2023	Vrij- gevallen bedragen	Toevoeg- ingen	Aanwen- dingen	Boekwaarde per 31 december 2023
Voorziening wachtgelden PSD	1.303	38	13	427	851
Voorziening waardeoverdracht pensioen	1.775	90	859	52	2.492
politieke ambtsdragers					
Voorziening spaarverlof	2.620	-	418	-	3.039
Voorziening achterstallig onderhoud	40	-	-	-	40
Totaal voorzieningen voor	5.739	129	1.291	479	6.422
verplichtingen, verliezen en risico's					
Voorziening waterbeheer	1.162	-	162	76	1.247
Totaal voorzieningen middelen derden	1.162	-	162	76	1.247
met een specifiek bestedingsdoel					

Voorziening conform artikel 44 lid 1a BBV:

Op balans bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;

Er worden geen voorzieningen gevormd voor risico's of eventuele verplichtingen die zodanig onzeker zijn dat niet redelijkerwijs is in te schatten hoeveel deze zullen bedragen per balansdatum. Bij de grote projecten is hier sprake van. Zo kunnen verplichtingen op grond van gesloten overeenkomsten met externe partners leiden tot onvoorziene kosten naarmate de uitvoering van een project vordert en als gevolg van gewijzigde inzichten en omstandigheden. Dergelijke onzekerheden maken onderdeel uit van de risicobeheersing op projectniveau. Deze risico's worden periodiek ingeschat en verwerkt in het risicomanagementsysteem. Er wordt bij de kwartaalrapportages over de grote projecten ook op gerapporteerd aan u en zo nodig vertrouwelijk toegelicht. Uit deze rapportages blijkt dat de posten onvoorzien binnen de projectramingen voldoende zijn om eventuele financiële gevolgen voor de Provincie op te vangen.

Voorziening wachtgelden PSD

Jaarlijks wordt de voorziening wachtgelden ex-PSD-ers doorgerekend. Uitgangspunten hierbij zijn de sterfte-index, indexeringen, rekenrente en de verwachte neveninkomsten. Uiteraard blijven de rechten steeds gebaseerd op de opheffingsdatum PSD van 18 maart 2003.

Voorziening waarde overdracht pensioen politieke ambtsdragers

Voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen aan oud-leden GS en hun echtgenotes en kinderen, is in 2013 een voorziening aangelegd. Eventuele afkoopsommen van voormalige bestuurders die verschuldigd zijn bij de overdracht van de pensioenafspraken naar pensioenfondsen of andere overheden, worden ten laste van deze voorziening gebracht.

Voorziening spaarverlof

Begin 2022 zijn er aan de commissie BBV een aantal vragen gesteld over het treffen van een voorziening voor verlofsparen (naar aanleiding van afspraken in de CAO Gemeenten 2021-2022). Medewerkers kunnen (bovenwettelijke) vakantie-uren sparen. Met dit 'verlofsparen' kunnen medewerkers passend bij hun levensfase hun vakantie-uren inzetten op een manier die aansluit bij hun persoonlijke levens- en carrièreplanning. Deze vakantie-uren verjaren niet. Dit leidt tot verlofstuwmeren die bijvoorbeeld ingezet gaan worden om eerder met pensioen te gaan. Aangezien er bij verlofsparen naar oordeel van de commissie sprake is van arbeidskosten-gerelateerde verplichtingen die een niet voorspelbare opbouw en daarmee ook onvoorspelbare afbouw kennen, dient hier een voorziening voor gevormd te worden.

De mogelijkheid om verlof te sparen is ook al enige tijd geregeld in de Cao Provincies, waarmee op basis van de nieuwe informatie van de commissie BBV ook voor Provincie Zeeland hiervoor een voorziening dient te worden getroffen. Op basis van het verlofsaldo van provinciale medewerkers per 31 oktober 2022 betreft het een bedrag van € 2,5 miljoen, waarbij voor de maanden november en december 2022 rekening is gehouden met een inschatting op basis van voorgaande jaren. Eventuele bijstelling voor het totale kalenderjaar 2022 vindt plaats tijdens het jaarrekening-proces, op basis van daadwerkelijke jaarrealisatie. In volgende jaren wordt de voorziening halfjaarlijks beheerd op basis van realisatie (verlofopname) en nieuw gespaard verlof.

Voorziening achterstallig onderhoud

In 2022 is een voorziening achterstallig onderhoud gevormd voor de asbestsanering van gebouw A. De lasten van deze asbestsanering worden ten laste van deze voorziening gebracht.

Voorziening conform artikel 44.2 C BBV

Voorziening middelen derden met specifiek bestedingsdoel.

Voorziening waterbeheer

De leges voor waterheffing worden jaarlijks toegevoegd en de uitgaven in verband met de compensatie van de negatieve effecten van deze onttrekkingen die geen gelijkmatig patroon vertonen per jaar worden hieruit betaald. In de meerjarenbegroting worden de uitgaven voor de ophanden zijnde gerelateerde projecten onttrokken aan de voorziening.

Vaste schulden, met een rente typische looptijd langer dan één jaar

De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde (hoofdsom) verminderd met het totaal van de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rent typische looptijd van één jaar of langer.

De onderstaande tabel geeft het verloop van de vaste schulden weer over 2023:

Bedragen x € 1.000

Vaste schulden	Boekwaarde per	
	1 januari 2023	december 2023
Waarborgsommen	5	5
Totaal vaste schulden	5	5

Vlottende passiva

Algemeen

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vlottende passiva een toelichting gegeven. De netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij bij het betreffende balanshoofd anders staat vermeld. Alle bedragen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

Netto-vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar

De post netto-vlottende schulden worden onderscheiden in:

Bedragen x € 1.000

Vlottende schulden < 1 jaar	Boekwaarde per	
	1 januari 2023	december 2023
Kasgeldleningen aangegaan bij openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	11.118	11.553
Overige schulden	9.688	22.034
Totaal rentetypische schulden < 1 jaar	20.806	33.587

Overlopende passiva

Overlopende passiva zijn verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen. Tevens omvatten de overlopende passiva na de wijziging van het BBV in 2007 de van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen maar nog niet bestede voorschotbedragen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

Bedragen x € 1.000

Overlopende passiva	Boekwaarde per	Boekwaarde per 31
	1 januari 2023	december 2023
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	44.360	47.101
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	-	-
- het Rijk	71.565	73.142
- overige Nederlandse overheidslichamen	589	750
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	96	297
Totaal overlopende passiva	116.610	121.290

De post overlopende passiva wordt onderscheiden in: De in de balans opgenomen van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Bedragen x € 1.000

Uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	Boekwaarde	Ontvangen	Bestedingen	Terug-	Boekwaarde
	per 1 januari 2023	bedragen	2023	betalingen	31 december 2023
het Rijk					
OP Natuur Pakket Westerschelde	38.279	-	3.431	-	34.848
OP BRIM-subsidie Abdij	238	-	238	-	-
OP Veilige bermen	905	-	380	-	525
OP SPUK snelfietsroute	1.535	-	-	-	1.535
OP SPUK cult voorzieningen	383	-	-	383	-
OP Werkgelegenheidsonderzoek	2	-	2	-	-
OP SPUK flexibele woningbouw	830	-182	126	-	522
OP SPUK Verkeersveilig mtr	1.109	-	243	-	866
OP SPUK Ontzorgprogr Maats Vastgoed	1.986	-	1.802	-	184
OP ZIS2 Vernieuwing landbouw	130	-	130	-	-
OP SPUK veilig, doelmatig en duurzaam gebruik	114	349	105	-	358
infrastructuur					
OP MKB-deals Digitaal doen Zeeland	71	-	71	-	-
OP fiche industrie	15	-	-	-	15
OP SPUK aankoop veehouderijen	11.129	-	59	11.129	-59
OP SPUK Programma Natuur	6.433	7.484	5.620	-	8.298
OP RD3 Participatieplatform	7	-	6	-	1
OP SPUK Verbreding en Vernieuwing	667	333	823	-	177
OP SPUK WidZ Living Lab	3.679	-	595	-	3.084
OP SPUK Schone Lucht Akkoord	22	98	23	-	98
OP SPUK bodem overbruggingsjaar	58	-	14	-	44
OP SPUK Novi-gebied North Sea Port D	289	-	176	-	114
OP SPUK onderz.PFAS	11	-	-0	11	-0
OP Uitv.kstn POP3 WSS	545	225	273	-	498
OP SPUK impulsregeling klimaatadaptie	1.055	3.782	4.769	-	68
OP SPUK IVRI	239	-	22	-	217
OP SPUK 2022 bodemopgaven	421	-	184	-	236
OP SPUK Impuls Jongerencultuur	310	295	99	-	506
OP SPUK Deltaprogramma zoet water	1.000	888	1.888	-	-
OP SPUK PAS melders	104	1.200	1.304	-	-
OP SPUK Woondeals	-	852	73	-	780
OP SPUK CDOKE	-	787	374	-	413
OP SPUK snellaadinfrastructuur	-	1.667	270	-	1.398
OP SPUK capaciteit natuurmonitoring	-	150	95	-	55
OP SPUK 2023 bodemopgaven	-	750	2	-	748
OP SPUK RD NSPD	-	15.421	-	-	15.421
OP SPUK Kernenergie	-	1.550	791	-	759
OP SPUK natuurinclusief isoleren	-	1.430	-	-	1.430
Overige Nederlandse overheidslichamen					
OP Actief bodembeheer	84	-	3	-	82
Platform diffuse bronnen	11	-	-	-	11
OP Vitaal Sloe/Kanaalzone 2012-2014	166	-	-	-	166
OP Green deal biodiversiteit	5	-	5	-	-
OP Lobbyist Den Haag	119	78	66	-	132
OP Kanaalpolder	190	-	120	-	69

OP ReactEU project Creative City Boost	14	205	219	-	-
OP Cofinancieringsfonds LEADER	-	290	-	-	290
Totaal	72.154	37.653	24.392	11.523	73.892

Motorrijtuigenbelasting

In de jaarrekening is een bate opgenomen aan opcenten motorrijtuigenbelasting. Reeds meerdere malen in het verleden zijn discussies ontstaan met het ministerie van Financiën omtrent de juistheid en volledigheid van het aandeel van de provincies in de opbrengst motorrijtuigenbelasting. De belastingdienst verstrekt inzake de afgedragen gelden geen specifieke accountantsverklaring ten behoeve van de Provincies. De rechtmatigheid en volledigheid van deze opbrengst kan daarom niet worden vastgesteld.

Vennootschapsbelasting

Er is voorgeschreven dat inzicht wordt gegeven in het verwachte bedrag aan te betalen Vennootschapsbelasting (Vpb). Op basis van een beoordeling van de provinciale activiteiten is geconcludeerd dat Provincie Zeeland voor al haar activiteiten geen fiscale onderneming drijft, dan wel dat er een vrijstelling kan worden toegepast. Dit betekent dat er geen activiteiten plaatsvinden die tot een bedrag voor Vpb hebben geleid. Bij eventuele wijzigingen van activiteiten in toekomstige begrotingsjaren zal worden beoordeeld of zij tot een Vpb belaste activiteit zullen leiden, deze zullen ook worden meegenomen in het (jaarlijkse) bedrijfsgesprek met de belastingdienst.

Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Inleiding

Hierna wordt een toelichting gegeven op het overzicht baten en lasten. Achtereenvolgens wordt ingegaan op:

- Een analyse van afwijkingen tussen de begroting na wijziging en de realisatie per programma.
- Een overzicht van de aanwending van onvoorzien;
- Een overzicht van de incidentele baten en lasten per programma, waarbij per programma ten minste de belangrijkste posten afzonderlijk worden gespecificeerd;
- Een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves;
- Een analyse ten aanzien van de begrotingsrechtmatigheid;
- De informatie in het kader van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening wordt vastgesteld met inachtneming van hetgeen omtrent de financiële positie op de balansdatum is gebleken tussen het moment van opmaken van de jaarstukken en het tijdstip van vaststelling daarvan. Dit geldt voor zover deze aanvullende informatie onontbeerlijk is voor het bedoelde inzicht.

Leeswijzer

Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

In onze analyse van de begrotingsverschillen lichten we op doelstellingsniveau de belangrijkste afwijkingen toe.

Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening

Voor een nadere specificatie van het gerealiseerde, nog te bestemmen resultaat wordt verwezen naar de analyse bij gerealiseerde baten en lasten per programma, dat hieronder is opgenomen. In het statenvoorstel ter vaststelling van de jaarrekening wordt aan u een voorstel voor bestemming van dit resultaat gedaan.

Begrotingsafwijkingen programma 1 Grote projecten en strategische opgaven

(Bedragen x € 1.000)

Exploitatie	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
010101-Waterdunen	2.135	419	292	127
010102-Natuur Pakket Westerschelde	-	-	-	-
010204-Slimme mobiliteit	-	-	-	-
010206-Landelijk gebied en stikstof	930	1.309	1.279	30
019999-Ambtelijke inzet	2.091	1.680	1.653	27
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	5.156	3.408	3.224	184

Programma 1 Grote projecten en strategische opgaven analyse begrotingsverschillen

010101 Waterdunen

In 2023 zijn voor Waterdunen minder kosten gemaakt dan voorzien. Grootste factor zijn de werkzaamheden met betrekking tot herstel van stormschade en afrondende werkzaamheden aan de rand van Waterdunen. Deze werkzaamheden zijn naar 2024 verschoven.

010102 Natuurpakket Westerschelde

Per saldo zijn lasten en baten (onttrekking aan vooruit ontvangen Rijksmiddelen) aan elkaar gelijk. In de Meerjarenkostenraming (MJKR) NPW 2023 was begroot om € 6,76 miljoen uit te geven, waarvan bij de 3e ronde budgetbewaking reeds € 1,45 miljoen is doorgeschoven naar 2024. Uiteindelijk is er over 2023 per saldo € 5,2 miljoen uitgegeven. Dit komt onder meer door postieve grondresultaten, een hogere bate op de resterende uitstaande rijksmiddelen, een aantal lagere subsidieafrekeningen bij het landbouwflankerend beleid en de regionale impulsen en omdat de realisatie van diverse deelprojecten in het Grenspark Groot Saefthinge doorschuiven naar 2024.

010206 Stikstof

Door inzet van laat in 2023 ontvangen Specifieke uitkering was het niet nodig om alle eigen middelen in te zetten.

Begrotingsafwijkingen programma 2 Woonplaats Zeeland

(Bedragen x € 1.000)

Exploitatie	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
020101-Vorbereiding omgevingswet	158	381	287	94
020102-Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd	1.312	1.290	1.053	237
020103-Milieu: goed woon- en werkklimaat	9.554	10.447	10.143	304
020104 Law Delta	-	527	521	6
020201-Water en bodem met kwaliteit	347	387	242	145
020202-Deltawateren	139	139	64	75
020301-Ruimtelijke kwaliteit: wonen	3.236	5.650	2.061	3.589
020303 Ruimt. kwal. versterken: Impuls bedrijventerreinen	1.113	248	248	-
029999-Ambtelijke inzet	3.683	2.476	2.508	-32
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	19.542	21.545	17.127	4.418

2. Woonplaats Zeeland analyse begrotingsverschillen

020101 Vorbereiding Omgevingswet

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 in werking getreden. Het implementatietraject is afgerond met lagere lasten dan geraamd.

020102 Kwaliteitskust: recreatie en vrije tijd

De tweede fase van het Afwegingskader logiesaccommodaties start eerst in maart 2024. De kosten worden grotendeels gedekt uit gemeentelijke bijdragen naast het provinciale deel dat wordt herbestemd uit het jaarrekeningresultaat. Daarvan is ook sprake bij de dekking voor het besluit om extern juridisch advies op te vragen voor de aanpassing van het overgangsrecht in de provinciale verordening voor verblijfsrecreatie in de kustzone en daarbuiten. Voorgesteld wordt om overheveling verder voor het in 2024 nakomen van de afspraken met Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) over de provinciale bijdrage aan het Routen netwerk Zeeland (wieler routes en Noordzeeroute).

De subsidieafhandeling voor de cofinanciering van het leadpartnerschap van de HZ/Kenniscentrum Kusttoerisme in Interreg Beleefbare Schelde (Geopark) vindt eerst plaats in 2024 en wordt daarvoor voorgesteld om over te hevelen naar 2024. Om afronding mogelijk te maken van de tweede fase Afwegingskader Logiesaccommodaties wordt voorgesteld om de provinciale bijdrage over te hevelen naar 2024.

De aanstelling Kwartiermaker Staats Spaanse Linies is in 2024 en niet in 2023. De opdracht communicatie rondom Zeeuwse Kustvisie wordt eerst afgerond in april 2024. Het benodigde bedrag wordt voorgesteld om over te hevelen naar 2024.

De opdracht oprichting toeristische data-alliantie loopt door in 2024. Het resterende incidentele werkbudget wordt herbestemd uit het jaarrekeningresultaat en in 2024 aangewend voor de afronding. Van het restant van het incidentele budget Uitvoering toeristische marketing wordt in 2024 de procesbegeleiding lange termijn borging toeristische marketing in de ZMO bekostigd en ook het uitbouwen van samenwerkingskansen met de cultuursector op het uitvoerende marketingthema 'Stad en Ommeland'.

020103 Milieu: goed woon- en werkklimaat

Het restende bedrag van het incidentele werkbudget Veerse Meer wordt overgeheveld naar 2024 voor de realisering van de gebiedenaanpak Veerse Meer als voorinvestering om te komen tot een Gebiedsfonds Veerse Meer.

Belangrijkste oorzaak is het saldo van de volgende posten van Milieutaken:

- Lagere lasten voor BRIKS taken en ontgrondingsvergunningen en meer opbrengsten uit leges.
- lagere lasten voor materiele kostenbudget RUD omdat uiteindelijk minder inzet nodig was dan vooraf gepland.
- Lagere lasten voor de afrekening van de deelnemersbijdrage (uren) van de RUD over 2023, omdat er minder productieve uren op basis van PxQ zijn gemaakt in 2023 voor onze provincie, onder meer als gevolg van openstaande vacatures e.d. bij de RUD.

020201 Water en bodem met kwaliteit

In 2023 zijn beperkt kosten gemaakt voor het herstel/versterking integraal beleid. De voorbereiding heeft zich gericht op de totstandkoming van het Zeeuwse gebiedsprogramma.

020202 Deltawateren

De kosten voor het Langetermijnperspectief Natuur Westerschelde zijn gedragen door het Rijk. Er in 2023 geen uitvoering gegeven aan visievorming Oosterschelde.

020301 Ruimtelijke kwaliteit: wonen

Voor de Leegstaande pandenregeling kon eerst in januari 2024 worden beslist op de ingediende aanvragen. Voorgesteld wordt om het resterend bedrag over te hevelen naar 2024.

Het incidenteel werkbudget omgevingsagenda wordt overgeheveld naar 2024 en opnieuw ingezet voor procesondersteuning ruimtelijk arrangement.

In december 2023 is subsidie Woonfonds gebiedsgerichte aanpak toegekend aan drie projecten, voor in totaal € 1.648.010. Eén project van € 238.192 is geboekt in 2023. De beide andere projecten moeten conform de Algemene subsidieverordening worden verdeeld over de jaren 2024, 2025 en 2026. Voorgesteld wordt om daartoe het budget uit 2023 begrotingstechnisch over te hevelen naar die jaren.

De realisatie loopt achter bij het initiële budget van de regeling Provinciale impuls wonen. Eerder is al € 500.000 overgeheveld naar 2024 om te worden ingezet voor andere regelingen in dit programma (Woonfonds, Leegstaande panden). Hiertoe is een advies gevraagd voor de doeltreffendheid van de provinciale woonsubsidies, waarvoor wordt voorgesteld om ook het resterend bedrag over te hevelen naar 2024.

De Rijksbijdrage voor de versnelling van flexwonen en wonen voor arbeidsmigranten, waaruit eerder bijdragen zijn toegezegd aan de woonregio's voor pilots flexwonen, wordt middels herbestemming uit het rekeningresultaat in 2024 doorgezet.

De uitvoering van de Woonagenda is vertraagd geraakt door de uitwerking van de Woondeal in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken. De uitvoering van de Woondeal is tot nu toe vooral in eigen beheer gebeurd, waardoor de kosten beperkt zijn gebleven. Verwacht wordt dat de uitvoering van beiden in 2024 wordt voortgezet. Voorgesteld wordt om het budget over te hevelen naar 2024.

Het proces voor het opstellen van de ruimtelijke arrangementen is in eerste instantie grotendeels direct door het ministerie van Binnenlandse Zaken betaald. Van het provinciaal incidentele werkbudget wordt na overheveling eerst in 2024 gebruik gemaakt.

In 2023 hebben 4 gemeenten hiervoor een aanvraag gedaan voor co-financiering van aanvragen van gemeenten voor de rijksregelingen Volkshuisvestingsfonds en Woningbouwimpuls. De aanvragen van de gemeenten Kapelle, Sluis en Terneuzen zijn toegekend, waarna ook de provinciale co-financiering is beschikbaar. Het resterende bedrag van € 200.000 is de reservering voor de aanvraag van de gemeente Vlissingen, die helaas door het rijk is afgewezen. Dit bedrag wordt toegevoegd aan de reservering hiervoor binnen de Investeringsagenda.

Begrotingsafwijkingen programma 3 Balans in landelijk gebied

(Bedragen x € 1.000)

Exploitatie	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
030101-Realisatie natuurnetwerk	2.305	2.638	-525	3.163
030102-Natuurbeheer en natuurbescherming	13.989	14.827	14.341	486
030103-Natuurherstel	4.044	3.760	3.019	741
030105-Natuurbeleving: verbreding en verbinding	3.470	3.479	3.396	83
030106-Een volhoudbare landbouw	2.079	2.187	1.997	190
039999 Ambtelijke inzet	3.759	3.462	3.507	-45
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	29.646	30.353	25.735	4.618

3. Balans in landelijk gebied analyse begrotingsverschillen

030101 Realisatie natuurnetwerk

- Niet alle grondtransacties in verband met de natuurontwikkeling konden in 2023 volledig worden afgerond. Conform de voorschriften moeten verleende projectsubsidies voor de natuurontwikkeling verantwoord worden in het jaar dat de projecten starten. Hierdoor resteren er middelen (circa € 1,58 miljoen) die terug vloeien naar de reserve Natuur (zie 980399). Daarnaast is er € 0,7 miljoen, toegevoegd aan de reserve meerjarige subsidies omdat de lasten van een toegekende project subsidie conform de voorschriften verdeeld moet worden over de jaren tot en met 2027.
- Van het resultaat Grondbank is € 0,2 miljoen. meer dan geraamd toegevoegd aan de reserve Natuur (zie 980399).
- Er zijn winsten gerealiseerd bij grondtransacties. In de 3e ronde budgetbewaking 2023 is de gerealiseerde boekwinst tot dan toe verwerkt, daarna is nog voor € 0,46 miljoen aan boekwinst gerealiseerd.
- Op de activiteit kavelruilbureau resteert een budget van € 0,3 miljoen als gevolg van een ontvangst aan POP middelen over voorgaande jaren. Voor komende jaren wordt een sterke stijging aan lasten voorzien aan het Kavelruilbureau Zeeland voor Notarisdiensten, Kadaster en kavelruilcoördinatoren.

030102 Natuurbeheer en natuurbescherming

De onderbesteding op deze doelstelling betreffen verschillende vertragingen in de uitvoering (aanbesteding) en voorbereiding van complexe trajecten, maar anderzijds door het nog steeds inwerken van veel nieuwe mensen.

030103 Natuurherstel

Ook in 2023 konden door de grote inzet op het Programma Natuur geen extra overige natuurherstel projecten gerealiseerd worden en vallen deze middelen in het rekeningsaldo, net als het resterend budget door het niet uitvoeren van bronmaatregelen gebiedsgerichte aanpak.

030105 Natuurbeleving: verbreding en verbinding

Een lopende opdracht, vanuit incidentele middelen, kon niet tijdig naar tevredenheid worden afgerond. Conform de voorschriften mogen de lasten pas genomen worden in het jaar van levering. Daarom wordt voorgesteld deze middelen (€ 45.000) over te hevelen naar 2024.

030106 Een volhoudbare landbouw

Ondanks eerdere verwachtingen blijken er toch minder aanvragen voor projecten uit de markt te komen die tot bestedingen hebben geleid.

Begrotingsafwijkingen programma 4 Ondernemend Zeeland

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
040101-Arbeidsmarkt	497	614	629	-15
040102-Concurrentiepositie food	354	354	324	30
040103-Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers	2.643	2.895	2.834	61
040104-Campus Zeeland	808	816	708	108
040105-Innovatieinfrastructuur en - fondsen	5.073	4.514	4.358	156
040106-Marketing en Imago	940	1.384	1.396	-12
040107- Circulaire economie	1.252	669	610	59
040108-Concurrentiepositie logistiek	2.377	256	211	45
049999-Ambtelijke inzet	5.479	2.632	2.666	-34
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	19.423	14.134	13.736	398

4. Ondernemend Zeeland analyse begrotingsverschillen

040103 Concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers

In 2023 was rekening gehouden met kosten die gemaakt worden in het kader van de herstructurering NV Economische Impuls Zeeland en het Investeringsfonds Zeeland BV door een herverdeling van de aandelen en de benodigde aanpassing van de statuten. Het is niet gelukt met alle betrokken partijen deze aandelentransactie voor het eind van 2023 af te ronden.

040104 Campus Zeeland

Een verwachte subsidieaanvraag voor Huis van de Techniek is uiteindelijk uitgebleven, waardoor er sprake is van een onderbesteding in 2023.

040105 Innovatieinfrastructuur en - fondsen

De onderbesteding op deze doelstelling wordt grotendeels veroorzaakt door minder aanvragen voor Zeeuwse projecten in de MIT-Zuid regeling 2023 dan verwacht.

040107 Circulaire economie

Enkele projecten op gebied van circulaire economie hebben vertraging opgelopen, waardoor niet alle middelen uit 2023 benut zijn.

Begrotingsafwijkingen programma 5 Mobiliteit op maat

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
050101-Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen	32.307	32.998	31.831	1.167
050102-Bereikbaarheid voor de mensen	23.010	25.419	25.807	-388
050103-Verbetering verkeersgedrag verkeersdeelnemers	876	828	845	-17
050104-Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda	521	371	176	195
050105-Wegeninvesteringen	1.798	1.697	1.701	-4
050107-Uitvoering slimme mobiliteit	1.621	1.536	1.601	-65
059999-Ambtelijke inzet	9.024	11.452	11.108	344
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	69.157	74.301	73.069	1.232

5. Mobiliteit op maat analyse begrotingsverschillen

050101 Doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen

Het overschot op doelmatig en doeltreffend beheer (water)wegen is tweeledig te verklaren. Enerzijds is er een tekort van € 0,6 miljoen op gladheidsbestrijding. Dit is ontstaan doordat in het strooiseizoen winter 2022-2023 er meer ritten zijn geweest dan voorzien.

Daarnaast is sprake van een aantal onderbestedingen:

Er zijn minder kosten van € 0,5 miljoen voor verzekering en onderhoud aan de kanaalkruising Sluiskil dan voorzien. Het overschot wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve WS+SKtunnel aan de reserve KKS toch?

Er is een overschot op Kunstwerken droog van € 0,8 miljoen. Dit wordt met name verklaard door het project Project Buthbrug. De opdracht is verleend, maar uitvoering is niet meer gerealiseerd in 2023.

Op Verhardingen groot onderhoud is sprake van een onderbesteding van € 0,8 miljoen. Dit wordt met name verklaard door asfaltwerk aan de N661. Door slecht weer is dit niet uitgevoerd in december 2023 en doorgeschoven naar 2024.

Op kunstwerken nat groot onderhoud bedraagt het overschot aan middelen € 0,4 miljoen. Dit wordt verklaard door het niet realiseren van de vervanging van SCADA. De aanbesteding is reeds opgestart, maar wordt door beperkte capaciteit pas uitgezet in 2024.

De bovenstaande overschotten dienen beschikbaar te blijven en worden toegevoegd aan de reserve groot onderhoud.

050102 Bereikbaarheid voor de mensen

De Landelijke Bijdrage Index (LBI) index over 2023 viel hoger (6,7%) uit dan waar rekening mee gehouden was. De bus concessie wordt geïndexeerd met deze LBI index.

050104 Goede bereikbaarheid voor bedrijven, bezoekers en bewoners en leefbaarheidsagenda

Binnen de activiteit Bereikbaarheid Zeeland zijn van derden middelen ontvangen waardoor minder eigen middelen nodig zijn geweest.

050107 Uitvoering slimme mobiliteit

Met uitvoering slimme mobiliteit werd gericht om eind 2024 het publieke vervoerssysteem in heel Zeeland operationeel te hebben. Hiervoor zijn in 2023 extra uitgaven gedaan. Met name gericht op goede communicatie naar de reiziger en de digitale toepassing voor het plannen, boeken en betalen.

Hierdoor is meer besteed op deze doelstelling dan waarmee vooraf bij de begroting rekening was gehouden.

Begrotingsafwijkingen programma 6 ledereen telt!

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
060101-Toekomstbestendige culturele infrastructuur	14.981	15.928	15.294	634
060102-Cultureel erfgoed	3.057	3.352	3.150	202
060103-Kunsten	427	451	451	-
060104-Talentontwikkeling van en cultuureducatie voor jongeren	601	398	398	-
060201- Evenementen	863	908	912	-4
060401-Leefbaarheid -brede welvaart, versterking zorginfrastructuur	1.070	1.082	1.036	46
060402-Gezond leven	891	900	908	-8
069999-Ambtelijke inzet	711	1.162	1.177	-15
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	22.601	24.181	23.326	855

6. ledereen telt! analyse begrotingsverschillen

060101 Toekomstbestendige culturele infrastructuur

De voorbereiding van een aantal activiteiten uit het Ontwikkelprogramma Cultuur vraagt meer tijd dan verwacht. De gesprekken met het veld hebben langer geduurd, waardoor vertraging is opgelopen op onderdelen van het ontwikkelprogramma. In 2024 wordt een inhaalslag gemaakt.

060201 Cultureel erfgoed

Een deel van het budget is onbenut gebleven, doordat er minder archeologisch onderzoek is verricht in het kader van de Provinciale Onderzoeksagenda (POAZ).

060401 Leefbaarheid -brede welvaart, versterking zorginfrastructuur

De onderbesteding op deze doelstelling kent meerdere oorzaken. Enerzijds zijn acties en doelstellingen gerealiseerd tegen lagere kosten. Anderzijds hebben de twee projecten in het kader van Regio Deal 3 (Zeeuwen zelf aan zet), wat vertraging opgelopen. Deze projecten lopen door in 2024, waardoor het voorstel is de resterende middelen uit 2023 opnieuw beschikbaar te stellen in 2024.

Begrotingsafwijkingen programma 7 Bestuur

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
070101-Interbestuurlijk toezicht	1.683	1.729	1.374	355
070102-Samenwerkend bestuur	74	74	72	2
070104-Signalerend bestuur	732	832	617	215
070105- Weerbaar bestuur	357	315	292	23
079999-Ambtelijke inzet	4.502	6.561	6.489	72
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	7.348	9.511	8.844	667

7. Bestuur analyse begrotingsverschillen

070101 Interbestuurlijk toezicht

De Open dag Provinciale Staten en de promotie van de verkiezingen zijn gerealiseerd met lagere lasten dan geraamd. Het budget Initiatieven Provinciale Staten is niet volledig aangewend door de Provinciale Staten. Er is een lager bedrag aan betaalde fractievergoedingen geboekt dan geraamd.

Het vaststellen van de contante waarden van de voorziening pensioen voormalige bestuursleden wordt in hoge mate bepaald door de marktrente. Die is momenteel laag. Voor het bepalen van de wettelijke tarieven voor waardeoverdrachten/berekenen contante waarden van pensioenaanspraken wordt de door De Nederlandsche Bank gepubliceerde rente genomen die geldt voor verplichtingen met een looptijd van 25 jaar voor toekomstige pensioenen en de rente bij een looptijd van 10 jaar voor reeds ingegane pensioenen. De rente voor toekomstige pensioenen met een looptijd van 25 jaar is vastgesteld op 3,160%. Dit was vorig jaar 2,472%. Door de hogere rekenrente is de toevoeging aan de voorziening lager dan begroot.

Begrotingsafwijkingen programma 8 Energie op klimaat!

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
080101-Uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water	2.989	1.845	640	1.205
080103-Energietransitie	2.187	2.440	1.700	740
089999-Ambtelijke inzet	3.401	1.806	1.829	-23
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	8.577	6.091	4.169	1.922

8. Energie op klimaat! analyse begrotingsverschillen

080101 Uitvoering klimaatadaptatie en voldoende zoet water

In 2023 heeft het Rijk via het Delta Plan Zoetwater verschillende Specifieke Uitkeringen toegekend. Deze uitkeringen, van ruim € 2 miljoen, hebben we maximaal benut. Hierdoor was er voor dit jaar een kleiner beroep op de eigen middelen nodig. Via bestemming rekeningsaldo wordt Provinciale Staten voorgesteld deze eigen middelen (€ 800.000) opnieuw beschikbaar te stellen in 2026 omdat voor de jaren 2024 en 2025 voldoende budget beschikbaar is.

Klimaatadaptatie:

Ten behoeve van de gezamenlijke uitvoering van de Klimaatadaptatiestrategie Zeeland is door de Zeeuwse overheden een gezamenlijke Zeeuwse begroting opgesteld. Elke organisatie legt middelen in. De provincie Zeeland beheert deze middelen. Het restant van deze middelen (€ 85.000), moet vanwege onze kassiersfunctie beschikbaar blijven en in 2024 via bestemming rekeningsaldo opnieuw geraamd. Ook wordt voorgesteld om het restant van de in 2023 niet bestede eigen middelen (€ 300.000) opnieuw te ramen in latere jaren.

080103 Energietransitie

Energietransitie:

De uitvoering van de Nationale en Regionale agenda Laadinfrastructuur vindt onder andere plaats op basis van Rijksmiddelen, via een Specifieke Uitkering. Deze worden besteed over een periode van een aantal jaar. Door de nieuwe SPUK zijn dit jaar niet alle eigen middelen (€ 437.000) benut en worden, in verband met afspraken in de regio Zuid-West Nederland, volgend jaar opnieuw ingezet.

Het uitvoeringsbudget Energietransitie was in 2023 incidenteel € 300.000 hoger. Ook hier zijn door de extra Rijksmiddelen niet alle eigen middelen nodig geweest. Voorgesteld wordt om deze middelen toe te voegen aan de jaren 2024 tot en met 2026.

Begrotingsafwijkingen programma 90 Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
900101 Motorrijtuigenbelasting	-43.600	-43.150	-42.977	-173
900102 Provinciefonds	-143.170	-148.411	-148.762	351
900103 Dividend	-15.865	-63.298	-63.298	-
900104 Saldo van de financieringsfunctie	1.863	-605	-689	84
900105 Budgettaire ruimte	11.113	-	-	-
900106 Onvoorzien inclusief stelposten	-498	-84	-1.576	1.492
900107 Overige inkomsten	-6.700	-6.700	-6.700	-
909999 Ambtelijke inzet	467	380	385	-5
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	-196.390	-261.868	-263.617	1.749

90. Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien analyse begrotingsverschillen

900101 Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het aantal belastbare auto's is afgenomen ten opzichte van 2022. Dit wordt met name veroorzaakt door een toename van elektrische auto's.

900102 Provinciefonds

Dit verschil wordt veroorzaakt door mutaties uit de decembercirculaire 2023 waaronder decentralisatieuitkeringen voor NOVEX, weerbaar bestuur en aanpak vakantieparken.

900103 Dividend

Afgesproken is dat het vrij beschikbare dividend van Evides wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserve Delta Kenniscentrum binnen programma 98. Deze inkomst stond geraamd binnen programma 90.

900104 financieringsfunctie

In 2023 is de rentevergoeding op overtollige middelen die verplicht worden aangehouden bij de schatkist toegenomen naar uiteindelijk 3,9%. Dit is hoger dan waarmee vooraf en gedurende het jaar rekening mee is gehouden.

900106 Onvoorzien inclusief stelposten

De positieve afwikkelverschillen met betrekking tot subsidies zijn hoger dan waarmee vooraf rekening was gehouden. Een bedrag van € 800.000 betreft de intrekking van de subsidie van project Hot Spot Breskens, vanwege het niet van start gaan ervan.

Begrotingsafwijkingen programma 96 Kosten van overhead

(Bedragen x € 1.000)

Doelstelling	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
960101 Personeel	25.126	26.946	26.963	-17
960102 Huisvesting en facilitaire zaken	2.614	2.814	2.596	218
960103 ICT	3.884	4.679	4.367	312
960104 Overige overhead	1.163	1.166	1.076	90
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	32.787	35.605	35.002	603

96. Kosten van overhead analyse begrotingsverschillen

960101 Personeel

Er zijn minder kosten voor Opleidingen gemaakt dan geraamd. Ook op de post Inhuur personeel is sprake van een onderbesteding doordat er minder een beroep is gedaan op deze post dan was voorzien. Bij de Onkosten hybride werken is sprake van een overbesteding doordat meer gebruik gemaakt is van Openbaar Vervoer-middelen. De onderbesteding op de budgetten voor persoonlijke ontwikkelbudget en thuiswerkfaciliteiten betreffen meerjarige medewerkers-gebonden budgetten en moeten door overheveling beschikbaar blijven voor volgende jaren.

960102 Huisvesting en facilitaire zaken

De uiteindelijke lasten voor energie zijn lager dan werd ingeschat bij de 3e ronde budgetbewaking 2023. Niet alle klein onderhoud- en vervangingswerkzaamheden zijn uitgevoerd in 2023. Het resterend budget komt opnieuw beschikbaar voor planning en besteding binnen het meerjarig beheerplan.

960103 ICT

De totale lasten voor ICT vielen over 2023 lager uit dan ingeschat. Dit is grotendeels toe te schrijven aan de toegenomen levertijden op ICT-apparatuur, die over de jaargrens heen geleverd zijn/worden. Dit zorgt voor een onderbesteding op het totale ICT-budget.

Begrotingsafwijkingen programma 98 Reserves

Exploitatie	Begroting 2023	Begroting 2023 na wijziging	Rekening 2023	Restant
980199 Bestemmingsreserves-Pr.1	-5.294	-3.665	-3.665	-
980299 Bestemmingsreserves-Pr.2	-3.343	-2.749	-2.749	-
980399 Bestemmingsreserves-Pr.3	-1.728	-1.479	1.002	2.481
980499 Bestemmingsreserves-Pr.4	-4.817	-2.342	-2.341	-
980599 Bestemmingsreserves-Pr.5	-17.154	-9.174	-8.639	534
980699 Bestemmingsreserves-Pr.6	-1.063	226	227	-
980799 Bestemmingsreserves-Pr.7	-22	-80	-80	-
980899 Bestemmingsreserves-Pr.8	-1.554	692	692	-
989098 Algemene reserve-algemene dekkingsmiddelen	-9.246	-5.486	-5.486	-
989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen	26.734	66.507	66.584	76
989499 Bestemmingsreserves salarissen	-	134	134	-
989699 Bestemmingsreserves overhead	-354	154	153	-
Mutaties reserves	-17.841	42.738	45.831	3.091

98 Reserves analyse begrotingsverschillen

980399 Bestemmingsreserves Pr.3

Aan de reserve Natuur is meer toegevoegd dan geraamd: zie hiervoor doelstelling 030101

980599 Bestemmingsreserves Pr.5

Het verschil van € 534K is het verschil tussen begrote en werkelijke onderhoudskosten in de bestemmingsreserve WST en Sluiskiltunnel

989099 Bestemmingsreserves-algemene dekkingsmiddelen

Het verschil heeft betrekking op de verplichte activering van directe uren bij de investeringskredieten.

Overzicht van de incidentele baten en lasten per programma

Inleiding

Om vast te stellen of er sprake is van een structureel evenwicht schrijft het BBV voor, dat een overzicht in de jaarrekening wordt opgenomen van de incidentele lasten en incidentele baten. Dit overzicht zoals bedoeld in BBV artikel 19 is in de onderstaande tabel opgenomen.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2023 na wijziging			Realisatie 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
01 Grote projecten en strategische opgaven	5.680	5.304	-376	5.478	5.266	-212
02 Woonplaats Zeeland	7.376	1.206	-6.170	2.651	441	-2.210
03 Balans in landelijk gebied	601	95	-506	551	352	-198
04 Ondernemend Zeeland	3.173	570	-2.603	2.954	579	-2.375
05 Mobiliteit op maat	837	-	-837	824	-	-824
06 Iedereen telt!	1.802	205	-1.597	1.586	99	-1.487
07 Bestuur	160	-	-160	111	-	-111
08 Energie op klimaat!	6.921	6.035	-885	6.584	6.213	-371
90 Algemene dekkingsmiddelen	102	222	120	-747	865	1.612
96 Kosten van de overhead	117	-	-117	64	-	-64
98 Mutaties reserves	44.463	5.600	-38.863	44.463	5.600	-38.863
Totaal incidentele baten en lasten	71.233	19.236	-51.996	64.520	19.415	-45.105

Toelichting op de staat van incidentele baten en lasten

Programma 1 Grote Projecten en strategische opgaven

De projecten Waterdunen en NPW hebben een incidenteel karakter.

Programma 2 Woonplaats Zeeland

De lasten voor de projecten Kwaliteitskust en de voucherregeling toeristische sector zijn als incidentele lasten opgenomen. De Rijksbijdrage in het project Jong leren eten zijn als incidentele baten opgenomen.

Programma 3 Balans in landelijk gebied

De lasten voor het agrarisch natuurbeheer zijn als incidentele lasten opgenomen. Het resultaat van de grondbank Zeeland is opgenomen als incidentele baten.

Programma 4 Ondernemend Zeeland

De lasten van de projecten in het kader van de Innovatie-infrastructuur en -fondsen, Campus Zeeland, arbeidsmarkt, concurrentiepositie food, de concurrentiepositie Zeeuwse ondernemers en de uitvoering van Zichtbaar Zeeland zijn als incidentele lasten opgenomen. De Rijksbijdrage voor de regionale MIT-regeling en de bijdrages van Zeeuwse gemeentes voor de subsidieregeling Zeeland in Stroomversnelling zijn als incidentele baten opgenomen.

Programma 5 Mobiliteit op maat

De lasten van de impuls wonen, de impuls bedrijventerreinen en slimme vervoersoplossingen zijn opgenomen als incidentele lasten.

Programma 6 Iedereen telt!

De lasten voor de projecten Museum en Zeeuwse Data Alliantie zijn opgenomen als incidentele lasten.

Programma 7 Bestuur

In dit programma zijn geen incidentele baten en lasten opgenomen.

Programma 8 Energie op klimaat!

De lasten voor de aanpak van de bodemverontreiniging. zijn gemarkeerd als incidentele lasten.

Programma 90 Algemene dekkingsmiddelen

De incidentele baten en lasten bestaan in zijn geheel uit de afwikkelverschillen uit voorgaande dienstjaren.

Programma 96 Kosten van de overhead

De lasten voor de externe begeleiding voor het project ISO 27001 certificering zijn opgenomen als incidentele lasten.

Overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

Inleiding

Conform artikel 28 lid d BBV behoort een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen opgenomen te worden in de jaarrekening. Onderstaande tabel geeft de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan per reserve.

Bedragen x € 1.000

Structurele reserves	Begroting 2023 voor wijziging			Begroting 2023 na wijziging			Realisatie 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bestemmingsreserve WST en Sluikiltunnel	8.553	18.124	9.570	10.621	17.649	7.027	13.262	17.961	4.699
Dekkingsreserve verbouwing Zws museum	-	200	200	-	200	200	-	200	200
Dekkingsreserve Gistpoortgebouw	-	102	102	-	102	102	-	102	102
Dekkingsreserve Schuytvlot	-	155	155	-	155	155	-	155	155
Dekkingsreserve FF aanlandingsvoorzieningen	-	152	152	-	152	152	-	152	152
Dekkingsreserve FF gebouwen en terreinen	-	92	92	-	92	92	-	92	92
Dekkingsreserve wegeninvesteringen	-	125	125	-	125	125	-	346	346
Dekkingsreserve gebouw G en A	-	74	74	-	74	74	-	74	74
Dekkingsreserve N286 landbouwroute	-	20	20	-	27	27	-	27	27
Dekkingsreserve Nautische centrale Vlissingen	-	27	27	-	27	27	-	27	27
Dekkingsreserve gladheidsbestrijding	-	15	15	-	15	15	-	-	-
Dekkingsreserve IT-infrastructuur	-	100	100	-	100	100	-	100	100
Totaal structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves	8.553	19.185	10.632	10.621	18.717	8.096	13.262	19.237	5.975

Bezoldiging topfunctionarissen

Leidinggevende topfunctionarissen met en zonder (vanaf 13 maanden) dienstbetrekking

De WNT is per 1 januari 2013 in werking getreden. Beloning van bestuurders en overige topfunctionarissen in de (semi)publieke sector dient wettelijk genormeerd respectievelijk gemaximeerd te worden. Dit heeft geresulteerd in de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, tegenwoordig aangeduid als 'Wet normering topinkomens' (WNT). Voor 2023 is het algemeen maximum € 223.000 inclusief belaste kostenvergoeding en pensioenbijdrage werkgever. De WNT geeft aan dat de provincie verplicht is om jaarlijks in het financieel jaarverslag de bezoldiging van iedere topfunctionaris en gewezen topfunctionarissen op persoonsnaam op te nemen, ongeacht een eventuele overschrijding van het bezoldigingsmaximum. Voor de Provincie Zeeland houdt dit in dat de bezoldiging van de algemeen directeur en griffier opgenomen moet worden in de jaarstukken.

Anti-cumulatiebepaling

De binnen onze organisatie geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben geen dienstbetrekking bij meerdere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan met ingang van 1 januari 2018).

Overige functionarissen naast de hieronder vermelde topfunctionarissen

Naast de hieronder vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Gegevens 2023

Bedragen x € 1

Funcitiegegevens

 Aanvang en einde functievervulling in 2023
 Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)
 Dienstbetrekking?

F.J. van Houwelingen Griffier 01/01 - 31/12	L.M.L.M. Prevaes wnd Secretaris 01/01 - 31/05	M.C.J. Franken Secretaris 01/06 - 31/12
1	1	1
Ja	Ja	Ja

Bezoldiging

 Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen
 Beloningen betaalbaar op termijn
 Subtotaal

132.840	65.262	87.944
22.885	9.331	13.373
155.725	74.593	101.317

Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum

223.000	92.255	130.745
---------	--------	---------

-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag

n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
--------	--------	--------

Totaal bezoldiging

155.725	74.593	101.317
---------	--------	---------

Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan

n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
--------	--------	--------

Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling

n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
--------	--------	--------

Gegevens 2022

Bedragen x € 1

Funcitiegegevens

 Aanvang en einde functievervulling in 2022
 Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)
 Dienstbetrekking?

A. Smit Secretaris 01/01 - 31/12	F.J. van Houwelingen Griffier 01/01 - 31/12
1	1
Ja	Ja

Bezoldiging

 Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen
 Beloningen betaalbaar op termijn
 Subtotaal

157.325	124.068
23.053	22.016
180.379	146.084

Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum

216.000	216.000
---------	---------

Totale bezoldiging

180.379	146.084
---------	---------

Toelichting

De heer A.W. Smit is als provinciesecretaris in dienst geweest tot 31 december 2022. In 2023 heeft een uitkering plaatsgevonden die lager was dan € 1.900 in verband met uitbetaling van niet opgenomen vakantiedagen

Rechtmatigheidsverantwoording

Verantwoordelijkheid college van Gedeputeerde Staten

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van Gedeputeerde Staten toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door Provinciale Staten vastgestelde kaders zoals de begroting en provinciale verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving. Normenkader van de rechtmatigheidsverantwoording betreft het door Provinciale Staten op 10 maart 2023 vastgestelde normenkader van de relevante wet- en regelgeving.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door Provinciale Staten bepaald en bedraagt 1% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 3,8 miljoen. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota Rechtmatigheid 2023 van de Commissie BBV van november 2023

Conclusie:

Het college is van mening dat de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens.

In de paragraaf bedrijfsvoering is op basis van de Kadernota rechtmatigheid van de commissie BBV en op basis van de afspraken met Provinciale Staten aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid.

Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die een materiële impact op de jaarrekening hebben.

Bijlagen

Bijlage 1: Staat van materiële en financiële vaste activa

Inleiding

In de onderstaande tabel worden de materiële en de financiële vaste activa gedetailleerd weergegeven.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Afschrijving m.i.v.	Afschrijvings- periode jaar	Boekwaarde per 1 januari 2023	Investeren	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaarderingen	Boekwaarde 31 december 2023
<i>Gronden en terreinen</i>									
Natuurgronden	n.v.t.	n.v.t.	1.004	64	-	-	-	-	1.068
Experimenteer Gronden	nvt	nvt	-	343	-	-	-	-	343
<i>Bedrijfsterreinen</i>									
Gispoortgebouw	2009	30	1.529	-	-	102	-	-	1.427
Verbouwing Zeeuws museum	2008	30	2.803	-	-	200	-	-	2.603
Verbouwing pand Schuytlot	2011	30	2.647	-	-	155	-	-	2.492
Wegsteunpunt 's Heerarendskerke	2025	30	12	-	-	-	-	-	12
Verbouwing gebouw G	2020	30	1.676	-	-	64	-	-	1.611
Verbouwing gebouw A	2021	30	1.105	-	-	39	-	-	1.065
Mauritsfort	2021	10	107	-	-	13	-	-	94
Verduurzaming bedrijfspanden	2024	10	239	269	-	-	-	-	509
Verbouwing Heerenlogement gebouw A	2024	10	55	373	-	-	-	-	427
Hybride werken bouwkundige werken	2024	10	63	13	-	-	-	-	76
<i>Grond, weg en waterbouwkundige werken</i>									
Aanlandingsinrichtingen	2005	30	1.675	-	-	153	-	-	1.522
Leidingwerk WSF	2021	10	305	-	-	38	-	-	266
Infrastructurale voorzieningen fast ferry	2007	30	1.100	-	-	92	-	-	1.007
<i>Vervoermiddelen</i>									
Swathboten	2005	30	9.869	-	-	897	-	-	8.972
<i>Machines, apparaten en installaties</i>									
Mobiele telefonie 2021	2023	3	596	-	-	199	-	-	397
IT-infrastructuur	2021	5	241	-	-	119	-	-	122
Sharefile	2021	3	41	-	-	41	-	-	-
Modernisering NCV	2021	10	304	-	-	38	-	-	266
Investering zaakstelsel	2021	5	240	-	-	80	-	-	160
Investeringskrediet laptops	2020	4	60	-	-	60	-	-	-
Lapstops statenleden	2020	4	35	-	-	35	-	-	-
Website	2022	5	128	-	-	31	-	-	97
Client hardware 2021	2021	4	349	-	-	174	-	-	174
Accesspoints	2021	6	40	-	-	10	-	-	30
Firewalls	2021	4	11	-	-	6	-	-	6
Netwerkkomponenten 2021	2023	4	166	-	-	41	-	-	124
Client hardware 2022	2024	4	179	157	-	-	-	-	336
Hybride werken techn. + Inr.	2024	10	263	37	-	-	-	-	300
Grondwatermeetnet	2024	10	12	206	-	-	85	-	133
Glasvezel objectbediening	2023	10	170	-	-	17	-	-	153

Fietspad Sluiskil-sluizencomplex	2024	35	-	12	-	-	-	-	12
N662 afw Ritthemsestraat	2023	35	379	14	-	11	-	-	382
Veilige bermen	2024	35	226	1.520	-	-	380	-	1.366
N256 vri bypassinst.Zandkreekdamb	2023	15	725	75	-	53	-	-	746
N252 duiker	2023	80	481	9	-	6	-	-	485
Afrit Kruiningen	2023	35	611	79	-	20	-	-	670
N256 iVRI Langeweg	2024	15	255	-	-	-	-	-	255
Traverse Boerenhol	2023	35	360	1	-	10	-	-	351
N662 Ronde Ritthemsestraat	2023	35	741	16	-	22	-	-	736
Geactiveerde salarislasten	n.v.t.	n.v.t.	915	493	254	-	-	-	1.154
Rehabilitatie Philipsdam	2024	35	75	45	-	-	22	-	98
iVRI Deltaweg N256	2024	15	230	9	-	-	-	-	239
Kruispunt N664 s'Heer Hendriksinderen	2024	35	167	106	-	-	-	-	274
Kruispunt N666 Baarlandsezandweg	2025	35	32	1.343	-	-	637	-	738
VRI N256 Noordlangeweg/Julianastraat	2024	15	187	15	-	-	22	-	180
N689 Dorpsentree Kuitaart	2024	35	62	145	-	-	-	-	207
N252 - Maintenance Value Park	2024	35	11	59	-	-	-	-	71
Ronde Tivoli	2024	35	-	56	-	-	-	-	56
Bermverharding Tractaatweg	2024	35	-	16	-	-	8	-	8
Totaal investeringen met maatschappelijk nut			52.112	8.970	254	13.229	2.851	-	44.748

Omschrijving	Boekwaarde per 1 januari 2023	Investeren	Desinvesteren	Afschrijven aflossingen	Bijdragen van derden	Afwaarden	Boekwaarde 31 december 2023
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen							
Aandelenkapitaal Westerscheldetunnel	115.258	-	-	-	-	-	115.258
Aandelenkapitaal ZEH NV	568	-	-	-	-	-	568
Aandelenkapitaal economische impuls Zeeland	99	-	-	-	-	-	99
Aandelenkapitaal North Sea Port	-	-	-	-	-	-	-
Aandelenkapitaal Westerscheldeferry B.V.	-	-	-	-	-	-	-
Aandelenkapitaal Investeringsfonds Zeeland	10.275	1.700	-	-	-	-	11.975
Aandelenkapitaal GBE Aqua	41.195	44.463	-	-	-	-	85.658
Overige langlopende leningen							
Duurzaamheidslening woningverbetering	936	-	-	135	-	-	801
Overige uitzettingen rentetypische looptijd > of gelijk aan één jaar							

Fortis belegging	624	-	-	315	-	-	309
Totaal Financiële vaste activa	168.954	46.163	-	450	-	-	214.667

Bijlage 2: Verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen

Inleiding

Dit betreft de zogenaamde SiSa-bijlage. (SiSa: Single information - Single audit). In deze SiSa-bijlage moet - volgens een door het Rijk voorgeschreven model - de verantwoordingsinformatie over de specifieke uitkeringen worden opgenomen.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2023 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-02-2024								
Verstr ekker	Uitkerin gcode	Specifieke uitkering	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
		Juridische grondslag						
		Ontvanger						
BZK	C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogr amma maatschappelijk vastgoed	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (inclusief uitvoering door derden)	Aantal kleine maatschappelij k vastgoedeigen aren waarmee een ontzorgingstraj ect is gestart	Aantal kleine maatschapp elijk vastgoedeig enaren waarmee een ontzorgingst raject is doorlopen tot aan het moment van aanbestedin g van maatregelen om vastgoed te verduurzam en	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsp rogramma	Is binnen het provinciaal ontzorgingspro gramma uitvoering gegeven aan het stimuleren van vraagbundeling bij kleine maatschappelij k vastgoedeigena ren bij de verduurzaming van hun maatschappelij k vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>	<i>Aard controle n.v.t</i>
			<i>Indicator: C13/01</i>	<i>Indicator: C13/02</i>	<i>Indicator: C13/03</i>	<i>Indicator: C13/04</i>	<i>Indicator: C13/05</i>	<i>Indicator: C13/06</i>
			€ 1.191.259	€ 1.843.157	74	33	183	Ja
			Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen ivm SiSa tussen medeverhede n (alleen van toepassing bij SiSa tussen medeoverhed en)			
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>			
			<i>Indicator: C13/07</i>	<i>Indicator: C13/08</i>	<i>Indicator: C13/09</i>			
			Ja	Nee	€ 0			
BZK	C41	Regeling specifieke uitkering flexibele	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Aantal projecten dat in (jaar	Aantal projecten dat cumulatief	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen

		inzet woningbouw	capaciteit en expertise	flexibele ondersteuning capaciteit en expertise Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	T) is geholpen met middelen	(t/m jaar T) is geholpen met middelen Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	dat in deze projecten wordt gerealiseerd Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden
		Provincies	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: C41/01</i>	<i>Indicator: C41/02</i>	<i>Indicator: C41/03</i>	<i>Indicator: C41/04</i>	<i>Indicator: C41/05</i>	<i>Indicator: C41/06</i>
			€ 125.820	€ 432.595	€ 263.356	3	9	43
			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>				
			<i>Indicator: C41/07</i>	<i>Indicator: C41/08</i>				
			Nee	Nee				
BZK	C48	Regeling specifieke uitkeringen Wind in de Zeilen	Naam fiche	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Afwijking t.o.v. aanvraag overeengekomen (Ja/Nee) in (jaar T) per fiche	
		Gemeenten	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: C48/01</i>	<i>Indicator: C48/02</i>	<i>Indicator: C48/03</i>	<i>Indicator: C48/04</i>	<i>Indicator: C48/05</i>	
			1 1F Living Lab slimme Mobiliteit	€ 594.985	€ 1.048.367	Nee	Nee	
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle n.v.t.</i>					
			<i>Indicator: C48/06</i>					
			Nee					
BZK	C59	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in NOVI/NOVEX-gebieden	Besteding over het totale project (jaar T-1)	Besteding over het totale project (jaar T)	Cumulatieve besteding over het totale project (t/m jaar T)	Zelfstandige uitvoering? (Ja/Nee)	Correctie indicator bestedingen (jaar T-1)	Activiteiten die zijn omschreven in het interbestuurlijk vastgestelde plan van aanpak/ontwikkelperspectief (Ja/Nee)
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>

			Indicator: C59/01	Indicator: C59/02	Indicator: C59/03	Indicator: C59/04	Indicator: C59/05	Indicator: C59/06
			€ 0	€ 175.567	€ 175.567	Ja	€ 0	Ja
		Eindverantwoording? (Ja/Nee)						
		Aard controle n.v.t.						
		Indicator: C59/07						
		Nee						
BZK	C75B	Regiodeals 3e tranche	Hieronder per regel één code selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen	Kenmerk/ beschikkingsnummer	Betreft pijler	Besteding per pijler (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cofinanciering per pijler (jaar T)	
		SiSa tussen medeoverheden	Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/01	Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/02	Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/03	Aard controle R Indicator: C75B/04	Aard controle R Indicator: C75B/05	
		1	060715 Gemeente Terneuzen	153643	Iedereen telt	€ 45.066	€ 54.089	
		2	060715 Gemeente Terneuzen	153643	Vernieuwing landbouw	€ 184.748	€ 160.704	
		3	060715 Gemeente Terneuzen	153643	Inwonerspanel en uitwisselings- en leerplatform	€ 5.840	€ 1.460	
			Hieronder verschijnt de code conform de keuzes gemaakt bij indicator C75B/01 In de kolommen hiernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen	Totale cumulatieve besteding per pijler (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve cofinanciering per pijler (t/m jaar T)	Toelichting		
			Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/06	Aard controle R Indicator: C75B/07	Aard controle R Indicator: C75B/08	Aard controle n.v.t. Indicator: C75B/09		
		1	060715 Gemeente Terneuzen	€ 118.370	€ 142.057	Bedragen excl. btw		
		2	060715 Gemeente Terneuzen	€ 261.678	€ 230.188	Bedragen excl. btw		
		3	060715 Gemeente Terneuzen	€ 7.114	€ 1.779	Bedragen excl. btw		

			Totale cumulatieve uitvoeringskosten (t/m jaar T)	Totale compensabele BTW (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C75B/10</i>	<i>Aard controle R n.v.t.</i> <i>Indicator: C75B/11</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C75B/12</i>			
			€ 28.255	€ 113.633	Nee			
BZK	C81	Specifieke uitkering aan provincies aan behoefte van de financiering van (tijdelijke) capaciteit of externe expertise voor het opstellen en uitvoeren van de woondeals	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Aantal woondeals dat is tot stand gekomen met hulp van deze middelen	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R n.v.t.</i> <i>Indicator: C81/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C81/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C81/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C81/04</i>		
			€ 73.110	1	Ja	Nee		
BZK	C86	Specifieke uitkering aan ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingsproject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingsproject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)
		Provincies	<i>Aard controle R n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/06</i>
			€ 610.690	€ 654.827	21	11	89	Ja
			Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het opstellen van portefeuilleroutes die richting geven aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen	Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het aanvragen van subsidies voor verduurzamingsmaatregelen en het opstellen van relevante	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Eventuele toelichting		

			gen in 2030 en 2050 (Ja/Nee/Nvt)	(advies-)documenten om te voldoen aan de voorwaarden voor subsidieverlening (Ja/Nee/Nvt)				
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: C86/07</i>	<i>Indicator: C86/08</i>	<i>Indicator: C86/09</i>	<i>Indicator: C86/10</i>		
			Ja	Ja	Nee	nvt		
BZK	C96	Regiodeals 4e tranche	Naam actielijn/programmaliijn/pijler	Besteding per actielijn/programmaliijn/pijler (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Besteding regionale financiering (jaar T) per actielijn/programmaliijn/pijler.	Correctie indicator jaar T- 1 ten laste van Rijksmiddelen per actielijn/programmaliijn/pijler.	Correctie indicator jaar T- 1 ten laste van regionale financiering per actielijn/programmaliijn/pijler.	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	
			<i>Indicator: C96/01</i>	<i>Indicator: C96/02</i>	<i>Indicator: C96/03</i>	<i>Indicator: C96/04</i>	<i>Indicator: C96/05</i>	
			1 Sleutelopgave 'versterken gezonde en aantrekkelijke leefomgeving'	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			2 Sleutelopgave 'aantrekken van talent'	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			3 Sleutelopgave 'vergroten bereikbaarheid van voorzieningen'	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			Kopie Naam actielijn/programmaliijn/pijler	Totale cumulatieve besteding per actielijn/programmaliijn/pijler (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding regionale financiering (t/m jaar T) per actielijn/programmaliijn/pijler.	Toelichting		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator: C96/06</i>	<i>Indicator: C96/07</i>	<i>Indicator: C96/08</i>	<i>Indicator: C96/09</i>		
			1 Sleutelopgave 'versterken'	€ 0	€ 0	nvt		

			gezonde en aantrekkelijke leefomgeving'			
			2 Sleutelopgave 'aantrekken van talent'	€ 0	€ 0	nvt
			3 Sleutelopgave 'vergroten bereikbaarheid van voorzieningen'	€ 0	€ 0	nvt
			Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Cumulatieve besteding uitvoeringskost en zijnde kosten ten behoeve van Voorbereiding, Administratie en Toezicht (VAT-kosten) (t/m jaar T)	Totale compensabele BTW (t/m jaar T) deel rijksbijdrage	Eindverantwoording (Ja/Nee)
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t.
			Indicator: C96/10	Indicator: C96/11	Indicator: C96/12	Indicator: C96/13
			Nee	€ 0	€ 0	Nee
BZK	C103	Regeling specifieke uitkering ten behoeve van het opstellen en uitvoeren van woondeals tweede tranche	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee	Eindverantwoording (Ja/Nee)	
			Aard controle R	Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.	
			Indicator: C103/01	Indicator: C103/02	Indicator: C103/03	
			€ 0	Ja	Nee	
BZK	C117	Regeling specifieke uitkering versnelling natuurinclusief isoleren	Naam onderdeel	Besteding (jaar T) per onderdeel	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) per onderdeel	
			Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle R	
			Indicator: C117/01	Indicator: C117/02	Indicator: C117/03	
			1 Ondersteuning gemeenten bij opstellen (pre)SMP's	€ 0	€ 0	
			2 Handhaving	€ 0	€ 0	
			3 Beoordeling ontheffingsverzoeken WNB	€ 0	€ 0	
			4 Alternatieve verblijfplaatsen	€ 0	€ 0	

			Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan medeoverheden overgeboekte middelen <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C117/04</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C117/05</i>						
			€ 0	Nee						
BZK	C210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw Provincies	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C210/01</i>	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C210/02</i>	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/03</i>	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/04</i>	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd Vanaf SiSa 2023 inclusief uitvoering door derden <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/05</i>	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/06</i>		
			€ 0	€ 0	0	0	0	Ja		
			Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/07</i>							
			Nee							
OCW	D13	Impuls regionale culturele infrastructuur 'verbreding en vernieuwing'	Naam instelling of samenwerkingsverband (per regel) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: D13/01</i>	Besteding (jaar T) per instelling of samenwerkingsverband <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: D13/02</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per instelling of samenwerking sverband <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: D13/03</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: D13/04</i>	Eventuele toelichting op niet afgerond projecten <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: D13/05</i>			
			1 R00990	€ 198.768	€ 198.768	Nee	nvt			
			2 R60351	€ 50.000	€ 50.000	Nee	nvt			
			3 R05289	€ 94.500	€ 94.500	Nee	nvt			
			4 R01358	€ 100.000	€ 100.000	Nee	nvt			
			5 R00990	€ 180.000	€ 180.000	Nee	nvt			
			6 R01197	€ 200.000	€ 200.000	Nee	nvt			
OCW	D21	Specifieke uitkering Impuls Jongerencultuur	Naam instelling of samenwerkingsverband	Besteding (jaar T) per instelling of samenwerkingsverband	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per instelling of	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting			

			Aard controle n.v.t. Indicator: D21/01	Aard controle R Indicator: D21/02	Aard controle n.v.t. Indicator: D21/03	Aard controle n.v.t. Indicator: D21/04	Aard controle n.v.t. Indicator: D21/05	
			1 R60633	€ 10.560	€ 10.560	Nee	nvt	
			2 R00048	€ 9.000	€ 9.000	Nee	nvt	
			3 R60516	€ 27.000	€ 27.000	Nee	nvt	
			4 R06806	€ 50.000	€ 50.000	Nee	nvt	
			5 R60207	€ 2.500	€ 2.500	Nee	nvt	
lenW	E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes	Projectnaam/num mer Aard controle n.v.t. Indicator: E10/01	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: E10/02	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: E10/03	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E10/04	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenninge n? (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E10/05	Toelichting op niet-afgeronde projecten Aard controle n.v.t. Indicator: E10/06
		Provincies	1 Terneuzen - Sluiskil	€ 0	€ 0	Nee	Nee	nvt
			Kopie projectnaam/num mer Aard controle n.v.t. Indicator: E10/07	Grote scope wijzigingen? (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E10/08	Ernstige vertragingen? (Ja/Nee) Aard controle D1 Indicator: E10/09	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E10/10	Correctie besteding (jaar T-1) per project ivm aan andere medeoverhe den overgeboekt e middelen Aard controle R Indicator: E10/11	
			1 Terneuzen - Sluiskil	Nee	Nee	Ja	€ 0	
lenW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N- wegen	Totale besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: E12/01	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018)) Aard controle R Indicator: E12/02	Eindverantwoor ding (Ja/Nee) Aard controle R Indicator: E12/03			
		Provincies	€ 1.520.484	€ 2.291.440	Nee			
			Projectnaam/num mer	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee)	Totale omvang per type maatregel	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)		

	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E12/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E12/05</i>	<i>Aard controle D1 Indicator: E12/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E12/07</i>
1	N255	Nee	Leveren + aanbrengen 271m1 geleiderails incl. bijkomende werkzaamhed en. Wegwijzers masten vervangen door stellingen.	Nee
2	N256	Nee	Leveren + aanbrengen 7.553m2 bermverhardin g incl. bijkomende werkzaamhed en. Geleiderail.	Nee
3	N286	Nee	Wegwijzer mast vervangen door stelling km 19.950.	Nee
4	N651	Nee	Geleiderail bij betonnen brug 1,500 links + rechts.	Nee
5	N652	Nee	Wegwijzers masten vervangen door stellingen km 1.550, 4.850, 4.650, 8.350, 2.950, 2.550.	Nee
6	N659	Nee	Geleiderail km 14.060 - 14.200 rechts.	Nee
7	N254	Nee	Geleiderail km 26.000 - 30.360.	Nee
8	N661	Nee	Geleiderail 0.030 - 5.120 links.	Nee
9	N663	Ja	Km 1.300 - 4.200 rechts.	Ja
10	N665	Nee	Km 46.500 - 46.800 rechts.	Nee
11	N666	Nee	Km 8.100 - 8.700 links + rechts, 8.700 - 9.100 rechts.	Nee
12	N667	Nee	VERVALT Km 1.110 - 1.230 en 1.900 links, 1,590 - 1,700 rechts.	Nee
13	N670	Nee	Km 0.200 - 1.000 links, 1.100 - 1.600	Nee

		links, 1.800 - 2.600 links, 2.800 - 3.000 links, 3.710 - 4.600 rechts, 7.200 - 7.400 links		
14	N671	Ja	Km 0.300 - 0.900 links, 1.480 - 1.766 links, 0.250 - 0.400 rechts, 0.500 - 0.800 rechts, 1.105 - 1.145 rechts, 1.157 - 1.197 rechts.	Ja
15	N289	Ja	Km 32.020 - 32.520 links.	Ja
16	N251	Nee	Ecologisch onderzoek te rooien bomen km 1.480 - 1.560, 7.000 links.	Nee
17	N253	Nee	Leveren + aanbrengen 7.835m1 bermverharding incl. bijkomende werkzaamheden. Bomen rooien km 13.700 - 15.900. 3 bomen rooien en herplanten km 2.700.	Nee
18	N674	Nee	Wegwijzer mast vervangen door stelling km 5.080, bermverharding 1.100 - 1.550 links.	Nee
19	N675	Nee	Mast bewegwijzering verplaatst km 4.920. Wegwijzer verplaatst km 13.870. Geleidrail plaatsen 12.120 - 12.220 links.	Nee
20	N682	Nee	3.205 rechts.	Ja
21	N252	Nee	Km 0.750 - 1.200 rechts, 1.000 - 1.200 rechts, 15.800 links.	Nee
22	N686	Nee	Km 5.650 - 6.655	Nee
23	N689	Ja	14 bomen rooien en nieuwe planten km 1.850 - 2.100. 13 bomen rooien en	Ja

					nieuwe planten km 3.10 - 3.300. Vervangen wegwijzer km 0.080.		
			24	N258	Nee	Bermverharding aangebracht 880 m2. 21 bomen rooien en nieuwe planten km 10.300 - 10.500. Vervangen mast wegwijzer door stelling km 10.950.	Nee
			25	N290	Nee	9 bomen rooien en nieuwe planten km 7.380 - 7.480. 26 bomen rooien en nieuwe planten km 13.990 - 14.130. Vervangen/verplaatsen bewegwijzering km 8.800, 8.600, 12.800, 4.050, 3.850, 21.100, 6.850, 7.250.	Nee
			26	Diverse	Ja	Diverse wegen vervangen stalen lichtmasten door aluminium. Diverse wegen vervangen stalen lichtmasten door aluminium.	Ja
			27	Geleiderail div wegen	Nee	Ontwerp geleiderail.	Nee
lenW	E20	Regeling stimuleringsverkeersmaatregelen 2020-2021					
		Provincies en Gemeenten					
				<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
				<i>Indicator: E20/01</i>	<i>Indicator: E20/02</i>	<i>Indicator: E20/03</i>	<i>Indicator: E20/04</i>
				€ 919.165	€ 1.379.427	€ 1.085.058	Nee
				Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk

					per type maatregel (stuks, meters)			
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/06</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/08</i>		
			1 127 Aanleg van parallelwegen om percelen te ontsluiten aantal in meters	Ja	0	00080 Othene €99.165 - Project niet tijdig gerealiseerd (na 31-12-2022).		
			2 132 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Ja	0	00080 Othene €152.688 - Project niet tijdig gerealiseerd (na 31-12-2022).		
			3 207 Aanleg van een vrijliggend fiets-/bromfietspad op een 50 km/uur weg of een 80 km/uur weg aantal in meters	Nee	0	00137 N664 €73.800 - Nog geen bestedingen tlv Rijksmiddelen.		
			4 215 Aanleg van een rotonde binnen de bebouwde kom aantal in st	Nee	0	00137 N664 €263.480 - Nog geen bestedingen tlv Rijksmiddelen.		
			5 223 Aanleg van verticale elementen voor korte rechtstanden (rekening houdend met landbouwverkeer) aantal in st	Nee	0	00137 N664 €18.900 - Nog geen bestedingen tlv Rijksmiddelen.		
			6 232 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde kom aantal in st	Ja	1	00138 N666 €213.227		
lenW	E44	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027	Beschikingsnummer <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/01</i>	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle R n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/02</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/03</i>	Besteding (jaar T) ten laste van cofinanciering <i>Aard controle R n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/04</i>	Besteding (t/m jaar T) cofinanciering cumulatief <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/05</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/06</i>
			1 2022-27845	€ 1.054.922	€ 1.054.922	€ 0	€ 0	Nee
			2 2023/43984	€ 3.713.643	€ 3.713.643	€ 0	€ 0	Nee
			3 2023/43984	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

			Kopie beschikkingsnummer	Naam/nummer maatregel	Maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per maatregel			
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/08</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/09</i>			
			1 2022-27845	diversen	Nee			
			2 2023/43984	diversen	Nee			
			10 2023/43984	diversen	Nee			
			Kopie beschikkingsnummer	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ivm SiSa tussen medeoverheden	Correctie cofinanciering (jaar T-1) ivm SiSa tussen medeoverheden		
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/10</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/11</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E44/12</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E44/13</i>		
			1 2022-27845	Nee	€ 0	€ 0		
			2 2023/43984	Nee	€ 0	€ 0		
			10 2023/43984	Ja	€ 0	€ 0		
lenW	E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord	Beschikkingsnummer / naam	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Daadwerkelijke startdatum van het project (dd/mm/jj)	Daadwerkelijke einddatum van het project (dd/mm/jj)	Ervaringen binnen 3 maanden na afronding project gedeeld (ja/nee)
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E53/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E53/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E53/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E53/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E53/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E53/06</i>
			1 21-01394151	€ 0	€ 6.577	1-9-2021	31-3-2022	Ja
			2 21-01394374	€ 22.500	€ 22.500	1-8-2021	1-2-2024	Ja
			3 23-03591584	€ 0	€ 0	nmb	nmb	Nee
			Kopie beschikkingsnummer /naam	Jaar waarin het project is opgenomen in een decentraal uitvoeringsplan				
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>				

			Indicator: E53/07	Indicator: E53/08				
			1 21-01394151	2021				
			2 21-01394374	2021				
			3 23-03591584	2024				
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			Aard controle n.v.t.					
			Indicator: E53/09					
			Nee					
lenW	E56	Regeling specifieke uitkering doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2021	Besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project	Eindverantwoording (Ja/Nee)
			Aard controle R	Aard controle R	Aard controle n.v.t	Aard controle n.v.t.	Aard controle R	Aard controle n.v.t.
			Indicator: E56/01	Indicator: E56/02	Indicator: E56/03	Indicator: E56/04	Indicator: E56/05	Indicator: E56/06
			1 € 0	€ 105.244	€ 263.479	Ja	€ 0	Nee
			2 € 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
			Projectnaam / nummer	Project afgerond (Ja/Nee)				
			Aard controle n.v.t.	Aard controle n.v.t.				
			Indicator: E56/07	Indicator: E56/08				
			1 Project a. Organisatorische inbedding van levering van actuele en betrouwbare data voor digitale mobiliteitsdiensten en het data-gedreven uitvoeren van overheidstaken in het mobiliteitsdomein en daarop gerichte planvorming.	Nee				
			2 Project g. Ondersteuning bij haalbaarheidsonderzoeken ten behoeve van de totstandkoming van een landelijk dekkend netwerk van duurzame tanken laadinfrastructuur voor	Nee				

		wegtransport en binnenvaart.						
lenW	E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1)	Project afgerond (Ja/Nee)
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E58/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E58/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E58/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E58/04</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E58/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E58/06</i>
			1 Bodemsanering Edisonweg Noord	€ 0	€ 144.350	Nee	€ 0	Nee
			2 PFAS Zeeuwse kustlijnen	€ 13.500	€ 13.500	Ja	0	Nee
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E58/07</i>					
			Nee					
lenW	E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project	
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E83/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E83/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/05</i>	
			1 Gasfabriek Middelburg	€ 11.195	Ja	€ 0	€ 11.738	
			2 Oostkade ongenummerd Sluiskil	€ 24.807	Ja	€ 0	€ 36.654	
			3 Gasfabriek Vlissingen Wijnbergsekade	€ 14.502	Ja	€ 0	€ 47.422	
			4 Bodemsanering Edisonwegnoord te Vlissingen	€ 80.351	Nee	€ 0	€ 80.351	
			5 Gasfabriek Tholen	€ 14.437	Ja	€ 0	€ 14.437	
			6 PFAS aandachtlocaties	€ 38.823	Ja	€ 0	€ 40.300	
			Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)		

			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/06</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/08</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/09</i>	
			1 Gasfabriek Middelburg	Ja	toekenning 15000	Nee	
			2 Oostkade ongenummerd Sluiskil	Ja	toekenning 27000+15000 =42000	Nee	
			3 Gasfabriek Vlissingen Wijnbergsekade	Ja	toekenning 15000+20000 =35000	Nee	
			4 Bodemsandering Edisonwegnoord te Vlissingen	Ja	toekenning 80351	Nee	
			5 Gasfabriek Tholen	Ja	toekenning 80000	Nee	
			6 PFAS aandachtlocaties	Ja	toekenning 215000	Nee	
			Eindverantwoordi ng (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/10</i>				
			Nee				
lenW	E84	Regeling stimulering verkeersveilighei dsmaatregelen 2022-2023	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)	
		Provincies en Gemeenten	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E84/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E84/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E84/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E84/04</i>	
			€ 30.108	€ 30.108	€ 30.108	Nee	
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveilig heids- maatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk	
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E84/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E84/06</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E84/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E84/08</i>	
			1 379 Aanleg van een rotonde buiten de bebouwde	Nee	0	00123 Philipsdam €161.788,21	

			kom jaartal in Stuks					
			2 391 Draagkrachtige berm jaartal in Meters	Nee	0	30000 Tractaatweg €125.810,10		
lenW	E85	Tijdelijke regeling specifieke uitkeringen intelligente verkeersregelinstanties	Aantal geïnstalleerde intelligente verkeersinstallaties in (jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E85/01</i>	Cumulatief aantal geïnstalleerde intelligente verkeersinstallaties (t/m jaar T) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E85/02</i>	Totale besteding aan het project (jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E85/03</i>	Cumulatieve besteding aan het project (t/m jaar T) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E85/04</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E85/05</i>	
			0	0	€ 22.390	€ 768.690	Nee	
lenW	E86	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2022	Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E86/01</i>	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E86/02</i>	Besteding (jaar T-3 (2019)) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E86/03</i>	Besteding (jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E86/04</i>	Specifieke kosten van de concessiehouder in de periode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E86/05</i>	Optelling bedrag verstrekte subsidies concessieverleener (jaar 2022) conform concessie - zoals in de bijlage 3 van de regeling is opgenomen verleend <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E86/06</i>
			1 Zeeland	Connexxion Openbaar Vervoer N.V.	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie naam concessie	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E86/07</i>	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5B opbrengsten van reizigers) van de regeling <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E86/08</i>	Totale opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E86/10</i>	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding (Ja/Nee) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E86/11</i>	
			1 Zeeland	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	
lenW	E87	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase	Beschikkingnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T)	Totale eigen bijdrage en bijdrage van derden (jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en bijdrage van	Volledige zelfstandige uitvoering? (Ja/Nee)

		Deltaprogramma zoetwater	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/01	Aard controle R Indicator: E87/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/03	Aard controle R Indicator: E87/04	derden (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: E87/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/06
			1 BSK- 2023/263345 E15	€ 110.250	€ 110.250	€ 110.250	€ 110.250	Ja
			2 BSK- 2023/184568 E16	€ 112.836	€ 112.836	€ 135.004	€ 135.004	Ja
			3 BSK- 2023/185997 E17	€ 56.045	€ 56.045	€ 182.660	€ 182.660	Ja
			4 BSK- 2023/348357 E18	€ 93.389	€ 93.389	€ 258.116	€ 258.116	Ja
			5 BSK-2023/81796	€ 1.770.363	€ 1.770.363	€ 7.638.177	€ 7.638.177	Ja
			6 BSK- 2023/338570	€ 20.027	€ 20.027	€ 60.081	€ 60.081	Ja
			7 BSK- 2023/106310	€ 23.750	€ 23.750	€ 71.250	€ 71.250	Ja
			Kopie beschikkingsnaa m/nummer Aard controle n.v.t. Indicator: E87/07	Correctie besteding (jaar T-1) Aard controle n.v.t. Indicator: E87/08	Eindverantwoor ding (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E87/09			
			1 BSK- 2023/263345 E15	€ 0	Nee			
			2 BSK- 2023/184568 E16	€ 0	Ja			
			3 BSK- 2023/185997 E17	€ 0	Ja			
			4 BSK- 2023/348357 E18	€ 0	Ja			
			5 BSK-2023/81796	€ 0	Ja			
			6 BSK- 2023/338570	€ 0	Nee			
			7 BSK- 2023/106310	€ 0	Ja			
lenW	E97	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2023	Projectnaam / nummer Aard controle n.v.t. Indicator: E97/01	Besteding (jaar T) per project Aard controle R Indicator: E97/02	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: E97/03	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverhe den (Jaar T- 1) Aard controle R Indicator: E97/04	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project Aard controle n.v.t. Indicator: E97/05	

			1 Zuidsingel Axel	€ 0	Ja	€ 0	€ 0	
			2 Kanaalpolder Philippine	€ 0	Ja	€ 0	€ 0	
			3 Westkade Sas van Gent	€ 1.676	Ja	€ 0	€ 1.676	
			4 Hoogstraat Ijzendijke	€ 0	Ja	€ 0	€ 0	
			5 Dampoorthof	€ 0	Ja	€ 0	€ 0	
			Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: E97/06</i>	<i>Indicator: E97/07</i>	<i>Indicator: E97/08</i>	<i>Indicator: E97/09</i>		
			1 Zuidsingel Axel	Ja	toekenn 30000	Nee		
			2 Kanaalpolder Philippine	Ja	toekenn 100000	Nee		
			3 Westkade Sas van Gent	Ja	toekenn 50000	Nee		
			4 Hoogstraat Ijzendijke	Ja	toekenn 10000	Nee		
			5 Dampoorthof	Ja	toekenn 560000	Nee		
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle n.v.t.</i>					
			<i>Indicator: E97/10</i>					
			Nee					
lenW	E106	Regionale Aanpak Laadinfrastructuur	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Correctie besteding (jaar T-1) ivm SiSa tussen medeoverheden	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: E106/01</i>	<i>Indicator: E106/02</i>	<i>Indicator: E106/03</i>	<i>Indicator: E106/04</i>		
			€ 269.643	€ 269.643	€ 0	Nee		
EZK	F11	Regeling specifieke uitkering MKB Deals 1e tranche	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T). Inclusief uitvoering door derde (sisa tussen medeoverheden) vanaf	Besteding (jaar T) t.l.v. cumulatieve cofinanciering	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Bestedingen zijn verantwoord op basis van voorlopige toekenningen? (Ja/Nee)	Toelichting

			Zelfstandig uitvoering (exclusief uitvoering door derde)	verantwoording aar SiSa 2021 Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoording sinformatie	Dit betreft het deel dat naast de Rijksmiddelen is ingelegd volgens afspraak uit MKB-deal			Als bij 04 en 05 'Nee' is ingevuld, dan is toelichting verplicht
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle D2</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: F11/01</i>	<i>Indicator: F11/02</i>	<i>Indicator: F11/03</i>	<i>Indicator: F11/04</i>	<i>Indicator: F11/05</i>	<i>Indicator: F11/06</i>
			€ 70.679	€ 219.962	€ 93.058	Ja	Ja	nvt
EZK	F28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Besteding apparaatskosten (jaar T) : salarissen en sociale lasten voor ambtelijk personeel	Besteding apparaatskosten (jaar T): kosten voor ingeleend personeel	Besteding apparaatskosten (jaar T): overige goederen en diensten	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) apparaatskosten	Besteding (jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator: F28/01</i>	<i>Indicator: F28/02</i>	<i>Indicator: F28/03</i>	<i>Indicator: F28/04</i>	<i>Indicator: F28/05</i>	<i>Indicator: F28/06</i>
			€ 212.298	€ 46.466	€ 115.505	€ 212.298	€ 46.466	€ 115.505
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle n.v.t.</i>					
			<i>Indicator: F28/07</i>					
			Nee					
EZK	F41	Specifieke uitkering uitvoering afspraken kerncentrale	Besteding (jaar T-1) <i>alleen voor SiSa 2023</i>	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>		
			<i>Indicator: F41/01</i>	<i>Indicator: F41/02</i>	<i>Indicator: F41/03</i>	<i>Indicator: F41/04</i>		
			€ 211.661	€ 579.034	€ 790.695	Nee		
LNV	L16	Enmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur	Naam Uitvoeringsprogramma	Besteding (jaar T) per uitvoeringsprogramma - exclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T). Vanaf SiSa 2022 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma	Uitvoeringsprogramma volgens uitvoeringsplan uitgevoerd (Ja/Nee)	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee)

			Aard controle n.v.t. Indicator: L16/01	Aard controle R Indicator: L16/02	Aard controle R Indicator: L16/03	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/04	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/05	Aard controle n.v.t. Indicator: L16/06
			1 Programma Natuur	€ 5.619.800	€ 10.845.250	€ 2.573.977	Ja	Nee
			Kopie Uitvoeringsprogr amma Aard controle n.v.t. Indicator: L16/07	Toelichting Aard controle n.v.t. Indicator: L16/08	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: L16/09			
			1 Programma Natuur	nvt	Ja			
LNV	L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingsko sten landelijk gebied, versnellingsvoors tellen en PAS- melders	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: L24/01	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: L24/02	Eindverantwo ording (Ja/Nee)? Aard controle n.v.t. Indicator: L24/03			
			€ 1.304.222	€ 2.400.000	Nee			
LNV	L29	Regeling specifieke uitkering capaciteit natuurmonitoring	Aantal ingezette fte (ambtelijke capaciteit of externe inhuur) (jaar T) Aard controle n.v.t. Indicator: L29/01	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator: L29/02				
			2	€ 95.371				
LNV	L32	Specifieke uitkering Regeling uitvoering aanpak piekbelasting	Selecteer welke van toepassing (samenwerkingso vereenkomst/ werkafspraken) Aard controle n.v.t. Indicator: L32/01	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle R Indicator: L32/02	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Aard controle n.v.t. Indicator: L32/03	Eindverantwo ording (Ja/Nee)? Aard controle n.v.t. Indicator: L32/04		
			1 Samenwerkingso vereenkomst	€ 59.098	€ 59.098	Nee		

Bijlage 3: Gerealiseerde baten en lasten per taakveld

Inleiding

Op basis van artikel 24 lid 3d van het BBV is onderstaand overzicht met ingang van 2017 verplicht. Dit betreffen de door het Rijk voorgeschreven taakvelden volgens de standaard IV-3 rapportage. Iedere provincie heeft zijn eigen programmastructuur. Door de verschillende programmastructuren zijn de provincies niet met elkaar te vergelijken. Door gebruik van taakvelden kunnen provincies met elkaar vergeleken worden.

Bedragen x € 1.000

Taakveld 0 Algemene dekkingsmiddelen	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Uitkering provinciefonds	-	148.762	-148.762
0.2 Opbrengst Provinciale belastingen	-	43.034	-43.034
0.3 Geldleningen en uitzettingen	537	1.226	-689
0.4 Deelnemingen	306	63.298	-62.992
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	-743	7.529	-8.272
0.6 Overhead	36.162	753	35.409
0.7 Vennootschapsbelasting	-	-	-
0.8 Mutatie reserves	145.333	99.503	45.830
0.9 Resultaat	-	-13.559	13.559
Totaal Taakveld 0	181.595	350.547	-168.952

Taakveld 1 Bestuur	Lasten	Baten	Saldo
1.1 Provinciale Staten	3.019	8	3.011
1.2 Gedeputeerde Staten	1.403	54	1.348
1.3 Kabinetszaken	457	4	453
1.4 Bestuurlijke organisatie	689	67	622
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	582	-	582
1.6 Openbare orde en veiligheid	729	-	729
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	2.087	-494	2.581
Totaal Taakveld 1	8.966	-360	9.327

Taakveld 2 Verkeer en vervoer	Lasten	Baten	Saldo
2.1 Landwegen	35.429	286	35.143
2.2 Waterwegen	6.886	95	6.792
2.3 Openbaar vervoer	31.500	4.430	27.070
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	1.587	57	1.530
Totaal Taakveld 2	75.402	4.867	70.535

Taakveld 3 Water	Lasten	Baten	Saldo
3.1 Waterkeringen	241	-	241
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	76	3	73
3.3 Kwantiteit grondwater	2.889	2.454	435
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	339	-	339
3.5 Kwaliteit grondwater	101	-	101
3.9 Water, overige baten en lasten	648	-	648
Totaal Taakveld 3	4.293	2.457	1.836

Taakveld 4 Milieu	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Bodembescherming	1.175	500	675
4.2 Luchtverontreiniging	52	23	29
4.3 Geluidhinder	-	-	-
4.4 Vergunningverlening en handhaving	9.954	530	9.424
4.5 Ontgroning	-	-	-
4.6 Duurzaamheid	6.489	2.446	4.043
4.9 Milieu, overige baten en lasten	551	3	548
Totaal Taakveld 4	18.221	3.502	14.719

Taakveld 5 Natuur	Lasten	Baten	Saldo
5.1 Natuurontwikkeling	6.430	4.139	2.291

5.2 Beheer natuurgebieden	26.284	7.218	19.065
5.3 Beheer flora en fauna	3.222	96	3.126
5.9 Natuur, overige baten en lasten	876	-	876
Totaal Taakveld 5	36.811	11.453	25.359

Taakveld 6 Regionale economie	Lasten	Baten	Saldo
6.1 Agrarische aangelegenheden	5.277	3.480	1.797
6.2 Logistiek	1.282	26	1.256
6.3 Kennis en innovatie	4.980	598	4.382
6.4 Recreatie en toerisme	6.201	1.525	4.676
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	8.940	756	8.184
Totaal Taakveld 6	26.680	6.386	20.294

Taakveld 7 Cultuur en maatschappij	Lasten	Baten	Saldo
7.1 Cultuur	15.302	2.021	13.281
7.2 Maatschappij	7.047	-	7.047
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	792	-	792
Totaal Taakveld 7	23.140	2.021	21.119

Taakveld 8 Ruimte	Lasten	Baten	Saldo
8.1 Ruimtelijke ordening	9.767	5.130	4.637
8.2 Volkshuisvesting	1.017	73	944
8.3 Stedelijke vernieuwing	131	-	131
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	227	176	52
Totaal Taakveld 8	11.142	5.378	5.763

Totaal Taakvelden	386.250	386.250	0
--------------------------	----------------	----------------	----------

Bijlage 4: Staat van restant investeringskredieten

Inleiding

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Afschrijving m.i.v.	Krediet voorgaand jaar	Dotatie 2023	Salaris- lasten	Uitgaven t/m 2022	Uitgaven 2023	Bijdragen van derden	Restant- krediet	Afsluiten Ja / nee
<i>Bedrijfsterreinen</i>									
Wegsteunpunt 's Heerarendskerke	2025	2.000	-	J	12	-	-	1.988	N
Verduurzaming bedrijfspanden	2025	1.100	-	N	239	269	-	591	N
Verbouwing Heerenlogement gebouw A	2024	389	-	N	55	373	-	-38	J
Saneringskosten gebouw A	2025	-	72	N	-	-	-	72	N
Verbouwing commissiezaal PS	2025	70	-	N	-	-	-	70	N
Machines, apparaten en installaties									
Netwerkkomponenten 23 Switches	2025	-	125	N	-	4	-	121	N
Verkeersmanagementsysteem	2025	100	-	N	22	-	-	78	N
Software Zeelandbrug	2025	300	-	N	-	-	-	300	N
Cliënt hardware 2022	2025	380	-	N	179	157	-	44	N
Hybride werken techn. + Inr.	2025	390	-	N	263	37	-	90	N
Hybride werken bouwkundige werken	2024	70	-	N	63	13	-	-6	J
ISM Servicemanagementsysteem	2025	210	-	N	40	63	-	107	N
Microsoft 365	2025	250	-	N	-	71	-	179	N
Grondwatermeetnet	nvt	1.200	-	N	12	206	85	1.067	N
Laptops statenleden 2023	2024	148		N	-	204	-	-56	J
Edge switches 2023	2025	-	312	N	-	52	-	260	N
Laagwerker Zeelandbrug Oostzijde	2025	-	1.300	N	-	34	-	1.266	N
IT Infra 23 Azure Stack	2025	-	850	N	-	-	-	850	N
Smartphones 2025	2026	-	690	N	-	-	-	690	N
Clienthardware 2024	2025	-	240	N	-	-	-	240	N
Totaal investeringen met economisch nut		6.607	3.589		885	1.484	85	7.912	

Omschrijving	Afschrijving m.i.v.	Krediet voorgaand jaar	Dotatie 2023	Salaris- lasten	Uitgaven t/m 2022	Uitgaven 2023	Bijdragen van derden	Restant- krediet	Afsluiten Ja / nee
N286 landbouwroute rondweg Poortvliet	2025	1.653	300	J	664	642	-	647	N
N673 Zanddijk	2028	68.000	-	J	3.441	899	400	64.060	N
N290 Othene	2025	1.471	-	J	122	2.167	436	-382	N
N290 traverse Kapellebrug	2027	5.601	-	J	217	323	-	5.061	N
Oesterdam rotonde Speelmansplaten	2024	1.120	-	J	189	847	-	84	J
N256 Landbouwweg Zandkreeksluis	2025	1.420	-	J	1.367	9	945	989	N
Fietspad Sluiskil-sluizencomplex	2025	530	-	J	-	12	-	518	N
Rehabilitatie Philipsdam	2025	3.800	-	J	75	45	22	3.702	N
N256 iVRI Langeweg	2025	315	-	J	255	-	-	60	N
iVRI Deltaweg N256	2025	460	-	J	230	9	-	221	N

veilige bermen	2025	3.056	-	J	226	1.520	380	1.690	N
Kruispunt N664 s'Heer Hendriksinderen	2025	1.644	-	J	167	106	-	1.370	N
Kruispunt N666 Baarlandsezandweg	2025	1.216	-	J	32	1.343	637	478	N
N252 Maintenace Value Park	2025	1.800	-	J	-	-	-	1.800	N
VRI N256 Noordlangeweg/Julianastraat	2024	215	-	J	187	15	22	35	J
N689 Dorpsentree Kuitaart	2024	300	-	J	62	145	-	93	J
Bermverharding Tractaatweg	2025	-	210	J	-	16	8	202	N
N288 Rot Valk	2027	750	-	J	-	-	-	750	N
N290 Ronde Tivoli	2025	800	-	J	-	-	-	800	N
IVRI Oosterdam/Vierwegen/Spuiweg	2025	-	1.600	J	-	-	-	1.600	N
Totaal investeringen met maatschappelijk nut		94.151	2.110		7.235	8.098	2.851	83.779	

Toelichting overschrijdingen

Beëindigde kredieten:

Hybride werken bouwkundige werken

De werkzaamheden voor dit investeringskrediet zijn in 2023 afgerond. De beperkte overschrijding is veroorzaakt door afrondende verhuiswerkzaamheden en kabelmanagement.

Laptop Statenleden

De werkzaamheden ten behoeve van het investeringskrediet Hardware PS 2023 zijn afgerond. Er is sprake van een overbesteding van € 56.192, als gevolg van de sterk gestegen prijzen van hardware en de keuze van diverse statenleden voor een groot model tablet in plaats van het standaard model. Het voorstel is de aanvullend benodigde afschrijvingslasten te dekken ten laste van ICT-budget.

N258 reconstructie Absdale Hulst

Deze investeringskrediet was eigenlijk in 2022 al volledig gereed, er was toen rekening gehouden met een nog uit te keren schade aan een bedrijf. Het werkelijke uitgekeerde bedrag in 2023 lag hoger dan waarvan was uitgegaan eind 2022.

Verbouwing Heerenlogement gebouw A

Bij de afronding van de verbouwing werd er meerwerk in rekening gebracht, wat de overschrijding verklaart.

Lopende kredieten:

N290 Othene

Er moet nog een overdracht plaatsvinden aan de gemeente door de Provincie voorgefinancierde gronden onder de laan van Othene, Rondje Kreek en 2 landbouwpercelen ten zuiden van de N90. Zodra deze grond is geleverd is geen sprake meer van een overschrijding.

Controle verklaring van de onafhankelijk accountant

pagina 1

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: Provinciale Staten van de provincie Zeeland

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van de provincie Zeeland te Middelburg gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van de baten en lasten over 2023 en van het vermogen van de provincie Zeeland op 31 december 2023 in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

De jaarrekening bestaat uit:

- het overzicht van baten en lasten over 2023;
- de balans per 31 december 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen, waaronder de rechtmatigheidsverantwoording van het college van Gedeputeerde Staten over de financiële rechtmatigheid van baten, lasten en balansmutaties over 2023;
- de SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen (bijlage 2);
- de bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld (bijlage 3).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), het Protocol accountantscontrole 2023-2025 dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 15 maart 2024 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2023 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van de provincie Zeeland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 3.800.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 2 lid 1 Bado.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2023. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 3 Bado.

Wij zijn met Provinciale Staten overeengekomen dat wij aan Provinciale Staten tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 190.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve, SiSa- of WNT-redenen relevant zijn.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van iedere wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude.

Onze controle-aanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in de provincie Zeeland en haar omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het college van Gedeputeerde Staten inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop Provinciale Staten toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan.

Wij verwijzen naar de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" in het jaarverslag (programma Bestuur) waarin het college van Gedeputeerde Staten zijn risicoanalyse heeft opgenomen na overweging van mogelijke frauderisico's.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de Gedragscode ambtelijke integriteit provincie Zeeland 2016, de Gedragscode politieke ambtsdragers provincie Zeeland 2015, de klokkenluidersregeling (Regeling melding vermoedens misstand), Protocol vermoedens integriteitsschendingen politieke ambtsdragers provincie Zeeland, de nota Bestuurlijke integriteit provincie Zeeland en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, onrechtmatige besteding van (rijks)middelen, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie die samenhangen met aanbestedingen en aan- en verkooptransacties van vastgoed en grondposities. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het management interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico bij alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, waaronder de inschatting van subsidieafrekeningen en daarmee gemoeide lasten. Ook hebben wij data analyse gebruikt om jaarnaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties, waaronder die met verbonden partijen.

Verder hebben wij om in te spelen op het geïdentificeerde risico dat het management interne beheersmaatregelen kan doorbreken specifieke werkzaamheden verricht ten aanzien van de juistheid van de subsidielasten, de volledige verwerking van subsidieafrekeningen en de juistheid van de overlopende passiva.

Wij zijn bij het identificeren en inschatten van frauderisico's uitgegaan van de veronderstelling dat er bij de opbrengstenverantwoording frauderisico's bestaan. Volgens onze inschatting op basis van complexiteit, subjectiviteit en omvang doet dit risico zich met name voor bij de juiste afgrenzing van de overige- en subsidiebaten. Wij hebben in reactie op het veronderstelde frauderisico onze werkzaamheden inzake de opbrengstenverantwoording bepaald en uitgevoerd, waaronder detailcontroles ten aanzien van de juiste afgrenzing.

Wij hebben kennis genomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het college van Gedeputeerde Staten, het directiebestuur en overig management, medewerkers van de afdeling financiën en medewerkers van de afdeling control en Provinciale Staten.

Uit de door ons geïdentificeerde frauderisico's, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controle-aanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving
Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening.

Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening, op basis van onze ervaring in de sector, door afstemming met het college van Gedeputeerde Staten, het lezen van notulen, het kennismaken van rapporten van de afdeling control en het uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

We hebben verder kennis genomen van advocatenbrieven en correspondentie met de toezichthouder (ministerie van BZK) en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controle-aanpak met betrekking tot de veronderstellingen inzake financiële risico's in relatie tot de financiële positie

Zoals toegelicht in de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" van het onderdeel Paragrafen in de jaarstukken, heeft het college van Gedeputeerde Staten een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van de provincie om de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder en de bedrijfsvoering voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het college van Gedeputeerde Staten besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het college van Gedeputeerde Staten op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan omtrent de financiële positie, dat wil zeggen het vermogen van de provincie in relatie tot de exploitatie met inachtneming van de mogelijkheden om de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen, zonder tussenkomst van de toezichthouder. Verder hebben wij kennis genomen van de beoordeling van de begroting van de provincie door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden geïdentificeerd ten aanzien van de geschiktheid van de door het college van Gedeputeerde Staten gehanteerde veronderstellingen inzake het opvangen van financiële risico's in relatie tot de financiële positie. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een provincie niet langer in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen, zonder tussenkomst van de toezichthouder.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6 a WNT en artikel 5 lid 1 sub n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen andere informatie

De jaarstukken omvatten andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met het BBV.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Wij hebben onderzocht of de baten en lasten, alsmede de balansmutaties met betrekking tot specifieke uitkeringen als bedoeld in artikel 17 Financiële-verhoudingswet (hierna: de specifieke uitkeringen) rechtmatig tot stand zijn gekomen. In de jaarrekening is verantwoordingsinformatie opgenomen over deze specifieke uitkeringen (de SiSa-bijlage).

Naar ons oordeel zijn de baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2023 met betrekking tot de specifieke uitkeringen in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de vereisten aan de specifieke uitkeringen bij en krachtens artikel 58a BBV en de Financiële-verhoudingswet - Regeling Informatieverstrekking SiSa.

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen, in overeenstemming met de vereisten aan de specifieke uitkeringen bij en krachtens artikel 58a BBV en de Financiële-verhoudingswet - de Regeling Informatieverstrekking SiSa. In dit kader is het college van Gedeputeerde Staten tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Het is onze verantwoordelijkheid een redelijke mate van zekerheid te krijgen voor ons oordeel omtrent de baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2023 met betrekking tot specifieke uitkeringen.

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden, het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) en de Nota Verwachtingen Accountantscontrole 2023, zoals opgenomen in de Nota procedure aanlevering SiSa-verantwoordingsinformatie 2023 in bijlage 2 van de Regeling Informatieverstrekking SiSa. Wij hebben bij de controle van de baten en lasten, alsmede de balansmutaties met betrekking tot specifieke uitkeringen dezelfde materialiteit toegepast als bij de controle van de jaarrekening.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie;
- het evalueren of de baten en lasten alsmede de balansmutaties met betrekking tot de specifieke uitkeringen in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten voor de jaarrekening

Het college van Gedeputeerde Staten is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het BBV. Het college van Gedeputeerde Staten is ook verantwoordelijk voor de financiële rechtmatigheid van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder provinciale verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader dat bij besluit van 10 maart 2023 door Provinciale Staten is vastgesteld, en voor het getrouw toelichten van de financiële rechtmatigheid in de jaarrekening.

In dit kader is het college van Gedeputeerde Staten tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van Gedeputeerde Staten noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van het normenkader voor de financiële rechtmatigheid mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van Gedeputeerde Staten de veronderstellingen inzake de financiële risico's in relatie tot de financiële positie onderbouwen en afwegen of de provincie in staat is de financiële risico's vanuit de reguliere exploitatie en onverwachte tegenvallers financieel op te vangen zonder tussenkomst van de toezichthouder. Het college van Gedeputeerde Staten moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de financiële risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

Provinciale Staten is verantwoordelijk voor het vaststellen van het normenkader voor de financiële rechtmatigheid en het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de provincie.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Bado, het Protocol accountantscontrole 2023-2025 dat is vastgesteld door Provinciale Staten op 15 maart 2024, het Controleprotocol WNT 2023, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie Informatie ter ondersteuning van ons oordeel hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel. Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de provincie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van Gedeputeerde Staten en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Pagina 8

Pagina 8

Communicatie

Wij communiceren met Provinciale Staten onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Eindhoven, 7 mei 2024

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. J.P.G van Gerwen MSc RA